

Länstyrelsen
Värmland

Årsredovisning 2017

Publ nr 2018:01
ISSN 0284-6845

Foto: Länsstyrelsen Värmland
uppe till vänster: hästen Sol drar timmer enligt gamla traditioner,
uppe till höger: Övning RIS 2017 – spelad media,
nere till vänster: premiärtankning i den nya macken i Fagerås, foto: CG Salomonsson,
nere till höger: fiskreducering Sirsjön 2017.

Årsredovisningen är sammanställd av: Birgitta Nygaard Hedeås, Ingrid Tilly och Catrin Hasewinkel

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland

Årsredovisning 2017

Landshövding Kenneth Johansson har fattat beslut i detta ärende. Enhetschef Marie Örtengren har varit föredragande. I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Johan Blom, verksamhetschef Torben Ericson, verksamhetschef Bengt Falemo och verksamhetscontroller Ingrid Tilly.

Kenneth Johansson

Marie Örtengren

Innehåll

Landshövdingen har ordet	6
Länsstyrelsen i korthet	8
Organisation	9
Resultatredovisning	10
<i>Övrig förvaltning</i>	16
<i>Trafikföreskrifter</i>	18
<i>Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor</i>	19
<i>Regional tillväxt</i>	27
<i>Infrastrukturplanering</i>	39
<i>Hållbar utveckling</i>	44
<i>Energi och klimat</i>	48
<i>Kulturmiljö</i>	54
<i>Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar</i>	66
<i>Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd</i>	74
<i>Lantbruk och landsbygd</i>	90
<i>Fiske</i>	94
<i>Folkhälsa</i>	97
<i>Jämställdhet</i>	106
<i>Nationella minoriteter och mänskliga rättigheter</i>	113
<i>Integration</i>	120
<i>Organisationsstyrning</i>	121
<i>Personaluppgifter</i>	122
<i>Året i siffror</i>	126
Finansiell redovisning	143
<i>Resultaträkning</i>	143
<i>Balansräkning</i>	144
<i>Anslagsredovisning</i>	149
<i>Noter till resultaträkningen</i>	149
<i>Noter till balansräkningen</i>	154
Bilaga	

LANDSHÖVDINGEN HAR ORDET

2017 har varit ett händelserikt år för Värmland på många sätt. Nya arbetstillfällen har kommit till och arbetslösheten har minskat. Bostadsbyggandet ökar och det har skett flera viktiga investeringar och satsningar inom både privat och offentlig sektor. Länsstyrelsens vision är att bidra till en hållbar utveckling i hela länet, ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Det behöver ske en avvägning av de insatser som görs så att hela länet utvecklas hållbart utifrån de tre aspekterna, något som passar väl in i Agenda 2030 – FN:s globala hållbarhetsmål.

Vi har en viktig uppgift i att verka för landsbygdsutveckling och värmländskt näringsliv. Det sker bland annat genom tillväxtanslaget, landsbygdsprogrammet och regionala utvecklingsfonden, som bidrar till förbättrade förutsättningar för att bedriva företag och annan utveckling på landsbygden. Vi har även påbörjat arbetet med att revidera det regionala serviceprogrammet som syftar till att skapa bättre förutsättningar för kommersiell service på landsbygden. Dessutom pågår ett arbete med att ta fram en regional livsmedelsstrategi och utveckla det regionala skogsprogrammet.

Händelser i vår omvärld präglar Länsstyrelsens arbete. Inte minst en hotbild som innebär att Länsstyrelsen har fått i uppdrag att stärka det civila försvaret, utöver våra tidigare uppdrag att samordna förebyggande insatser, utbildning och övning i krisorganisation. Social hållbarhet är ett annat område där våra insatser ökar. Länsstyrelsen har en betydelsefull roll som integrationsamordnare i länet där vi ska verka för att ta tillvara på den potential och de möjligheter nyanlända värmlänningar bidrar med.

På jämställdhetsområdet har en ny länsstrategi för jämställdhetsintegrering tagits fram. Arbetet har bidragit till att nya kontakter har knutits och tidigare kontakter fördjupats. I anslutningssystemet *Ett jämställt Värmland* som Länsstyrelsen startat har antalet anslutna under året ökat från 130 till dryga 300 värmländska organisationer, företag och kommuner som väljer att stötta initiativet. Vi har fått ett nytt brottsförebyggande uppdrag. Länsstyrelsen bygger arbetet på befintliga strukturer inom länets utvecklade ANDT- arbete. Inom djurskyddsområdet pågår ett förberedande arbete för att ta över polisens nuvarande uppgift vad gäller omhändertagande av djur.

Vi står inför stora utmaningar vad gäller miljö- och klimatförändringar. Som ett led i miljömålsarbetet har ett regionalt program tagits fram under året. Åtgärdsprogrammet ska bland annat genomföras genom miljööverenskommelser mellan Länsstyrelsen och länets kommuner. Inom Klimatklivet har investeringar beviljats som bidragit till en väsentligt bättre täckning i länet av infrastruktur för förnybara drivmedel och laddning av elfordon.

Värmland är ett län med cirka 70 procent skog, tusentals sjöar och vattendrag. Vi gör ständiga åtgärder för att värna och skydda miljön. Arbetet med att ta fram en handlingsplan för grön infrastruktur fortsätter. Ett flertal naturreservat har bildats under 2017. Dessutom har flera reservat restaurerats och vandringsleder iordningställt. Det pågår även ett omfattande Life-projekt, *Life Väneren*, som syftar till att restaurera äldre betesmarker i skärgårdsmiljö. I slutet av året initierade jag en avsiktsförklaring om att göra Finnskogen till världsarv. Flera länsaktörer ställer sig bakom avsiktsförklaringen.

Länsstyrelsen har genom åren upparbetat ett nära samarbete med aktörer i Norge. Samverkan sker bland annat genom projektet *Gränsmöjligheter – en 161 mil integrerad arbetsmarknad längs norsk-svenska gränsen*. Det är ett samverkansprojekt som belyser mentala, informella och formella gränshinder.

Länsstyrelsen fick under 2017 inskrivet i sin instruktion att verka för ett ökat bostadsbyggande. För att markera detta anordnade Länsstyrelsen seminariet *Hur ökar vi bostadsbyggandet?* med brett deltagande av olika aktörer i länet. I dialogen med kommunerna i plan- och bostadsfrågor lyfts bostadsmarknadsfrågorna alltmer och Länsstyrelsen konstaterar att behovet av att utveckla bostadsbeståndet finns i samtliga länets kommuner även om förutsättningarna och behoven varierar kraftigt.

Under 2017 har den omlocaliserade Fastighetsmäklarinspektionen, FMI, samlokaliseras med Länsstyrelsen. Detta har skapat flera samordningsvinster för båda myndigheterna. För Länsstyrelsen är en ekonomi i balans grunden för att kunna bedriva en verksamhet med hög kvalitet. Under 2017 kommer vi att redovisa ett mindre överskott.

Arbetet med att utveckla Länsstyrelsens värdegrund har fortsatt under året. Fokus ligger på *Bemötande*. Vi har även initierat ett arbete med att se över organisationen samt insatser för att minska sjukskrivningstalen.

I linje med regeringens satsning *Digitalt först* har Länsstyrelsen samordnat samtliga länsstyrelser i utvecklingen av en myndighetsgemensam digital tjänst för skogliga frågor. Syftet är att förenkla för skogsföretag och skogsägare att göra rätt genom att samla all digital myndighetskommunikation. Länsstyrelsen arbetar på olika sätt för att stärka dialogen med medborgarna. Det sker bland annat genom digitala och sociala kanaler, konferenser, seminarier och möten.

Residenset är en mötesplats. Under 2017 besöktes Residenset av cirka 2500 personer. Värmland har under året även haft besök av statsråd och flera medlemmar ur Sveriges Kungahus vilket skapar positiv publicitet för Värmland, både i och utanför länet.

Kenneth Johansson

Landshövding Värmlands län

LÄNSSTYRELSEN I KORTHET

Nedan redovisas en sammanfattning av Länsstyrelsen ur tre perspektiv – verksamhet, medarbetare och ekonomi.

Verksamhet*	2017	2016	2015
Inkomna och initiativärenden (st)	18 748	8 637	9 032
Beslutade ärenden (st)	26 411	8 542	18 056
Utgående ärendebalans (st)	5 877	2 090	1 879
Ej beslutade ärenden äldre än två år (st)	272	169	222

* Under 2017 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, vilket medför att delar av handläggningen ännu ej gått att genomföra och att rättvisande statistik över handlagda ärenden inom området jordbrukarstöd (601) därmed inte är möjliga att hämta ut i sin helhet. I tabellen ingår statistik över direktstöden, betesstöd samt kompensationsstöd. För 2015 och 2016 kunde inte ärenden om jordbrukarstöd redovisas med anledning av den pågående utvecklingen av Jordbruksverkets IT-system.

För landsbygdsstöden (602) redovisas för 2017 komplett ärendestatistik av både ansökningar om stöd och utbetalningar. För år 2016 kunde inte utbetalningar av stöd redovisas, enbart ansökningar om stöd.

Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med ärenden beträffande jordbrukarstöd- direktstöd, betesstöd och kompensationsstöd samt landsbygdsstöd från Jordbruksverkets IT system, BLIS.

Till Årsredovisningen 2016 var det inte möjligt att från Jordbruksverkets IT-system hämta ut fullständig statistik för fiske (VÅS 622) avseende åren 2015-2016. Uppgifterna är uppdaterade i Årsredovisning för år 2017, varför 2015-2016 års värden skiljer sig åt jämfört med vad som redovisades i Årsredovisningen för år 2016.

Kommentar till tabellen verksamhet

För kommentarer hänvisas till tabell F.

Årsarbetskrafter (st)	183,9	170,9	162,71
– varav kvinnor	109,9	97,2	94,52
– varav män	74	73,7	68,19
Total sjukfrånvaro (%)	6,0	4,8	5,2
– varav kvinnor	7,1	5,6	6,5
– varav män	4,2	3,7	3,3
Personalomsättning nyanställda, tillsvidareanställda (%)	9,6	15,5	1,8
Årsarbetskrafter (st)	183,9	170,9	162,71
– varav kvinnor	109,9	97,2	94,52

Kommentar till tabellen medarbetare

För kommentarer hänvisas till tabell C samt tabellen över sjukfrånvaro under *Personaluppgifter*.

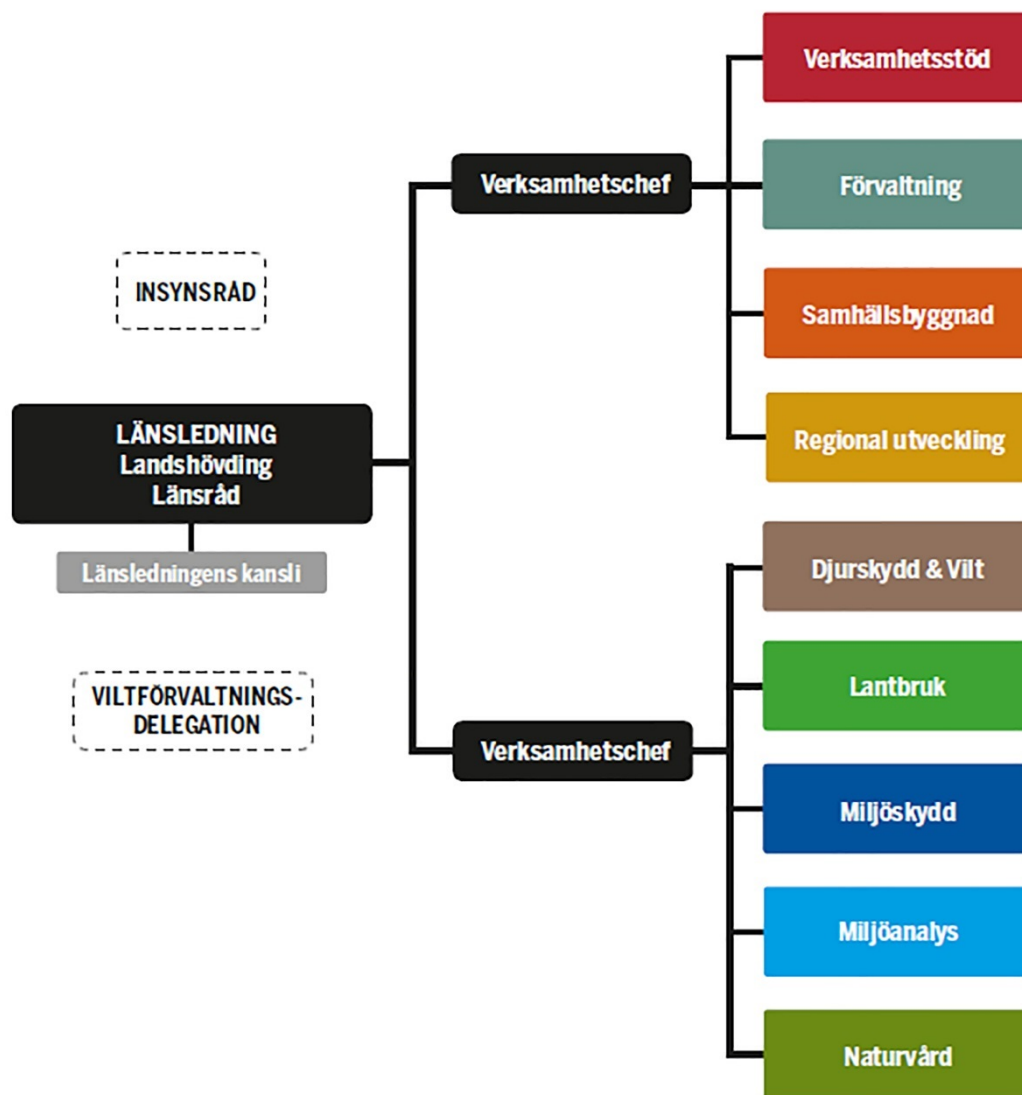
Ekonomi	2017	2016	2015
Verksamhetsintäkter (tkr)	190 655	170 865	156 932
- varav anslag (tkr)	109 438	100 112	99 095
- varav bidrag (tkr)	73 439	63 304	49 927
- varav avgifter och övrigt (tkr)	7 777	7 450	7 910
Verksamhetskostnader (tkr)	190 346	171 016	157 570
- varav kostnader för personal (tkr)	127 380	112 912	107 561
- varav kostnader för lokaler (tkr)	9 594	9 473	9 478
- varav övriga kostnader (tkr)	53 373	48 631	40 531
Lämnade bidrag och transfereringar (tkr)	69 855	66 706	75 887
Förvaltningsanslag av totala intäkter (%)	56	58	62
OH-kostnad av total kostnad (%)	26,61	27,19	26,48
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr)	49,3	48,8	47,77

Kommentar till tabellen ekonomi

För kommentarer hänvisas till tabell A, B och E samt noter.

ORGANISATION

Länsstyrelsens organisation per 31 december 2017.

RESULTATREDOVISNING

Resultatredovisningens ordningsföljd följer den av länsstyrelserna gemensamt beslutade verksamhets- och ärendestrukturen (VÄS) som används för länsstyrelsernas ärende- och ekonomiredovisning.

Varje verksamhetsområde inleds med tabeller där utvecklingen av årsarbetskrafter, verksamhetskostnader, ärendehantering och bidragsutbetalningar presenteras samt i förekommande fall utfall av brukarundersökningar. Vissa verksamhetsområden är sammanslagna då de har ett tydligt samband. Tabellerna följs av kommentarer till de redovisade värdena, en samlad bedömning av verksamhetsområdets sammantagna resultat, samt kommentarer till andra väsentliga prestationer och resultat inom sakområdet. Därefter följer åiterrapporteringen av de uppdrag som följer av länsstyrelseinstruktionen samt av de regleringsbrevsuppdrag som ska åiterrapporteras i årsredovisningen och som avser det aktuella verksamhetsområdet.

De flesta belopp i resultatredovisningen är framtagna med hjälp av ett länsstyrelsegemensamt rapportpaket. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser. Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) där inte annat anges.

Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med en länsstyrelsegenomsnittlig möjlig arbetstid = 1 710 timmar. I årsredovisningar från år 2014 och tidigare är årsarbetskraften baserad på 1 760 timmar.

Medeltal anställda beräknas som samtliga månadsanställda reducerat med anställningsperiod samt tjänstledighet om 100 %. Därutöver räknas timanställdas anställningsomfattning utifrån antalet genomförda arbetstimmar under anställningsperioden.

Årsredovisningsmallgruppen har haft en dialog med Finansdepartementet och enats om att regleringsbrevsuppdrag som rapporterats direkt till ett specifikt departement eller myndighet inte ska redovisas i årsredovisningen för att undvika dubbelrapportering.

Undantag från ekonomiadministrativa regelverket

I regleringsbrevet för 2017 har regeringen beslutat om följande undantag från det ekonomiadministrativa regelverket:

”Vid redovisning av länsstyrelsernas uppgifter som avses i 2 § första - tredje styckena förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion ska myndigheten inte tillämpa 3 kap. 1 § andra stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag om att resultatredovisningen ska avse hur verksamhetens prestationer har utvecklats vad gäller volym och kostnader.

Vad gäller fördelningen av verksamhetens totala intäkter och kostnader i resultatredovisningen enligt 3 kap. 2 § jämfört med 3 kap. 1 § tredje stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, ska verksamhetskostnader och årsarbetskrafter redovisas i en för länsstyrelserna enhetlig struktur och enligt anvisningar från Länsstyrelsen i Örebro län. Detta innebär ett undantag från kravet att redovisa intäkter.”

Ny länsstyrelseinstruktion

Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion upphävdes 2017-11-01 och ersattes av Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion. ÅR-mallen för år 2017 utgår likafullt från den upphävda förordningen (2007:825) inklusive de upphävda tilläggen 5 § p. 9 (Förordning (2017:222)) samt 6 § p. 13 (Förordning (2017:250)). Skälen härför är att länsstyrelserna har arbetat utifrån den upphävda förordningen större delen av året, samt att den nya förordningen enligt Finansdepartementets ambition inte ska innebära någon ändring i sak. Slutligen hänvisas också till den upphävda förordningen i gällande Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende länsstyrelserna (ändringsbeslut 2017-06-29).

Länsstyrelseinstruktion 2 §

Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Förordning (2008:1346)

Ett område där prioritering sker efter regionala förhållanden är tillsynsplanering – mer om tillsyn längre ner. Viss möjlighet finns också i fördelning av statsbidrag. Inom jämställdhet, kulturmiljö, miljö, ANDT, bredband och Agenda 2030 är uppdragen särskilt tydligt inriktade på regional anpassning av nationella mål.

Inom **Jämställdhet** har en ny länsstrategi tagits fram under året, med bas i de nationella målen. Anslutningssystemet *Ett jämställt Värmland* har ökat antal anslutna från 130 till dryga 300.

Kulturmiljömålen verkar styrande i den löpande ärendehandläggningen enligt framförallt kulturmiljölagen, plan- och bygglagen och miljöbalken.

Som ett led i **miljömålsarbetet** har ett regionalt program tagits fram under året. Åtgärdsprogrammet ska bland annat genomföras genom miljööverenskommelser.

Den regionala **ANDT**-strategi för åren 2017–2021 som arbetats fram under hela 2017 lanserades i augusti. Som en del i lanseringen har kommunbesök genomförts i samtliga kommuner.

Länsstyrelsens arbete med den regionala **bredbandsutbyggnaden** har fortsatt genom bland annat sju utlysningar för utbyggnad av accessnät inom *Landsbygdsprogrammet*. Värmland är också ett av sju län som har stöd för utbyggnad av ortsammanbindande nät via *Europeiska Regionala Utvecklingsfonden (ERUF)*.

Arbete med att relatera **Agenda 2030** till de övriga regionala processerna har inletts under året genom internt synliggörande och externt genom en länsmiddag med detta tema.

Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. Förordning (2008:1346)

Länsstyrelsen arbetar med statlig och regional samordning inom samtliga verksamhetsområden och de flesta uppdrag. Samordningsuppdrag är en kärna i verksamheten och även en förutsättning för att nationella mål ska kunna få regional verkan i de processer som redovisats ovan.

Genom ledningens regelbundna möten med dels ledningen för Region Värmland respektive Karlstads universitet och Landstinget i Värmland samordnas processer och insatser inom gemensamma intresseområden. Gemensamma frågor som lyfts under året är digitalisering, kommunikation, klimat- och energipolitik, infrastruktur inklusive bredband, samhällsbyggnad, jämställdhet samt nyanländas situation och behov.

Samhällsråd Värmland består av högsta ledningen i länet från Länsstyrelsen, Landstinget, Region Värmland och Polisen. Samhällsrådet är ett nav i uppdragen inom social hållbarhet. Ett av dessa är det nya uppdraget att samordna det **regionala brottsförebyggande** arbetet. Det kräver uppbyggnad av delvis nya samverkansstrukturer. Den regionala organisation som förädlats genom åren i ANDT-uppdraget tjänar som grund för arbetet.

Inom **integrationsområdet** utökades verksamheten under året med det nya uppdraget att samordna tidiga insatser för asylsökande och utökade uppdrag kring prövning och fördelning av statsbidrag för integrationsinsatser. Länsstyrelsen har i dessa uppdrag byggt upp välfungerande strukturer för samverkan och samordning.

Länsstyrelsen ska främja länets utveckling och noga följa tillståndet i länet samt underrätta regeringen om dels det som är särskilt viktigt för regeringen att ha vetskap om, dels händelser som inträffat i länet. Förordning (2008:1346)

Miljömålsuppföljningen visar att mycket arbete återstår för att nå riksdagens fastställda miljömål. Bedömningen är att *Grundvatten av god kvalitet* är det enda miljökvalitetsmål som anses nära att nå till 2020. Trots ett aktivt och långsiktigt åtgärdsarbete bedöms de övriga målen inte kunna nås till 2020 med befintliga och beslutade styrmedel. Enligt bedömningen 2017 visar de tre miljömålen *Giffri miljö*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv* en negativ utveckling av miljö tillståndet.

I den årliga **bostadsmarknadsanalysen** redovisas 2016 den största befolkningsökningen för länet i modern tid. Trots en reell ökning av nybyggnation innebär detta att de flesta kommunerna rapporterar ett underskott av lägenheter, där främst hyresrätter och bostäder i centralorten efterfrågas. Det finns goda tecken på ökad samverkan mellan kommunala förvaltningar, bostadsbolag och byggbranschen. Fler kommuner än tidigare har arbetat aktivt med riktlinjer för bostadsförsörjning.

Länsstyrelsen ska vidare ansvara för de tillsynsuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt den. Förordning (2008:1346)

Inom de många av Länsstyrelsens tillsynsuppgifter beskrivs här några nedslag från årets verksamhet.

Inom **naturtillsynen** har antalet beslutade samråd enligt kap.12 6§ Miljöbalken ökat markant. Den vanligaste samrådstypen är samråd för nedgrävning av fiber kopplat till bredbands-utbyggnaden.

Den egeninitierade **vattentillsynen** har liksom tidigare år framförallt inriktats mot regleringsdammar och kraftverk som saknar tillstånd enligt miljöbalken. Åtgärdsprogrammet för Västerhavet innebär ett mycket omfattande tillsynsarbete kopplat till vattenverksamheter. Ett flertal klagomålsärenden har handlagts. Året kan också sägas ha präglats av aviserad ny lagstiftning.

Inom **miljöfarlig verksamhet** har länsamverkan kring tillsyn bland annat haft fokus kring masshantering. Kommunerna Arvika, Forshaga/Munkfors, Kil, Kristinehamn Säffle och Torsby har besökts för uppföljning av kommunernas operativa tillsyn. Severotillsynen har skett enligt plan.

Tillsyn inom **alkohol och tobak** tillfördes ett nytt område under året i och med den nya lagen om e-cigarett. Detta lades till i den tillsyn som genomfördes i åtta av länets 16 kommuner. Kommunens tillsyn av rökfria miljöer (skolgårdar) fick extra fokus.

Inom området **livsmedelskontroll, djurskydd, foder och animaliska biprodukter samt allmänna veterinära frågor** har ett omfattande tillsynsarbete genomförts. Under året har 18 procent av länets kontrollobjekt med livsmedelsproducerande djur kontrollerats, vilket är den näst högsta andelen i landet. Kontroller av *läkemedel på gård* är det antalsmässigt största veterinära kontrollområdet och för att öka effektiviteten, och underlätta för

företagarna, har 80 procent av dessa samordnats med djurskyddskontroller. Uppföljande kontroller efter revision av kommunal livsmedelskontroll har varit prioriterat då det är ett viktigt verktyg för att verifiera kontrollens effekt och stora förbättringar av kommunernas arbete med livsmedelskontroll har skett de senaste åren.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Regleringsbrevsuppdrag 1.1.

Länsstyrelserna ska bidra till att statlig verksamhet på regional nivå är samordnad och ligger till grund för hållbara och långsiktiga helhetslösningar för Sverige och den offentliga förvaltningen.

Länsstyrelsen arbetar med statlig och regional samordning inom i stort sett samtliga verksamhetsområden. Under återrapporteringen av Länsstyrelseinstruktion 2§ ges exempel på hur arbetet med sådan samordning gått till. Samordningsuppdrag är en kärna i verksamheten. Redovisning av sådant arbete återfinns därför även under respektive sakområde i årsredovisningen.

Regleringsbrevsuppdrag 1.2.

Länsstyrelserna ska bidra till genomförandet av Agenda 2030. Länsstyrelserna ska också bistå regeringen (Finansdepartementet) i arbetet med Agenda 2030.

I mars 2017 beslutades om en aktivitetsplan med fokus att under 2017 främja informations- och kunskapspridning som en del av arbetet med *Agenda 2030*. Vidare har det under året pågått ett arbete med att knyta arbetet med mänskliga rättigheter, jämställdhet och miljömål närmare varandra samt att koppla ihop detta med *Agenda 2030*. Detta har bland annat gjorts genom en tydlig koppling mellan strategidokument som Länsstyrelsen tagit fram och *Agenda 2030*. Det gäller till exempel *Åtgärder för ett hållbart Värmland – Regionalt åtgärdsprogram för miljömålen 2018–2020* och *Ett jämställt Värmland – Strategi 2018–2027*.

Länsstyrelsens långsiktiga mål har en tydlig koppling till *Agenda 2030*:
Länsstyrelsen uppfattas som en effektiv och rättssäker myndighet som arbetar med helhetssyn och hållbarhet – Agenda 2030.

För att öka kunskapen internt inom Länsstyrelsen har det bland annat tagits fram en mindre utställning om *Agenda 2030* dessutom har arbetet synliggjorts via digitala anslagstavlor samt redovisats vid personalinformation för all personal.

För att bidra till genomförandet externt har flera aktiviteter genomförts:

- En länsmiddag på temat *Hållbart Värmland 2030* genomfördes den 28 april. Till middagen inbjöds företrädare för många av de områden som *Agenda 2030* innefattar – totalt cirka 60 personer.
- De olika målen avseende *Agenda 2030* har synliggjorts i sociala medier.
- Kopplingen mellan *Agenda 2030* och Länsstyrelsens verksamhet har synliggjorts på Länsstyrelsens hemsida.

Kontakter har etablerats med *Agenda 2030*-delegationen. Länsstyrelsen har varit representerad på konferenser om *Agenda 2030* samt vid länsstyrelsegemensamma forum och handläggartreffar där arbetet med *Agenda 2030* redovisats och diskuterats.

Regleringsbrevsuppdrag 1.3.

Länsstyrelserna ska arbeta för att inom sina verksamhetsområden bidra till att uppfylla regeringens mål för digitalisering om en enklare vardag för medborgare och företag, en öppnare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten.

Eftersom länsstyrelsernas IT-miljö utvecklas och förvaltas gemensamt har en enskild länsstyrelse begränsad möjlighet att påverka de IT-verktyg som erbjuds internt och externt. Genom att engagera sig i de länsstyrelsegemensamma förvaltningarna och utvecklingsprojekten och i nätverkens behovsinsamling kan Värmlands specifika behov lyftas. Graden av digitalisering påverkas också av hur snabbt och väl de funktioner som utvecklas tas i bruk samt hur väl exempelvis e-tjänster marknadsförs till brukare i länet.

Organisationen för gemensam utveckling och förvaltning är en relativt ny organisation, som inte i alla delar satt sig än och den är framför allt inte tillräckligt känd. En del i Länsstyrelsen Värmlands insatser för att bidra till ökad digitalisering utifrån användarbehov har därför varit att synliggöra det gemensamma arbetet och tydliggöra möjligheten att delta i det. Vid en personalinformation deltog därför samordnaren för det gemensamma kansliet. Samma dag genomfördes ett seminarium i chefsgruppen på samma tema.

Länsstyrelsen fattade mycket tidigt beslut att övergå till digitala akter i handlägningsstödet Platina, vilket inneburit att funktioner som digital internremiss och även digital hantering av själva beslutsprocessen genomförts i takt med att IT-stöden erbjudit detta. Länsstyrelsen ser fram emot resultatet av den förstudie som genomförs kring *Mina meddelanden* för att även kunna expediera besluten digitalt.

Inom området skogliga ärenden har Länsstyrelsen sedan 2014 samordnat länsstyrelsernas deltagande i regeringsuppdraget *Gemensam inlämningsfunktion för skogsärenden*. Det är en utvecklingsprocess som utgår från livshändelseperspektivet, det vill säga det skapas en e-tjänst som utgår från skogsägarens beslut att göra en skoglig åtgärd oavsett myndighet som senare kommer att bli involverade i de ärenden som genereras. Utgångspunkten är att det ska bli enklare för skogsföretagaren att göra rätt.

Effektiva lösningar skapas då digitaliseringen utgår från både externa och interna behov. IT-miljön är en stor del av medarbetarnas arbetsmiljö. Digistress som begrepp diskuterades under ett möte i den partssammansatta arbetsmiljökommittén och även här förtydligades möjligheter att påverka IT-verktygens utformning.

Övrig förvaltning

Volymer och kostnader för verksamhet 20* och 21*	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	1,5	1,3	1,22
Årsarbetskrafter kvinnor	3,4	3,1	2,59
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	2,65	2,57	2,34
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	6 742	5 191	5 208
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	3,58	3,12	3,42
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 269	1 114	1 113
Antal beslutade ärenden	1 267	1 114	1 084
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	1	1
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	2 815	3 382	3 442

Kommentar till tabellen övrig förvaltning

Antalet årsarbetskrafter har ökat med elva procent och antalet beslutade ärenden med fjorton procent. Förberedelser inför valet 2018 har bidragit till fler timmar liksom fler trafik- och delgivningsärenden.

Bidragutbetalningarna var mindre 2017 jämfört med de två föregående åren vilket till stor del beror på lägre kostnader för viltskador och förebyggande åtgärder.

Brukarundersökning	2017
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 218, Jakt och viltvård ¹⁾	54

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 218 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 63.

Kommentar till tabellen brukarundersökning

Nöjdindex är lägre än genomsnittet för övriga län. Tillgänglighet på telefon värderas lågt, vilket delvis kan förklaras med tekniska problem. Generellt är omdömena bättre när det gäller innehåll, såsom kompetens och begripliga besked, än form som till exempel tillgänglighet och handläggningstider.

Under 2017 har det skett en resursförstärkning inom området som det är för tidigt att se effekter av i 2017-års brukarundersökning.

Samlad bedömning av resultat

En samlad bedömning av resultatet för jakt- och viltområdet redovisas under Naturvård, miljö- och hälsoskydd.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Väsentliga prestationer och resultat för jakt- och viltområdet redovisas under Naturvård, miljö- och hälsoskydd.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

1. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också de allmänna valen

Länsstyrelsen är regional valmyndighet och ansvarar, tillsammans med kommunerna, för genomförandet av allmänna val och val till Europaparlamentet inom länet. Under året har arbetet med valet bestått i att, på begäran av kommunfullmäktige i länets kommuner, genomföra efterträdarsammanräkningar för ledamöter och ersättare som har entledigats. Sammanlagt har 75 stycken efterträdarsammanräkningar genomförts.

Vidare har Länsstyrelsen beslutat om ändrad valdistriktsindelning inom Karlstads och Hammarö kommuner vid val till riksdag, landstings- och kommunfullmäktige samt vid val till Europaparlamentet.

Trafikföreskrifter

Volymer och kostnader (avser verksamhet 25*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	0,2	0,3	0,37
Årsarbetskrafter kvinnor	0,5	0,5	0,42
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,36	0,47	0,50
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	595	739	688
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	0,32	0,44	0,45
Antal ärenden, inkomna och upprättade	142	158	129
Antal beslutade ärenden	138	154	134
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Länsstyrelsen har handlagt ärenden, i en för verksamheten normal omfattning, inom följande områden: lokala trafikföreskrifter, tävling på väg, ordnings- och säkerhets-föreskrifter för vägar med mera, skyltärenden, överklaganden av väghållningsmyndighetens beslut och ärenden om parkeringstillstånd samt sjötrafikföreskrifter.

Den största delen av de inkomna 142 ärendena rör ansökningar om lokala trafikföreskrifter från enskilda, vilka handlar om sänkning av hastigheten från bashastigheten. Ytterligare en stor del ärenden som rör lokala trafikföreskrifter är ansökningar från Trafikverket. Dessa rör oftast följdändringar med anledning av ombyggnationer av vägar med mera, eller översyn som görs av Trafikverket över vägar där Trafikverket reglerar hastigheten. Det är den typen av översyn som mest påverkar ärendemängden över åren.

29 av ärendena var ansökan och tillstånd till tävling på väg, där rallytävlingar är de mest frekventa, följt av cykeltävlingar. Här kan nämnas att Länsstyrelsen ger tillstånd till Sveriges mest kända och besökta rallytävling, *Rally Sweden*.

Samlad bedömning av resultat

Den samlade bedömningen är att resultatet för området Trafikföreskrifter är tillfredställande och enligt uppsatta mål. Handläggning av tävling på väg har i samtliga ärenden skett inom utsatt tid och med förväntat resultat. Antal ärenden har varit i nivå med prognosen.

Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 28*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	0,8	0,8	0,86
Årsarbetskrafter kvinnor	8,7	8,8	8,91
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	5,19	5,62	6,13
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	11 567	10 819	10 483
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	6,14	6,49	6,88
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 971	1 851	1 780
Antal beslutade ärenden	1 982	1 897	1 726
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	1	2
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Antalet årsarbetskrafter har minskat något samtidigt som antalet beslutade ärenden har ökat med fem procent, vilket innebär en effektivitetsökning inom området. Antalet djurskyddskontroller, och därmed förknippade resor, har ökat med cirka 18 procent jämfört med 2016 vilket avspeglar sig i högre verksamhetskostnader.

Brukarundersökning	2017
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 281, Livsmedelskontroll ¹⁾	68
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 282, Djurskydd (tillstånd § 16 Djurskyddslagen) ²⁾	73
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 28231, Djurstallar (förprovning) ³⁾	69
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 285, Foder och animaliska biprodukter ⁶⁾	65

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 281 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 17 deltagande länsstyrelser är 60.

²⁾ Nöjdindex för verksamhet 282 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 70.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 28231 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 20 deltagande länsstyrelser är 65.

⁶⁾ Nöjdindex för verksamhet 285 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 12 deltagande länsstyrelser är 60.

Kommentar till tabellen brukarundersökning

Inom livsmedelsområdet är nöjdindex högre än genomsnittet för övriga län och ligger även avsevärt över genomsnittet för de flesta ingående parametrar i undersökningen, då särskilt gällande bemötande, effektivitet och kompetens.

Undersökt ärendetyp inom djurskydd (282) var *Ansökningar om tillstånd enligt §16 djurskyddslagen*.

Även här är nöjdindex högre än genomsnittet och resultaten för bemötande, effektivitet och kompetens goda. Bilden för område *Förprovning av djurstallar* visar samma mönster, här ligger Värmland i topp i landet på faktorn engagerad personal.

Sammantaget för sakområdet är resultatet mycket positivt, särskilt vad gäller bemötande, effektivitet och kompetens. Utifrån resultaten kan man se att det finns utvecklingsmöjligheter gällande tillgänglighet per telefon. Telefontillgängligheten har, i likhet med område 218, påverkats av den tekniska lösningen. Detta är något som tas med som en erfarenhet i utvecklingsarbetet.

Samlad bedömning av resultat

Den samlade bedömningen är att resultatet för området *Livsmedelskontroll, djurskydd, foder och animaliska biprodukter samt allmänna veterinära frågor* är gott. Arbetet har bedrivits riskbaserat där livsmedelssäkerhet i hela produktionsledet tillsammans med smittskydd och antibiotikaresistens varit huvudfokus. Länsstyrelsen har utöver ett omfattande revisions- och kontrollarbete även arbetat förebyggande framförallt genom olika informationsinsatser, där informationsfilmer gällande djurskydd på sociala medier är en ny metod som prövats med framgång. De mål, nationella och Länsstyrelseegna, som satts upp har i allt väsentligt uppfyllts. Man kan även se effekter av Länsstyrelsens arbete inom flera kontrollområden då brister rättats till och ett systematiskt utvecklingsarbete bedrivs.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Livsmedelskontroll

Kommunrevisioner

Under 2017 har Länsstyrelsen reviderat tre kommuner samt gjort uppföljande kontroll av två. Kommunrevisionerna följer Länsstyrelsens kontrollplan inom området. Kontrollen är riskbaserad och revisionsintervallet baseras bland annat på erfarenhet från tidigare gjorda revisioner. Revisionerna omfattar alltid alla revisionsområden. I samband med revisionerna görs även en skuggkontroll, det vill säga Länsstyrelsen deltar vid en kontroll som görs av livsmedelsinspektören hos en livsmedelsföretagare. På det sättet kontrolleras bland annat att livsmedelsinspektören upptäcker avvikelser/brister i livsmedelshanteringen, vilket är ett sätt att verifiera kontrollens effektivitet.

Stora förbättringar av kommunernas arbete med livsmedelskontroll har skett de senaste åren. Länsstyrelsens revisioner har lett till en ökad samsyn och mer enhetlig kontroll av livsmedel inom länet. Bland annat vidtar kommunerna nu i högre utsträckning sanktioner mot livsmedelsföretagare som inte åtgärdar brister i livsmedelshanteringen och livsmedelskontrollen får därigenom effekt.

Länsstyrelsens uppföljande kontroller är också ett viktigt verktyg för att verifiera kontrollens effekt och bidrar till att målen i den nationella kontrollplanen uppfylls.

Länsstyrelsens kompetens inom området upprätthålls till exempel genom att revisorerna årligen deltar på det samordningsmöte på temat kommunrevisioner som Livsmedelsverket bjuder in samtliga länsstyrelser till. Vidare deltar Livsmedelsverket på de två länsträffar med kommunala livsmedelsinspektörer som genomförs varje år, då delges nyheter och information inom området *livsmedelskontroll*. Träffarna ingår även som en central del i Länsstyrelsens rådgivande och vägledande roll inom livsmedelsområdet. De flesta av länets 16 kommuner har deltagit på träffarna liksom representanter från Smittskyddet Värmland och Miljösamverkan Värmland.

Under 2017 har Livsmedelsverket gjort en normerande granskning av Länsstyrelsens revisioner av lokal livsmedelskontroll. Bedömningen av Länsstyrelsens arbete med revisioner var över lag positivt. Länsstyrelsen fick en rekommendation att utveckla revision av kontrollens effekt.

Primärproduktion

Livsmedel

Länsstyrelsen Värmland har en treårig kontrollplan som revideras varje år. Kontrollplanen utgår främst från den *Nationella kontrollplanen* samt *Regleringsbrevet* och följs upp tertialvis. Ett riskbaserat kontrolluttag görs med stöd av Länsstyrelsens register över primärproducenter *Primör*. För att säkerställa att alla branscher blev representerade gjordes separata riskuttag i varje bransch och det procentuella uttaget per bransch motsvarade det procentuella antalet objekt per bransch i registret. Ett fåtal branscher finns dock inte representerade i 2017 års kontrolluttag med anledning av att de antingen inte förekommer i länet eller att antalet anläggningar är så få att det inte är relevant att ta ut samma anläggning för kontroll varje år.

Den kontrollmetod som använts är kontroll på plats där samtliga punkter i checklistan går igenom. Vid bedömningar och ärendehandläggning har Livsmedelsverkets vägledningar tillämpats. Uppföljning av att avvikelser åtgärdats har skett både genom uppföljande kontroller på plats och administrativa kontroller beroende på avvikelstens art.

Utöver dessa kontroller har arbete med mål nr 12 i *Nationella kontrollplanen* genomförts och information om regler gällande opastöriserad mjölk har gått ut i tidningen *Utsikt*, vilket sammantaget innebär att Länsstyrelsens verksamhet kopplad till primärproducenter utförts med fokus på de största hälsoriskerna. Länsstyrelsen har varit aktiv i arbetet med mål nr 12 genom att följa Livsmedelsverkets plan för att nå målet. Under 2017 har Länsstyrelsen inventerat spannmålstorkar i samband med ordinarie kontroll och redovisat resultatet till Livsmedelsverket.

Kontroll och provtagning av honung har utförts på fyra anläggningar med primärproduktion av honung i ett nationellt provtagningsprojekt. Provtagning har, av såväl EU som av centrala myndigheter, lyfts som en viktig del i kontrollverksamheten.

Länsstyrelsen har under flera år arbetat med riskbaserat kontrolluttag inom primärproduktion av livsmedel och andelen konstaterade brister ligger stabilt på en nivå under fem procent. Länsstyrelsen bedömer att kontrollen hittills skett i tillräcklig omfattning.

Foder

Kontrolluttag gällande primärproduktionen av foder har genomförts med stöd av Jordbruksverkets vägledning för kontrollmyndigheter om offentlig foderkontroll i primärproduktionen. Objekt där inblandning av läkemedel eller tillsatser av foder förekommer är prioriterade.

Länsstyrelsen har under flera år arbetat med riskbaserat kontrolluttag inom primärproduktion av foder och andelen konstaterade brister ligger stabilt på en nivå under fem procent. Länsstyrelsen bedömer att kontrollen hittills skett i tillräcklig omfattning.

Kompetensförsörjning

Länsstyrelsens kontrollpersonal håller sig kontinuerligt uppdaterad genom utbildningar, fortbildningar och annan information, exempelvis genom *Livstecknet*, gällande *primärproduktionsområdet*. Under 2017 har Livsmedelsverket och Jordbruksverket hållit två informationsdagar om primärproduktion och foder som Länsstyrelsen Värmland deltagit på. Länsstyrelsen ser deltagande i nationella projekt som en viktig del i att upprätthålla och öka kompetensen inom aktuellt område.

Djurskydd

Antalet djurskyddskontroller har uppgått till cirka 720, vilket är 18 procent högre än treårsmedeltalet för perioden 2014–2016. Riskklassningsmodellen *SToRK* används vid uttag av kontrollobjekt.

Enligt den gemensamma målbilden ska antalet planerade kontroller vara minst lika många som antalet anmälningskontroller. Länsstyrelsens resultat för 2017 är 376 planerade kontroller och 201 anmälningskontroller vilket innebär att målet uppnåtts med stor marginal.

Av de kontrollobjekt som totalt finns i länet kontrollerades 13,5 procent (motsvarande andel för objekt med animalieproduktionens djur var 18,3 procent) vilket innebär att 10-procentmålet uppnåtts med god marginal.

Erfarenheten från transportkontroller längs väg är att sällskapsdjur oftast transporterats utan att vara fastspända, vilket innebär risk för skada. Med anledning av detta har en informationsfilm om transport av sällskapsdjur tagits fram och publicerats på sociala medier. Informationsfilmen har fått god spridning och hade fram till den 31 december 2017 haft 32000 visningar. Detta innebär att Länsstyrelsen på ett mycket resurseffektivt sätt nått ut till ett stort antal djurhållare med förebyggande information. Mot bakgrund av den erfarenheten gjordes ytterligare en informationsfilm om transport av häst på väg. Filmen publicerades den 15 december och hade den 31 december visats 2 200 gånger.

Förprovning

Antalet förprovningssärenden har legat stabilt på ungefär samma nivå under de senaste åren. Samtliga förprovningssärenden har handlagts inom 56 dagar.

Allmänna veterinära frågor

Läkemedel på gård

Läkemedel på gård är ett omfattande kontrollområde med ett stort antal kontrollobjekt. Tillsammans med kontrollområdet *Djurhälsopersonal* har *Läkemedel på gård* en stark koppling till den ökade problematiken med antibiotikaresistens. Dessa båda kontrollområden har prioriterats högt de senaste åren. Under 2017 gjordes totalt 21 kontroller inom dessa båda områden.

Kontrollerna gällande *Läkemedel på gård* under 2017 har omfattat nöt, gris och får. Totalt har 15 kontroller gjorts vilket motsvarar det som planerats. Fokus har lagts på att kontrollera djurhållare som har villkorad läkemedelsanvändning och djurhållare som inte har fått kontroll tidigare. De få brister som har upptäckts har gällt veterinärens instruktioner till djurägaren samt smärre brister i djurägarnas journalföring. Bristerna har dock inte bedömts vara så allvarliga att någon extra offentlig kontroll har behövt göras.

Animaliska biprodukter

I Värmland finns en entreprenör inom Svensk Lantbrukstjänst som hämtar upp animaliska biprodukter i form av döda djur och slaktavfall. Entreprenören är sedan några år stationerad i Västra Götalands län. Det finns för närvarande ingen omlastningsplats kvar i länet. Länsstyrelsen Värmland har en överenskommelse med Länsstyrelsen i Västra Götalands län om att göra normalkontroll vartannat år på denna transportör. Länsstyrelsen Värmland gjorde kontroll av transportören 2017. Inga avvikelser konstaterades.

Smittskydd

Under 2017 hade Värmland ett utbrott av IPN (Infektiös Pankreasnekros), en smittsam virussjukdom på laxfiskar. Utbrottet startade i december 2016 och drabbade flera kompensationsodlingar i länet. Efter saneringar och tomhållning på anläggningarna kunde spärrförklaringen upphävas i augusti 2017. Länsstyrelsen har konstaterat att det, mot bakgrund av detta sjukdomsutbrott, finns behov av att kartlägga förekomsten av IPN i Vänern.

Länsstyrelsen har arbetat förebyggande med åtgärder mot andra djursjukdomar som exempelvis BVD (bovin virusdiarré). I Sverige har inte något fall av BVD upptäckts sedan 2011, detta då de flesta besättningar är anslutna till ett frivilligt kontrollprogram. Anslutning till programmet är nödvändigt för att Sverige som nation ska kunna friförklaras från sjukdomen. Länsstyrelsen har därför under året arbetat för att de nötbесättningar i länet som står utanför det frivilliga BVD-programmet ska ansluta sig. Som ett resultat av detta är det nu endast 10 besättningar i länet som inte är med i det frivilliga BVD programmet.

Övervakning av obligatorisk salmonellakontroll hos fjäderfä under 2017 visar att provtagningarna hos etablerade besättningar fungerar som det ska.

Länsstyrelsen har under 2017 kontrollerat smittskydd avseende tuberkulos i två vilthägn med hjort. I båda fallen gällde det uppföljning efter funna brister vid kontroll gjord 2016 och i båda fallen hade bristerna åtgärdats.

Antalet misstänkta och bekräftade fall av kvarka på häst i Värmland var något lägre än 2016. Länsstyrelsens roll är att informera näringen, sporten och veterinärer med flera som har behov av att veta var det finns smittade hästar. Sjukdomen har i landet som helhet ökat under senare år, troligen beroende på en ökad förflyttning av hästar inom hela EU.

Seminkontroll har gjorts på ett stuteri, där inga brister noterades. Efter anmälan från en veterinär vid VÄXA om bristande rapportering av en djurägarseminör på nöt, har riktad information lämnats till djurägaren. Enligt veterinären vid VÄXA har rapporteringar om seminering därefter inkommit.

Samordning av kontroller

Länsstyrelsen har ambitionen att i största möjliga utsträckning samordna kontroller, både inom och mellan kontrollområden. Exempelvis har 80 procent av kontrollerna inom området *Läkemedel på gård* samordnats med kontroll av foder och/eller djurskyddskontroller.

Det innebär ett effektivare resursutnyttjande samtidigt som det underlättar för företagen. En viktig kvalitativ effekt är också att samordnade kontroller ger företagarna en tydligare helhetsbild av, och större förståelse för, hela livsmedelskedjan och hur olika åtgärder i primärproduktionen påverkar slutprodukten.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

2. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över veterinärers verksamhet samt ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar.

Tillsyn över veterinärers verksamhet samt ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar

Veterinärer som behandlar livsmedelsproducerande djur är en kategori som bör kontrolleras minst vart tredje år enligt Jordbruksverkets vägledning om kontroll av djurhälsopersonal. Länsstyrelsen har därför prioriterat kontroll av veterinärer som behandlar livsmedelsproducerande djur inklusive häst under 2017. Stora krav ställs både på veterinär och på djurhållare så att systemet inte leder till onödigt läkemedelsanvändning, speciellt sett ur antibiotikaresistensperspektiv och att djur inte utsätts för onödigt lidande på grund av felbehandling. Kontrollområdet har därför hög prioritet, vilket motiverar att ett relativt omfattande arbete per kontrollobjekt läggs ner här.

Fokus på kontrollerna har varit läkemedelsbehandlingar samt kontroll av hygienplaner på veterinärkliniker. Dessa områden är valda med tanke på dess betydelse för folkhälsan då konsumenter ska ha tillgång till säkra livsmedel, risken för överföring av smittsamma sjukdomar mellan djur och mellan djur och människor måste minskas och problem med ökad antibiotikaresistens måste hanteras genom väl avvägda behandlingar av djur.

Länsstyrelsen har vid kontrollerna upptäckt enstaka mindre avvikelser som exempelvis bristande kännedom om viss rapportering, och har i anslutning till kontrollen informerat om gällande regler. Vid kontrollerna gjordes även uppföljning av att de hygienplaner som kontrollerades 2015 var implementerade i verksamheten och att de har utvecklats och byggts på med de delar som fattades 2015. Resultatet av kontrollerna visade att hygienplanerna fungerade och var väl kända av personalen på aktuella kliniker. Däremot var inte planerna helt utbyggda med alla delar som ska ingå enligt lagstiftningen.

Information ingår som en del i uppdraget att leda och samordna åtgärder mot djursjukdomar. Länsstyrelsen har därför under året gett ut två nyhetsbrev till samtliga veterinärer i länet. Informationen har gällt aktuellt smittskyddsläge, nya och ändrade föreskrifter, information om hur man anmäler vanvård av djur, riktade upplysningar som exempelvis upprättande av hygienplaner, hantering av misstänkta fall av MRSA/MRSP.

Under hösten genomfördes i hela landet en *Skydda antibiotikan*-kampanj där Länsstyrelsen deltog genom att informera via sociala medier och på hemsidan.

Omfattningen av arbetet inom smittskyddsområdet är i relativt stor utsträckning händelsestyrt. Den planerade verksamheten inom området är dimensionerad efter att Värmland inte bedöms vara ett högrisklän avseende smitta.

Övrig verksamhet med koppling till området redovisas under *Andra väsentliga prestationer och resultat*.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Regleringsbrevsuppdrag 1.5

Länsstyrelserna ska redovisa en övergripande bedömning av måluppfyllelsen för de specifika målen för livsmedelskontrollen i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Redovisningen ska inkludera en kortfattad analys av orsakerna till eventuell utebliven måluppfyllelse för de enskilda målen.

Länsstyrelsens revision av kommunernas lokala livsmedelskontroll har genomförts enligt kontrollplan och målen har uppfyllts genom att såväl revisioner som uppföljande kontroller gjorts enligt plan.

I Nationella kontrollplanen finns ett mål (nr 12) som gäller länsstyrelsernas arbete med livsmedel inom primärproduktionen. Länsstyrelsen har följt Livsmedelsverkets plan för att nå målet genom att inventera spannmålstorkar och redovisa resultatet till Livsmedelsverket.

Regleringsbrevsuppdrag 1.6

Länsstyrelserna ska redovisa en övergripande bedömning av måluppfyllelsen för de specifika målen i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. För djurskyddskontrollen avses de specifika mål som Statens jordbruksverk och länsstyrelserna har satt upp och för kontrollen av foder och animaliska biprodukter och den kontroll som bedrivs enligt förordningen (2006:816) om kontroll av husdjur m.m. och lagen (2006:806) om provtagning på djur m.m. avses de specifika mål länsstyrelsen har satt upp. Redovisningen ska inkludera en kortfattad analys av orsakerna till eventuell utebliven måluppfyllelse för de enskilda målen.

Länsstyrelsens övergripande bedömning är att de specifika målen i den nationella kontrollplanen avseende djurskyddskontroll har uppnåtts. Undantaget är andelen djurskyddskontroller utan anmärkning som gjorts till följd av anmälningar. Andelen har dock minskat från 47 procent till 40 procent under 2017.

Den verksamhet som planerats inom foder i primärproduktionen bedöms ha uppfyllts. I enlighet med Jordbruksverkets vägledning för kontrollmyndigheter om offentlig foderkontroll i primärproduktionen har objekt med inblandning av läkemedel eller tillsatser av foder prioriterats.

Länsstyrelsen har under 2017 arbetat enligt uppgjorda kontrollplaner inom områdena *Animaliska biprodukter* samt *Djurhälsa* och *Kontroll av husdjur (inkl. smittskydd)*. Inom området animaliska biprodukter är målet uppfyllt då länets enda transportör av djurkadaver och slaktavfall (kategori 1) är kontrollerad utan funna brister.

Inom området *Djurhälsa och kontroll av husdjur* har en stor mängd mål satts upp rörande flera olika djursjukdomar och målen bedöms ha uppnåtts. Vid några fall av uppföljande kontroller kan konstateras att brister har åtgärdats vilket visar att kontrollerna har effekt.

Ett mål för 2017 var att uppdatera Länsstyrelsens epizootiplan vilket prioriterades ner till förmån för engagemang i en regional samverkansövning inom krisberedskap.

Tabell 1.1: Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (Regleringsbrevsbilaga)

Länsfakta	2017	2016	2015
Antal personer som varit föremål för tillsyn över djurhälsopersonal	6	10	1
Årsarbetskrafter inom området djurskydd	7,0	7,0	7,6
Årsarbetskrafter inom området livsmedelskontroll	0,6	0,7	0,6
varav Årsarbetskrafter inom området offentlig kontroll av livsmedel i primärproduktionen	0,3	0,3	0,2
Årsarbetskrafter inom området offentlig kontroll av foder i primärproduktionen	0,1	0,1	0,1
Antalet genomförda kontroller av insamling och transport av animaliska biprodukter.	1	0	1

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World, ärendehanteringssystemet Platina, Djurskyddskontrollregister

Kommentar till Tabell 1.1 Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (Regleringsbrevsbilaga)

Länsstyrelsens tillsyn över djurhälsopersonal är i huvudsak egeninitierad. Variationen i antal personer som varit föremål för denna tillsyn beror på Länsstyrelsens prioriteringar utifrån en riskvärdering.

Antalet årsarbetskrafter inom området djurskydd har minskat något samtidigt som antalet djurskyddskontroller ökat med cirka 18 procent. Sammantaget innebär detta en relativt stor effektivitetsökning inom området.

Endast en entreprenör, verksam i Värmland och Västra Götaland, samlar in och transporterar animaliska biprodukter i länet. Enligt uppgörelse genomför berörda länsstyrelser kontroll vartannat år.

Regional tillväxt

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 30*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	3,8	3,9	4,90
Årsarbetskrafter kvinnor	5,6	5,2	5,26
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	5,12	5,32	6,38
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	10 771	9 106	9 720
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	5,72	5,47	6,38
Antal ärenden, inkomna och upprättade	160	179	179
Antal beslutade ärenden	99	124	141
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	22	17	4
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	26 816	29 757	26 671

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Handläggare inom sakområdet hanterar också företags- och projektstödsärenden i *Landsbygdsprogrammet* inom sakområde Lantbruk och landsbygd, vilket enligt Länsstyrelsens bedömning effektiviserat verksamheten. Antalet ärenden som inte har beslutats har i huvudsak beslutats i NYPS men inte registrerats i diariesystemet Platina.

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsen har att förhålla sig till en komplex målstruktur med strategier och program från EU-nivån, till den nationella och regionala nivån. Till det kommer specifika strategier för särskilda områden, perspektivet stad – land etc. Dessutom är ambitionsnivån ofta hög. De regionala utvecklingsmedlen har i det sammanhanget begränsad räckvidd. Medelarsenalen är dock relativt bred då den även omfattar *Landsbygdsprogrammet*, medel från Tillväxtverket, PTS och andra myndigheter. Samverkan med andra parter är mycket betydelsefull för att få en samlad utveckling mot gemensamma mål. Bedömningen är att Länsstyrelsens medel är en viktig del av medelarsenalen men att det är svårt att avgöra just dess betydelse i jämförelse med andra medel.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

7. Länsstyrelsen ska i sin verksamhet verka för att förenkla för företag.

Länsstyrelsen hänvisar till redovisningen av regleringsbrevsuppdrag nummer 3.55

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Regleringsbrevsuppdrag 1.11

Berörda länsstyrelser ska redovisa exempel på områden, inom den regionala tillväxtpolitiken, där samverkan sker mellan länsstyrelsen och den aktör som har det regionala utvecklingsansvaret i länet och hur denna samverkan har utvecklats. Detta innefattar särskilt genomförandet av de regionala strukturfondsprogrammen 2014–2020, inklusive territoriellt samarbete avseende insatser inom det tematiska området Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi i alla sektorer.

Samverkan med Region Värmland

Samverkan med Region Värmland består av två viktiga delar – en övergripande strukturerad ledningssamverkan och en operativ samverkan i råd, grupper och projekt.

Högsta ledningsnivå i de båda organisationerna träffas för strategiska överläggningar. Under året genomfördes detta en gång på våren och en gång på hösten. På dessa möten deltar även berörda chefer. Även mer övergripande operativa frågor tas upp vid mötena. Enligt Länsstyrelsens bedömning är dessa träffar mycket betydelsefulla för att informera och föra dialog om de riktade insatser Länsstyrelsen genomför mot kommunerna och den samverkan som sker med Region Värmland. Länsstyrelsen har medverkat vid Region Värmlands nätverksträffar för kommunstyrelseordföranden och kommunchefer ett flertal gånger under året för att informera och föra dialog. Utöver dessa möten har landshövdingen och länsrådet gemensamma möten med ledningen för Region Värmland respektive Karlstads universitet och Landstinget i Värmland.

Gemensamma frågor som lyfts under året är digitalisering, kommunikation, klimat- och energipolitik, infrastruktur inklusive bredband, samhällsbyggnad, jämställdhet samt nyanländas situation och behov. Inom exempelvis bredband har samarbetet innefattat gemensam strategi och dialog med den regionala bredbandskoordinatören. Vid nätverksträffarna är dialogen kring samhällsbyggnadsfrågor allt mer återkommande, bland annat utifrån det ökade behovet av bostäder.

Länsstyrelsen och Region Värmland disponerar båda det regionala tillväxtanslaget 1:1. Organisationerna informerar varandra om vad man har för inriktning på sina insatser. När det gäller projektmedel sker det oftast en samordning mellan myndigheterna kring eventuell gemensam finansiering.

Inom jämställdhetsområdet sker samverkan med Region Värmland, bland annat i projektet *AHA Värmland*, statistikprodukten *På tal om kvinnor och män* och konferensen *Gen(i)us*. Länsstyrelsens jämställdhetsexpert sitter även med i Region Värmlands referensgrupp för jämställd hållbar tillväxt. Mer information finns under rubriken Jämställdhet.

Genomförandet av de regionala strukturfondsprogrammen 2014–2020, inklusive territoriellt samarbete

Länsstyrelsen och Region Värmland har under året samverkat inom ramen för det bredbandsprojekt man driver tillsammans. Arbetet har bland annat varit inriktat på att samordna medlen för ändamålet inom den *Europeiska Regionala Utvecklingsfonden (ERUF)*, programmet för norra Mellansverige, och motsvarande medel i *Landsbygdsprogrammet*. Inriktningen har varit att rikta stödet till de områden där marknaden inte förser invånarna med bredband. Samverkan har även skett med kommunerna. Erfarenheterna av projektet har hittills varit goda. Det märks bland annat på en högre aktivitet på de kommersiella aktörerna för att förse hela länet med bredband. (Läs mer under sakområde Infrastruktur.)

Länsstyrelsen driver för närvarande ett ramprojekt inom ERUF med inriktning mot stöd till företag som gör klimatsmarta investeringar.

Arbete med de regionala klimat- och energistrategierna

Tillsammans med Region Värmland har Länsstyrelsen fört dialog med Tillväxtverket om ökad integrering av miljö-, energi- och klimataspekter i tillväxtarbetet. Länsstyrelsen har startat ett nätverk för små- och medelstora företag, inom Energimyndighetens projekt *Nätverk för energieffektivisering*, projekt *EENet*. Länsstyrelsen och Region Värmland har samarbetat om rekrytering av företag till de nätverk som respektive organisation driver. Länsstyrelsen deltar även i ett projekt som syftar till att stödja företags energieffektiviseringsarbete genom en utvecklad energitillsyn, projekt *Incitament för energieffektivisering*. Båda dessa projekt finansieras av strukturfonderna och leds av Energimyndigheten.

Arbetet med den regionala klimat- och energistrategin har kontinuerligt stämts av med Region Värmland. Genomförandet av handlingsplanen är en del av den regionala utvecklingsstrategin *Värmlandsstrategin*. Dialog har även förts med Region Värmland inför utvecklingen av samverkansarenorna *Värmlands klimatforum* och *Värmlands klimatråd* i vilka båda organisationerna deltar.

Regleringsbrevsuppdrag 1.12

Berörda länsstyrelser ska beskriva hur användningen av medel från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder under utgiftsområde 19 Regional tillväxt bidrar till att uppfylla målen i den regionala utvecklingsstrategin, det regionala strukturfondsprogrammet och, i förekommande fall, de territoriella samarbetsprogrammen.

Användning av anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Länsstyrelsens 1:1-anslag uppgår till 29,8 mkr och beställningsbemyndigandet till 53 mkr. Länsstyrelsen har under året beviljat 32,1 mkr. Utöver det har 1,8 mkr använts i tidigare beviljat ramprojekt inom europeiska regionala utvecklingsfonden för företagsstöd. Eftersom Region Värmland har det regionala utvecklingsansvaret och även den större delen av de regionala utvecklingsmedlen så har Länsstyrelsen valt att lägga huvuddelen av de regionala tillväxtmedlen på företagsstöd. Av de beviljade medlen har 22,5 mkr beviljats för investeringsstöd till företag, 1,7 mkr till kommersiell service, 0,5 mkr för innovationsbidrag (startstöd) och 7,4 mkr för projektverksamhet varav 0,9 mkr för uppföljning/utvärdering.

Länsstyrelsen har att förhålla sig till den *Nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014–2020*, den regionala strategin *Värmlandsstrategin 2014–2020*, det regionala strukturfondsprogrammet *Norra Mellansverige*, de territoriella programmen *Interreg Sverige-Norge*, *Nordsjöprogrammet* och *Östersjöprogrammet* med flera strategier och program. Den totala målstrukturen och ambitionsnivån är hög och komplex. Det regionala anslaget kan i det sammanhanget kännas otillräckligt. Men med summan av de insatser Länsstyrelsen gör i *Landsbygdsprogrammet 2014–2020*, betaltjänstuppdraget, *Regionala serviceprogrammet* och externa projekt, till exempel *Paper Province*, *Skogsriket*, *Business Improvement District*, *Matriket* fås en samlad och bra verkningsgrad mot målbilden.

Projektstöd

Länsstyrelsen har tolkat uppdraget inom tillväxtanslaget som att i huvudsak ha fokus på näringslivsfrågor. Projektmedlen har därför på olika sätt använts till att förbättra grundförutsättningarna för företag att verka och utvecklas i länet. Den större delen av projekten har en inriktning mot *Värmlandsstrategins* insatsområde *Fler och starkare företag* och den nationella prioriteringen *Innovation och företagande* samt *Företagande och entreprenörskap*. En annan tolkning av uppdraget är nödvändigheten att arbeta med frågor inriktade på att förbättra förutsättningarna för människor att verka i Värmland. Därför är det naturligt att Länsstyrelsen arbetar med landsbygdsutveckling, samhällsservice, jämställdhet, integration, gränsfrågor och internationellt arbete.

Det pågår ett antal regionala utvecklingsinitiativ och Länsstyrelsen har bland annat satsat medel i *Centrum för klimat och säkerhet* som drivs av Karlstads universitet och *Miljösamverkan Värmland* som utvecklar miljötillsynen till företagen i länet. *Miljösamverkan Värmland* drivs av kommunerna och Länsstyrelsen i samverkan.

Företagsstöd

Genom företagsstöden bidrar Länsstyrelsen i hög grad till det regionala riskkapitalet. Länsstyrelsens insatser är i första hand prioriterade till det nationella och regionala stödområdet. Länsstyrelsen bidrar även till riskkapital i andra former – såsom innovationsstöd, stöd till regionala riskkapitalbolag, stöd till rådgivning och andra insatser – som ger möjligheter i hela länet. Samverkan sker med andra regionala aktörer såsom Almi Värmland, IUC Wermland/kluster Stål och verkstad, och klusterorganisationen Paper Province med *Vinnväxt-projektet*.

Genom Tillväxtverkets program för affärsutvecklingscheckar har Länsstyrelsen, i samverkan med Almi och Visit Värmland, hanterat stöd till mindre företag i syfte att utöka marknaden internationellt och förbättra företagens digitala tjänster.

Strukturfondsprogrammen

Länsstyrelsen har använt 1,7 mkr i ett ramprojekt för företagsstöd inom europeiska regionala utvecklingsfonden. Insatserna är inriktade mot satsningar inom koldioxidsnål ekonomi. Länsstyrelsen samverkar även med Region Värmland kring en bredbandskoordinator för att stärka insatserna inom bredbandsområdet och nå en ökad samordning av olika insatser inom *Landsbygdsprogrammet* och det regionala strukturfondsprogrammet.

Som ett led i Länsstyrelsens arbete för att stödja energieffektiviseringsarbetet, och därmed konkurrenskraften, i små och medelstora företag deltar Länsstyrelsen i projekten *Nätverk för energieffektivisering (EENet)* och *Incitament för energieffektivisering*, som syftar till att stödja företags energieffektiviseringsarbete genom en utvecklad energitillsyn. I det förstnämnda projektet samverkar Länsstyrelsen och Region Värmland kring de företagsnätverk som respektive organisation driver. Båda dessa projekt finansieras av strukturfonderna och leds av Energimyndigheten.

Europeiskt territoriellt samarbete och övrig internationell projektverksamhet

Länsstyrelsens internationella arbete sker i enlighet med den nationella strategin och sammanhållningspolitikens mål. Länsstyrelsen har haft stor aktivitet inom europeiskt territoriellt samarbete och under året varit delaktiga i fem Interregprojekt i *Sverige-Norgeprogrammet*, projektägare i ett av dessa, varit delaktiga i tre program inom *Nordsjö-programmet* samt varit delaktiga i två projekt inom *Interreg Europe-programmet*. Länsstyrelsen är dessutom partner i ett *Horizon 2020*-projekt tillsammans med Statens Geologiska Institut (SGI) samt i ett gränsregionalt projekt, *Gränsmöjligheter*, under

Nordiska ministerrådet tillsammans med gränsregioner i Ryssland, Norden och Baltikum. Under den förra programperioden hade Länsstyrelsen partnerskapsavtal med cirka 100 europeiska organisationer på främst regional nivå. Länsstyrelsen har under 2017 jobbat med att bygga vidare på dessa tematiska partnerskap i den nya programperioden 2014–2020 genom medverkan i olika nätverk och projekt. Partnerskapen möjliggör värmländska organisationers deltagande i europeiska territoriella samarbeten.

Sedan oktober 2016 är Länsstyrelsen, tillsammans med partners från Danmark, Norge, Nederländerna och Storbritannien, partner i Nordsjöprojektet *Informal Care and Voluntary Assistance: Innovation in Service Delivery in the North Sea Region (In for Care)*. Projektet syftar till att utveckla innovation inom serviceleverans genom att utforska nya arbetssätt med informella och formella nätverk samt användning av ny teknik för att ta itu med utmaningar för funktionshindrade och den äldre befolkningen. Länsstyrelsen deltar som partner i Nordsjöprojekten *Water sensitive Cities: the Answer To Challenges of extreme weather (CATCH)* och *Connecting rural areas with Digital Infrastructure (CORA)*. I *CATCH* samarbetar Länsstyrelsen med partners i Nederländerna, Danmark, Storbritannien och Tyskland med att anpassa och skydda små och medelstora städer mot kraftiga regn. I *CORA* arbetar man med att undersöka förutsättningarna för att förse landsbygdsområden i gränsområden med digital infrastruktur. Samverkan sker med Norge, Belgien, Tyskland, Danmark, Storbritannien och Nederländerna.

Under 2017 startade Länsstyrelsen två projekt inom Interreg Europe, *Inside Out EU* och *Knowledge & Innovation Strategies involving SME:s in the Context of Interreg (KISS ME)*. Båda projekten handlar om internationalisering och innovationsprocesser för små och medelstora företag men riktar sig för Värmlands del mot två olika policyinstrument – den transnationella komponenten i *Regionalfondsprogrammet* respektive *Interreg Sverige-Norge* programmet.

Under *Horizon 2020* deltar Länsstyrelsen, tillsammans med SIG, i projektet *EVOKED* som slutanvändare med syfte att öka mervärdet av klimatdata för effektivare klimatanpassningsarbete.

EU:s strategi för Östersjöregionen

Inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen har Länsstyrelsen deltagit i strategins genomförande genom transnationella och interregionala projekt. Länsstyrelsen har, förutom samarbetet i projekt med Tyskland, Danmark och Norge, även medverkat i projektet *Combating Unemployment among Youth (ComUnYouth)* som är ett gränsregionalt projekt under Nordiska ministerrådet med syfte att förbättra sysselsättningssituationen för ungdomar i perifera rysk-nordisk-baltiska gränsområden. Under 2017 beviljades ett nytt projekt som en fortsättning på *ComUnYouth*. Projektet heter *Mobility makes Opportunity* och syftar till att förbättra situationen för unga arbetslösa inom Rysk-Nordisk-Baltiska gränsområden.

Samverkan med Norge

Länsstyrelsen har ett nära samarbete med Hedmark fylkeskommune gällande gränsöverskridande, transnationella och interregionala projekt. Under 2017 har Länsstyrelsen samverkat med Hedmark fylkeskommune och Fylkesmannen i Hedmark i projektet *Gränsmöjligheter – en 161 mil integrerad arbetsmarknad längs norsk-svenska gränsen*, som rör arbetet med mentala, informella och formella gränshinder. Projektet är ett *Interreg Sverige-Norge*-projekt, i vilket Länsstyrelsen är projektägare. Syftet med projektet är att arbeta för en utökad gränsöverskridande verksamhet mellan Sverige och Norge. Detta för att möjliggöra en ökad rörlighet för små och medelstora företag längs hela den svensk-norska gränsen. Länsstyrelsen Värmland och Hedmark fylkeskommune har också arbetat

tillsammans med att rigga två Interreg Europe-projekten *Inside Out EU*, *KISS ME* och *CORA*. Se ovan.

Grensetjänsten Sverige Norge – föregångare i gränssamarbete

Länsstyrelsen har sedan 1990-talet engagerat sig i *Grensetjänsten*, fysiskt beläget i Morokulien på svensk-norska gränsen. *Grensetjänsten* är ett gränsöverskridande samarbete mellan Sverige och Norge och en del av det nordiska samarbetet. Uppdraget är numera nationellt och i ovanstående projekt *Gränsmöjligheter* arbetar man för att informera om *Grensetjänstens* uppdrag och möjligheter längs hela riksgränsen. *Grensetjänsten* är en samverkan mellan norska NAV, Arbetsförmedlingen och Länsstyrelsen. Finansieringen kommer i dag via Utrikesdepartementet och projektmedel från Länsstyrelsen. Den senare delen är ett krav från departementet.

Grensetjänstens arbete blir alltmer digitalt och antalet förfrågningar ökar. Bakom ökningen står framförallt en ökande ström förfrågningar från företag. För att kunna ge relevant information har *Grensetjänsten* ett stort myndighetsnätverk bakom sig. I det dagliga arbetet identifieras gränshinder. Dessa hinder lyfts för vidare beredning till *Grenserådet* där berörda myndigheter, båda regeringarna, regionala samverkansorganisationer, kommuner och näringsliv är representerade. Under året har det pågått ett intensivt arbete som resulterat i att ett antal identifierade gränshinder eliminerats och reducerats genom ett aktivt arbete från olika myndigheter i både Sverige och Norge. Ett exempel på arbete som pågår handlar om problem med moms, avgifter och en tidskrävande dokumentation som krävs för norska kulturhantverkare som deltar i mässor, utställningar eller kurser i Sverige och som vill ta med sig sina varor över gränsen. Detta är i nuläget både kostsamt och arbetskrävande för hantverkarna.

Det sker också ett kontinuerligt samarbete mellan myndigheter på både svensk och norsk sida i en så kallad *Förenklingsgrupp* som jobbar med att det ska bli enklare för både privatpersoner och företag att verka på andra sidan gränsen. Förenklingsarbetet just nu rör sig mycket kring socialförsäkrings- och skattefrågor och kan konkret handla om att ta fram förenklade blanketter. Norge har, som Sveriges största handelspartner, stor påverkan på svenskt näringsliv och arbetsmarknad längs hela riksgränsen.

Länsstyrelsen har under året fortsatt samarbetet med Nordiska Ministerrådet, samt med de andra nordiska informationstjänsterna, *Greater Copenhagen and Skåne Committee* och *Nordkalottens Gränstjänst*, och utökat gränshindersamarbetet med ett antal gränskommittéer vid den svensk-norska gränsen.

Länsstyrelsenätverket för internationell verksamhet (LstInt)

Länsstyrelsen Värmland leder Länsstyrelsenätverket för internationell verksamhet (*LstInt*) bestående av de länsstyrelser som bedriver eller är intresserade av tillväxt- och utvecklingsarbete kopplat till EU- och internationellt samarbete. Målet med nätverket är att främja regional utveckling genom internationell verksamhet, samt att möjliggöra ett erfarenhetsutbyte gällande internationella relationer och projekt.

Regleringsbrevsuppdrag 1.13

Berörda länsstyrelser ska redovisa arbetet i fråga om tillgång till kommersiell service och kommentera genomförda insatser och resultaten av dessa, vilka aktörer som deltagit samt på vilket sätt insatserna förhåller sig till övriga insatser för hållbar regional tillväxt i länet. Redovisningen ska relatera till målen i det regionala serviceprogrammet och den regionala handlingsplanen för genomförandet av Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020.

Kommersiell service – regionala serviceprogrammet

Länsstyrelsen har genom projektet *Stärk regional serviceutveckling i Värmland* börjat arbeta med flera av målen i det *regionala serviceprogrammet (RSP)* som berör genomförandeprocessen samt lärande och utveckling, spridning och synliggörande. Länsstyrelsen planerar att revidera RSP under 2018.

Årets verksamhet inom grundläggande kommersiell service redovisas uppdelat på RSPs prioriteringsområden.

Genomförandeprocessen

Länsstyrelsen har fattat inriktningsbeslut inför revideringen av RSP om målsättningen att samtliga kommuner tar fram en serviceplan. Länsstyrelsen har även beslutat om ändringar i *Landsbygdsprogrammets regionala handlingsplan (RHP)* främst för att kunna stödja servicepunkter hos andra aktörer än dagligvarubutiker och drivmedelsstationer. En kommunal serviceplan krävs för att Länsstyrelsen ska kunna bevilja stöd till annat än befintliga aktörer. Under hösten har dessa planer förankrats genom presentationer för *Partnerskapet för Landsbygdsprogrammet*, *Partnerskapet för kommersiell service*, riksdagsledamöterna på värmlandsbanken samt ett möte med alla länets KSO, oppositionsråd, kommunchefer samt region- och landstingsråd. Genom dessa möten har kännedomen om RSP i länet ökat.

Inför möten med länets kommunstyrelseordföranden (KSO) i början av 2018 har Länsstyrelsen tagit fram en ny vägledning för kommunerna. De nya serviceplanerna ska inventera servicetillgången i av kommunen utpekade serviceorter. På detta sätt ökar kunskapen om serviceläget i länet och kommunerna.

Lärande och utveckling, spridning och synliggörande

Länsstyrelsen medfinansierar mentorsverksamhet för lanthandlare. Mentorsverksamheten har varit inriktad på kompetensutveckling, information om nya stödformer samt utveckling av butikerna.

Partnerskapet för kommersiell service har haft två möten under året. Vid det senare gjordes en utvärdering av partnerskapet. Deltagarna var tydliga med att partnerskapet ska fortsätta vara en mindre grupp med fokus på grundläggande kommersiell service. Region Värmland, Svensk Bensinhandel och OK Värmland kommer att delta framöver. Målet är att även bjuda in två kommunalråd och två handlare. Utöver partnerskapet har Länsstyrelsen tagit initiativ till en ny servicegrupp bestående av kommunala tjänstemän, Region Värmland och Länsstyrelsen. Målet är att gruppen ska arbeta med utvecklingsprojekt och erfarenhetsutbyten.

Länsstyrelsen har påbörjat arbetet med en ny informationssajt om RSP som är tänkt att kunna användas gemensamt av Länsstyrelsen och nya regionkommunen från och med 1 januari 2019, då ansvaret för RSP flyttas.

Projektet *Betalbokbussen* har genomförts i samverkan med Torsby kommun. Projektet avslutades med en konferens. Syftet med projektet var att minska det digitala utanförskapet och lära fler att använda digitala betaltjänster. Projektets resultat är goda. Kommunen kommer att fortsätta jobba med digital vägledning.

Länsstyrelsen har även samverkat med Landstinget och Karlstad kommun om digitalt utanförskap genom Interregprojektet *In for Care*. Den del som Länsstyrelsen ansvarar för arbetar med att hitta användarvänliga betaltjänstlösningar för äldre, personer med funktionsnedsättning samt anhöriga som hjälper dem. Länsstyrelsen har medverkat på en seniormässa i Karlstad och informerat om betaltjänster.

Länsstyrelsen har deltagit i en regional serviceträff och en nationell serviceträff arrangerad av Tillväxtverket. Länsstyrelsen har även deltagit på regional och nationell betaltjänsträff.

Sammanfattningsvis har Länsstyrelsen bidragit till lärande och utveckling.

Dagligvaror

Six dagligvarubutiker har beviljats investeringsstöd (LBP) om sammanlagt 2 781 198 kr. Ett investeringsbidrag ur 1:1-anslaget om 50 000 kr har beviljats. Investeringarna har huvudsakligen handlat om miljö- och energibesparande åtgärder. Två butiker har beviljats servicebidrag om sammanlagt 550 000 kr. Det särskilda driftsstödet till dagligvarubutiker har beviljats till åtta butiker om sammanlagt 912 865 kr. Nio kommuner har beviljats hemsändningsbidrag om sammanlagt 1 104 210 kr.

Tre butiker som var ensamma på orten har lagts ner under 2017. I relation till de 42 butiker som fanns 2013, finns nu 33 butiker. Det betyder att 86 procent av dagligvarubutikerna finns kvar inför 2018, vilket kan relateras till målet att 80 procent av butikerna ska vara kvar 2018. Det har tillkommit fler stödbara butiker dels på grund av nedläggningar av butiker dels av revidering i både RSP och RHP som är en del av *Landsbygdsprogrammet*.

Drivmedel

En drivmedelsstation har fått investeringsstöd (LBP) om 1 200 000 kr. I dag finns 33 drivmedelsstationer i jämförelse med 30 som fanns 2013. Det innebär en tioprocentig ökning av drivmedelsstationer. Målet i RSP är att 80 procent av drivmedelsstationerna ska vara kvar 2018.

Betaltjänster

Länsstyrelsen har i överensstämmelse med målet i RSP lämnat en omfattande betaltjänstrapport till Länsstyrelsen Dalarna. Länsstyrelsen Värmland har medverkat i nationella stödgruppen för betaltjänster.

Länsstyrelsen har projektmedel från Post- och Telestyrelsen (PTS) för processledning inom betaltjänstuppsdraget, och arbetar med betaltjänstuppsdraget utifrån två huvudspår. De går ut på att dels förbättra utbudet av betaltjänstombud där marknaden inte etablerat sig, dels att minska det digitala utanförskapet kring betaltjänster. Länsstyrelsen har under året beslutat att stödja två betaltjänstombud med statlig finansiering. De finns i Östmark, Torsby kommun samt i Lesjöfors, Filipstads kommun. Arbeta pågår för att etablera fler betaltjänstombud på identifierade orter i enlighet med målet i RSP.

Förhållande till övriga insatser inom hållbar regional tillväxt

Länsstyrelsen har haft en särskild presentation för Region Värmland om arbetet inom landsbygdsutveckling och regional utveckling.

Länsstyrelsen medarrangerade en konferens om BID (Business Improvement District) i Sunne inom ramen för Interreg projektet *Scandinavian Heartland*. Länsstyrelsen och flera av länets kommuner deltog. Länsstyrelsen lyfte fram BID som en utvecklingsmetod för platsutveckling. Det gäller både centrumutveckling i mindre landsbygdsorter och byar på landsbygden. I anslutning till konferensen hade Länsstyrelsen möjlighet att delta på Dalarnas kommungruppsmöte om RSP.

Länsstyrelsen har bidragit till den nya *Vägledningen om kommunala serviceplaner*. Förhoppningen är att serviceplanerna kommer till nytta vid kommunernas LIS-planering, översiktsplanering och krisberedskapsarbete.

Länsstyrelsen har sökt medel för att kunna genomföra en förstudie om hur kompetensen hos medborgarna kan höjas gällande de digitala samhällstjänsterna.

Regleringsbrevsuppdrag 1.14

Berörda länsstyrelser ska bidra till att utveckla de selektiva regionala företagsstöden avseende jämställdhet, integration och miljö. En kartläggning av nuläget och en analys av hur dessa dimensioner kan utvecklas ska genomföras i samarbete med och enligt tidplan från Tillväxtverket.

Utveckling av de regionala företagsstöden avseende jämställdhet, integration och miljö inklusive klimat

Länsstyrelsen har samverkat med Tillväxtverket i en undersökning om hur man kan förbättra hållbarheten hos de företag som erhåller stöd. Tillväxtverket har genomfört en kvalitativ undersökning av hur arbetet med hållbarhetskriterierna fungerar. Denna undersökning har sedan analyserats och validerats i några workshoppar. Slutsatserna i undersökningen är kortfattat att Tillväxtverket ska förbättra riktlinjerna för handläggning, bedömning, prioritering och utformning av stöd, hjälpa till med tolkning av förordningar samt sprida information och erfarenheter.

Regleringsbrevsuppdrag 3.55

Länsstyrelserna ska fortsätta förenklingsarbetet för att det ska bli enklare att starta och driva företag. Särskilt fokus ska vara på åtgärder som underlättar för företagen att göra rätt. Länsstyrelserna ska redovisa insatser kring hur man enligt 5 § punkt 7 i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion förenklar för företag. Av redovisningen ska framgå: en redogörelse för företagets nöjdhet gällande tillgänglighet, svarstid, bemötande och handläggningstid utifrån den länsstyrelsegemensamma brukarundersökningen samt arbetet med särskilda insatser för att förbättra dessa områden, en uppföljning av de av länsstyrelserna utvalda fyra ärendetyperna förprovning av djurstallar, samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, miljöprövningsdelegationernas provning av miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. samma balk och anmälan om ändring av tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet, mål och måluppfyllelse för handläggningstid för de utvalda ärendetyperna samt motivering till avvikelser, samt hur den förväntade handläggningstiden kommuniceras till företag när ett nytt ärende inleds inom de utvalda ärendetyperna.

För ärenden om provning av miljöfarlig verksamhet ska redovisningen avse den totala handläggningstiden (median) och hur länsstyrelsen i procent uppfyllt regeringens mål (regeringsbeslut den 1 december 2011 [S2011/10148/SFÖ m.fl.] med uppdrag till vissa länsstyrelser) om att ansökan ska beslutas inom 180 dagar från det att ärendet är komplett. Uppdraget ska redovisas i årsredovisningen av samtliga länsstyrelser i de delar där det är tillämpligt. Länsstyrelsen i Kronobergs län ska samordna redovisningen. Uppgifterna ska redovisas till regeringen (Näringsdepartementet) senast den 31 mars 2018.

VÄS	Särskilda insatser för att förenkla för företag med anledning av resultatet i brukarundersökningen 2016	Beskriv resultatet av insatserna

Kommentar till Tabell 1: Särskilda insatser 2016 (RB 3.55)

Länsstyrelsen Värmland deltog inte i brukarundersökningen 2016.

VÄS	Särskilda insatser för att förenkla för företag med anledning av resultatet i brukarundersökningen 2017	Beskriv förväntat resultat
218	Resursförstärkning har skett men det är för tidigt att utläsa effekterna.	Förbättring av tillgänglighet och handläggningstider.
281	Endast behov av att vidmakthålla nuvarande arbetssätt etc. då nöjdindex är högre än genomsnittet.	
282	Endast behov av att vidmakthålla nuvarande arbetssätt etc. då nöjdindex är högre än genomsnittet.	
2831	Endast behov av att vidmakthålla nuvarande arbetssätt etc. då nöjdindex är högre än genomsnittet	
4232	Endast behov av att vidmakthålla nuvarande arbetssätt etc. då nöjdindex är högre än genomsnittet	
431	Upplärning av ny personal samt diskussion med Skogsstyrelsen avseende hantering av anmälningsärenden rörande avverkningar.	Förkortning av handläggningstiderna är den viktigaste parametern att förbättra då övriga parametrar är i nivå med genomsnittet.
432	Ny webb sjösätts under 2018.	Förbättring av webben som är det område där bedömningen ligger under snittet.
433	Inget behov utöver ny webb som sjösätts 2018.	Förbättring av webben som är det område där bedömningen ligger under snittet.
511	Fokusering på äldre oavslutade ärenden.	Förkorta handläggningstiden.
525	Nya rutiner för snabb återkoppling till verksamhetsutövarna med uppgifter om behov av kompletteringar, fasta samrådstermer för verksamhetsutövare som vill samråda muntligt och få vägledning av Länsstyrelsen inför kommande anmälan eller dispensansökningar samt förstärkning med en handläggare.	Kortare handläggningstider, bättre tillgänglighet, bättre och mer kompletta samråds handlingar och nöjdare verksamhetsutövare.
5558	Endast behov av att vidmakthålla nuvarande arbetssätt etc. då nöjdindex är högre än genomsnittet.	

Kommentar till Tabell 2: Särskilda insatser 2017 (RB 3.55)

I tabellen redovisas de verksamheter som ingick i brukarundersökningen 2017 och där utfallet redovisats i länsrapporten.

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLANDS ÅRSREDOVISNING 2017

Handläggningstider 2017				
VÄS	Mål	Mål- upp- fyll- else (%)	Motivering till eventuell av- vikelse	På vilket sätt kommuniceras den förväntade hand- läggningstiden till företag
282 Ansökan om förprovning djurstall	56	100		I bekräftelsebrevet finns möjlighet att ange beräknad handläggningstid, alla ärenden avses handläggas inom 56 dagar.
525 Samråd enligt 12 kap. 6 § Miljöbalken	42	65	Succesiv förbättring under året genom organisatoriska förändringar och resursförstärkning. Avarbetning av gamla ärenden har negativt påverkat årets handläggningstider.	Information på hemsida samt i e-post till sökanden där handläggaren bekräftar att ärendet har mottagits. Förväntad ärendetid är den enligt miljöbalken stadgade.
551 Prövning miljöfarlig verksamhet, 9 kap. Miljöbalken – Ansökan om tillstånd (konc)	180	Ej aktuellt		
555 Anmälan ändring tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet	75	100		Anmälan föregås i princip alltid av muntlig kommunikation och dialog mellan verksamhetsutövaren och Länsstyrelsen då även förväntad handläggningstid kommuniceras.

Kommentar till Tabell 3: Handläggningstider (RB 3.55)

Kraftfulla åtgärder har satts in för att uppnå den handläggningstid om sex veckor som anges i miljöbalken för 12:6 - samråd.

Handläggningstider, median ¹⁾						
Ärendetyp	ÅR					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
282 - Ansökan om förprovning djurstall	39	41	34	33	36	45
525 - Samråd enligt 12 kap 6 § Miljöbalken	64	45	27	55	43	32
551 - Prövning miljöfarlig verksamhet, 9 kap Miljöbalken (konc)						
555 - Anmälan ändring tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet	n.a.	n.a.	29	26	73	15
282 - Ansökan om förprovning djurstall	39	41	34	33	36	45
525 - Samråd enligt 12 kap 6 § Miljöbalken	64	45	27	55	43	32

¹⁾ Medianen redovisas ej om färre än 10 ärenden

Källa: Årsredovisningar 2012-2013 samt rapport Handläggningstider ur Platina 2014-2017.

Kommentar till Tabell 4: Handläggningstider, median, för de fyra ärendetyperna år 2012-2017 (RB 3:55)

Länsstyrelsen Värmland hanterar inte ärendetyp 551. Data saknas för 2012 och 2013 för ärendegrupp 555.

Tabell 3.1: Kostnader för strukturfondsadministrationen, programperiod 2007–2013 (Regleringsbrevsbilaga)

Strukturfondsadministration	Anslag (5:1)	Övrig finansiering	Årsarbets- krafter
Totala kostnader och årsarbetskrafter för strukturadministration	0	0	0
<i>varav</i> förvaltande myndighet	0	0	0
<i>varav</i> attesterande myndighet	0	0	0
<i>varav</i> kontroller i territoriella program	0	0	0

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell 3.1: Kostnader för strukturfondsadministrationen, programperiod 2007–2013 (Regleringsbrevsbilaga)

Länsstyrelsen Värmland har inget uppdrag inom strukturfondsadministrationen. Däremot arbetar Länsstyrelsen proaktivt i olika program inom det europeiska territoriella samarbetet. Läs mer om detta under Regionala tillväxtanslaget 1.1.

Tabell 3.2: Kostnader för strukturfondsadministrationen, programperiod 2014–2020 (Regleringsbrevsbilaga)

Strukturfondsadministration	Anslag (5:1)	Övrig finansiering	Årsarbets- krafter
Totala kostnader och årsarbetskrafter för strukturadministration	0	0	0
<i>varav</i> förvaltande myndighet	0	0	0
<i>varav</i> attesterande myndighet	0	0	0
<i>varav</i> kontroller i territoriella program	0	0	0

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell 3.2: Kostnader för strukturfondsadministrationen, programperiod 2014–2020 (Regleringsbrevsbilaga)

Se tabell 3.1

Infrastrukturplanering

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 34*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	1,1	1,5	1,37
Årsarbetskrafter kvinnor	0,6	1,1	1,14
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,94	1,52	1,58
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	1 909	2 498	2 481
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,01	1,50	1,63
Antal ärenden, inkomna och upprättade	40	40	33
Antal beslutade ärenden	45	38	44
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	495	195	8 918

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Årsarbetskrafter och totala kostnader för infrastrukturärenden har minskat mellan 2016 och 2017. Samtidigt ligger ärendeflödet kvar på samma nivå som 2016 vilket har gjort handläggningssituationen något ansträngd under året.

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsens goda samarbete och löpande dialog med nationella och regionala myndigheter har gjort att ett antal större infrastrukturprojekt av stor betydelse för länets utveckling har kunnat gå i mål under 2017. Detta gäller även i hög grad den digitala infrastrukturen. Samtidigt har Länsstyrelsens arbete bidragit till att frågor kring bostadsförsörjning, klimatpåverkan och övriga miljöfrågor har lyfts och bättre integrerats i den nationella och regionala infrastrukturplaneringen. Genom de satsningar som gjorts på analysarbete under 2017 har Länsstyrelsen en god uppfattning om de regionala utbyggnadsbehoven gällande digital infrastruktur. Arbetet har resulterat i en grund för ett fortsatt strategiskt arbete med frågan.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Nationella och regionala transportplaner

Länsstyrelsens arbete med infrastrukturplanering har påverkats av de nationella och regionala transportplanerna som har tagits fram under året. Framtagandeprocessen har präglats av öppenhet och god dialog med berörda aktörer och Länsstyrelsen har deltagit aktivt i de olika regionala dialog- och samrådsmöten som har ägt rum. Länsstyrelsen har gett stöd till Trafikverket och Region Värmland vid framtagande och avgränsning av miljökonsekvens-beskrivningar. Nytt för transportplanerna för perioden 2018–2029 är att de ska beskriva åt-gärdernas påverkan för ett ökat bostadsbyggande. Länsstyrelsen har utifrån sin kompetens och erfarenhet kring bostadsförsörjningsfrågor levererat underlagsmaterial och gjort bedömningar om hur de olika förslagen kan bidra till ett ökat bostadsbyggande i länet. Länsstyrelsen har också uppmärksammat transportplanernas betydelse för att uppfylla internationella och nationella mål för minskad klimatpåverkan.

Flera av de projekt som är utpekade i transportplanerna ligger redan i pågående planeringsprocesser. Inom det regionala transportinfrastrukturprojektet *Tåg i tid* kunde Länsstyrelsen redan innan årsskiftet 2017/2018 tillstyrka järnvägsplanen för mötesspår vid Välsviken. Tack vara extrainsatta avstämningsmöten mellan Trafikverket och Länsstyrelsen

har planarbetet lyckats hålla sig till tidsplanen. Vidare har Länsstyrelsen deltagit i projektets koordineringsgruppsmöten bestående av företrädare för Region Värmland, Trafikverket samt kommunala politiker och tjänstemän. Vid mötet i september lyfte Länsstyrelsen behovet av en helhetssyn och samordnat program för bulleråtgärder kring Karlstad Centralstation.

Utöver de projekt som ryms inom *Tåg i tid* har Länsstyrelsen haft tidiga möten med Trafikverket kring Fryksdalsbanan och utbyggnaden av E45:an mellan Säffle-Valnäs. Vad gäller andra större infrastrukturprojekt pågår ett arbete med att förbättra transporter mellan Hammarö och Karlstad. Även här har Länsstyrelsen haft tidiga diskussioner med Trafikverket, Region Värmland och kommunerna. Dessa möten i ett tidigt skede är av stort värde för att klargöra planeringsförutsättningar, tydliggöra roller och kartlägga kommande planerings- och tillståndsprocesser.

Samarbete med Trafikverket

Länsstyrelsen har myndighetsträffar med Trafikverkets anställda i Karlstad två gånger årligen för att diskutera utveckling av samverkan i infrastrukturprojekt och planering av dessa. Träffarna utgör ett viktigt forum för ett gott samarbete myndigheterna emellan. Vid vårens möte informerade Länsstyrelsen om det pågående klimatarbetet i Värmlands län och lyfte de utmaningar som finns med att anpassa transportsystemet till ett förändrat klimat. Under höstmötet diskuterades regelverket kring masshantering i väg- och järnvägsprojekt. Här lades särskilt fokus på de möjligheter som finns för att hantera massor på ett kostnadseffektivt sätt och samtidigt ta hänsyn till miljön.

Länsstyrelsen träffar löpande Trafikverkets miljöspecialister i Region Väst tillsammans med övriga berörda länsstyrelser för diskussion om övergripande och strategiska frågor. Under 2017 hölls två sådana möten. Vårens möte tog upp länsstyrelsernas arbetssätt från planläggning till byggskede och hantering av risker i väg- och järnvägsprojekt. Höstens möte berörde bland annat frågor om kulturmiljö i investeringsprojekt och hur man behandlar kulturlandskapet i sin helhet från förhistorisk tid till nutid.

Åtgärdsvalsstudier (ÅVS)

Trafikverkets arbete med åtgärdsvalsstudier har intensifierats markant under de senaste åren, och att delta i dessa samverkansprocesser är något som Länsstyrelsen prioriterar. Under 2017 utredde Trafikverket förutsättningarna för bättre tillgänglighet mellan Stockholm och Oslo. ÅVS-studien blev klar i november och presenterade en rad åtgärder för bättre kapacitet, punktlighet och trafiksäkerhet inom stråket. Då utveckling av stråket är avgörande för länets framtid har Länsstyrelsen följt detta arbete noga genom att delta vid samtliga Trafikverkets träffar och lämnade skriftliga synpunkter i samband med framtagandet av slutrapporten. Länsstyrelsen har under året också deltagit i ÅVS Väg 63 Brattforsheden och ÅVS Stråket genom Grums som har kopplingar till den stora investeringen vid Gruvöns bruk.

Länsdelsträffar

Länsstyrelsen har medverkat vid Trafikverkets fyra länsdelsträffar i Värmland. Träffarna arrangeras årligen av Trafikverket, i samarbete med övriga regionala aktörer inom infrastrukturuområdet. Vid träffarna utbytte kommuner, Region Värmland, kollektivtrafikbolag och Länsstyrelsen nyheter och nulägesrapporter inom infrastrukturuområdet. Deltagande aktörer berättade även hur deras arbetssätt ser ut och vilka förväntningar man har på övriga närvarande parter. Huvudfokus för årets länsdelsträffar var revideringsprocessen för de regionala och nationella transportplanerna, men också drivkrafter och utmaningar för godstransporter i Värmland. Länsdelsträffarna utgör ett bra tillfälle att knyta kontakter och öka respektive organisations förståelse för de andra parterna och deras roller.

Digital infrastruktur

En digital infrastruktur som ger alla hushåll och företag i Värmland tillgång till bredband är en förutsättning för att människor ska kunna ta del av de samhällstjänster och kommersiella tjänster som följer med digitalisering.

Länsstyrelsens arbete med den regionala bredbandsutbyggnaden har fortsatt under året och inneburit mycket arbete. Engagemang och intresse från media, allmänhet och kommersiella aktörer har fortsatt varit stort.

Under perioden 10 maj till 31 augusti genomfördes sju utlysningar för utbyggnad av accessnät inom Landsbygdsprogrammet. Totalt beviljades 64,5 mkr som fördelades till sju projekt av totalt nio inkomna projektansökningar. De beviljade ansökningarna var inlämnade av kommunnät och andra kommersiella aktörer.

Värmland är ett av sju län som har stöd för utbyggnad av ortsammanbindande nät via *Europeiska Regionala Utvecklingsfonden (ERUF)*. I Region Värmlands projekt har kommunerna haft möjlighet att medfinansiera och därmed ansöka om utbyggnad via *ERUF*. De båda stöden har stimulerat marknaden och under det har ett fortsatt intresse observerats för ökad utbyggnad av tätortsnära landsbygdsområden och tätbebyggda landsbygdsområden på kommersiell grund.

Samverkan inom bredbandsfrågor

Den strukturerade och fördjupade samverkan i bredbandsfrågor mellan Länsstyrelsen och Region Värmland har fortsatt under året genom det gemensamma projektet NAV för bredbandsfrågor i Värmland. NAV är ett regionalt samordningskansli för bredbandsfrågor som finansieras med medel från ERUF och samordnas av den regionala bredbandskoordinatören anställd av Region Värmland. Det gemensamma projektet möjliggör en viss samordning av medel från de båda programmen för bredbandsutbyggnaden i länet.

Inom ramen för projektet har länets bredbandsinfrastruktur, med hjälp av GIS-verktyg, kartlagts. Kartläggningen visar befintligt fast bredband samt pågående och planerad utbyggnad inom länet. Analysen har också redovisat konsekvenser av avvecklingen av xDSL-baserat bredband. Med hjälp av kartläggningen, och enskilda möten med kommunernas bredbandssamordnare, finns nu en bra bild av utbyggnadsbehovet i länet. Denna nulägesanalys kommer att ligga till grund för att planera och strukturera det gemensamma arbetet av bredbandsutbyggnad i länet.

Utöver ovanstående analysarbete har en utvidgad analys gjorts för att lokalisera de områden i respektive kommun som är särskilt svåra och kostsamma att bygga ut med bredband. Denna utvidgade analys utgjorde grunden för de utlysningar som genomfördes i länet under året, där en samordning gjordes mellan ERUF och Landsbygdsprogrammets medel för att möjliggöra en utbyggnad av accessnät i kommunernas svåraste områden.

Under året har Länsstyrelsen även deltagit i möten internt, regionalt och nationellt, bland annat på de regelbundna nätverksträffar som genomförs inom ramen för Länsamverkan bredband (LSB2) där Länsstyrelserna, Jordbruksverket, Tillväxtverket, PTS, Bredbandsforum, Näringsdepartementet med flera medverkar.

Gemensamma träffar inom ramen för projektet med de kommunala bredbandssamordnarna i form av olika informations- och utbildningsinsatser samt enskilda möten med privata aktörer har också genomförts. Den 10 november besökte statsvetare Alf Karlsson från Näringsdepartementet Länsstyrelsen tillsammans med några medarbetare. Vid besöket redogjorde länets bredbandskoordinator för länets arbete och gjorda erfarenheter. Dessutom

redovisade olika företrädare det lokala arbetet i kommunerna Torsby, Kristinehamn, Storfors, Filipstad, Karlstad och Årjäng. Denna typ av utbyte mellan regional och nationell nivå är mycket värdefull.

Utmaningar inom digitaliseringen

Om Värmland ska uppnå det regionalt uppsatta målet om att alla hushåll och företag ska ha tillgång till 100 Mbit/s år 2020 måste alla möjligheter till en kommersiell utbyggnad uppmuntras. Detta på grund av att det offentliga stödet inte kommer att räcka för att täcka behovet i länet. Det ökade intresset från kommersiella aktörer för en utbyggnad på landsbygden och i glesbygd har medfört att det nu ser betydligt ljusare ut i länet än för bara något år sedan. Att de kommersiella aktörerna nu tar ett allt större ansvar för utbyggnaden av bredband i länet är positivt. De fiberföreningar som etablerats i länets kommuner, och som tidigare inte beviljats stöd för utbyggnad av accessnät, kan bidra till att underlätta för de kommersiella aktörerna. Det kan ske när det gäller att sälja in bredbandskonceptet och att underlätta diskussionen med markägare som ska teckna markupplåtelseavtal för utbyggnaden av bredband.

Hållbar samhällsplanering och boende

Volym och kostnader (Avser verksamhet 40* och 41*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	3,2	3,9	3,32
Årsarbetskrafter kvinnor	2,8	1,80	2,22
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,25	3,34	3,48
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	6 498	6 250	5 937
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	3,45	3,75	3,90
Antal ärenden, inkomna och upprättade	669	861	903
Antal beslutade ärenden	562	846	876
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	10	35
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Det totala antalet ärenden har sjunkit med drygt 20 procent jämfört med de två tidigare åren. Minskningen hänförs till bostads- och energistöden. Att antalet beslutade ärenden i relation till inkomna har minskat beror även det på bostads- och energistöden. Medelsbrist under stor del av 2017 har lett till att många av dessa ärenden fått långa väntetider innan de kunnat handläggas.

Samlad bedömning av resultat

Under året har ärendenas komplexitet ökat. Detta har inneburit en ökad arbetsbelastning som i sin tur lett till svårigheter att i alla lägen kunna svara i utsatt tid.

Detaljplaner har prioriterats och bostadsbyggandet har legat i fokus. Tidiga kontakter i plansammanhang blir allt viktigare för att tidigt ringa in de frågeställningar som kan bli avgörande för en plans genomförbarhet. Ett nytt system för tidiga samråd mellan Länsstyrelsen och kommunerna har därför tagits fram och börjar tillämpas från och med 2018.

Arbetet med bostadsförsörjningsprogrammen har haft hög prioritet med omfattande kontakter med de kommuner som har arbetat med frågan. Det har bland annat lett till att stödet för ökat bostadsbyggande under året utgått till nio av sexton kommuner, en ökning från endast tre under 2016.

Stödhanteringen har under året återtagits från Västra Götalands län som under en period hjälpt till med att handlägga bidragsärenden. En väl fungerande verksamhet har byggts upp och köer och handläggningstider har kortats.

Andra väsentliga prestationer och resultat

God dialog med kommunerna leder till effektiv handläggning av planer

Länsstyrelsen har ett inarbetat system med treveckorscykler för handläggning av detaljplaner, något som är väl känt och uppskattat hos kommunerna. Genom att samla ärenden till beredning var tredje vecka underlättas tydligheten i när Länsstyrelsen kommer att avge yttranden. Vid beredningar deltar medarbetare från olika enheter för att samlat gå igenom planärendena. Vidare deltar regelmässigt Trafikverket vid dessa möten.

Ett behov av att formalisera de tidiga samråden har lett till att från och med 2018 sätts en ny struktur. Den innefattar samtliga kommuner i länet och följer också en treveckorscykel där kommunerna enligt ett schema kan boka tid med Länsstyrelsen för tidig avstämning i planärenden. Under året har antalet planärenden ökat och komplexiteten i många planer har gjort det svårt att i alla delar hålla de av kommunerna satta svarstiderna.

En systematisk och effektiv handläggning av detaljplaner är ett viktigt instrument som bidrar till att hålla tempot uppe i plan- och byggprocesserna, vilket i förlängningen främjar en hållbar och långsiktig utveckling i hela länet.

Möten med kommunernas planerare

Länsstyrelsen anser att det är av största vikt att ha nära kontakt med länets kommuner och dess planerare. Samverkan med detta syfte sker i flera olika former. Länets samtliga planerare inbjuds två gånger årligen till *Forum för värmländska planerare* för att diskutera gemensamma frågor. Vårens träff arrangerades av Munkfors kommun och Länsstyrelsen gemensamt. Deltagarna fick bland annat ta del av den fantastiska kulturmiljön på orten och sedan diskutera olika former av samverkan. Vid höstens träff samlades länets planerare i Kils kommun för att gemensamt ta del av det stora utvecklingsprojekt som syftar till att knyta samman Kils samhälle med sjön Fryken.

Länsstyrelsen har haft månatliga träffar med länets största kommun Karlstad, för att i ett tidigt skede göra avstämningar inför kommande detaljplanering. Utöver Karlstad har Länsstyrelsen haft liknande träffar med kommunerna Arvika, Filipstad, Grums, Hagfors, Hammarö, Säffle, Torsby och Sunne, för att diskutera planer i tidiga skeden. Kontakt med alla kommuner sker regelbundet i enskilda frågor då Länsstyrelsen ofta får ta den rådgivande rollen.

Samarbete med Universitetet höjer plankompetens i länet

Länsstyrelsen har sedan ett antal år ett samarbete med Karlstads universitet och dess samhällsplanerarutbildning. Syftet med samarbetet är att Länsstyrelsen ska bidra till länets långsiktiga kompetensförsörjning inom samhällsplaneringen. Företrädare för Länsstyrelsen håller flera återkommande föreläsningar på utbildningen och som en del i samverkan erbjuds två praktikplatser hos Länsstyrelsen under höstterminen. Studenterna som gör praktik på Länsstyrelsen får en inblick i samhällsplaneringens olika delar och möjlighet att bidra till Länsstyrelsens verksamhet genom fördjupningsprojekt. Under 2017 handlade praktikanternas projekt om att studera marknadsförutsättningar för byggande kopplat till redan antagna detaljplaner som medger bostäder.

Bostad i Värmland – Länsstyrelsens initiativ kring bostadsförsörjningsfrågor

Under året har Länsstyrelsen fortsatt att arbeta med projektet *Bostad i Värmland*, ett arbetsprogram för bostadsförsörjningsfrågor, som initierades 2015. Huvudsyftet med arbetsprogrammet har varit att få till stånd bättre samverkan mellan kommunerna, Länsstyrelsen, Region Värmland och branschorganisationer för att uppnå de nationella och regionala bostadspolitiska målen. Som en del av projektet har Länsstyrelsen genomfört studiebesök i Karlstad rörande centrumutveckling.

Länsstyrelsen har också tagit fram den årliga regionala bostadsmarknadsanalysen (BMA) som beskriver läget på den värmländska bostadsmarknaden. Analysen för år 2017 lade särskilt fokus på riktlinjer för bostadsförsörjningen och hur aktivt kommunerna arbetar med frågan. Vidare har Länsstyrelsen lämnat råd och information om lagen om bostadsförsörjning direkt till kommunerna och haft särskilda avstämningsmöten med de kommuner som håller på att ta fram nya riktlinjer. De kommuner som ännu inte påbörjat arbetet har även de kontaktats av Länsstyrelsen.

Bostadsbyggandet i länet har ökat under 2017. Volymökningen ligger dock huvudsakligen inom Karlstad med kringområden. För övriga kommuner kvarstår utmaningar vad gäller anpassning av det befintliga bostadsbeståndet till olika grupper.

Regeringsuppdraget kring inträde på bostadsmarknaden

Under året har Länsstyrelsen arbetat med regeringsuppdraget kring inträde på bostadsmarknaden som delvis är en förlängning av de tidigare hemlöshetsuppdragen 2012–2015. Uppdraget fördes in under *Bostad i Värmland 2015* då Länsstyrelsen såg behov av att ta ett helhetsgrepp kring bostadsfrågorna generellt.

I samband med kommunträffar har frågeställningarna diskuterats med kommunerna. Under året har frågorna kring integration och bosättning varit i fokus. Ett samarbete kring dessa frågor har etablerats med Länsstyrelsens sociala funktion. Frågan har varit prioriterad i BMA arbetet och i frågan om beslut kring de så kallade kommuntalen.

Stöd till nybyggnad och energieffektivisering

Under 2017 har flera nya stöd inom bostadssektorn kommit igång. Länsstyrelsen tog vid halvårsskiftet tillbaka handläggningen från Länsstyrelsen i Västra Götalands län då ny personal fanns på plats. Arbetet med att korta köerna har varit i fokus, men det har också varit avhängigt av tillgången av medel.

Fler kommuner pekar ut strandnära områden för landsbygdsutveckling

Ytterligare två kommuner har under året pekat ut så kallade LIS-områden i sina översiktsplaner eller i tematiska tillägg till ÖP. Övriga kommuner arbetar med frågan i olika skeden. När LIS-instrumentet var nytt betraktade många kommuner LIS som ett av de viktigaste samhällsplaneringsinstrumenten för att få till stånd nybyggnation och inflyttning. När arbetet med LIS-planerna sedan är avslutat har genomförandet dock hittills inte lett till de effekter som kommunerna hade önskat. Flera kommuner har därför inlett arbetet med en översyn av sina LIS-områden.

Länsstyrelsens övergripande synpunkt är att olika LIS-planer skiljer sig åt i fråga om hur väl lokaliseringsskeden är utredd i planarbetet. I vissa områden är utredningarna välgjorda och Länsstyrelsen kan bedöma lämpligheten. I andra områden/kommuner är LIS-utpekandet mer schematiskt och lokaliseringsfrågan skjuts därmed till mer detaljerade planeringsskeden eller till bygglovgivning.

Revidering av det utökade strandskyddet

Under 2017 har arbetet med det utökade strandskyddet fortsatt och då främst i form av remissvar gällande överklaganden. Under året har ett antal regeringsavgöranden kommit och Länsstyrelsen konstaterar att Regeringen med något enstaka undantag avslagit överklagandena.

Tillsynsvägledning och uppföljning inom plan- och bygglagstiftningen

Länsstyrelsen har, i enlighet med regleringsbrevet för år 2017, granskat kommunernas tillsyn av så kallade ovårdade fastigheter (uppdrag 11) samt i samband med uppföljningen av tillämpningen av plan- och bygglagstiftningen särskilt analyserat och redovisat kommunernas tillämpning av bestämmelserna som gör det möjligt att ge lov för en åtgärd som avviker från en detaljplan eller områdesbestämmelser (9 kap. 31 b-e §§ plan- och bygglagen [2010:900]), varvid Länsstyrelsen även ska bedöma om dessa bestämmelser är ändamålsenligt utformade (del av uppdrag 12). Uppdragen ska redovisas till Boverket under januari 2018.

I utförandet av dessa uppdrag har Länsstyrelsen samverkat med övriga länsstyrelser och Länsstyrelsen har en representant i länsstyrelsernas *Forum för hållbart samhällsbyggande, arbetsgrupp 6, Tillsynsvägledning bygg*, som ansvarar för sådana uppdrag enligt regleringsbrevet i samverkan med Boverket.

I tillsynsvägledningen inom länet har Länsstyrelsen anordnat två träffar med länets byggchefer samt besökt fem kommuners byggnadsnämnder och ett par byggförvaltningar. Länsstyrelsen har också mottagit besök av kommuner i tillsyns- och andra tillämpningsfrågor inom plan- och bygglagstiftningen. Vid träffarna med byggcheferna tog mötet upp aktuella och strategiska frågor och deltagarna fick också tillfälle att utbyta erfarenheter samt föra informella diskussioner i detta forum. Länsstyrelsen har också gett vägledning till kommunerna avseende tillsyn och övrig tillämpning av plan- och bygglagstiftningen genom kontakter via e-post och telefon.

Vidare har Länsstyrelsen samverkat med andra länsstyrelser och Boverket i främst tillsynsvägledningsfrågor genom regelbundna telefonmöten samt två fysiska träffar. Länsstyrelsen har också träffat Boverket och Konsumentverket inom ramen för Boverkets uppdrag enligt regleringsbrevet avseende tillsynsvägledning för lekplatser. Länsstyrelsen har också medverkat i andra läns seminarier samt i en expertpanel tillsammans med Boverket och Ulricehamns kommun vid *Föreningen Sveriges Bygglovgranskare och Byggnadsnämndssekreterares (FSBS)* utbildningsdagar och även medverkat i Teknologiska Institutets utbildning om effektiv tillsynsvägledning.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

9. Länsstyrelsen ska i sin verksamhet verka för att behovet av bostäder tillgodoses. Förordning (2017:222).

Bostadsförsörjning

Länsstyrelsen har under året deltagit i två av de nationella workshopparna som har anordnats, och har även skickat in ett yttrande över den centralt framtagna slutrapporten.

Informationsinsatser kring bland annat Länsstyrelsens nya instruktion samt resultatet i bostadsmarknadsenkäten/analysen har utförts under året. Målgruppen har varit bred och information gavs till politiker, tjänstemän, byggbranschen, regionen samt även internt på Länsstyrelsen Värmland vilket totalt blev åtta träffar, varför informationen fått bred spridning.

I Värmland kommer troligen alla 16 kommuner att anta riktlinjer för bostadsförsörjning innan mandatperiodens slut. Kontakt och råd för de kommuner som ännu inte har tagit fram riktlinjer sker kontinuerligt. I november anordnade Länsstyrelsen ett lunchseminarium på Residenset med fokus på bostadsfrågor i länet. Till seminariet var representanter inbjudna som på olika sätt arbetar med bostadsfrågor för att skapa intressanta möten och erfarenhetsutbyten.

I bostadsmarknadsenkäten framgick att länets kommuner bland annat anser att marknadsförutsättningar och finansiering utgör några av de främsta hindren för bostadsbyggandet. Under hösten har Länsstyrelsen Värmland inlett en analys för att kartlägga var marknadsförutsättningarna är som bäst i kommunerna och vad det görs på dessa platser för att främja bostadsbyggandet

Detaljplanering

Länsstyrelsen Värmland har utfört en kartläggning av tidsåtgången för alla antagna detaljplaner år 2016 där varje skede i planprocessen för varje plan har illustrerats i ett diagram. En analys har sedan gjorts av diagrammet för att utläsa vad det är som tar tid i vissa detaljplaner och även hur medarbetare på Länsstyrelsen kan arbeta med handläggning för att effektivisera planprocesserna.

Under våren anordnade Länsstyrelsen ett antal workshoppar för länets planerare med fokus på detaljplaneprocessen. Dessa workshoppar resulterade i att Länsstyrelsen ska arbeta vidare med att utforma ett mer effektivt sätt för tidig dialog i detaljplaner för alla kommuner i länet. Trots att kommunerna redan idag kan komma in tidigt i processen utnyttjas detta inte till fullo och det är bara en kommun, Karlstad, som har en stående tid med Länsstyrelsen var tredje vecka.

Energi och klimat

Volym och kostnader (Avser verksamhet 42*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	0,90	1,1	1,01
Årsarbetskrafter kvinnor	1,7	1,5	1,62
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,44	1,58	1,10
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 206	2 849	2 715
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,70	1,71	1,78
Antal ärenden, inkomna och upprättade	105	66	28
Antal beslutade ärenden	79	59	36
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	43	0	20

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Volymen arbetskraft var totalt sett lika stor under 2017 som under 2016. Under årets sista månader har bemanningen utökats för att framförallt hantera ansökningar inom *Klimatklivet*. Bemanningen inom klimatanpassning har varit lägre under 2017 än under tidigare år. Det ökade antalet ärenden kan huvudsakligen kopplas till handläggningen av ansökningar och lägesrapporteringar inom *Klimatklivet*. Ej beslutat ärende äldre än två år gäller ett projekt som löper över tre år. Arbetstiden inom uppdragen har, utöver handläggningen av *Klimatklivet*, till stor del använts till att genomföra aktiviteter för länets kommuner och andra externa aktörer för att främja åtgärder och samverkan inom energi och klimat. Handlingsplanerna för klimatanpassning respektive för det klimat- och energistrategiska arbetet har varit vägledande för arbetet.

Brukarundersökning	2017
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 4232, Klimatinvesteringsstöd (Fylls i med tillhörande fotnot av de länsstyrelser som berörs av undersökningen)	68

Kommentar till tabellen brukarundersökning

Länsstyrelsen Värmland nådde i brukarundersökningen ett nöjdindex som ligger över samtliga län i genomsnitt. Även för de tre delindexen (heltäckningsindex, motsvarar förväntningar och jämförelse med ideal) låg Länsstyrelsen över samtliga län i genomsnitt. I jämförelse med andra län hade Länsstyrelsen särskilt hög andel positiva svar på frågor om begriplighet i information och vägledning, svarstid e-post och webbinformation.

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsens arbete för minskad klimatpåverkan och energiomställning har bidragit till ökad samverkan och dialog med och mellan externa aktörer i det regionala arbetet. Bland annat har Länsstyrelsens beredning av arbetet i Värmlands klimatråd och Värmlands klimatforum samt arrangerande av en träff för vindkraftsaktörer i Värmland och Dalarna bidragit till detta. Länsstyrelsens vägledning om *Klimatklivet* har bidragit till effektiva klimatinvesteringar i länet. Vidare har Länsstyrelsens deltagande i Länsstyrelsernas energi och klimatsamordnings (LEKS) arbetsgrupp hjälpt till att utveckla samverkan mellan länsstyrelser.

Arbetet inom klimatanpassning har under 2017 gynnat en ökad dialog med och mellan kommunerna i länet. Under genomförda kommunbesök har den politiska nivån ofta deltagit, vilket i förlängningen kan ge resultat i ökad förståelse för frågan och ökat mandat. Länsstyrelsen har bidragit till SMHI:s arbete med en kunskapsställning och nya beräkningar för framtida vattennivåer i Vänern. Genom att sprida

resultatet och använda det för uppdatering av planeringsnivåer för ny bebyggelse kan effekterna av översvämningar minskas runt Vänern. Att i övrigt bedöma effekter av genomförda aktiviteter är komplext då det handlar om långsiktiga perspektiv och många faktorer som påverkar samhällets utveckling.

Andra väsentliga prestationer och resultat

För att stimulera energieffektivisering bland små och medelstora företag driver Länsstyrelsen två projekt med medel från Energimyndigheten och Tillväxtverket – Energieffektiviseringsnätverket (EEnet) respektive Incitament för Energieffektivisering. I nätverket inom EEnet deltog i slutet av 2017 tio företag från olika branscher så som livsmedelsproduktion, livsmedelsbutiker, transportföretag och tillverkande industri. Länsstyrelsens roll i projektet EEnet är att tillsammans med en energikonsult stötta företagen i arbetet med att under en fyraårsperiod reducera energianvändningen inom nätverket med minst 15 procent med 2016 som basår.

Under 2017 har fyra nätverksträffar arrangerats och energikartläggningar av företagen har genomförts. Dessutom har företagen fått stöd i framtagandet av mål och handlingsplaner för energieffektiviseringsarbetet. I projektet *Incitament för energieffektivisering* utnyttjas tillsynskanalen för att nå ut med metoder och verktyg som ska ge stöd till företagen i energieffektiviseringsarbetet. I projektet samverkar Länsstyrelsen med kommunernas tillsynspersonal samt energi- och klimatrådgivare. Under 2017 har utbildningsaktiviteter genomförts för att höja energikompetensen hos tillsynspersonalen.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

8. Länsstyrelsen ska samordna arbetet på regional nivå med anpassningen till ett förändrat klimat. Förordning (2013:815).

Länsstyrelsen samordnar arbetet på regional nivå med anpassningen till ett förändrat klimat. Arbetet leds av klimatanpassningssamordnaren som har sin tillhörighet i den miljöstrategiska gruppen där även uppdragen om miljömål och minskad klimatpåverkan är placerade. På detta sätt kan samordning ske även mellan uppdragen, exempel på detta är tertialvisa träffar med enhetschefer, samt arbetet med Klimatrådet och Miljööverenskommelser. Mer går att läsa under punkt 1.16; *redovisning av klimatanpassningsuppdraget*.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Regleringsbrevsuppdrag 1.16

Länsstyrelserna ska redovisa insatser med anledning av uppgiften att samordna det regionala och lokala klimatanpassningsarbetet. Med utgångspunkt från de regionala handlingsplanerna för klimatanpassning ska det i redovisningen ingå vilka insatser som görs på länsstyrelsen och hos kommunerna i länet, vilken effekt länsstyrelsen bedömer detta får för länets anpassning till ett förändrat klimat samt hur det fortsatta arbetet ska bedrivas. Arbetet finansieras delvis av medel från anslaget 1:10 Klimatanpassning under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Klimatanpassningsuppdraget ingår i Länsstyrelsens miljöstrategiska grupp tillsammans med uppdrag inom klimat, energi, miljömål och friluftsliv.

Insatser

Under 2017 har Länsstyrelsens klimatanpassningsarbete utgått från den regionala handlingsplanen. Stort fokus har lagts på att arbeta med länets kommuner genom initiativet Miljööverenskommelser, se nedan.

Miljööverenskommelser

Arbetet med att anpassa länet till ett förändrat klimat har kopplingar till flera miljömål och många gånger berörs kommunernas verksamheter av båda uppdragen. I syfte att förbättra förutsättningarna för att nå miljökvalitetsmålen, samt att öka anpassningen till ett förändrat klimat, har Länsstyrelsen under 2017 tagit initiativ till *Miljööverenskommelser* mellan sig och länets kommuner. En *Miljööverenskommelse* är en frivillig avsiktsförklaring som innehåller åtgärder för att nå miljömålen och bidra till klimatanpassning. Modellen har hämtats från Gävleborgs län där man arbetat med detta sedan 2009. Arbetet med att initiera och leda projektet har genomförts av miljömålssamordnaren och klimatanpassningssamordnaren.

Under 2017 har följande större moment genomförts:

- Förankring av initiativet genom remiss för det regionala åtgärdsprogrammet för miljömålen, dialoger med Värmlands klimatråd, Värmlands klimatforum, Region Värmland, kommunernas miljöstrategier och kontaktpersoner inom klimatanpassning.
- Besök hos kommunerna för att informera politiker och tjänstepersoner samt genomföra workshoppar om vilka åtgärder som kommunen skulle kunna ta med i en överenskommelse. Kontaktperson utsågs.
- Gemensam workshop med handläggare/tjänstepersoner inom flera sakområden från kommuner och Länsstyrelsen. Val av regionala fokusområden.
- Sammanställning av fem fokusområden.
- Träff för kontaktpersoner från kommunerna med utbildning om åtgärdsformulering.
- Inspelning av en film med goda exempel på klimatanpassning och miljömålsarbete från länet.
- Förberedelser inför Värmlands miljö- och klimatdag 2018 såsom planering av lokal, innehåll och kontakt med föredragshållare.

Genom att identifiera och synliggöra arbete som pågår i länet ges ökad möjlighet till samverkan och samarbeten. Överenskommelser skapar struktur och kontinuitet för förankring, genomförande och uppföljning av både Länsstyrelsens regionala handlingsplaner och åtgärdsprogram inom miljömål, klimatanpassning och klimat- och energi samt kommunernas egna planer och strategier. Arbetet har kopplingar till många uppdrag inom Länsstyrelsen, till exempel åtgärdsprogrammet för vattenförvaltning, och

därför stärks även den interna samverkan på Länsstyrelsen. Miljööverenskommelserna ligger till grund för vilka insatser och aktiviteter som Länsstyrelsen kommer att genomföra inom miljö- och klimatanpassningsuppdragen. Överenskommelserna planeras att signeras på Värmlands miljö- och klimatdag i mars 2018 och ska gälla till 2020.

Klimatforum och Klimatråd

Länsstyrelsen har genomfört två Klimatforum och två möten med Klimatrådet. Hållbara transporter valdes som tema för de kommande åren. I forum samlas en bred representation av både privata och offentliga aktörer i länet. I Klimatrådet, som leds av Landshövdingen, ingår ett färre antal ledamöter på ledningsnivå från politik, näringsliv och universitet.

Planeringsunderlag

Länsstyrelsen har under 2017 bidragit till SMHI:s projekt Sveriges stora sjöar i ett framtida klimat genom deltagande i referensgruppens möten samt genom granskning av de rapporter för Vänern som SMHI sammanställt. I projektet har SMHI tagit fram nya beräkningar över vattennivåer, tappningar, temperatur och is för Vänern. Resultatet har Länsstyrelsen Värmland i samarbete med Länsstyrelsen i Västra Götalands län sammanställt och använt för att uppdatera Faktablad Vänern som är en bilaga till rapporten Stigande Vatten. Faktabladet är det länsgemensamma underlaget för fysisk planering vid Vänern och innehåller planeringsnivåer för olika typ av bebyggelse. I oktober bjöd Länsstyrelsen Värmland och Länsstyrelsen i Västra Götalands län in kommuner och andra aktörer kring Vänern till en informationsträff där SMHI presenterade resultaten av beräkningarna. Länsstyrelserna redovisade då även de nya planeringsnivåerna. Även Lantmäteriet och Sjöfartsverket medverkade under dagen med presentationer om höjdsystem och kommande arbeten.

En tätort per kommun har analyserats i en skyfallskartering beställd av Länsstyrelsens funktion för Risk- och säkerhet. Under ett seminarium i maj redovisades resultatet för kommunerna. Klimatanpassningssamordnaren har varit delaktig i arbetet.

Yttranden

Länsstyrelsen har besvarat remissen över den nationella klimatanpassningsutredningen samt Elsäkerhetsverkets rapport om klimatanpassning och bidragit till remissvar över förslag till nationell plan för transportsystemet.

Övrig nationell och internationell samverkan

Genom de två interreg-projekten CATCH och EVOKED som beviljats och påbörjats under 2017 kommer Arvika kommun och Länsstyrelsen ha internationell samverkan inom klimatanpassning. Mer om de projekten kan läsas under sakområde Regional utveckling, uppdrag 1.12. Klimatanpassningssamordnaren har deltagit vid en nationell klimatanpassningsträff samt varit delaktig i Nordlänsgruppens avstämningar.

Kommunikationsinsatser

Följande kommunikationsinsatser har genomförts:

- En kortversion av den regionala klimatanalysen har under året sammanställts, tryckts upp och publicerats på webben. Länsstyrelsen har distribuerat den vid exempelvis kommunbesök.
- Presentation för studenter vid Centrum för klimat och säkerhet, Karlstad universitet om klimatanpassning och klimatrisker.
- Länsstyrelsen arrangerade ett seminarium om vattenrisker där utförd skyfallskartering presenterades för bland annat kommunerna.

Klimatanpassningssamordnaren deltog och höll en presentation om klimatanpassning.

- Rutinen Värmebölja i Värmland – rutin för vård och omsorg, har skickats till länets kommuner inför sommaren.
- Kommunerna bjöds in till att gemensamt på Länsstyrelsen se det webbsända SKL-seminariet om klimatrisker 12 juni.
- En artikel om framtida klimat i Värmland har publicerats i Länsstyrelsens tidning Utsikt. Tidningen vänder sig till lantbrukare och andra som är intresserade av landsbygdsfrågor.
- Presentation för Trafikverkets regionala medarbetare.

Kommunernas insatser

Kommunernas klimatanpassningsarbete ser olika ut, både utifrån behov av klimatanpassning och utifrån ekonomiska och personella förutsättningar. I Karlstads kommun genomförs, tillsammans med Landstinget, ett stort projekt med att bygga ett översvämningsskydd för Centralsjukhuset. I Arvika kommun pågår byggnation av ett översvämningsskydd som kan hålla nere vattennivåerna i Kyrkviken som annars riskerar att översvämma centrala Arvika. Dessa förebyggande åtgärder har beviljats statsbidrag från MSB. I Kristinehamn har kommunen arbetat med att ta fram en översvämningssplan.

Organisationen Vänersamarbetet, som består av kommunerna runt Vänern i Värmlands och Västra Götalands län, har under 2017 startat ett initiativ med syfte att sammanställa ett kunskapsunderlag och föreslå en fortsatt process för en långsiktigt hållbar hantering av Vänern. Ett flertal personer som representerar de många intressena kring Vänern har bjudits in till en arbetsgrupp för förankring och klimatanpassningssamordnaren från Länsstyrelsen Värmland deltar i gruppen.

Bedömning av effekter av det regionala klimatanpassningsarbetet

Effekter av det regionala klimatanpassningsarbetet kan bedömas på olika sätt. Bedömningen kompliceras av det faktum att det är svårt att särskilja effekter av insatser inom klimatanpassningsuppdraget från andra pågående arbeten/processer och händelser i samhället. Ofta är det en kombination av insatser som ger effekt. Som redovisats ovan pågår flera projekt för att minska risk för översvämning i länet.

Bedömningen är att klimatanpassningsarbetet går framåt, exempelvis genom att fler planeringsunderlag tagits fram inom fysisk planering. En faktor för ökad framgång är till exempel om Klimatanpassningsutredningens förslag, om resurser riktade till kommunerna för att göra en analys av förändrat klimat kopplat till översiktsplaner, genomförs.

I den regionala handlingsplanen för landsbygdsprogrammet finns klimatanpassning som en parameter för ansökan av medel för dränering. Under 2017 har bidrag getts som omfattar 415 hektar åkermark vilket har effekt för möjligheten att bedriva lantbruk i ett blötare klimat.

Det fortsatta klimatanpassningsarbetet i Värmland

Under kommunbesöken i samband med Miljööverenskommelse har kommunerna beskrivit hur de arbetar i dag, hur de planerar att arbeta i framöver och vilka önskemål som finns. Länsstyrelsen kommer att i första hand rikta sina insatser till de områden som kommunerna väljer att lyfta in i sina miljööverenskommelser. Genom initiativet Miljööverenskommelse skapar Länsstyrelsen även en mycket större möjlighet till uppföljning av klimatanpassningsåtgärder som genomförs i länet.

Medelsanvändning 2017

I tabellen nedan redovisas hur de tilldelade medlen för klimatanpassning använts under 2017. På Länsstyrelsen har huvudsakligen en handläggare arbetat med klimatanpassning som huvudsaklig arbetsuppgift.

Kostnadsslag	Upparbetade kostnader t.o.m. december 2017 (t.kr)
Intäkter	9000
Lönekostnader	534
OH	206
Driftskostnader*	159
Balans:	0

*Kostnader för exempelvis upphandling av föreläsare/workshopledare vid kommunträffar, lokal för konferens om Vänernivåer, del av kostnad för miljö- och klimatfilm med mera.

Kulturmiljö

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 43*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	1,3	0,9	1,06
Årsarbetskrafter kvinnor	3,4	4,2	4,50
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	2,52	3,04	3,49
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	5 016	5 309	5 316
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	2,66	3,19	3,49
Antal ärenden, inkomna och upprättade	711	746	966
Antal beslutade ärenden	854	756	963
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	5	9	5
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Området har under 2017 bestått av sex tjänster – fyra arkeologer och två byggnadsantikvarier. Vid en analys har konstaterats att skillnaden mellan sex tjänster och siffran avseende årsarbetskraft, förutom nedsättning av tjänst för föräldraledighet, framförallt beror på tvärfunktionellt arbete. När medarbetare inom kulturmiljö gör insatser inom andra verksamhetsområden registreras dessa insatser inom dessa verksamhetsområden och inte inom verksamhet 43 Kulturmiljö. Minskningen av årsarbetskraft jämfört med 2015 och 2016 beror på personalomsättning, vilket har berört två av tjänsterna.

Antalet inkommande ärenden har minskat något jämfört med föregående år. Minskningen avser till stor del skogsärenden. Tidigare års samt årets utvecklingsarbete tillsammans med Skogsstyrelsen och skogssektorn samt en något dämpad takt i avverkningarna är troliga förklaringar till detta.

Eftersom en majoritet av kulturmiljöarbetet består av handläggning av inkommande ärenden är nationella insatser för att utveckla och effektivisera handläggningsprocesser av mycket stort värde. Detta för att länsstyrelserna ska kunna lägga mer tid på strategiskt utvecklingsarbete och verka för att de nationella målen för det statliga kulturmiljöarbetet ska få genomslag regionalt och lokalt. Följaktligen deltar Länsstyrelsen Värmland i referensgruppen till länsstyrelsernas gemensamma förenklingsarbete inom det nationella projektet för utvecklade handläggningprocesser *UHIKO* samt i det för Skogsstyrelsen och länsstyrelserna gemensamma projektet *Gemensam inlämningsfunktion*.

Brukarundersökning	2017
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 431, Fornminnen ¹⁾	41
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 432, Byggnadsminnen ²⁾	63
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 433, Kyrkliga kulturminnen ³⁾	70

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 431 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 67.

²⁾ Nöjdindex för verksamhet 432 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 66.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 433 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 20 deltagande länsstyrelser är 67.

Kommentar till tabellen brukarundersökning

Indexvärdet för verksamhet 431 är lågt. Framför allt är det handläggningstiderna samt svarstider på e-post som dragit ner betyget. Orsaken kan sökas i omsättning av personal som var hög inom verksamhet 431. Rekryteringar med därtill hörande introduktion har tagit kraft från handläggningen. När det gäller värdena för bra bemötande, begripliga beslut eller besked samt bra kompetens ligger Länsstyrelsen Värmland väl i nivå med övriga länsstyrelser.

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsens strukturerade samverkan med Region Värmland och Värmlands museum leder till en ökad kännedom om kulturmiljö i länet bland myndigheter, övriga organisationer och civilsamhället. Samverkan är ett avgörande led i arbetet med att få genomslag för de nationella kulturmiljömålen på regional nivå, se redovisning av uppdrag 1.18. Ytterligare resultat som visar på en positiv riktning för länets kulturmiljöarbete är resultatet från revideringsinventeringen av fornlämningar, där delar av det underlagsmaterial som användes kom som tips från Stora Enso. Länsstyrelsen har under flera år samarbetat med Stora Enso för att minska skadorna på fornlämningar i samband med skogsbruk. Hela 87 procent av deras tips var fornlämningar.

Länet har klart störst antal nyregistrerade fornlämningar av alla län 2017. Det beror framförallt på revideringsinventeringen men även på kvalitetssäkringen av *Skog och Historia*. En effekt av att fler lämningar blir registrerade är att skyddet för fornlämningarna ökar och möjligheterna att nå nationella mål ökar. Satsningen på revideringsinventering är ett exempel på hur strategiska val vid fördelningen av bidragsmedel kan få en större utväxling och längre verkan än enbart vård av den lokala miljön. Ytterligare ett exempel på detta är de medel som gått till byggnadsminnet Långban där Länsstyrelsens medfinansiering möjliggjort ett större integrationsprojekt drivet av Filipstads kommun. Nyttan för kulturmiljövården är vårdad miljö, ökad kännedom om kulturarvet till nya grupper, ökad användning av och ny mening i en kulturmiljö. För Filipstads kommun och deltagarna i projektet fungerar kulturmiljön som en arena för möte, kunskaps- och erfarenhetsutbyte och en möjlig ingång till samhället.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Kulturmiljöanslagets användning

Genom kulturmiljöanslaget 7:2 kan Länsstyrelsen stimulera åtgärder och insatser i länet för största möjliga kulturmiljönytta. Länsstyrelsen har i bidragsgivningen under 2017 prioriterat akuta vårdåtgärder på skyddade objekt som byggnadsminnen och fornlämningar samt prioriterade miljöer och företeelser i länets handlingsplan för bidrag. Målet med bidragsgivningen har varit att säkra länets värdefulla kulturmiljöers framtida bestånd samt skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar förvaltning genom framtagande av vård- och underhållsplaner.

Bidrag till kulturmiljöer i Vänerskärgården

Länsstyrelsen har under 2017 beviljat bidrag till vård och skötsel av forn- och kulturmiljöer i Vänerskärgården vilken är ett av fokusområdena i länets handlingsplan för 7:2-anslagets användning. Bidrag har lämnats till skötselåtgärder som syftat till återställande av historiska marker, vård av fornlämningar och ökad tillgänglighet. Objekten som beviljats bidrag speglar en bredd av verksamheter och nyttjande av Vänern. Bidragsobjekten har varit Lurö kyrkoruin i Lurö skärgård, en torpbebyggelse på ön Östra Söön och den medeltida borgen Saxholmen.

Bidrag till värmländska bruksmiljöer

Värmland är känt för sina många hyttor och bruk. Bidrag har för andra året i rad lämnats till restaurering av Rämmens hyttruin i Filipstads kommun. Rämnen utgör ett av de bästa exemplen i länet på järnhanterings förmåga att bryta bygd och hyttan är en betydande representant bland Bergslagens medelstora bruks- och hyttenheter. Åtgärderna på hyttan har

ökat kunskapen om hur den varit konstruerad och markägare med flera har fått ökad kunskap om fornlämningen.

Bidrag har också beviljats till omfattande markvård vid Saxå hytta i Filipstads kommun. Saxå hytta är ett frekvent besöksmål inom riksintresseområde för kulturmiljövården och användningen av platsen präglas i dag särskilt av starkt entreprenörskap med utvecklade framtidsplaner där kulturmiljöns dragningskraft har en särskild ställning. Länsstyrelsen har genom bidragsgivningen fått förnyad kontakt med markägaren och nu planeras nya informationsinsatser som skyltning av fornlämningen.

Länsstyrelsen har även gjort en större satsning vid byggnadsminnet Långban. De byggnadsvårdsåtgärder som utförts där under året ansluter till en större satsning på integration och kulturmiljö i Långban som genomförts under 2016–2017 av Värmlands Museum och Filipstads kommun.

Bidragsgivning till civilsamhället

Länsstyrelsen Värmland har som ambition att öka bidragen till civilsamhället för att därigenom öka kunskapen och engagemanget kring länets kulturmiljövården. Här presenteras ett par exempel från 2017 för att belysa nyttan med bidragsgivning till civilsamhället.

För ett par år sedan kom Länsstyrelsen i kontakt med den allmännyttiga *Historiska Föreningen Lindorme*. Föreningen undersökte möjligheterna att bli beviljade kulturmiljövårdsbidrag till vård av fornlämningar. Förening har sitt säte i Arvika kommun men med medlemmar spridda över landet. Den verkar för medlemmarnas historiska intressen samt för att skapa en medvetenhet om lokalhistoria. Föreningen genomförde 2017 markvårdande åtgärder för att stoppa igenväxning av två fornlämningsmiljöer i Arvika kommun, en gravhög och ett område med förhistoriska stenbrott och gravar. Bidraget har också använts till viss tillgänglighetsanpassning som markering av leder, byggnation av spänger och produktion av informationsmaterial. Föreningen vittnar om att deras arbete i hembygden väckt intresse hos lokalbefolkningen och att medlemmar utanför länet har kommit tillresande för att delta i fornvården. Föreningen vill gå vidare och ta på sig ansvar för förvaltning av ytterligare fornlämningsmiljöer i Arvika kommun om bidrag kan beviljas.

Bosjöns bysamfällighet har beviljats bidrag till markvård av fornlämningen Bosjöhyttans ruin med omkringliggande anläggningar. Fornlämningen ingick tidigare i Länsstyrelsens fornvårdsprogram men efter revideringen av detta togs den bort. Då de närboende valt att fortsätta vården i egen regi har Länsstyrelsen beviljat dem bidrag. Det lokala engagemanget i vården av bygdens kulturmiljöer visar vilken betydelse dessa har för människorna i området.

Länsstyrelsens fornvårdsprogram 2017

Genom omfattande bidragsgivning till vård av cirka 70 fornlämningsmiljöer, spridda över hela länet, har tillgängligheten och kunskapen om en rad miljöer främjats. Områdena ingår i länets fornvårdsprogram och genom skötselplaner och markägaravtal möjliggörs en hållbar förvaltning av en mångfald av forn- och kulturlämningar representativa för länets förhistoria. I år, liksom tidigare år, har Skogsstyrelsen varit bidragsmottagare och genomfört markvårdsåtgärder och tillgänglighetsanpassningar i linje med framtagna skötselplaner. Skogsstyrelsen har i sin tur haft personer anställda inom arbetsmarknadspolitiska åtgärder som utfört uppgifterna under ledning av arbetsledare från Skogsstyrelsen.

Nytt för 2017 är att områden med känsliga och komplexa markförhållanden vårdats utan risk för skador på mark och fornlämningar. Det har möjliggjorts tack vare manuell avverkning och omhändertagande av virke med skonsamma metoder som häst och vagn.

Förvaltning av länets kulturresevat

Genom aktiv planering och i dialog med markägare har 2017 års markvård och rekonstruktionsarbeten i kulturresevat Krigsflygfält 16 Brattforsheden och Juhola finngård genomförts med stöd av kulturmiljövårdsanslaget.

I Juhola finngård, Torsby kommun, har omfattande slåtter genomförts med fina biologiska resultat. Slåttväxter breder nu åter ut sig i området och lockar besökare intresserade av både biologi och kulturmiljö. Även i år har Karlstads universitet förlagt kursverksamhet till resevatet och närbelägna Mattila fritidsby. Fritidsbyn drivs av en engagerad entreprenör som har haft guidade turer i resevatet. Tillgängligheten i resevatet har också förbättrats genom underhåll av tillfartsväg och kavelbroar. Länsstyrelsen har haft ett möte med fastighetsägarna av byggnadsminnet Juhola finngård för att diskutera vård och underhållsbehovet av byggnader.

I Krigsflygfält 16 Brattforsheden har fortsatt rekonstruktion av militärens maskeringsplan över krigsflygfältets öppna flygfältsyta utförts genom anvisad slåtter. Löpande flygfotografering har utförts i syfte att övervaka uppnådda resultat och skapa underlag till 2018 års markvård och fortsatta arbete. Resevatets samtliga flygplansvärn och vägar har underhållits. En siktgallring av skog har utförts i motståndsnäste två med förbättrade beredskapstida markförhållanden. Det har genomförts omfattande röjning av sly inom samtliga inflygningsytor och mindre underhåll av byggnader. Inom område för bombförråd och motståndsnäste fyra har röjning av gräs och sly genomförts. I näste fyra har också avverkning och omhändertagande av virke med skonsamma metoder, med hjälp av häst och vagn, genomförts.

Som ett led i det fortsatta arbetet att skapa hållbara förvaltningsmässiga förutsättningar i kulturresevat Krigsflygfält 16 Brattforsheden har Länsstyrelsen låtit ta fram en värdering av mark, byggnader och verksamhet av viss mark i resevatet. Länsstyrelsens arbete har främst bestått av framställan av ett underlag för upphandling och kontakter med utförare av värderingen. Värderingen ligger nu till grund för vidare samtal med berörd markägare om eventuell intrångsersättning i syfte att delta, i enlighet med gällande reservatsföreskrifter återskapa resevatet, så långt möjligt, till ett beredskapstida utseende.

Under året har Länsstyrelsen Värmland, inom ramen för reservatsförvaltningen, handlagt ett större ärende gällande tillstånd och dispens för en militärövning i kulturresevatet Krigsflygfält 16 Brattforsheden. Under april månad genomförde cirka 800 personer en omfattande hemvärnsövning i resevatet. Länsstyrelsen genomförde tillsyn under pågående övning och övningen medförde inte någon betydande negativ påverkan på värdena i resevatet. Hemvärnsövningen, som stod under överinseende av Carl Philip, blev uppmärksam i media och Länsstyrelsen fick möjlighet att visa och berätta om kulturresevatet för prinsen.

Länsstyrelsen Värmland har också haft samråd i fält med Filipstads kommun, Karlstads kommun och Stiftelsen Krigsflygfält 16 Brattforsheden inför framtagandet av en utvecklingsstrategi för Brattforsheden. Förutsättningarna för en certifierad Värmlandsled och en tillgängliganpassad kulturstig i kulturresevat Krigsflygfält 16 Brattforsheden har undersökts. En rapport har färdigställt av Filipstads kommun.

Samverkan med andra länsstyrelser

Länsstyrelsen deltar i de forum – *Kulturmiljöforum, Länsgrupp Mellan* samt *Handläggarnätverk för arkeologer och bebyggelseantikvarier* – som är etablerade sedan ett antal år för strukturerad samverkan mellan länsstyrelserna. Sedan hösten 2016 har Länsstyrelsen även den samordnande rollen för *Länsgrupp Mellan* och en av fem platser i *Kulturmiljöforums* arbetsutskott. Länsstyrelsen Värmland har även en representant i referensgruppen för det länsstyrelsegemensamma utvecklingsprojektet *Utvecklade handläggprocesser inom kulturmiljöområdet, UHIKO- arkeologi*.

Bergslagssatsningen 2006 - 2017

Tillsammans med övriga län inom Bergslagen deltar Värmland i *Bergslagssatsningen 2006–2017*. Målet är att, med utgångspunkt i Bergslagens industriarv, bidra till ökat besöksantal i Bergslagen samt främja regionens sysselsättning och tillväxt. Satsningen i nuvarande form avslutas under våren 2018. Under hösten 2017 har Länsstyrelsen deltagit i diskussioner för att om möjligt skissera en fortsättning och utveckling av Bergslagssatsningen.

Ett tema inom satsningen är också modernismens kulturarv och det moderna samhället. Tillsammans med övriga länsstyrelser i Bergslagssatsningen samt Länsstyrelsen Uppsala har ett arbete för att gemensamt belysa försvarsindustrin i Bergslagen under 1900-talet pågått under 2017. Den dominerande berättelsen om Bergslagen under 1900-talet är, fram till 1970-talets stål- och verkstadskris, en framgångssaga. För att ge en mer nyanserad bild av Bergslagen behöver fler historier bakom det ekonomiska välståndet lyftas fram. I Bergslagen finns välkända producenter av såväl vapen som ammunition. Effektiviteten av de vapen som framställdes ökades av en annan innovation från Bergslagen – dynamiten som senare omsattes i en sprängmedels- och ammunitionsindustri. Målsättning är att lyfta fram konsekvenserna och baksidan av den ekonomiska tillväxt som skedde under folkhemseran och där järnmalmen, skogen och vattenkraften i Bergslagen bidrog till den utvecklingen. Syftet är att visa de lokala, nationella och transnationella perspektiven och flödena däremellan och hur de påverkade utvecklingen mellan 1930-talet och fram till sent 1980-tal. Projektet samordnas av Länsstyrelsen Örebro och avslutas 2018 med en populärvetenskapligt hållen bok.

Återupptagen revideringsinventering av fornminnen

Riksantikvarieämbetet har utfört fornminnesinventeringar för den ekonomiska kartan under två perioder i Värmlands län. Den första, som kom att beröra hela länet, utfördes åren 1962–1969. Den så kallade revideringsinventeringen skedde 1986–1994, men kom aldrig att slutföras. Stora områden, främst i Hagfors och Sunne kommuner, men också i Torsby, Filipstads, Säffle och Grums kommuner, lämnades oreviderade. Den tidigare inventeringen var tipsbaserad och fokuserade i stor utsträckning på klassiska fornlämningar som exempelvis förhistoriska gravar. Revideringsinventeringen registrerade betydligt fler fornlämningstyper och i betydligt högre utsträckning sökte man av terrängen systematiskt.

Skillnaden i inventeringsmetodik har i efterhand blivit mycket tydlig i länet, bland annat i samband med skogsavverkningar då antalet nyanmälningar av fornlämningar varit stort i de icke revideringsinventerade områdena. Uppföljningar genomförda av Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen av skadade fornlämningar i samband med skogsbruksåtgärder visar att skadefrekvensen är högre bland de fornlämningar som inte finns registrerade i fornminnesregistret. En revideringsinventering och registrering i FMIS är därmed av stor vikt för möjligheter till framtida bevarande. Länsstyrelsen beslutade därför 2017 att bevilja Värmlands museum bidrag från anslaget 7:2 för att återuppta revideringsinventeringen i Ekshärad i Hagfors kommun, ett av de områden som inte revideringsinventerades på 1980- och 1990-talen. Inventeringen av det 175 km² stora, mestadels skogbevuxta, området resulterade i 382 nya lämningar i fornminnesregistret. Som en av grunderna för

inventeringen fanns 78 tips från Stora Enso och 87,1 procent av dessa visade sig vara tillförlitliga. Bolaget och Länsstyrelsen har arbetat tillsammans i flera år för att utveckla handläggningsrutiner och öka kompetensen om kulturmiljövården i skogen.

Utvecklat arbete med den byggda kulturmiljön

Byggnadsminnen

Länsstyrelsen har initierat ett pilotprojekt med syfte att utarbeta en inventerings- och dokumentationsmetod för översyn av länets byggnadsminnen i enlighet med den handlingsplan för länets byggnadsminnen som färdigställdes 2016. Majoriteten av länets byggnadsminnen skyddades av Riksantikvarieämbetet under 1960- och -70-talet och dokumentation och arkivmaterial i dessa ärenden är bristfälligt. Detta medför frågetecken kring hur urval, avgränsningar och skyddsbestämmelser arbetats fram. Länsstyrelsen avser att utvärdera årets pilotprojekt och därefter genomföra en större inventerings- och dokumentationssatsning under 2018.

Under året har Länsstyrelsen lämnat tillstånd till restaurering/ändring av ett antal byggnadsminnen, exempelvis har tillstånd lämnats till en större ombyggnation av en av ekonomibyggnaderna vid byggnadsminnet Wahlundsgården i Kristinehamn, som nu fått en ny användning som museum. Även frågan om ombyggnation av Värmlands Museums äldre del har avgjorts under året. Länsstyrelsen har också under 2017 fortsatt satsat på informella introduktionsbesök hos nya ägare eller förvaltare/brukare av byggnadsminnen, för att knyta kontakter, svara på frågor och informera om vad lagskyddet innebär.

Östra Bron (gamla stenvalvsbron) i Karlstad genomgår omfattande renoveringar under 2017–2018. Länsstyrelsen har under året följt arbetet med Östra Bron och fortlöpande diskussioner har förts med brons ägare, Karlstads kommun, för att säkerställa att arbetet genomförs på ett sätt som inte minskar brons synnerligen höga kulturhistoriska värden. Ambitionen från Länsstyrelsens och fastighetsägarens sida är att Östra Bron ska byggnadsminnesförklaras under 2018.

Det kyrkliga kulturarvet

Länsstyrelsen har under året prövat och lämnat tillstånd till restaurering/ändring av en rad kyrkor och kyrkogårdar i länet. Handläggningstiderna gällande kyrkoärendena är fortsatt korta, jämfört med läget för några år sedan. Detta har också uppmärksammats på församlings- och pastoratsnivå, som uttryckt uppskattning över att det "nu går så snabbt att få svar".

Länsstyrelsen har under 2017 fortsatt deltagit i Göteborgs Universitet Hantverkslaboratoriets referensgrupp om traditionella takmaterial, tillsammans med länsstyrelserna i Östergötland, Västerbotten, Skåne och Halland, Riksantikvarieämbetet och Svenska kyrkan.

En ny fråga för Länsstyrelsen under 2017 har varit den planerade försäljningen av Edane kapell i Arvika. Detta är första gången som en värmländsk församling önskar sälja en kyrkobyggnad som besitter skydd enligt kulturmiljölagens 4 kap. 3 §. Några exempel finns dock i andra län. Frågan har krävt omfattande diskussioner med församlingens representanter, Karlstads stift, olika spekulanter, mäklare, andra länsstyrelser och Riksantikvarieämbetet.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Regleringsbrevsuppdrag 1.17

Länsstyrelserna ska redovisa hur myndigheten, inom de olika delarna av verksamheten, verkar för att uppnå de nationella kulturmiljömålen. Länsstyrelserna ska analysera och redovisa utvecklingsmöjligheter för det tvärsektoriella samarbetet vad gäller bl.a. värdering av kulturmiljö i olika processer och hur kulturmiljöperspektivet i miljö kvalitetsmålen omhändertas. Länsstyrelserna ska särskilt redogöra för arbetet med att överbygga eventuella konflikter mellan naturvårdsintressen och kulturmiljöintressen vid hantering av småskalig vattenverksamhet.

Nationella kulturmiljömålen och tvärsektoriellt samarbete

En avgörande framgångsfaktor i arbetet med att verka för måluppfyllelse av de nationella kulturmiljömålen inom Länsstyrelsens samlade verksamhet är det tvärsektoriella arbetet. Länsstyrelsen har under 2017 fortsatt att förbättra myndighetens tvärsektoriella processer genom att bland annat ytterligare tydliggöra dem i arbetet med verksamhetsplaneringen. Sedan många år har kulturmiljöfunktionen i hög grad arbetat tvärsektoriellt och därigenom samverkat med nästintill samtliga enheter inom myndigheten.

Den löpande ärendehandläggningen enligt framförallt kulturmiljölagen (KML), plan- och bygglagen (PBL), miljöbalken (MB) och Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, gör att myndigheten direkt verkar för måluppfyllelse av de nationella kulturmiljömålen. Ett tvärsektoriellt arbetssätt skapar möjlighet att tidigt komma med i ärendeprocesser och därmed ökar möjligheterna att kulturmiljövärden både visas hänsyn och tas till vara som en planeringsförutsättning bland andra. Under året har därför medarbetare inom funktionen deltagit i ett stort antal tvärsektoriella grupper av både berednings- och informationsutbyteskaraktär. Förutom att fånga upp kulturmiljöintressena i enskilda ärenden är tvärsektoriellt arbete även en långsiktig intern läroprocess om kulturmiljöfrågornas roll i samhällsbyggandet och inom hållbar utveckling, där resultaten först kan ses efter flera års arbete.

Det fleråriga tvärsektoriella arbetet har börjat ge märkbara resultat. Nedan redovisas exempel på konkreta aktiviteter inom Länsstyrelsen under 2017 som visar hur myndigheten inom sina olika verksamhetsdelar verkar för att uppnå de nationella kulturmiljömålen. Åtgärder verkar både för att bevara en mångfald av miljöer, förvalta landskapet i ett helhetsperspektiv men också till att människors delaktighet i och förståelse för kulturmiljön ökar.

Nationella kulturmiljömål leder till konkreta insatser

Under 2017 har Länsstyrelsen beviljat stöd ur Landsbygdsprogrammet 2014–2020 till fem hembygdsgårdar i länet för byggnadsvårdande insatser i syfte att både bevara byggnadernas kulturhistoriska värde och utveckla dem som attraktiva besöksmål. Stöd har även beviljats till ett privat företag för restaurering av säterstuga.

I Länsstyrelsens verksamhet med kompetensutveckling riktad till lantbrukare och företagare på landsbygden har man erbjudit rådgivning inom byggnadsvård med inriktning tegelbyggnader, skiffertak, sticktak, fönsterrenovering, byggnader som lutar/grunder som flyttat på sig, kallmurade jordkällare, rökugnar, bastuugnar, kubbhus och nävertak. Kurser har ordnats inom timmerlagning och kubbteknik.

I ängs- och betesmarksinventeringen noteras kulturspår, bland annat överlopps-byggnader, stenvmurar, rösen och före detta åkermark. Likaså vid upprättande av åtagandeplaner inom miljöersättning för betesmarker och slätterängar med särskilda värden.

GOLF (Gruppen för OdlingsLandskapsFrågor) är en tvärssektoriell arbetsgrupp på Länsstyrelsen där representanter från Lantbruk, Naturvård, Miljöskydd och Kulturmiljöfunktionen regelbundet träffas och informerar varandra om vad som görs samt identifierar områden där samarbete behövs. Genom detta tvärssektoriella samarbete integreras kulturmiljömålen löpande i övriga enheters arbete där detta är möjligt och relevant.

På enheten Naturvård bedrivs ett omfattande Life-projekt, *Life Väneren*, där syftet bland annat är att restaurera äldre betesmarker i skärgårdsmiljö. Detta arbete förstärker kulturmiljöfunktionens satsning på skärgårdsmiljöer i bidragsgivningen från anslaget 7:2. Naturvård har även bedrivit omfattande skötselåtgärder av värdefulla kulturmiljöer inom ramen för förvaltning av länets naturreservat. Av naturreservaten är ett drygt tiotal bildade utifrån värdefulla kulturmiljöer och den biologiska mångfald de gett upphov till.

Enheten Miljöskydd handlägger samrådsärenden enligt 12 kap 6 § MB. För dessa ansökningar finns en e-tjänst framtagen. Ofta behöver sökande även samråda enligt 2 kap 10 § KML då åtgärderna ofta berör naturvärden såväl som kulturmiljövärden. I och med att fler börjar använda e-tjänsten har dock samrådsansökningarna till kulturmiljöfunktionen minskat och ärendena kommer enbart in till Miljöskydd. För att inte riskera att kulturmiljövärden skadas och som en service till sökande, gör handläggaren på miljöskydd en utsökning i Länsstyrelsens GIS-underlag för att se om några kulturmiljövärden riskerar att beröras. Finns sådana värden tas ärendet med till en beredning där en representant från kulturmiljöfunktionen bedömer eventuell påverkan.

Miljö kvalitetsmål samverkar med kulturmiljömål

De nationella kulturmiljömålen och kulturmiljöperspektivet i miljömålen stärker varandra och kan därmed gemensamt bidra till att lyfta kulturmiljöarbetet lokalt och regionalt. Åtgärder som genomförs i syfte att uppnå den ena uppsättningen mål leder även till bättre målluppfyllelse i den andra. Kulturmiljöfunktionen är representerad i det årliga uppföljningsarbetet av miljö kvalitetsmålen, detta gäller framförallt inom målen *God bebyggd miljö*, *Levande sjöar och vattendrag* samt *Myllrande våtmarker* och 2017 även i redovisningen av generationsmålet. Vad gäller uppföljning av kulturmiljöaspekterna inom *Ett rikt odlingslandskap* görs detta inom Lantbruk.

Ett av de mest tongivande miljömålen för Länsstyrelsens kulturmiljöarbete är *Levande skogar*. Här har Länsstyrelsen i många år arbetat intensivt inom kulturmiljöfunktionen för att förebygga skador på fornlämningar i skogsmark. Under 2017 har en extra satsning genomförts för att minska skadefrekvensen men även för att förenkla och effektivisera ärendeprocessen. Förändringarna gjordes så att de är kompatibla med det system, *Gemensam inlämningsfunktion*, som utvecklats av Skogsstyrelsen och länsstyrelserna gemensamt. Ett antal aktiviteter har genomförts inom satsningen, målgrupp för dessa var ett av länets största skogsbolag, Stora Enso, som Länsstyrelsen tidigare samarbetat med.

I januari genomfördes ett möte med bolagets planeringschef och planeringsledare för att utvärdera befintliga rutiner rörande handlägningsprocessen. I mars följdes mötet upp med två aktiviteter. Det första var ett arbetsmöte med representanter för Länsstyrelsen och Stora Enso i syfte att förbättra inkommande och utgående underlag. Därefter genomfördes ett möte med planerare, cirka 25 deltagare, med utbildning i kulturmiljölagen, historiskt kartunderlag samt diskussion om hur processen med samråd och tillståndsansökningar enligt KML kan förbättras inom Länsstyrelsen och Stora Enso. Slutligen har tre fältdagar, förlagda till olika delar av länet, genomförts under hösten. Deltagare var planerare inom aktuellt område samt Länsstyrelsens arkeologer. Syftet med fältdagarna var att konkret diskutera hur avverkning kan planeras för att undvika skador på olika typer av

fornlämningar. I förlängningen anser Länsstyrelsen att detta arbetssätt med dialogmöten av olika slag leder till en ökad möjlighet att nå de nationella kulturmiljömålen och miljömålet *Levande skogar*. Nyckeln till progress är kontinuitet i arbetssätt och nätverksbyggande.

Länsstyrelsen verkar även på den nationella nivån, när det gäller skogsfrågor. Detta genom att tillsammans med Västra Götaland och Västerbotten representera länsstyrelserna i den nationella referensgruppen för Skogsstyrelsens projekt *Kvalitetssäkring av Skog och Historia del 2* samt samordnare för länsstyrelsernas nationella arbetsgrupp för kulturmiljövård i skogen.

En begränsning för det tvärssektoriella arbetet inom miljömål och nationella kulturmiljömål, ligger i styrmedlen på nationell nivå. Det gäller såväl ansvarsfördelning mellan nationella myndigheter som lagstiftning och ekonomiska resurser. Denna begränsning är hämmande för arbetet på regional nivå. Exempel på detta är den inbyggda målkonflikten mellan natur- och kulturmiljövården i miljömålet *Levande sjöar och vattendrag*, motstridigheter i miljöbalken och kulturmiljölagen gällande vattenverksamhet och den mycket stora skillnaden i fördelningen av resurser mellan inrättande och skötsel av naturreservat respektive kulturresevat.

Vattenförvaltning och kulturmiljömål

Länsstyrelsen har under 2017 tillsammans med övriga länsstyrelser inom Västerhavets vattendistrikt, avslutat det gemensamma projektet *VaKul - Vattenförvaltning och kulturmiljö - Västerhavets vattendistrikt*. Arbetet med den ekonomiska slutredovisningen, den avslutande gemensamma rapporten samt en kortrapport med en sammanfattning av resultaten, har pågått under året. Länsstyrelsen har varit delaktig och lämnat underlag till samtliga delar.

Under 2017 har Länsstyrelsen arbetat med att utveckla det tvärssektoriella samarbetet i beredningsgruppen som startades hösten 2016 gällande vattenfrågor som berör natur och kulturmiljövården. Genom återkommande möten kring frågor vilka berör de båda sakområdena har motstående intressen diskuterats för att på så sätt kunna överbrygga eventuella framtida konflikter. Vidare har restaureringsåtgärder i mindre vattendrag diskuterats i fält där representanter från både natur- och kulturmiljö resonerat kring vandringshinder i form av kulturhistoriskt värdefulla lämningar. Genom att diskutera lämningarna i deras landskapsbundna kontext har möjliga vägar framåt kunnat nås utan att för den skull göra ett alltför stort avkall på de kulturhistoriska värdena i vattendragen.

En begränsande faktor gällande småskalig vattenverksamhet är det fortsatt bristande tvärssektoriella arbetet mellan nationella myndigheter. Motstridigheter i vägledning, samt avsaknad av vägledning, som berör lagstiftningen, åtgärdsprogram och liknande omöjliggör i vissa fall även samverkan på regional nivå. Olikheter inom miljömålsuppföljning, att inte kulturmiljöaspekten inkluderas i nationellt framtagna strategier samt stora skillnader i ekonomiska förutsättningar är ytterligare försvårande omständigheter.

Regleringsbrevsuppdrag 1.18

Länsstyrelserna ska redovisa hur myndigheten strategiskt verkar för att uppnå de nationella kulturmiljömålen i samverkan med lokala och regionala aktörer samt nationella myndigheter. Samspelet och dialogen avseende kommunala och regionala kulturmiljöunderlag, handlingsplaner och strategier, inklusive de regionala kulturplanerna och de regionala utvecklingsstrategierna, ska särskilt belysas.

Regional samverkan**Formaliserad samverkan med Region Värmland och Värmlands museum**

Under 2017 har samarbetet med Region Värmland och Värmlands museum fortsatt i enlighet med den samverkansstruktur parterna tog fram 2015. Parterna har haft ett flertal möten på strategisk nivå. En betydande del av årets samverkansarbete har präglats av planering, genomförande och efterarbete av en större kulturarvskonferens. Konferensen genomfördes på Värmlands museum den 16 maj och temat var *Från vårt förflutna till allas framtid*. Konferensens syfte var att ge kunskap om aktuella kulturarvsfrågor och skapa ett forum för möten, samverkan och debatt. Programmet utgick från kulturarvspropositionen som kom förra året och vilken betydelse den föreslagna politiken kunde få på regional nivå. Det tog även upp den av Riksantikvarieämbetet framtagna visionen för kulturmiljöarbetet till 2030 och hur den kan omsättas för att möta påfrestningar på samhället av olika slag, exempelvis avståndet i upplevd verklighet mellan centralt och regionalt perspektiv. Valet att ta upp visionen för kulturmiljöarbetet i detta sammanhang knöt an till den workshop för medarbetarna hos samverkansparterna som genomfördes inom samverkansarbetet 2016. Länsstyrelsen anser att aktiviteter av detta slag har stor betydelse för hur olika strategier och visioner får genomslagskraft på regional nivå. Det är först när dessa kan omsättas i vardaglig praxis de blir konkreta verktyg att jobba med.

Programmet bestod både av föreläsningar med representanter från Södertörns högskola, Riksantikvarieämbetet, Kulturdepartementet och Örebro länsmuseum, samt av tre valbara seminarieblock. Seminarieblocken hade följande fokus:

- *Bevara, använda, utveckla - varför då?*
- *Social hållbarhet – hur kan kulturarven bidra?*
- *Digitalisera kulturavet nu – hur vad och varför?*

Seminarieriet med tema *bevara, använda och utveckla* leddes av Länsstyrelsen och där medverkade förutom kulturmiljöfunktionen, även representanter från planfunktionen och miljömålssamordnaren med kortare dragningar. Tyngdpunkten i diskussionen låg i nödvändigheten av att bevara, använda och utveckla kulturmiljöer för att kunna nå det hållbara samhället. I de övriga två seminarierna medverkade Svenska kyrkan, Riksantikvarieämbetet, Filipstads kommun, Region Värmland, Värmlands museum, Värmlandsarkiv och Digisam.

Föreläsningarna sträckte sig från dagens kulturarvspolitik, ett offensivt och angeläget kulturmiljöarbete till *Kulturarv och historiemedvetande i en tid av identitetspolitik, integration och sanningsförskjutningar*.

Målgruppen för konferensen var bred, den riktade sig både till de som arbetar professionellt eller ideellt med kulturmiljö- och kulturarvsfrågor och förtroendevalda, men var även öppen för andra intresserade. Intresset var större än beräknat och mer än 100 personer från samtliga delar av den tänkta målgruppen deltog i konferensen som även uppmärksammades i regional media.

Ytterligare en del i den formaliserade regionala samverkan är att Länsstyrelsen har varit delaktig vid framtagandet av Region Värmlands ettåriga handlingsplan kopplad till den regionala kulturplanen. Planen har remitterats i samverkansgruppen.

Samverkan kring det kyrkliga kulturarvet

Tillsammans med länsstyrelserna i Örebro och i Västra Götalands län, deltar Värmland i stiftssamverkan för Karlstads stift, Regionala samrådsgruppen för det kyrkliga kulturarvet. Under året har det förts angelägna, och för framtiden viktiga, diskussioner kring bland annat övertaliga kyrkor.

Fortsatt arbete med kommunala kulturmiljöprogram

Länsstyrelsen har fortsatt varit delaktig i Karlstads kommuns framtagande av kommunalt kulturmiljöprogram genom att lämna synpunkter och återkoppling. Länsstyrelsen har även prioriterat att stödja kommunens arbete med kommunalt kulturmiljöprogram genom att lämna bidrag från kulturmiljövårdsanslaget. Kontakter med andra kommuner i länet under året visar att intresset för att arbeta med kommunala kulturmiljöprogram fortsatt finns.

Tabell 4.1: Kulturmiljö (Regleringsbrevsbilaga)

Länsfakta kulturmiljö	2017-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Antal registrerade fornlämningar (exkl. marina)	12 543	11 981	11 741
Antal byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturmiljölagen	67	67	67
Antal kyrkobyggnader enligt 4 kap. kulturmiljölagen	100	100	100
Riksintresseområden för kulturmiljövården, antal	41	41	41
Riksintresseområden för kulturmiljövården, yta (ha)	9 750	9 750	9 750
Kulturresevat, antal	2	2	2
Kulturresevat, yta (ha)	457	457	457
Andel av länets kommuner som har kulturmiljöprogram (%)	37,5	37,5	37,5

Källa:

Fornlämningar – Fornminnesinformationssystemet (FMIS) (www.fmis.raa.se)

Byggnadsminnen – Länsstyrelsens förteckning över länets byggnadsminnen

Kyrkobyggnader – Länsstyrelsens förteckning över länets kyrkobyggnader

Riksintresseområden – Länsstyrelsens GIS-skikt, Riksintressen kulturmiljövård

Kulturresevat – Länsstyrelsens GIS-skikt, Kulturresevat

Andel kommuner med kulturmiljöprogram - Miljömålsportalen, indikator *Planering kulturmiljö*.

Kommentar till Tabell 4.1: Kulturmiljö (Regleringsbrevsbilaga)

Vid beräkningar av antalet nya fornlämningar har Länsstyrelsen fortsatt att använda Riksantikvarieämbetets statistik över antal fornlämningar som fanns registrerade i respektive län den 13 december 2017. Denna statistik började användas 2015 för länets del. På detta sätt underlättas jämförelser med övriga län. Under 2017 har antalet registrerade fornlämningar i länet ökat med 562 stycken, vilket placerar Värmland med marginal på första plats i antalet nyregistreringar i landet. Nyregistreringarna är framför allt ett resultat av de satsningar som gjorts på förbättrade kunskapsunderlag från Länsstyrelsens sida, till exempel kvalitetssäkring av Skog och Historia-registret och återupptagen revideringsinventering, men också att länet är ett av tre pilotlän inom Riksantikvarieämbetets utvecklingsprojekt DAP.

En större andel av kommunerna, än uppgett i Miljömålsportalen, har planeringsunderlag som är att jämföras med kulturmiljöprogram. Generellt sett är kulturmiljöprogrammen dock gamla och därmed troligen i delar inaktuella. Under de senaste åren har dock ett antal av kommunerna reviderat sina program. Detta arbete kommer att fortsätta under 2018.

Tabell 4.2: Utbetalade bidrag för kulturmiljö (Regleringsbrevsbilaga)

Utbetalade bidrag för kulturmiljö, summa (tkr)	2017	2016	2015
Bidrag, vilka länsstyrelsen fattar beslut om och betalar ut	0	0	0
Bidrag, vilka länsstyrelsen har fattat beslut om, men där Riksantikvarieämbetet har gjort utbetalningen	7 773	8 336	9 774

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World, Riksantikvarieämbetets handläggarsystem KÄLLA

Kommentar till Tabell 4.2: Utbetalade bidrag för kulturmiljö (Regleringsbrevsbilaga)

Bidragsnivåerna har minskat under 2017 jämfört med föregående två år, liksom antalet ärenden. Riksantikvarieämbetet fördelar anslaget 7:2 till länsstyrelserna enligt en nyckeltalsmodell baserad på en treårig cykel. Möjlighet finns att äska extra medel för särskilt kostnadskrävande objekt. Inom gällande treårscykel, 2016–2018, har länet inte fått några kostnadskrävande objekt beviljade. Detta är huvudorsaken till en minskning i utbetalda bidrag.

Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 45*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	4,2	3,4	4,01
Årsarbetskrafter kvinnor	4,1	2,1	1,79
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	4,52	3,22	3,64
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	11 877	9 265	7 694
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	6,31	5,56	5,05
Antal ärenden, inkomna och upprättade	133	124	80
Antal beslutade ärenden	98	122	80
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	4	2	15
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	40

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Verksamheten har ökat med 2,8 årsarbetskrafter. Detta beror på ökade uppdrag inom civilt försvar samt övningsverksamhet som inbegripit stora delar av organisationen.

Samlad bedömning av resultat

Allmänt

Länsstyrelsens arbete inom området har medfört att krav enligt lag och förordning i allt väsentligt uppfyllts.

Den främsta effekten av Länsstyrelsens arbete är att krishanteringsförmågan ökat påtagligt på lokal och regional nivå som en effekt av genomförda övningar, att nätverken utvecklats ytterligare och att gränser mellan olika organisationer därmed utgör ett mindre hinder för effektiv krishantering. Detta accentueras av flera års goda resultat av länets regionala samverkanskurs.

Analyser av länets risker, sårbarheter och samhällsviktiga verksamheter ger förbättrat underlag för riskreducerande arbete och för utveckling av förmågan att hantera kriser.

Uppföljning av och samverkan med lokal nivå visar att länets kommuner och landstinget har hög ambition inom området och att de i allt väsentligt löser förelagda uppgifter.

Hantering av olyckor och händelser med potential att utvecklas till kriser i länet, visar att länets privata och offentliga aktörer bedriver god omvärldsbevakning, har hög beredskap samt hanterar störningar på ett kompetent sätt.

Civilt försvar

Länsstyrelsens arbete med civilt försvar har bidragit till kunskapsuppbyggnad, etablering och fördjupning av samverkan, bättre förutsättningar för informationsdelning samt tydligare styrning på samtliga nivåer; nationellt, regionalt och lokalt.

Samverkan med Militärregion Väst är nu väl utvecklad och resulterar bland annat i gemensamma analyser, gemensam planering och kunskapsuppbyggnad samt deltagande i övningar och utbildning. Stor del av samverkan genomförs gemensamt med övriga länsstyrelser inom Militärregionens område.

Stödet till lokal nivå fokuserar på kunskapsuppbyggnad samt utveckling av den kompetens,

främst avseende säkerhetsskydd och informationssäkerhet, som krävs för att kunna delta i gemensam planering.

Länsstyrelsens samlade ansvar för olika delar av Civilt försvar har tydliggjorts och i viss mån fördelats genom pågående analys av lagar och förordningar.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Inträffade händelser

Under 2017 har ingen händelse medfört att värmländska kommuners krisledningsnämnd aktiverats. Orsaken till att händelserna stannat vid lägre krisnivåer är i huvudsak god omvärldsbevakning samt att berörda aktörer har hög kompetens. Nedlagda ansträngningar i form av övning och utbildning samt tillämpning av genomförd planering har gett resultat.

Länsstyrelsens krishanteringsorganisation har inte aktiverats under året.

Samhällsstörningar i och utanför länet (terrordåd, avbrott i försörjning, olyckor, miljöstörningar, kommunikationsproblem etc.) har medfört ingripande av Länsstyrelsens tjänstemän i beredskap (TiB) bland annat i form av förstärkt omvärldsbevakning, samverkan, kommunikation och analys.

Allmänt om verksamheten

Under året har Länsstyrelsen prioriterat arbete med stöd till lokal nivå, skydd av samhällsviktig verksamhet, civilt försvar samt genomförande av regional övning där cirka 650 aktörer från lokal, regional och nationell nivå övades i samverkan. Fokus har i övrigt legat på omvärldsanalys, samverkan över administrativa gränser och att uppfylla lag och förordning.

Länsstyrelsen har genom det goda genomslaget i lokala media bidragit till kunskapsspridning och medborgarnas engagemang i olika säkerhetsfrågor.

Samverkan och stora projekt i fokus

Länsstyrelsen har under året arrangerat och deltagit i ett stort antal aktiviteter, och var under året huvudman för bland annat:

- genomförande av regional samverkansövning
- heldagsseminarium om civilt försvar i Värmland
- *Regional samverkanskurs*
- kompetensutveckling för kommunernas/landstingets beredskapssamordnare, bland annat avseende risk- och sårbarhetsanalyser
- samverkan i såväl nationella älvnätverk som i de regionala älvgrupperna
- möten med nätverket för evenemangssäkerhet
- workshop *Samhällsviktig Verksamhet* inom livsmedelssektorn med brett deltagande från lokal, regional och nationell nivå
- seminarium *Samverkan vid händelser med farliga ämnen/CBRNE*
- samordnat länets arbete med Krisberedskapsveckan 2017.

Genomförande av *Regional Samverkansövning i S län 2017(RIS 2017)* har krävt stora resurser för projektgemensam planering, utbildning och andra förberedelser. Under året har kvartalsvisa sambandsprov via Rakel genomförts med kommunal ledning i länets kommuner. Det regionala nätverket för kriskommunikatörer i länet har utvecklat arbetsformerna samt vidareutbildats.

Länsstyrelsen deltar i, men är inte ensam ansvarig för, en mängd andra aktiviteter och nätverk på lokal, regional och central nivå. Exempel är arbetet inom ramen för samverkansområdet Geografiskt områdesansvar, regionala räddningschefsträffar, älvgrupperna för Väneren, Byälven, Gullspångsälven och Upperusälven, styrelse- och medlemsarbete i *Försvarsdirektörsnätverket*, samverkansnätverket för länsstyrelserna i mellersta Sverige (*ÖSAM*), gemensamma länsstyrelsenätverket civilt försvar samt intensifierad utbildning och samverkan med Försvarmakten.

Gällande gränsöverskridande verksamhet är arbetet i gränsräddningsråden viktigt. Inom ramen för Gränsräddningsrådet Värmland, Dalarna och Hedmarks fylke har övningen *Eldstorm 17* genomförts med god målpuppfyllnad.

Inom området Skydd mot olyckor har stöd lämnats till lokal nivå bland annat avseende handlingsprogram samt inför planerad organisationsförändring. Tillsyn har genomförts i Arvika, Eda och Säffle kommun. Länsstyrelsens kompetens inom området har kraftigt förstärkts genom rekrytering av en brandingenjör.

Civilt försvar

Central nivå

Statssekreteraren vid Justitiedepartementet samt Försvarsberedningens kansli har vid besök mottagit redovisningar avseende arbetsläget i länet. Länsstyrelsen har deltagit i *Totalförsvardagar* med information från MSB och Försvarmakten samt vid *Personalplaneringsdagar* i Skaraborg. Länsstyrelsen Värmland har, inom ramen för civilt försvar, deltagit i övning *AURORA 17* samt deltar i planeringen inför övning *SAMÖ 2018*.

Länsstyrelserna gemensamt

Länsstyrelsen Värmland deltar aktivt i det länsstyrelsegemensamma arbetet där behov av samsyn och koordinering på regional nivå omhändertas. Bland annat sker det i det *Länsstyrelsegemensamma nätverket för civilt försvar*, dels genom *Försvarsdirektörsnätverket*. Förslag om Länsstyrelsegemensam grundsyn för civilt försvar år 2018–2020, inklusive gemensam tidtabell och inriktningar, har förelagts Länsrådsgruppen för beslut.

Högre regional nivå

NOST-länen (Halland, Västra Götaland, Örebro och Värmlands län) har gemensamt med Militärregion Väst (MRV) genomfört sex sammankomster kring civilt försvar. Länsstyrelserna har även deltagit i MRV:s tvådagars samverkansmöte och i den årliga fältövningen. Härutöver har chefsbesök från MRV genomförts hos samtliga Länsstyrelser.

Dokumentet *Högre regional grundsyn 2017 - 2020, Totalförsvaret i Halland, Värmland, Västra Götaland, Örebro län och Militärregion Väst*, signerat av respektive Landshövding samt av chefen MRV, har beretts och fastställts.

Underlag till Försvarmaktens MGV har bearbetats.

Regionalt

Seminarier *Civilt försvar i Värmland* genomfördes som uppstart i augusti, 150 personer representerande både offentliga myndigheter, privata näringslivet och frivilliga.

Förberedelserna för en storsatsning på utbildningar under våren 2018 riktade bland annat till lokal nivå har under 2017 inkluderat upphandling av säkerhetsskydds- och informations-

säkerhetsutbildningar, intern planering, utveckling av utbildningar, krigsplaceringar, juridiska avvägningar med mera.

Näringslivet

Förberedande arbete inför samverkan med näringslivet har genomförts inom ramen för arbetet *Skydd av samhällsviktig verksamhet*, i avvaktan på centrala inriktningar och förtydliganden. Detta har skett främst genom deltagande i två workshops, en för Transportsektorn och en för Livsmedelsförsörjningen i Värmland. Detta har följts av fördjupningsdagar, förberedande förarbete, interna djupanalyser och metodutveckling. Planer för att snabbt kunna starta verksamhet med näringslivet i större omfattning under 2018 finns framtaget, om centrala direktiv anländer.

Frivilliga

Förberedande arbete liksom kontakter med frivilliga, både frivilliga försvarsorganisationer och ideella och idéburna organisationer, har påbörjats. En viss regionalisering av resurser diskuteras liksom sonderande diskussioner angående en Frivilliga Försvarsorganisationernas Samarbetskommitté (FOS) Värmland. Frivilligheten avvaktar något avseende utvecklingen av totalförsvaret.

Kommuner och landsting i Värmland

Kommunernas och landstingens beredskaps-/säkerhetssamordnare hålls regelbundet orienterade om händelseutveckling, önskemål och krav inom civilt försvar och totalförsvaret. Både Landshövdingen och handläggare inom civilt försvar har även informerat samtliga kommunchefer och kommunstyrelseordföranden samt motsvarande inom Landstinget i Värmland.

Länsstyrelsen har lämnat tydliga uppmaningar till kommuner och landsting att dessa ska påbörja åtgärder inom civilt försvar. Länsstyrelsen Värmland har uppmanat kommunerna och landstinget att:

- öka sin kompetens inom säkerhetsskydd och informationssäkerhet
- utse och utbilda säkerhetsskyddschef och biträdande
- påbörja säkerhetssamtal och registerkontroll av utvald personal så att de kan och får hantera hemligt material
- anskaffa separata datorer för hantering av sekretessbelagd information, skaffa godkända och larmade säkerhetsskåp
- delta i utbildningar och övningar
- avsätta tid och personal för uppbyggnaden av civilt försvar.

Folkförankring

Länsstyrelsen var koordinerande kraft i planeringen och genomförandet av *Krisberedskapsveckan 2017* i länet där resultatet blev bra. Planeringen för *Krisberedskapsveckan* och *Totalförsvarsdag 2018* har påbörjats.

Föreläsningar om civilt försvar har skett vid cirka tio tillfällen. Mottagare har varit Civilförsvarsförbundet, Allmänna Försvarsföreningen, kommunstyrelseordföranden, kommunchefer och landstingsfullmäktige, tekniska chefer i kommunerna, Filipstads kommuns krisledning, Regionala samverkanskursen i Värmland, Länsstyrelsens insynsråd och Översteklubben med flera.

Internt på Länsstyrelsen Värmland

Landshövdingen har fastställt inriktningen för arbetet med civilt försvar. Landshövdingen hålls regelbundet informerad om utvecklingen, länsledningen har fått föredragningar två gånger under året, information har presenterats på personalinformation två gånger och fördjupad information till enhetschefer två gånger.

Länsstyrelsen Värmlands samtliga enheter har internt påbörjat uppgiften att se över de fullmaktslagar som berör enhetens verksamhet. Registerkontroll och placering av personal i skyddsklasser har fortsatt under 2017. Länsstyrelsen har åter blivit skyddsobjekt.

Tillsyn av Sevesoverksamhet

Efter införandet av Seveso III-direktivet har Värmlands län 20 verksamheter som omfattas av Sevesolagstiftningen. Dessa innefattar sju verksamheter på högre kravnivå och fem verksamheter på lägre kravnivå. Dessutom finns åtta nytillkomna bergtäkter som också omfattas av bestämmelserna på lägre kravnivån.

Under verksamhetsår 2017 har Länsstyrelsen genomfört sju planerade tillsynsbesök och ett händelsestyrt tillsynsbesök vid de sju anläggningarna på den högre kravnivån. Kommunernas räddningstjänst bjöds in och deltog vid samtliga planerade tillsynsbesök. Även Länsstyrelsens LSO-handläggare medverkade under ett planerat tillsynsbesök. Särskilt fokus i tillsynen har lagts på verksamheternas arbete med riskanalyser och på hur verksamheterna har införlivat de nya reglerna i Seveso III-direktivet.

Ett samråd enligt Sevesolagstiftningen har hållits på en nytillkommen anläggning på den lägre kravnivån.

Övrig verksamhet

Avseende den egna verksamheten inom sakområdet kan särskilt nämnas:

- fortsatt utveckling av Länsstyrelsens förmåga inom områdena säkerhetsskydd och informationssäkerhet
- fortsatt stöd för implementering av Rakel avseende såväl samband som ledning
- omfattande arbete med riskhänsyn i planarbetet
- utredning avseende pluviala översvämningar för länets huvudorter har redovisats och överlämnats till kommunerna
- slutdokument avseende översvänningsrisker i Karlstad (*EU Översvänningsdirektiv*) har redovisats.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Regleringsbrevsuppdrag 1.20

Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder de har vidtagit för att:

- utveckla och stärka tillsynen över kommunerna enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, samt
- utveckla arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser så att analyserna i större utsträckning kan utgöra underlag för beslut om åtgärder inom länsstyrelsernas olika verksamheter.

Länsstyrelserna ska också redovisa resultatet av detta arbete.

Utvecklad och stärkt tillsyn över kommunerna enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

Länsstyrelsens viktigaste åtgärd under året har varit att höja egen kompetens inom området genom att rekrytera en brandingenjör. Denna har stärkt ämnets betydelse i länet, utvecklat en ny tillsynsplan samt nyttjat befintliga nätverk med räddningschefer, CBRNE-handläggare, evenemangsansvariga med flera.

I syfte att skapa en gemensam grundsyn och likvärdiga bedömningar vid tillsyn av kommuner enligt LSO sker länsöverskridande samverkan, framför allt inom ÖSAM:s (Värmland, Uppsala, Örebro, Västmanland, Östergötland och Gotland) LSO-grupp. Detta har gett goda möjligheter för kunskaps- och erfarenhetsutbyte samt samverkan i olika projekt.

Under året har tillsyn genomförts i Arvika, Eda och Säffle kommun. Stöd har lämnats till lokal nivå bland annat avseende ledarskapsproblem, förändring av handlingsprogram samt inför planerad organisationsförändring.

Utvecklat arbete med risk- och sårbarhetsanalyser

För att den regionala risk- och sårbarhetsanalysen i högre grad ska tjäna som underlag för Länsstyrelsens verksamhetsplanering och åtgärder behöver såväl analysen som åtgärdsbehoven bli tydligare och mer konkreta. Ett omfattande arbete med att skapa intern samsyn kring RSA har genomförts under året. För att nå målet har koordineringen med verksamhetsområdena *Skydd av samhällsviktig verksamhet* och *Civilt försvar* ökat och därmed har sammanhängande fördjupning av privat/offentlig samverkan stärkts väsentligt. Länsledningen ska i högre grad göras delaktig i analysens långsiktiga konsekvenser. Ökad tydlighet nås genom att separera analysen avseende den egna myndigheten och det geografiska området.

Underlag för arbetet utvecklas bland annat genom pågående stöd, avseende såväl form som innehåll, till den lokala nivåns analyser vilket ger förbättrad möjlighet att aggregera informationen. Stödet och samverkan har framför allt fokuserat på samsyn, avgränsning och behov/möjlighet av gemensamt arbete på lokal och regional nivå.

Övergången till inlämning vartannat år ger avsedd effekt – tid till planering är vad som krävs för att den regionala RSA:n ska bli ett bättre planeringsunderlag.

Kvalitetsökningen samt samordningen med *Skydd av samhällsviktig verksamhet* och *Civilt försvar* medför nya behov av stärkt informationssäkerhets- och säkerhetsskydd av produkten varför arbetet sker i skyddad miljö och resultatet kommer att undergå särskild prövning innan publicering. Då inlämning av Länsstyrelsens risk- och sårbarhetsanalys sker under år 2018, kan inte formell resultatrapportering göras 2017.

Regleringsbrevsuppdrag 1.21, st. 1

Länsstyrelserna ska redovisa hur arbetet med att utveckla krisberedskapen regionalt och lokalt fortskrider och vilka resultat som har uppnåtts. Länsstyrelserna ska särskilt beskriva vilka åtgärder som vidtagits för att stödja, samordna och följa upp kommunernas arbete med krisberedskap.

Utveckling av krisberedskapen regionalt och lokalt

Utveckling av krisberedskapen i Värmland bygger i allt väsentligt på den goda samverkan med aktörerna som byggts upp genom åren; med delar av näringslivet, i det regionala krishanteringsrådet, med kommunala beredskapssamordnare samt med landsting, polis och räddningstjänst. Länsstyrelsen arbetar i etablerade nätverk och lägger sig vinn om att stödja analys och förmågeuppbyggnad.

De senaste årens rekryteringar och förändrade fokus har medverkat till ett högre tempo i utvecklingsprocesserna samt till ökad måluppfyllelse. Detta gäller särskilt skydd av samhällsviktig verksamhet, arbetet med att utveckla risk- och sårbarhetsanalyserna samt effekterna av arbetet med Civilt försvar.

Åtgärder för att stödja, samordna och följa upp kommunernas arbete med krisberedskap

Länsstyrelsens roll gentemot den lokala nivån har utvecklats i enlighet med bland annat gällande kommunöverenskommelse samt avtal med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Länsstyrelsen genomför årlig uppföljning av kommunernas arbete med fokus på måluppfyllnad, hantering av statliga medel samt att förankra analyser och åtgärdsbehov hos den politiska nivån.

Under året har Länsstyrelsen bland annat genomfört följande aktiviteter till stöd för kommuner och landsting:

- *Regional samverkansövning* där samtliga kommuner utom en deltog
- projekt *Skydd av samhällsviktig verksamhet* som samordnas med RSA-arbete och frågor som rör civilt försvar
- RSA-dagar med fokus på riskidentifiering och riskanalys
- fastställande av *Regional övnings- och utbildningsplan*
- fortsatt satsning på utveckling av Länsstyrelsens egen förmåga avseende informationssäkerhet och säkerhetsskydd vilket ger ökad förmåga att stödja kommunernas arbete med frågorna
- fortsatt arbete med de stödbehov som kommunerna framfört under uppföljning och under mandatperioden.

Resultat

Utvecklingen av Länsstyrelsens krisorganisation samt dess deltagande i två större övningar under året har väsentligt ökat förmågan att hantera en kris eller större olycka.

Det med *RSA* och *Civilt försvar* integrerade arbetet med *Skydd av samhällsviktig verksamhet* har inneburit stor förbättring av den grundläggande förståelsen för och hanteringen av det som ska skyddas under en kris.

Arbetet med att utveckla förmågan att agera gemensamt samt att utveckla styrdokument enligt *Gemensamma grunder* har förtydligat roller och ansvar liksom formerna för ledning, ett arbete som dock kräver fortsatt satsning på såväl regional som lokal nivå.

Avseende konkreta resultat på lokal nivå kan särskilt nämnas:

- stärkt förmåga avseende stabsarbete, att handha tekniska stödsystem, samverkan och beslutsfattning under kris
- underlag för vidare utveckling genom utbildning och övning
- ökad kompetens att förbereda, leda och utvärdera övning
- stärkt förmåga att leda och kommunicera, lokalt och regionalt
- förbättrad struktur för samverkan i länet
- ökad förmåga avseende robust kommunikation
- ökad förmåga att dela information, till exempel egen lägesbild
- ökad förmåga att identifiera viktiga samverkansbehov inom det geografiska områdesansvaret.

Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 5*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	37,6	38,7	33,31
Årsarbetskrafter kvinnor	33,4	27,8	26,30
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	38,63	38,97	35,99
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	90 580	79 347	67 063
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	48,09	47,62	44,00
Antal ärenden, inkomna och upprättade	2 989	2 461	2 696
Antal beslutade ärenden	2 786	2 471	2 697
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	137	126	146
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	35 041	28 298	29 463

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Området har från 2015 ökat med 11 årsarbetskrafter eller med närmare 20 procent. Området utmärker sig genom en jämn fördelning mellan könen. Antalet ärenden har de senaste året ökat med över 500 stycken motsvarande över 20 procent. Ökningen rör flera delområden med speciell tyngd på tillsyn.

Brukarundersökning	2017
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 511, Skydd av områden och arter ¹⁾	65
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 525, Samråd enligt 12 kap. 6 § Miljöbalken ³⁾	57
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 5558, Anmälningssak gällande ändring av tillståndspliktig verksamhet ⁴⁾	76

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 511 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 60.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 525 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 18 deltagande länsstyrelser är 65.

⁴⁾ Nöjdindex för verksamhet 5558 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2017. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 15 deltagande länsstyrelser är 71.

Kommentar till tabellen brukarundersökning

För verksamhet 511 ligger Länsstyrelsen Värmland över riksnittet för nöjdindex. Det operativa resultatet visar att de flesta av dem som kontaktar Länsstyrelsen inom verksamhetsområdet är nöjda med det bemötande och den information de får. Personalens kompetens och bemötande får höga poäng liksom informationen på webben där Länsstyrelsen får bäst betyg i hela landet på två av tre bedömda faktorer. Dock bör påpekas att underlaget baseras på relativt få svar – från fem till 15. Förbättringsområden är tillgänglighet på telefon (under riksnittet) samt upplevda handläggningstider (samma som på riksnittet som dock är lågt).

Länsstyrelsen Värmland har under ett antal år haft en låg grad av måluppfyllelse rörande handläggningstiden och ett lågt nöjdindex när det gäller VÅS 525, 12:6 samråd. Under slutet av 2016 och under 2017 har en rad åtgärder genomförts med syfte att korta handläggningstiderna och att förbättra tillgänglighet, bemötande och vägledning gentemot verksamhetsutövarna. Åtgärderna har både bestått av organisatoriska förändringar och utökade personalresurser för hanteringen av 12:6 samråden och förbättrade rutiner för tidig återkoppling, dialog och begäran om kompletteringar. Både när det gäller måluppfyllelse och medianhandläggningstid syns tydliga förbättringar både mellan 2015–2016 och mellan 2016–2017, detta trots en kraftig ökning av inkomna samrådsärenden. Under 2017 har beslut tagits i 228 ärenden jämfört med 164 beslut 2016.

För VÅS 5558 redovisar Länsstyrelsen Värmland hundra procent måluppfyllelse för handläggningstid och ett Nöjdindex på 76. Målet är att bibehålla dessa goda resultat genom en fortsatt professionell tillsyn och handläggning. Den goda dialogen med verksamhetsutövarna värnas och skyndsamt handläggning av ärendetypen prioriteras.

Samlad bedömning av resultat

Värdefulla artbevarande åtgärder har genomförts i form av röjning av mer än 100 fågelskär, restaurering av 140 hektar strandnära betesmarker vid Väneren och på tre öar i Lurö skärgård samt en naturvårdsbränning. Stor betydelse för arbetet med artbevarande åtgärder är beslut om sju nya och tre utökade naturreservat. Betydelsefulla insatser för rörligt friluftsliv, tillgänglighet och jämställdhet har genomförts i form av nya tillgänglighetsanpassade anläggningar i naturreservatet Värmlandsskärgården och nya certifierade vandringsleder i naturreservatet Hovfjället.

Under 2017 kunde man se mycket goda effekter av ett flerårigt arbete med populationsförstärkande åtgärder för sandödlor i länet, vilket gett både högre överlevnad och reproduktion än väntat. Efter en torr sommar kom en betydligt regnigare och blötare sensommar och höst vilket gav ett gott svampår i länet. Två nya lokaler upptäcktes under året för den för länet endemiska svampen sumpjordtunga, och på tidigare kända lokaler var antalet fruktkroppar historiskt höga. Restaureringsåtgärder som genomförts för att gynna livsmiljön för länets trumgräshoppor har resulterat i en trefaldig ökning av individer på en av länets två kända lokaler för arten. Mindre glädjande är att den övervakning av länets hotade vildbin som pågått under 13 år indikerar en minskning av dessa arter. Samma trend har konstaterats för flera pollinerande arter i Europa.

Värmland är ett av de län som kalkar mest i landet varför uppföljningen av verksamhetens effekter är extra viktig. Länsstyrelsen har under året tillsammans med huvudmännen för kalkningen framgångsrikt genomfört effektiviseringsåtgärder och anpassat kalkeffektuppföljningen med bland annat vattenprovtagning av surhetshalten till att fokusera på höglöden.

Resultatet av arbetet inom älgförvaltningen är mycket gott och har fått en tydlig positiv effekt i en ökad måluppfyllnad i älgskötselplanerna. Information till, och samverkan med, jägare och allmänhet har lett till en fördubbling av antalet insamlade DNA-prover från varg, vilket innebär värdefullt bidrag till det kunskapsunderlag som utgör grunden för inventeringsresultat och populationsuppskattning. Rovdjurens påverkan på fårnäringen har genom *Fårprojektet* satts in i ett sammanhang där tonvikten legat på fårnäringens utvecklingsmöjligheter, vilket kan antas ha bidragit till att antalet tackor och baggar i länet ökat med drygt 23 procent jämfört med 2015.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Tillsyn inom Miljöfarlig verksamhet

Länsstyrelsen har under 2017 genomfört 64 tillsynsbesök och hållit 13 samråd inför tillståndsprovning. Kommunerna Arvika, Forshaga/Munkfors, Kil, Kristinehamn Säffle och Torsby har besökts för uppföljning av kommunernas operativa tillsyn.

Tillsammans med *Miljösamverkan Värmland* har Länsstyrelsen i enlighet med tillsynsväglämningsplanen anordnat tillsynsväglämningssträffar för masshantering i infrastrukturprojekt, avloppsreningsverk och jordbruk. Det anordnades även studiebesök vid två avloppsreningsverk.

Länsstyrelsen har deltagit i projektgrupperna för *Miljösamverkan Sveriges projekt Kommuntillsyn* och *MKN vatten i tillsyn miljöfarlig verksamhet*

Länsstyrelsen har tillsammans med Länsstyrelsen i Dalarnas län anordnat en nätverksträff för vindkraftsbranschen.

Under året beslutade Mark- och miljööverdomstolen i ett ärende som Länsstyrelsen drivit för att få praxis. Beslutet fastslog att uppläggning av schaktmassor från vägbyggen utan syfte utgör deponering och ska tillståndsprövas. Beslutet har uppmärksammats mycket och Naturvårdsverket har startat en arbetsgrupp som jobbar med en översyn av masshantering där Länsstyrelsen är med i en referensgrupp.

Tillsyn inom vattenverksamhet

Inom vattentillsynen har verksamheten 2017 präglats av den nya förväntade vattenlagstiftningen som remisshanterades under sommaren/hösten. Den egeninitierade tillsynen har liksom tidigare år framförallt inriktats mot regleringsdammar och kraftverk som saknar tillstånd enligt miljöbalken.

Åtgärdsprogrammet för Västerhavet innebär ett mycket omfattande tillsynsbeting kopplat till vattenverksamheter. Förberedande arbete har gjorts inför genomförande av operativ tillsyn under 2018. Länsstyrelsen har även inlett ett utrivningsprojekt som omfattar fyra äkta flottledsdammar i värdefulla vattendrag.

En stor del av tillsynen initieras efter anmälan från allmänheten. Under året har ett flertal klagomål inkommit rörande låga vattenstånd och varit riktade mot vattenreglering som anmälarna anser orsakar problem eller bedrivs i strid mot miljörättsliga regler

Antalet anmälningsärenden enligt 11 kap har ökat successivt. Under 2017 har 193 ärenden beslutats. Det låga vattenståndet i framför allt Vänern har medfört många anmälningsärenden rörande mindre muddringar.

Naturtillsyn

Antalet beslutade 12:6 samråd var 228 under 2017 vilket är en markant ökning från 2016 års 164 och 2015 års 160 beslut. Det vanligaste 12:6 ärendet är samråd för nedgrävning av fiber kopplat till bredbandsutbyggnaden.

Den egeninitierade tillsynen har fokuserats till naturreservatet Värmlandsskärgården i Kristinehamns kommun och har skett inom ramen för *Miljösamverkan Sveriges* projekt *Stärkt grön tillsyn*.

Sanering och återställning av förorenade områden

Under året har länets 16 kommuner besökts. Syftet med besöken har varit att informera kommunerna om vilka eventuellt förorenade områden som finns i kommunen, men också för att visa på de möjligheter till tillsynsvägledning som Länsstyrelsen kan erbjuda. Länsstyrelsen har även velat få en bild av de önskemål om vägledning och stöd som kommunerna efterfrågar för att kunna anpassa tillsynsvägledningen på bästa sätt. Behovet av stöd är varierande inom länet, men då många kommuner är små med begränsade personella resurser behövs stöttning för att arbetet ska flyta på så effektivt som möjligt. Målsättningen med tillsynsvägledningen är att försöka få till fler privatfinansierade efterbehandlingsåtgärder för att på så sätt uppfylla preciseringen om förorenade områden som är kopplade till miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö*. Vid besöken har Länsstyrelsen informerat om statens bidrag för sanering av förorenade områden för bostadsbyggande.

Länsstyrelseinstruktion 5a §

Länsstyrelsen ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.

Länsstyrelsen ska särskilt

1. samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet,
 2. utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen,
 3. stödja kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen, och
 4. verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen samt bidra till att de beaktas i det regionala tillväxtarbetet
- Länsstyrelsen ska i fråga om sitt miljöarbete rapportera till Naturvårdsverket och samråda med verket om vilken rapportering som behövs. Förordning (2013:815).

Mål- och uppföljningsarbete

Länsstyrelsens uppföljning av miljö tillståndet i länet och den årliga regionala bedömningen av miljö målen visar att mycket arbete återstår för att nå riksdagens fastställda miljö mål. Enligt 2017 års bedömning är *Grundvatten av god kvalitet* det enda miljö kvalitetsmål som anses nära att nå till 2020. Bedömningen är samma som tidigare år. Trots ett aktivt och långsiktigt åtgärdsarbete bedöms de övriga målen inte kunna nås till 2020 med befintliga och beslutade styrmedel.

Enligt bedömningen 2017 visar de tre miljö målen *Giftfri miljö*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv* en negativ utveckling av miljö tillståndet. Orsakerna är bland annat att kunskaperna om kemiska ämnens egenskaper är bristfällig, fortsatt upphörande av brukning av jordbruksmark och fortsatt otillräckligt arbete med att skydda områden med höga naturvärden. För åtta av elva mål är utvecklingsriktningen neutral.

I årets uppföljning skulle ett genusperspektiv belysas i de miljö mål där det fanns en koppling. Åtgärder inom en giftfri vardag och kemikaliekrav i upphandlingar är områden där det finns skillnader kopplade till genus då gravida kvinnor samt barn är mer känsliga för hälsofarliga ämnen. Åtgärder för att minska exponeringen av kemikalier hos gravida och barn bör därför prioriteras. Under 2017 har aktiviteter bland annat genomförts inom ramen för *Kemikalienätverket*.

Orsakerna till att målen inte verkar nås varierar, och gapet till måluppfyllelse är olika stort. För att nå målen krävs bland annat fler/ändrade styrmedel, ökad samverkan, nytänkande politiska beslut och framför allt en ökad takt på åtgärdsarbetet.

Regionalt åtgärdsprogram för miljö målen 2018 - 2020

För att nå resultat och uppnå målen krävs allas engagemang och insatser av myndigheter, privatpersoner, näringsliv och kommuner. Mot den bakgrunden har Länsstyrelsen, tillsammans med länets aktörer, under 2017 fokuserat på att ta fram ett regionalt åtgärdsprogram med syfte att öka förutsättningarna för att nå miljö kvalitetsmålen. Programmet har tagits fram av Länsstyrelsen i samverkan med länets 16 kommuner, Skogsstyrelsen, Region Värmland samt Landstinget i Värmland och föreningar. För att lättare kunna samarbeta regionalt har programmet lyft fem regionala fokusområden för åtgärdsarbetet som ska prioriteras i det miljö strategiska arbetet till 2020:

- hållbart brukande av skog- och odlingslandskap
- hälsa och livsstil
- hållbar samhällsplanering
- hållbar vattenförvaltning
- minskad klimatpåverkan och ren luft.

Att identifiera och synliggöra de åtgärder som ska genomföras genom miljööverenskommelser ökar möjligheten till samarbete och användning av gemensamma resurser i miljö- och klimatarbetet. Regionala åtgärdsprogrammet för miljömålen och miljööverenskommelserna gäller till 2020.

Åtgärdsprogrammet ska genomföras genom miljööverenskommelser. Det innebär att aktörerna väljer ut och genomför åtgärder som har koppling till de utvalda fokusområdena samt bidrar med underlag till årlig uppföljning. Länsstyrelsen åtar sig att bistå i arbetet genom kompetens, samordning och erfarenhetsutbyte samt att genomföra en årlig uppföljning. Miljööverenskommelserna gäller till 2020.

Processen med miljööverenskommelser tar avstamp i redan pågående och planerade insatser hos kommunerna. Nya åtgärder där man vill samverka mellan flera kommuner och få stöttning av Länsstyrelsen vid genomförandet lyfts också. Överenskommelsen är frivillig och varje kommun väljer och formulerar sina särskilda åtgärder. Kommunerna bjuds in som första aktörer, men under kommande år kan fler aktörer komma att involveras.

Stöd till kommuner

Länsstyrelsen ger stöd till kommuner och näringsliv för att stimulera till åtgärder både inom den centrala miljömålsorganisationen samt i de olika verksamhetsområdena. De miljömålsprojekt som genomförts har ofta varit ett viktigt redskap för att öka samarbetet kring målen tillsammans med nya målgrupper, som till exempel kommuner.

Kommunnätverket för miljöstrategiska frågor har bjudits in till flera nätverksträffar under året. Nätverket är ett forum där miljöstrategiska och miljömålsrelaterade frågor diskuteras. Framtagandet av det regionala åtgärdsprogrammet för miljömålen har bearbetats på dessa möten. Under 2017 har Länsstyrelsen anordnat eller deltagit på följande aktiviteter kopplat till det miljöstrategiska arbetet i länet:

- Återkoppling till kommunerna och andra myndigheter och föreningar i länet gällande de synpunkter som inkommit från remissen av det regionala åtgärdsprogrammet för miljömålen. Återkopplingen genomfördes både genom kommunbesök med tjänstemän och politiker samt via Skypemöten.
- På en länsgemensam workshop under våren fick länets aktörer ta fram de områden man vill fokusera på regionalt. Utifrån detta resultat samt ur de synpunkter som framkommit under externremissen prioriterades fem fokusområden för länet.
- Under hösten anordnade Länsstyrelsen en utbildning för kommunerna inom formulering av åtgärderna samt uppföljning.

Kemikalienätverket är en arbetsgrupp som bildats utifrån det miljöstrategiska nätverket vilken fördjupar sig i frågor som rör konsumtion och giftfri vardag. Arbetsgruppen består förutom av kommuner även av Landstinget i Värmland, Karlstads universitet, Skogsstyrelsen, Region Värmland och Naturskyddsföreningen.

Under 2017 har Länsstyrelsen anordnat eller deltagit på följande aktiviteter kopplat till konsumtion och giftfri vardag:

- tillsammans med Kemikalienätverket och Upphandlingsmyndigheten anordnat en dag med temat kemikaliekrav vid upphandling där 50 deltagare från olika kommuner och myndigheter i länet deltog
- medverkat på *Selmadagen*, ett seminarium om en giftfri vardag för barnen som anordnas av Karlstad universitet, seminariet hade över 200 besökare.

Under 2017 har *Värmlands klimatråd* med Landshövdingen som ordförande och med representanter på ledningsnivå från näringsliv och regionala organisationer haft två möten. Rådet har fungerat som referensgrupp i framtagandet av åtgärdsprogrammet för miljömålen och arbetet med miljööverenskommelser. Värmlands klimatråd har lyft fram området hållbara transporter som ett prioriterat åtgärdsområde i länet.

Ett flertal av länets skolor använder sig av utbildningsmaterialet *Miljö- och naturboken* från Kunskapsförlaget som sponsras av Länsstyrelsen och som är ett pedagogiskt material till lärare och elever för att lära sig mer om miljö- och hållbarhetsfrågor.

Den lokala och regionala samhällsplaneringen samt det regionala tillväxtarbetet

Genom yttranden över kommunernas översikts- och detaljplaner bevakar Länsstyrelsen de miljöfrågor som är aktuella i det enskilda ärendet. Här ges tillfälle, om det bedöms som nödvändigt, att föreslå alternativa lösningar. I sitt översiktsplanarbete ska kommunen visa hur nationella miljömål och lokala miljömål påverkas och Länsstyrelsen bevakar genom yttranden att miljömålen beaktas. I planarbetet har Länsstyrelsen att ta hänsyn till riksdagens miljömål med tillhörande preciseringar och de regionala åtgärdsprogrammen, till exempel det regionala programmet för efterbehandling av förorenade områden, Vattenmyndighetens åtgärdsprogram för vattenförvaltningen samt den regionala handlingsplanen för klimatanpassning.

Länsstyrelsen har påbörjat arbetet med att ta fram en regional handlingsplan för livsmedel utifrån den nationella livsmedelsstrategin.

Länsstyrelsen har också arbetat med att öka genomslagen för klimat- och energimålen i myndighetens egna sakområden inom ramen för indirekt miljöpåverkan i miljöledningssystemet och andra uppdrag från regeringen. Ett exempel är att Länsstyrelsen genomfört ett projekt om regionala energi- och klimatscenarier som kan vara ett stöd i kommunernas översiktliga planeringsprocesser.

Länsstyrelsen driver ett nätverk för små och medelstora företag. Nätverket syftar till att stödja företagen i deras arbete med energieffektivisering. Länsstyrelsen deltar även i projektet *Incitament för energieffektivisering* som syftar till att stödja företags energieffektiviseringsarbete genom en utvecklad energitillsyn.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Regleringsbrevsuppdrag 1.22

Länsstyrelserna ska redovisa arbetet med att identifiera förorenade områden som är lämpliga att sanera för byggande av bostäder. Av redovisningen ska särskilt framgå hur länsstyrelserna informerat kommunerna och andra aktörer om möjligheterna till bidrag samt en uppskattning i tid om när områden är aktuella för bidrag.

Arbetet finansieras delvis från anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Länsstyrelsen har under året, utöver ordinarie kontakter och information, arbetat aktivt mot kommunerna för att sprida information om statens bidrag för sanering av förorenade områden för bostadsbyggande. Detta har skett dels genom besök i samtliga 16 kommuner i länet, dels genom en enkätundersökning. Länsstyrelsen har även i samband med planprocessen informerat kommunerna om möjligheterna att söka bidrag. Målsättningen har varit att kommunerna ska ha god kännedom om möjligheten att söka bidrag till sanering för bostadsbyggande samt att försöka få fram bidragsobjekt i länet.

Enkätundersökningen genomfördes även för att få en bild av omfattningen av områden där kommunerna anser att markföroreningar förhindrar exploatering. Resultaten från enkätundersökningen visar dock att kommunerna bedömer att förorenade områden endast i begränsad omfattning hindrat eller ändrat exploateringsplaner. Mindre än hälften av kommunerna har ändrat i någon detaljplan eller avstått från att planlägga områden för bostadsbebyggelse på grund av markföroreningar. I de flesta fall har det varit andra frågor som orsakat ändringarna. I nuläget bedöms det inte finnas några områden som kommer bli aktuella för bidrag i närtid, dock kan detta komma att ändras beroende på bebyggelsestryck och framtida detaljplanering.

Regleringsbrevsuppdrag 1.23

Länsstyrelserna ska redovisa insatser som gjorts för att samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga regeringens politik avseende naturvård, biologisk mångfald, friluftsliv, åtgärdsprogram för hotade arter, tätortsnära natur, lokala naturvårdsprojekt och vilt- och rovdjursförvaltning. Redovisningen ska omfatta hur länsstyrelserna, i syfte att minska ärendebalanserna, arbetat med att slutföra ärenden om naturreservat samt insatser för artbevarande. Arbetet finansieras delvis av medel från anslaget 1:15 Skydd av värdefull natur, anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur och anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Åtgärdsprogram för hotade arter

Sandödla

Under 2017 kunde konstateras att tidigare års försök att flytta ägg av sandödla från växande populationer till restaurerade lokaler utan sandödla inom Brattforshedens naturvårdsområde är en framgångsrik metod, som kan få stor betydelse även internationellt. Av de sammanlagt 240 ägg som flyttats under åren 2011 till 2013 från två befintliga populationer och grävts ner i sandtor inom en ny lokal, kan konstateras att cirka 20 procent av honorna överlevt fram till könsmognad och lagt egna ägg de senaste tre åren. Detta innebär till och med en högre överlevnad än vad man observerat i ursprungliga populationer av arten. Metoden att flytta ägg av sandödla har tidigare inte använts i naturvårdssammanhang och övervägs nu även i England och Tyskland, efter framgången i Värmland.

Sumpjordtunga

2017 gick till historien som ett riktigt bra svampår med god tillgång på såväl populära matsvampar i skogen som mindre kända men färgglada arter av svampar i ängs- och betesmarker. Över 50 fruktkroppar av den akut hotade sumpjordtungan räknades i en betesmark vid Hällekil vilket är rekordmånga sedan övervakningen av denna art startade 2009. Särskilt glädjande var också att sumpjordtungan hittades på två nya lokaler och det totala antalet kända lokaler där arten växer i Sverige i dag är sex stycken. Samtliga dessa ligger i Värmland.

Trumgräshoppa

Sommarens inventering av den akut hotade trumgräshoppan visar en positiv populationsutveckling på den ena av länets två kända lokaler med arten. Antalet trumgräshoppor på denna lokal har mer än tredubblats 2013–2017 som följd av de senaste årens utförda restaureringsåtgärder. På den andra lokalen är antalet trumgräshoppor fortsatt kvar på kritiskt låga nivåer. Restaurering och skötsel på båda lokalerna sker i samarbete med markägare, Kristinehamns kommun och Trafikverket.

Brandgynnad flora (mosippa)

Åtgärdsbehovet av mosippans drygt 20 kända lokaler i Värmland är stort. Marktäcket av lavar, mossor och annan vegetation är alltför tjockt och naturlig förnygring uteblir. Under året utfördes röjning, fläckvis bränning och annan markbearbetning på sju lokaler med mosippa. Målet är att inom en treårsperiod utföra biotopvårdande åtgärder på artens samtliga lokaler i länet. Försöken att flytta mosippans mogna frukter till bränd mark har givit nyttig erfarenhet och försiktigt hoppfulla resultat. Olika metoder utvärderas men det tar flera år för plantorna att utvecklas.

Hänsyn inom skogsbruket

För att informera om nödvändig riktad generell hänsyn i skogsbruket för att skalbaggen raggbock och andra hotade tallskogsarter i befintliga och framtida tallbestånd inte ska minska ytterligare, arrangerade Länsstyrelsen en heldag i skogarna i Norra Ny socken, sydväst om Stöllet. Aktiviteten riktade sig främst till entreprenörer och virkesuppköpare. En av landets ledande experter på tallinsekter, Lars-Ove Wikars deltog, samt flera representanter från Skogsstyrelsen. Fokus låg på att vid slutavverkning spara grupper av evighetstallar på framförallt mikroklimatiskt optimala och väl solexponerade platser, samt på skötselanpassningar i samband med gallring och naturvårdande bränning.

Flodkräfta

Under 2016 pestsmittades ett av länets finaste flodkräftvatten, Billan i Eda kommun. För att följa upp pestutbrotten och försöka förhindra fortsatt spridning in i Norge startades under 2017 ett samarbete mellan Länsstyrelsen, Eda kommun, Vrångsälvens fiskevårdsområdesförening, Fylkesmannen i Hedmark, Norsk institut för natur-forskning, SLU aqua med flera. Aktiviteter har bland annat varit vattenprovtagning och DNA-analys efter kräftpest, provfiske efter signalkräftor samt elfiske för att försöka förhindra uppströms spridning. Ett svensk-norskt samarbete initierades mellan Länsstyrelsen och Utmarksavdelningen i Akershus och Östfold med syfte att utöka samarbetet och genomföra gemensamma åtgärder för att bevara flodkräftan i gränsöverskridande vatten.

Lokala naturvårdsprojekt

Länsstyrelsen har deltagit i flera samverkansträffar med syfte att informera om LONA-bidraget. Så har exempelvis samverkan och dialog förts med länets kommuner, Säffle sportfiskeklubb, flera fiskevårdsområdesföreningar och Sportfiskarna.

Handläggning har pågått i 19 projekt från ansökningsåren 2010–2016. Tio av dessa projekt är slutrapporterade och slutligt bidrag har under 2017 fastställts för sex av dessa. Länsstyrelsen fattade beslut om åtta nya LONA-projekt och utökade ett pågående projekt med en ny åtgärd. Den preliminära bidragssumman uppgick till 2,23 miljoner kr.

Inriktningen på projekten var i första hand inventering och restaurering av naturtyper och bestånd av arter. I dessa projekt ingick även folkbildningsinsatser. Till exempel har Karlstads kommun beviljats ett projekt för att gynna den mindre hackspetten och dess livsmiljö. Några projekt har haft fokus på att tillgängliggöra naturen genom anordningar och information. Åtgärder för att skapa goda möjligheter till sportfiske i tätortsnära miljö har prioriterats. Säffle kommun beviljades medel för att utveckla ett hållbart och attraktivt fiske i Byälven och Karlstads kommun bygger tillgängliganpassade fiskeplattformar för målgruppen barn och för funktionshindrade i Klarälven.

Av årets anslag om 2,43 mkr fördelades 398 tkr till äldre projekt, 1,482 mkr till utbetalning i nya projekt/ny åtgärd samt 259 tkr till Länsstyrelsens administration.

Sju kommuner ansökte i december för 2018, om 2,132 mkr i bidrag till nio projekt.

Friluftsliv

Länsstyrelsen har samverkat med kommunerna, Skogsstyrelsen, Region Värmland, Visit Värmland samt *Vänersamarbetet* i syfte att nå ökat genomslag för friluftsmålen. Särskilt fokus har lagts på mål sex, som anger att friluftslivet ska medverka till en regional tillväxt och landsbygdsutveckling. Tonvikt har legat kring natur-/kulturturism och infrastrukturer för detta i form av bland annat leder. Två nätverksträffar med kommunerna har hållits och två träffar med de övriga aktörerna. Friluftssamordnaren och Länsstyrelsens landsbygdsutvecklare har deltagit i ett flertal evenemang kopplat till vandring och besöksnäring.

Särskilda insatser i förvaltning och skötsel av naturreservat

Certifierade vandringsleder och ökad tillgänglighet på Hovfjället

32 kilometer vandringsled i Naturreservatet Hovfjället har invigts på nytt. Lederna på Hovfjället har kvalitetsmärkts som certifierade Värmlandsleder. Besöksräkningar visar att fler än 6 000 personer använt området under 2017, vilket är en markant ökning jämfört med 2016 då drygt 5 000 personer registrerades.

LIFE-projekten Vänern och Taiga

Inom LIFE+ Vänern genomfördes den andra röjningsomgången på drygt 100 igenväxande fågelskär. Effekten av röjningen blir förbättrade förutsättningar för Väterns kolonihäckande fåglar. Artbevarande åtgärder i form av restaurering av ungefär 140 hektar Väternära betesmarker har fortgått och under året har samtliga projektområden med betesmarker i iordningställt med stängsel etc. och hävdats genom bete, inklusive det publika området Klarälvsdeltat och tre, på grund av belägenheten, svårhävdade ör i Lurö skärgård. Ytterligare åtgärder för att gynna biologisk mångfald är bränning av gräsmarker, slåtter, röjning av sly, anläggandet av rovfågelbon för fiskgjuse och havsörn. Projektet har fått halvtidsrapporten godkänd av EU-kommissionen vilket bekräftar att kommissionen fortsatt

tror på projektets genomförande och framgång vilket ligger till grund för utbetalning av projektmedel.

Life Taiga-projektet har under 2017 genomfört bränning av 12 hektar skogsmark för att gynna biologisk mångfald i naturreservatet Brännan. En regional folder som berättar om projektet inom länet har tagits fram för att tryckas senare. Information om projektet har bland annat lämnats genom en guidad exkursion för studenter från Karlstads universitet i naturreservatet Kittelfältet.

Ökad tillgänglighet för många i naturreservatet Värmlandsskärgården

Länsstyrelsen har under 2017 kraftigt förbättrat tillgängligheten i delar av naturreservatet *Värmlandsskärgården*. Det rör sig framförallt om anläggning av grusade leder, nya spänger, vindskydd och eldplatser på Hammarö sydspets. De nya anläggningarna innebär ökad jämställdhet genom ökad tillgänglighet av området för barnfamiljer och besökare med funktionsnedsättning. Byte av gamla rastplatser och mulltoaletter har gjorts för att underlätta för det rörliga friluftslivet.

Artbevarande insatser i naturreservatet Segerstads skärgård

I naturreservatet Segerstads skärgård har Länsstyrelsen utfört artbevarande åtgärder genom restaurering av igenvuxna stränder på två platser. Igenväxningsvegetation har röjts bort för att öppna stränderna och förbättra miljön för sällsynta arter.

På Amneholmarna har byggnadsreovering gjorts för att bättre motsvara krav från besökarna.

Artbevarande restaurering av strandängar inom Natura 2000-område Ölmeviken

Länsstyrelsen har genomfört artbevarande åtgärder i Natura2000-området Ölmeviken genom restaurering av närmare 120 hektar strandäng. Det har främst varit frågan om maskinell bearbetning av tuvor för att göra strandängarna lämpliga för betesdrift. Detta är nödvändigt för att möjliggöra områdets långsiktiga skötsel och bevara de arter och livsmiljöer som är hotade inom området.

Stora fastighetsåtgärder i naturreservatet Tiskaretjärn

I naturreservatet Tiskaretjärn har under året satts 1200 meter ny gärdesgård. På bostadshuset har det bland annat utförts invändig reovering av fönster, invändig målning av tak och väggar och en ny groventré. Därutöver är gårdens jordkällare reoverad.

Samarbete med kommuner och organisationer

Under året har Länsstyrelsen haft ett givande samarbete i ett integrationsprojekt med Filipstads kommun och deras moderna beredskapsjobbare. Personerna har jobbat inom Naturreservatet *Högbergsfältet* med framförallt röjning och avverkning.

Arbetet med nya certifierade Värmlandsleder på Hovfjället har genomförts i samarbete med Torsby kommun.

Vid en samverkansträff i oktober för samtliga kommuners naturvårdshandläggare berättade Örebro kommun om sitt arbete med att inrätta kommunala, tätortsnära naturreservat och hur man arbetar för en grön infrastruktur i kommunen. Samverkansträffen innehöll även information och diskussion om Länsstyrelsens arbete med Life-projekt, arbetet med grön infrastruktur, hantering av vandringshinder för fisk, miljööverenskommelser inom miljömålsarbetet samt stöd till anläggning av våtmarker.

Områdesskydd

Förstärkt skydd inom Naturreservatet Glaskogen

Arbetet för att utveckla natur- och friluftsvärdena i Naturreservatet *Glaskogen* har fortsatt. Länsstyrelsen har gjort en kompletterande inventering av naturvärden inom delar av reservatet. Inventeringen har framför allt gett kunskap om nya nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt. En dialog har därefter inletts med Naturvårdsverket och med den största markägaren (bolagsägd mark) inom reservatet om lämpliga former för förstärkt skydd och hänsyn till naturvärden och friluftslivet. Bakgrunden är att reservatet främst bildades för friluftsändamål varför större delen av reservatet inte har något skydd mot pågående skogsbruksåtgärder.

Uppdaterade bevarandeplaner för Natura2000-områden

Under 2015–2017 har regeringsuppdraget om revidering av bevarandeplaner för alla Natura2000-områden pågått. Syftet med revideringen är bland annat att planerna bättre ska beskriva de hot som kan finnas för områdenas skyddsvärden och att beskriva nödvändiga krav på skötsel och åtgärder för bevarande av utpekade arter och habitat. Under 2017 har länsstyrelsen fastställt 126 reviderade av totalt 139 bevarandeplaner.

Reservatsbildningsarbete

Antalet öppna ärenden för områdesskydd har minskat från 87 till 84. Beslut har fattats om sju nya och om utökning av tre naturreservat. Dessutom har Hagfors kommun beslutat om ett kommunalt naturreservat. Efter riktlinjer från Naturvårdsverket hade fyra av de nya reservaten prioriterats då de omfattar områden där intrångsersättning på sammanlagt mer än tre miljoner kronor betalats till markägare. Tre av besluten är objekt ingående i den nationella Myrskyddsplanen och som dessutom är Natura 2000-områden. Den sammanlagda arealen skyddad mark i de nya reservaten är 1359 hektar, varav 895 produktiv skogsmark. Arealen värdefull natur med ett långsiktigt skydd fortsätter därmed att öka. Länsstyrelsens arbete bidrar på så vis till artbevarande och till att nå nationella och regionala miljö kvalitetsmål.

Under 2017 har 42 miljoner kronor betalats som ersättning till markägare för intrång i pågående markanvändning som planerade naturreservat kommer att innebära.

Arbetet med *KOMET*-projektet har fortsatt i samverkan med Skogsstyrelsen och de privata skogsägarna. Under året inkom sålunda sex intresseanmälningar om långsiktigt skydd av skogsmark direkt från privata markägare.

Svensk-Norskt Interregprojekt *Två länder en élv*

Den 15 mars 2017 startade Interreg Sverige-Norge-projektet *Två länder – én elv*. Projektet ska genomföra delar av den åtgärdsplan som togs fram för Klarälven-Trysilelva-Femundselva i det föregående projektet Vänerlaxens fria gång. Projektet ska bidra till att Ramdirektivet för vatten och Art- och habitatdirektivet uppnås och att åtgärder genomförs som kan bidra till en positiv landsbygdsutveckling.

Laxen utgör en indikator för välfungerande ekosystem i Klarälven. Inom Ramdirektivets statusklassning av vatten understryks att både de hydromorfologiska förutsättningarna och den fysikalisk-kemiska miljön är av vikt för att de naturligt förekommande arterna ska nå en hållbar utveckling. Klarälvlaxens ursprungliga livsmiljö består av flera vitt skilda ekosystem. Den fordrar god vattenkemisk kvalitet samt vandringsvägar, både uppströms och nedströms. Laxens lek- och uppväxtmiljö i strömmar och forsar är starkt reducerad och

påverkad av dammar och kraftverk. Genom att genomföra åtgärder som gynnar Klarälvsaxen kommer projektet bidra till att även andra arter och miljöer i systemet gynnas och kan få gynnsam utveckling på sikt.

Huvudmålen under projektperioden 2017–2020 är:

1. Ökning av lekbeståndet till 50 procent av det beräknade lekbeståndsmålet. Konkret innebär detta att alla de åtgärder som genomförs i projektet Två länder – én elv under 2017–2019 ska lägga grunden för att lekbeståndet inom 5–10 år ökar från dagens cirka 500–1000 vilda laxar till att 5–6000 leklaxar årligen fångas och transporteras från Forshaga till uppströms belägna lekområden.
2. Återetablering av lax på norsk sida.
3. Inleda åtgärder som bevarar och påbörjar återuppbyggnaden av övriga skyddsvärda arter och livsmiljöer i och längs älvdalen.
4. Etablera en avsiktsförklaring på hög politisk nivå mellan Norge och Sverige som säkrar en enhetlig, varaktig och gränsöverskridande förvaltningspraxis av älvresursen. Detta för att på sikt möta vattendirektivets mål om god ekologisk status i vattendraget.

Projektet omfattar tre arbetspaket och nio delprojekt. Bland annat kommer arbete att göras för att få ökad passageeffektivitet för upp- och nedströmsvandring vid Forshaga och Edsforsen. Habitatrehabilitering kommer att genomföras i de kvarvarande strömsträckorna i Klarälvens övre del, lax ska återintroduceras i Norge, och övervakning ska ske för att följa populationsutvecklingen. Bland utredningar som ska genomföras kan nämnas en kostnadsnyttoanalys för de planerade åtgärderna, en utredning av hur miljöanpassade flöden i älven bör utformas och en utredning om hur man på bästa sätt kan flytta hanteringen av Gullspångslax från Klarälven för att minska den genetiska utarmningen av Vänerlaxstammarna.

Under 2017 har mycket förankringsarbete genomförts, hos kommuner, fiskevårdsområdesföreningar med flera. Året har präglats av uppstartsarbete och planering av de olika delprojekten. Två styrgruppsmöten har genomförts, ett referensgruppsmöte, en studieresa för projektgruppen till Hertingprojektet i Falkenberg, samt ett stort antal projekt- och arbetsmöten. Projektet har en webbplats (tvalanderenelv.eu) för information om projektet.

Regional miljöövervakning – vildbin

Det har under året rapporterats om en omfattande insektsdöd i Europa. Händelserna har blivit mycket uppmärksammade i media då många insekter, särskilt vildbin och humlor, utför viktiga ekosystemtjänster som pollinerare av både vilda och odlade växter. Övervakning av vildbin i Värmlands småskaliga odlingslandskap har pågått i tretton år. Preliminära resultat visar att flera arter av vildbin minskar. Till de minskande arterna hör bland annat guldsandbi (*Andrena marginata*) och storfibblebi (*Panurgus banksianus*) som båda omfattas av särskilda åtgärdsprogram. Samtliga arter av humlor ingår också i övervakningen. Här märks en tydlig variation mellan åren, men som grupp betraktat har humlorna en stabil trend. Övervakningen av vildbin i Värmland kommer att avslutas med en rapport 2020.

Uppföljning inom skyddade områden

I Länsstyrelsens uppdrag att förvalta skyddade naturområden ingår att följa upp om syftet med skydden för områdena nås. Uppföljningssystemet baseras på målindikatorer som kopplas till de naturtyper, arter och friluftsliv de skyddade områdena är till för att främja och bevara. Under året har en regional översiktlig plan för uppföljning inom skyddade områden färdigställts. Där beskrivs Länsstyrelsens inriktning av uppföljningen och hur den ska gå till. Uppföljningsinsatser har under året utförts inom skogsnaturtyper och för vissa arter. Uppföljningen av fåglar på myrar som pågått sedan 2015 avslutades.

Fågelinventering

Länsstyrelsen har deltagit i Svensk Fågeltaxering som övervakar populationsutvecklingen för drygt 200 av landets fågelarter. I månadskiftet maj/juni räknades fåglar på länets samtliga 34 standardrutter vilket innebär effektiv inventering på en drygt 27 mil lång sträcka genom Värmlands natur. Därtill genomfördes inventeringar av nattaktiva fågelarter på 12 natrutter under perioden mars–juni. Inventeringsarbetet utfördes i samarbete med drygt 20 fågelkunniga ideella personer. Resultatet från inventeringarna inom Svensk Fågeltaxering används bland annat som indikatorer i miljömålen och som underlag till rödlistning.

Kalkning

Kalkningen i länet, som är en av de mest omfattande i landet, har genomförts enligt plan. Länsstyrelsen har tillsammans med huvudmännen för kalkningen arbetat med kvalitetshöjande åtgärder för att optimera och effektivisera kalkningsverksamheten. I samband med detta har kunskapen om våtmarkskalkning förbättrats och extra insatser har gjorts för att förbättra kalkdoserarnas funktion. För detta arbete har Länsstyrelsen sökt och erhållit extra medel. Genomförda åtgärder har gett positiva resultat och effekter i vattenmiljön. I samband med att doserare har flyttats har kalkningen kunnat optimeras varpå möjligheten att uppnå bra vattenkemisk kvalitet förbättrats. För att förbättra bilden av försurningen i respektive vattendrag har vattenprovtagningen, som är en viktig del i kalkeffektuppföljningen, ytterligare anpassats för att fokusera på högflöden. Det är oftast under dessa perioder som de lägsta vattenkemivärdena uppträder och det är därför viktigt att planeringen av uppföljningen sker så att provtagningen utförs vid de rätta betingelserna.

Vilt- och rovdjursförvaltning

Klövviltsförvaltning

Inom älgförvaltningen har arbetet med att öka måluppfyllnaden och att underlätta för samverkan och planeringsarbetet hos älgskötsel- och älgförvaltningsområden fortsatt under 2017. Då älgskötselplaner löper över tre år förväntas en tydlig ökning i kvaliteten på dessa först 2019. Dock har måluppfyllnaden i älgskötselplanerna redan ökat från totalt 78,3 procent för jaktåret 2015/2016 till 90,7 procent för jaktåret 2016/2017. Detta bedöms vara en effekt av att granskningen av älgförvaltningsplaner och älgskötselplaner, samt dialogen med älgförvaltningsgrupperna har blivit mycket mer ingående och tydlig sedan 2016. Under 2017 har också vilthandläggare deltagit i samtliga älgförvaltningsområdens samrådsmöten. Tidplan för älgförvaltningen samt övergripande riktlinjer för extra tilldelning har beslutats av viltförvaltningsdelegationen, och enkäter har skickats ut till älgförvaltnings- och älgskötselområden för att underlätta planering och uppföljning. Som ett led i att anpassa älgskötselområdena bättre till älgstammens rörelsemönster beslutades i november 2017 om sammanslagning av två av länets älgförvaltningsområden.

Inventering av stora rovdjur

Länsstyrelsen genomför en extra DNA-insamling av vargspillning denna inventeringssäsong. Länsstyrelsen har genom olika informationsinsatser gått ut till jägare och övriga intresserade i allmänheten för ett större deltagande i insamlingen. Effekten av den extra spillningsinventeringen är att det hittills samlats in ungefär dubbelt så mycket vargspillning som vid motsvarande tidpunkt föregående år. Detta kommer ge ett mer exakt inventeringsresultat än föregående år och även ingå i grundmaterialet för den utvärdering av omräkningsfaktor för populationsuppskattning av varg som kommer göras framöver.

Länsstyrelsen har inlett ett samarbete med Norsk institutt for naturforskning (NINA) och Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) inom projektet SCANDCAM. Syftet med projektet är bland annat att värdera viltkamerametodiken som verktyg i övervakningen av främst lodjur. Länsstyrelsen har genom samarbetet fått tillgång till ett större antal viltkameror att använda i inventeringen, vilket innebär en effektivare metodik för kameraövervakning av vilt, då främst lodjur.

Licens- och skydds jakt

Det genomfördes en licensjakt efter varg i två revir (7+6 vargar) som berörde Värmland 2016, varav ett delades av Örebro län. Effekten är svår att se redan nu, men vid en första anblick ser det ut som att det finns ungefär lika många revir i de aktuella områdena som inför licensjakten 2016. Det har även genomförts licensjakt efter lodjur (2) och björn (2). Effekten av dessa licensjakter bedöms vara försumbar då det handlar om så pass få djur. Inför björnjakten justerades beslutet så att användning av hund förbjöds i de norra delarna av länet. Detta på grund av att länets första björnföring hade dokumenterats i detta område. Såväl upptäckten av björnhonan med tre ungar, som justeringen av beslutet ledde till stor uppmärksamhet hos allmänheten. Länsstyrelsen kan konstatera att båda björnarna sköts inom området med hundförbud och båda björnarna som fälldes var hanar, vilket var syftet med ändringen.

Det har beslutats om fem avslag på ansökningar om skydds jakt, varav ett omprövades till bifall. Inklusivt det omprövade beslutet beslutade Länsstyrelsen om fyra tillstånd till skydds jakt efter stora rovdjur, samtliga efter varg. En del ärenden som rör skydds jakt efter stora rovdjur har krävt en mycket stor arbetsinsats, och som effekt av detta har annat arbete periodvis fått prioriteras ned. Det är svårt att mäta effekten av skydds jaktbeslut, då det är svårt att mäta risk för rovdjursangrepp och om den ökar eller minskar.

Fårprojektet

Fårprojektet, som startade 2015 i samarbete med Fåravelsföreningen och LRF, avslutades i slutet av 2017. Projektet hade sin bakgrund i att rovdjurs situationen i länet påverkar fårägarna negativt då rovdjurs närvaro kan göra det svårare att hålla betesdjur. Projektet startades i syfte att kommunicera rovdjurs frågan i sitt sammanhang och samtidigt lyfta fram positiva aspekter och möjligheter för fårnäringen i länet. En ökad samverkan mellan myndigheter och intresseorganisationer för att främja fårnäringen i Värmlands län var ytterligare ett syfte med projektet. Enligt 2017 års statistik från Jordbruksverket har antalet tackor och baggar i Värmland ökat från 8 535 till 10 548 under perioden 2015–2017. Det arbete som bedrivits inom ramen för Fårprojektet är sannolikt en bidragande orsak till den positiva utvecklingen.

Viltskador på gröda

Länsstyrelsen har genomfört en kartläggning av förekomsten av trana och vitkindad gås för att få en bättre bild av hur fördelningen av de aktuella arterna ser ut i landskapet. Resultaten har gett underlag för det förebyggande arbete mot skador på gröda orsakade av dessa arter som Länsstyrelsen bedriver i nära samverkan med lantbrukare i berörda områden.

CITES-tillsyn

Inom CITES-tillsynen (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) har Länsstyrelsen genomfört planerad kontroll i enlighet med artskyddsförordningen avseende länets befintliga djurpark med artskyddstillstånd, tillsyn genom bevakning av försäljningssidor på Internet, uppdaterat och utökat information om CITES på Länsstyrelsens hemsida samt deltagit på möten med Samarbetsgruppen för Flora- och Faunakriminalitet.

Länsstyrelsen utför även tillsyn vid licens- och skydds jakt på stora rovdjur, och informerar om CITES vid besiktningar av fällda rovdjur. Tillsyn för att förebygga artskyddsbrott sker även genom tillsynsslingor som Länsstyrelsens naturbevakare kör i fält. Under vinterhalvåret genomförs den i samband med rovdjursinventeringen och under övrig tid på året enligt en tillsynsplan där iakttagelser vidareförmedlas till Polismyndigheten.

Regleringsbrevsuppdrag 3.23

Länsstyrelserna ska ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Naturvårdsverkets riktlinjer för handlingsplanerna ska tjäna som vägledning för arbetet. I uppdraget ingår att:

- identifiera landskapets biotoper, strukturer, element och naturområden i land- och vattenmiljön inklusive i tätortsnära områden,
- redovisa lämpliga bevarandeinsatser som hänsyn, skydd, skötsel och restaureringsinsatser, som bl.a. kan utgöra grund för prövningsverksamhet och fysisk planering,
- samarbeta med berörda landskapsaktörer inom exempelvis skogsbruk, jordbruk och fiske, och involvera det civila samhället i arbetet.

Målsättningen är att handlingsplanerna till stora delar ska vara etablerade 2018. Vid genomförande av uppdraget ska effekterna av ett förändrat klimat beaktas. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Miljö- och energidepartementet) samlat den 1 oktober 2018 av Länsstyrelsen i Västerbottens län. I denna redovisning integreras slutredovisningen från motsvarande uppdrag om grön infrastruktur i länsstyrelsernas regleringsbrev för 2015 och 2016. Utvecklingen av arbetet ska även delredovisas samlat av Länsstyrelsen i Västerbottens län den 1 oktober 2017 till regeringen (Miljö- och energidepartementet) samt i länsstyrelsernas årsredovisningar. Uppdraget finansieras delvis av medel från anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Arbetet med att ta fram en handlingsplan för grön infrastruktur, som ska fungera som ett underlag för hållbar planering, har fortsatt under 2017. Arbetet engagerar fem enheter inom länsstyrelsen samt skogsstyrelsen.

En central del av handlingsplanen för grön infrastruktur är att med hjälp av befintliga underlag och nya analyser kartlägga var i länet den högsta tätheten av värdefull natur finns. Utifrån detta arbete har förslag till trakter som är särskilt värdefulla för grön infrastruktur tagits fram under 2017.

För att förankra arbetet med grön infrastruktur har Länsstyrelsen inlett dialog med andra myndigheter och kommuner. Under början av året anordnades en workshop med representanter från skogssektorn med resultatet att en referensgrupp bildades, vars syfte är att skapa god dialog mellan länsstyrelsen och skogssektorn rörande arbetet med grön infrastruktur. Kommunerna har under arbetets gång löpande informerats om uppdraget och arbetets fortskridande. Grön infrastruktur har varit en av programpunkterna på olika träffar som länsstyrelsen anordnat för kommunernas tjänstemän inom bland annat miljömålsarbete, friluftsliv och naturvård. I slutet av året hölls även ett möte med Lantbrukarnas Riksförbund där det underströks att det är viktigt hur grön infrastruktur presenteras för markägarna för att få förståelse för begreppet och för att undvika missförstånd.

Lantbruk och landsbygd

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 60*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	6,3	6,2	6,71
Årsarbetskrafter kvinnor	17,5	16,6	17,08
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	12,92	13,34	14,89
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	23 712	22 521	23 203
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	12,59	13,52	15,22
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	9 698	249	513
Antal beslutade ärenden ¹⁾	17 639	191	644
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	98	0	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	3 549

¹⁾ Under 2017 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, vilket medför att delar av handläggningen ännu ej gått att genomföra och att rättvisande statistik över handlagda ärenden inom området jordbrukarstöd (601) därmed inte är möjliga att hämta ut i sin helhet. I tabellen ingår statistik över direktstöden, betesstöd samt kompensationsstöd. För 2015 och 2016 kunde inte ärenden om jordbrukarstöd redovisas med anledning av den pågående utvecklingen av Jordbruksverkets IT-system.

För landsbygdsstöden (602) redovisas för 2017 komplett ärendestatistik av både ansökningar om stöd och utbetalningar. För år 2016 kunde inte utbetalningar av stöd redovisas, enbart ansökningar om stöd.

Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringsystem i tabellen summerat med ärenden beträffande jordbrukarstöd- direktstöd, betesstöd och kompensationsstöd samt landsbygdsstöd från Jordbruksverkets IT system, BLIS.

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Antalet årsarbetskrafter och verksamhetskostnader är relativt konstant för de senaste åren. Jämfört med totalen har andelen minskat eftersom Länsstyrelsen totalt har ökat. På grund av att det tidigare inte gick att göra slututbetalningar i många av jordbrukarstöden var det en stor ingående ärendebalans från 2016. Under året har det levererats systemstöd för slututbetalningar och nästan dubbelt så många ärenden har beslutats jämfört med hur många som kommit in eller upprättats. Detta gör att den utgående ärendebalansen är avsevärt mindre än den ingående.

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsens bedömning är att verksamheten inom lantbruk och landsbygd har uppnått ett bra resultat. Inom jordbrukarstöden har en stor andel av 2017 års stöd betalats ut före årsskiftet och resterande stöd från tidigare år har betalats ut när det varit tekniskt möjligt. Även för landsbygdsstöden har utbetalningen av stöden fungerat bra med en effektiv handläggning. Däremot är handläggningstiden för ansökan om landsbygdsstöd generellt för lång. Detta beror främst på komplicerade stöd- och handläggningsregler vilket gör att det både tar lång tid för de sökande att få ansökan komplett, och det tar lång tid att handlägga. I arbetet med stöden eftersträvar Länsstyrelsen en tät kommunikation med de sökande och med inblandade konsulter i syfte att underlätta ansökningsförfarandet och ge information om läget för inkomna ansökningar. Detta har bland annat gjorts genom att handläggare som arbetar med landsbygdsstöd har, utöver råd per telefon, funnits fysiskt tillgängliga för att hjälpa sökanden i deras ansökningskrivande.

Effekterna av insatserna inom lantbruk och landsbygd bedöms som goda med tidiga utbetalningar av jordbrukarstöden vilket underlättar driften för länets aktiva jordbrukare. Beviljade stöd har bland annat gått till många stora och framåtsyftande investeringar inom jordbruksområdet samt stöd till en strategiskt väl genomtänkt utbyggnad av bredband i hela länet.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Det finns anledning att särskilt nämna Länsstyrelsens arbete med bredbandsfrågorna och lyckad samverkan med Region Värmland. Arbetet är beskrivet under avsnittet Infrastrukturplanering.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

3. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över att fastighetsinnehav avvecklas enligt 18 kap. 7 § ärvdabalken. Förordning (2008:1346).

Länsstyrelsen har enligt 4 § punkt 1 länsstyrelseinstruktionen tillsyn över att fastighetsinnehav avvecklas enligt 18 kap. 7 § ärvdabalken. I 18 kap. 7 § ärvdabalken anges att om det i ett dödsbo ingår fast egendom som är taxerad som lantbruksenhet, ska boet ha avvecklat fastighetsinnehavet senast fyra år efter utgången av det kalenderår då dödsfallet inträffade. Inom ramen för denna tillsyn får Länsstyrelsen uppgifter från Skatteverket om dödsbon som innehar sådana fastigheter och Länsstyrelsen informerar då företrädare för dödsboet om de regler som gäller. När tiden för avveckling har löpt ut följer Länsstyrelsen upp att så har skett och förelägger vid behov dödsboet vid vite att fullgöra sin skyldighet. Länsstyrelsen informerar också i den inledande underrättelsen om att detta kan komma att ske. Till skillnad mot tidigare år har Länsstyrelsen under 2017 börjat registrera ärendena i Platina och skicka ut information till alla dödsbon. Tidigare har Länsstyrelsen hållit handlingarna ordnade på annat sätt och i huvudsak informerat dödsbon när tiden för avveckling av lantbruksfastigheter har löpt ut.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Regleringsbrevsuppdrag 1.25

Följande likvärdiga målsättningar ska vara vägledande för länsstyrelsernas hantering av EU-stöd:

- effektivisering och förenkling för företag och myndigheter,
- minskning av de administrativa utgifterna,
- en strävan efter att stöden i så stor utsträckning som möjligt kan betalas ut så tidigt som regelverket tillåter, och
- minskning av andel fel i stödhanteringen.

Vid genomförande av Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020 och Havs- och fiskeriprogrammet ska länsstyrelserna:

- redovisa genomförandet av programmen enligt riktlinjer från Statens jordbruksverk samt
- avseende Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020 tillsammans med Statens jordbruksverk delta i utarbetande av ett styrnings- och uppföljningssystem (SUSS-LB och SUSS-JBR) med målet att arbetet ska vara slutfört under 2017.

Länsstyrelserna ska redovisa handläggningstider och måluppfyllnad utifrån de mål som satts inom ramen för styrnings- och uppföljningssystemet SUSS-LB och SUSS-JBR samt det samlade resultatet av arbetet under åren 2016 och 2017 med att upprätta åtagandepplaner för betesmarker och slätterängar.

Uppdragen om genomförande av Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020 och Havs- och fiskeriprogrammet finansieras av medel från anslagen 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur och 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Handläggningstider och måluppfyllnad LB-stöd

Målsättningar för handläggningstiderna gäller för alla ansökningar oberoende av vilket år de kom in:

- 90 procent av ansökningarna om stöd ska vara beslutade inom sex månader.
- 90 procent av ansökningarna om utbetalning ska vara beslutade inom fyra månader.

Ärendegrupper		Mål för handläggningstider 2017 (dagar)	Utfall i procent
602	Ansökan om stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder		
	Företagsstöd	180	13
	Projektstöd	180	51
	Miljöinvesteringar	180	67
622	Ansökan om stöd från Fiskerifonden		
	Företagsstöd	180	25
	Projektstöd	180	-
602	Ansökan om utbetalning av stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder		
	Företagsstöd	120	96
	Projektstöd	120	88
	Miljöinvesteringar	120	72
622	Ansökan om utbetalning av stöd från Fiskerifonden		
	Företagsstöd	120	75
	Projektstöd	120	-

Handläggningstider och måluppfyllnad JBR-stöd

För direktstöden betalade Länsstyrelsen ut stöd före årsskiftet till 96 procent av de som sökt gårdsstödet. Målet var 95 procent. Av de återstående ansökningarna var över hälften sådana som inte skulle ha någon utbetalning. Detta innebär att mer än 98 procent av de som skulle ha en gårdsstödsutbetalning erhöll sitt stöd före årsskiftet.

Åtagandeplaner för betesmarker och slåtterängar

Länsstyrelsen har under 2017 upprättat åtagandeplaner för 25 block på skärm och 87 block i fält. Totalt för 2016 och 2017 har 180 planer upprättats på skärm och 408 i fält.

Återstoden till 2018 är 28 block varav ungefär hälften skärm och hälften fält. Till detta kommer de åtagandeplaner som behöver göras till följd av 2018-års stödansökningar.

Handläggningstider och måluppfyllnad Landsbygdsutvecklingsåtgärder

För företags- och projektstöd missar Länsstyrelsen måluppfyllnaden för handläggningstider. Orsaken är en kombination av ett flertal faktorer som stor ärendemängd vid programstart och senare, nya administrativa rutiner, nytt administrativt stödsystem som tagit tid att få igång, stor mängd ofullständiga ansökningar, administrativa hinder för att avslå lägre prioriterade ansökningar.

Fiske

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 62*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	1,30	1,2	1,30
Årsarbetskrafter kvinnor	0,30	0,30	0,30
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,88	0,88	1,0
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 422	2 317	2 732
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,81	1,39	1,79
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	407	355	225
Antal beslutade ärenden ¹⁾	396	340	219
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	0	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	750	992	398

¹⁾ Till Årsredovisningen 2016 var det inte möjligt att från Jordbruksverkets IT-system hämta ut fullständig statistik för fiske (VÅS 622) avseende åren 2015-2016. Uppgifterna är uppdaterade i Årsredovisning för år 2017, varför 2015-2016 års värden skiljer sig åt jämfört med vad som redovisades i Årsredovisningen för år 2016.

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Andelen bidragsutbetalningar har minskat något under 2017 på grund av mindre ansökningarna för stöd till fiskevården. Antalet beslutade ärenden har under 2017 ökat vilket till viss del kan förklaras av en ökning av ärenden inom fiskevård och fritidsfiske.

Samlad bedömning av resultat

Under 2017 utökade Länsstyrelsen fisketillsynen i Vänern. De insatser som genomfördes under 2016 tillsammans med Säffle sportfiskeklubb, Harefjordens fiskevårdsområdesförening, Säffle kommun, Kustbevakningen och Polisen för att minska tjuvfiske efter gös i Byälven, har gett goda resultat och ett minskat tjuvfiske under 2017.

Länsstyrelsens arbete med inköp av smolt ger ett ökat sportfiske efter lax och öring i Vänern. Det bidrar även till ökad fisketurism och utveckling kring Vänern.

Länsstyrelsen har medverkat i flera grupper och nätverk inom fisket och varit aktiv genom att delta på olika mässor och konferenser där Länsstyrelsen har informerat allmänheten, fiskerättsägare med flera om verksamheten.

Den löpande verksamheten med handläggning av bidrag, dispenser, tillstånd och förordnanden har fungerat bra under 2017. Trots att handläggningstiderna var svåra att hålla under våren, till följd av IPN-hantering, gjordes en upphämtning och handläggningstiderna kunde hållas under hösten. En samlad bedömning är att verksamheten har arbetat aktivt inom flera områden inom fisket vilket gett bra resultat.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Fisketillsyn

Fisketillsyn på allmänt vatten i Vänern har under 2017 bedrivits enligt den handlingsplan för fisketillsynen som var färdigställd våren 2015. För att öka regelefterlevnaden inom fisket har en utökning av personalen för fisketillsynen skett under 2017.

Åtgärder mot tjuvfiske Byälven, Säffle kommun

Under 2016 startade ett samarbete mellan Länsstyrelsen, Säffle sportfiskeklubb, Harefjordens fiskevårdsområdesförening, Säffle kommun, Kustbevakningen och Polisen för att hantera ett omfattande tjuvfiske efter gös i Byälven, Säffle kommun. Under våren 2017 genomfördes åtgärder inom ett nybeviljat LONA-projekt för att anpassa området för de nya fiskeregler som tagits fram inom detta samarbete. Vidare genomfördes en stor informationsinsats om de nya reglerna och gemensamma fisketillsynsdagar hölls för områdets fisketillsynsmän. Länsstyrelsen har också varit behjälplig vid behov under hela säsongen för fisket efter gös. Vid uppföljningsmöte hösten 2017 konstaterades att de åtgärder som sattes in har gett goda resultat. Tjuvfisket har minskat och fiskesäsongen förlängts med drygt en månad, tack vare minskat uttag av fisk. En ökning av antalet fiskande barn och barnfamiljer kunde också noteras.

Provtagning och analys avseende fisksjukdomen IPN (infektiös pankreasnekros)

På grund av att fynd av den allvarliga fisksjukdomen IPN (infektiös pankreasnekros) gjorts hos en fisk i Klarälven har Länsstyrelsen Värmland och Länsstyrelsen i Västra Götalands län gemensamt tagit fram en projektplan för att genom provtagning på lax och öring undersöka sjukdomens spridning och omfattning i Vänern. Resultaten är viktiga för att förvaltande myndigheter ska kunna fatta rätt beslut i olika laxförvaltningsfrågor. Som en följd av IPN-fyndet och oklarheter kring sjukdomens omfattning har till exempel inga vildfödda Klarälvlaxar transporterats till lekområdena i Klarälven 2017. IPN-undersökningarna startade sommaren 2017 och planeras pågå fram till sommaren 2018.

Förvaltningsplan för Klarälvs- och Gullspångslax, Vänern

Under 2016 skrev Länsstyrelsen Värmland tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götalands län en projektplan och ansökan till Havs- och vattenmyndigheten i syfte att starta arbetet med en förvaltningsplan för Vänerns två unika stammar av insjölax (Klarälvlax och Gullspångslax). Planens syfte och mål är att bevara och förstärka de två laxstammarna så att ett på sikt beskattningsbart fiske på dessa stammar kan bedrivas samtidigt som stammarnas krav om gynnsam bevarandestatus uppnås. Ansökan beviljades i december 2016 och arbetet med förvaltningsplanen startade under 2017.

Integrationsarbete inom Landsbygdsnätverket

Inom Landsbygdsnätverkets grupp för integration samlas aktörer som på olika sätt får erfarenheter från asylsökandes situation och om hur integration och etablering av nyanlända sker på landsbygden. Att flera organisationer/myndigheter deltar innebär att olika aspekter och perspektiv belyses och i samverkan kommer olika inriktningar på integrationsarbetet på landsbygden tas till vara. Länsstyrelsens fiskefunktion medverkar nationellt i Landsbygdsnätverket som ledamot i gruppen för integration. Länsstyrelsen bidrar med kunskaper om fiske, fiskelagstiftning, fisketurism, vattenbruk med mera.
<http://www.landsbygdsnatverket.se>.

Informationsspridning

Länsstyrelsen har deltagit på flera mässor, bland annat Säffle jakt & fiskemässa, Vänerveckan och Sunne jaktmässa, Länsstyrelsen hade en monter och berättade om fisket i Värmlands län samt fiske och fiskeregler för Vänern. Länsstyrelsens monter var välbesökt vid samtliga mässor och intresset var stort att få prata fiske med myndigheten. Länsstyrelsen har även vid fler tillfällen deltagit vid olika symposier, årsmöten och träffar, för att sprida information om verksamheten. Länsstyrelsen har även arbetet med att fortsätta sprida information om verksamheten och att ta del av allmänhetens frågor genom att närvara på internet och i sociala medier via Länsstyrelsens webbplats, Facebook och Länsstyrelsens blogg, med adressen www.varmlandsfiske.se, Länsstyrelsen har en strävan

att lägga ut allt som kan vara av allmänt intresse. Bloggen är relativt välbesökt och har mottagits positivt från målgruppen.

Smoltutsättning Vänern

Lax- och öringsgruppen och laxdelegationen för Vänern har haft flera träffar där bland annat Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Vänerns Vattenvårdsförbund, yrkesfiskare, vattenägare, husbehovsfiskare, sportfiskare, Karlstads universitet och Sveriges lantbruksuniversitet ingår. Länsstyrelsen har som tidigare år samarbetat med Laxfond Vänern. Länsstyrelsen har under 2017 samordnat uppköp av smolt till Vänern.

Länsstyrelsen har även samordnat initiativutsättningar som trollingklubbarna runt Vänern gör. Länsstyrelsen hjälper till med utsättningsplatser, inköp av smolten från odlingarna. Länsstyrelsens arbete med inköp av smolt ger ett ökat sportfiske efter lax och öring i Vänern. Det bidrar även till ökad fisketurism och utveckling kring Vänern.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Tabell 1.2: Fiske (Regleringsbrevsbilaga)

Länsfakta	2017	2016	2015
Antal fiskevårdsområden	156	156	156
Antal fiskelicenser	0	0	0
Antal personliga fiskelicenser	15	15	16
Antal inkomna ansökningar om stöd ur strukturfondsprogram	0	0	0

Källa:

Kommentar till tabellen Tabell 1.2: Fiske (Regleringsbrevsbilaga)

Antalet fiskevårdsområden är som tidigare år 156 stycken. Antalet personliga fiskelicenser har minskat sedan 2015 och är sedan 2017 femton stycken. Dessa avser licenser för yrkesfiske. Inga andra fiskelicenser förekommer i länet. Länsstyrelsen hanterar inte strukturfondsprogram avseende fiske.

Folkhälsa

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 70*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	1,0	1,0	0,97
Årsarbetskrafter kvinnor	1,4	1,0	1,00
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,32	1,17	1,23
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 676	2 849	3 166
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,95	1,71	2,08
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	24	17	20
Antal beslutade ärenden ¹⁾	19	22	20
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	0	0	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	300	0	90

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Ökningen i årsarbetskrafter orsakas av det nya samordningsuppdraget inom brottsförebyggande arbete.

Bidragutbetalningarna är stimulansmedel till småkommuner för att arbeta i enlighet med ANDT-strategin.

Samlad bedömning av resultat

Under 2017 har en gemensam verksamhetsplan för länets ANDT-arbete tagits fram. Denna ligger i linje med framtagen regional ANDT-strategi, och har tagits fram i bred samverkan med andra aktörer. I strategin beskrivs både andra aktörers arbete och det länsövergripande ANDT-arbetet. Uppföljningen av denna visar att i stort sett alla planerade insatser genomförts. Att flera andra aktörer har varit engagerade är en bidragande orsak till resultaten. Exempel på aktörer är Polisen, Landstinget i Värmland, Region Värmland och idéburna organisationer. Länsstyrelsen bedömer att samarbetet mellan kommunerna, andra myndigheter, idéburna organisationer och Länsstyrelsen är mycket gott. Intern samverkan inom social hållbarhet har också utvecklats, exempelvis har utbildningsinsatser med fokus på ANDT genomförts tillsammans med andra sakområden som integration och våld i nära relation. Länsstyrelsens nya brottsförebyggande uppdrag har nära samverkan med ANDT och ett ANDT-BF team har skapats. Effekter av aktiviteter är en komplex fråga. Resultaten är därför svåra att koppla till just de specifika insatser inom det ANDT-förebyggande arbetet som Länsstyrelsen genomfört under 2017.

Arbetet med det nya brottsförebyggande uppdraget har inletts. Det nationella brottsförebyggande programmet har förankrats vid nätverksträffar och vid en konferens där länets samtliga kommuner, Skatteverket, Polisen, Kriminalvården och idéburna organisationer fanns representerade. I samverkan med Brottsförebyggande centrum i Värmland har 2 500 personer fått ökat kunskap om våldsbejakande extremism. Dessa genomförda och påbörjade aktiviteter utgör en god grund för det fortsatta brottsförebyggande arbetet i Värmland 2018.

Andra väsentliga prestationer och resultat

ANDT

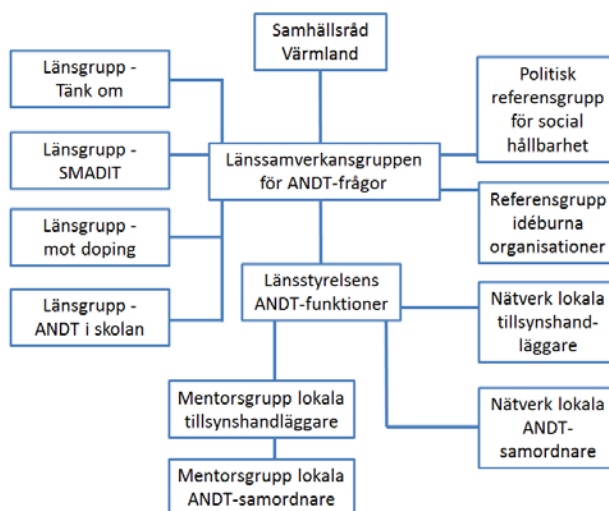
Länsstyrelsens arbete med ANDT-samordning och tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen har skett i nära samverkan vad gäller stöd till kommunerna, planering av nätverksträffar, projekt och utbildningsinsatser.

Insatser för att stödja genomförandet av den nationella ANDT-politiken i länet

Länsstyrelsen har på olika sätt bidragit till genomförandet av den nationella ANDT-politiken i länet. Den regionala ANDT-strategi för åren 2017–2021 som processades fram under 2016 har presenterats på alla lämpliga nätverksträffar och utbildningsdagar under hela 2017. Som en del i lanseringen av den regionala ANDT-strategin har kommunbesök genomförts i samtliga kommuner. För att uppmärksamma den nya strategin anordnades en välbesökt pressträff i samband med en utbildningsdag på temat genus och flickor. Kommunerna har erbjudits stimulansmedel för att arbeta i enlighet med den regionala ANDT-strategin, och de allra flesta kommuner har sökt och beviljats medel till lokala aktiviteter.

Bidra till utvecklingen av långsiktigt kunskapsbaserat regionalt och lokalt arbete

För att få till ett hållbart och långsiktigt kunskapsbaserat arbete, har arbete pågått under året för att bibehålla och utveckla den struktur och organisation som byggts upp i länet, under många år, se bilden nedan. Samhällsråd Värmland består av högsta ledningen i länet från Länsstyrelsen, Landstinget, Region Värmland och Polisen.

För att kunna arbeta långsiktigt utifrån regionala och lokala data har Länsstyrelsen varit delaktig i planeringen och spridningen av undersökningen *Elevers drogvanor 2017*, som genomfördes under hösten 2017 med 2 962 deltagande elever i Värmland.

Stödja samarbetet på lokal, regional och nationell nivå samt utvecklingen av tvärsektoriella insatser i kommunerna och landstinget

Samhällsråd Värmland, se ovan, har bidragit till att ANDT-frågorna lyfts och diskuterats på en övergripande nivå mellan olika myndigheter och verksamheter. ANDT-funktionerna på Länsstyrelsen har en nära samverkan med myndigheter och verksamheter på regional nivå till exempel Polisen, Tullverket, Landstinget och Region Värmland. I bred samverkan med parterna på länsnivå har en gemensam verksamhetsplan för 2017 tagits fram.

Samverkan med idéburna organisationer har främst skett i två olika forum, Referensgruppen med idéburna organisationer för ANDT-frågor och nätverket *Se mig*. Referensgruppen har träffats vid två tillfällen, då också länets CAN-ombud deltagit. Vid en av träffarna informerades deltagarna om lokalt tillsynsarbete och vid det andra mötet lyftes samverkan mellan kommun och landsting gällande missbruks- och beroendevård.

Samverkan med Region Värmlands arbetsgrupp *Riskbruk och riskbeteende* inom *Nya Perspektiv* har utvecklats, detta genom att ANDT-samordnaren är adjungerad i arbetsgruppen.

Regelbunden samverkan har skett med kollegorna från, Dalarna, Gävleborg, Södermanland, Uppsala, Västmanland, Örebro och Östergötland vad gäller fortbildning, problemlösning, utbildningar och nätverksträffar. Särskild samverkan har skett med Länsstyrelsen i Örebro län, kring små kommuner. Länsstyrelsens ANDT-samordnare och tillsynshandläggare har deltagit på nationella nätverksträffar, utbildningsdagar, workshops, yrkesmöten, erfarenhetsutbyten med andra länsstyrelser samt deltagit på *KAF-dagarna* i Stockholm och *Förebygg.nu* i Göteborg.

Länsstyrelsen har medverkat vid två möten med Karlstads kommun för att planera insatser med målet att utses till den kommun som får möjlighet att anordna den stora konferensen *Drogfokus 2020*.

Länsstyrelsens stöd till kommunerna har under året handlat om direkt handledning, kommunbesök, stöd för nätverksbygge och utbildningsdagar. Möten och diskussioner med kommunerna har varit viktiga för att få en bild av de lokala förutsättningarna inför det fortsatta arbetet. Länsstyrelsen är sammankallande i många nätverk och grupper och har bjudit in till ett antal möten i enlighet med verksamhetsplanen för 2017. Möten har genomförts för lokala ANDT-samordnare vid fem tillfällen, länets alkoholhandläggare vid tre tillfällen och tobakshandläggare/miljöinspektörer vid två tillfällen.

Samordning av utbildning och kompetensutveckling i länet

Länsstyrelsen spelade en aktiv roll gällande kompetensutveckling i länet under 2017, då ett flertal utbildningsinsatser genomförts. Dessa har skett i samverkan med andra aktörer, både offentliga och idéburna organisationer. Innehållet har tagits fram efter uttalade behov och önskemål från kommuner/andra samarbetspartners. Vad gäller kunskapsspridningen har under 2017 följande insatser genomförts:

- I samverkan med Länsstyrelsen i Örebro län har en tvådagars småkommunkonferens genomförts för ANDT-samordnare, polis och politiker från mindre kommuner, för ett drygt 50-tal deltagare. Syftet var att lyfta små kommuners förutsättningar för förebyggande arbete, visa goda lokala exempel och erbjuda forum för erfarenhetsutbyte.
- Under uppmärksamhetsveckan för barn i riskmiljöer, vecka 47, genomförde Länsstyrelsen två utbildningsaktiviteter.
- Tillsammans med kollegor på länsstyrelserna i Mellansverige har en tvådagarssträff med fördjupningsdagar genomförts för ANDT-samordnare, polis och politiker från Karlstad Borlänge Falun Gävle, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Uppsala, Västerås, Örebro, på temat *ANDT-förebyggande arbete*.
- Tillsammans med landets övriga länsstyrelser arrangerades en grundutbildning för nya ANDT-samordnare under tre dagar.
- Länsstyrelserna i Mellansverige har genomfört ett tvådagarsseminarium för ett åttiotal lokala ANDT-samordnare i Mellansverige, för fortbildning och erfarenhetsutbyte.
- Ett utbildningspaket om ANDT har genomförts för personal på HVB-hem för ensamkommande barn.
- En uppföljningsdag för projektet *Tobaksfri skoltid* har genomförts för deltagande kommuner.

- En nätverksträff för barngruppsledare har genomförts för ett tjugotal personer i samverkan med Hammarö kommun, då föreläsare från *Eleonoragruppen* medverkade.
- Länsstyrelsen har vid två tillfällen på Karlstads Universitet utbildat studenter inom alkohollagen och ansvarsfull alkoholserving gällande studentkrogar.
- En fortbildningsdag om dopning för fritidspersonal har genomförts.
- För politiker i Kils kommun anordnades en utbildningsdag för att öka kunskapen om alkohol- och tobakslagen.
- En informationsdag anordnades om projektet *iSamverkan*, riktad till berörda kommuner och länsstyrelser.
- I samverkan med Kvinnoorganisationernas Samarbetsråd i Alkohol- och Narkotikafrågor (KSAN) anordnades en utbildningsdag med fokus på interaktivt ledarskap för genderspecifikt drogförebyggande arbete.
- I samverkan med projektet *Värmlands Unga* anordnades en utbildningsdag om droger för projektledarna i hela länet.

Särskilda satsningar under 2017

Småkommunsatsning – Länsstyrelsen har under 2017 fått extra medel för att stödja små kommuner i det ANDT-förebyggande arbetet. Ett samarbetsavtal har upprättats med CAN med syftet att bland annat synliggöra de förutsättningar och skillnader som finns för arbetet i små kommuner.

Värmland fritt från dopning – Värmland har under flera år fått ekonomiskt stöd och deltagit i det nationella dopningsprojektet *PRODIS* (prevention mot dopning i Sverige). Projektet är nu formellt avslutat och under året har arbete pågått för att integrera arbets sättet i reguljär verksamhet. Länsstyrelsen har ordförandeskapet i *Länsgruppen mot dopning*, som har träffats vid fyra tillfällen under året. På en av träffarna för lokala ANDT-samordnare var temat dopning, där samordnarna erbjöds stöd för att utveckla det lokala dopningsarbetet.

Tänk om – Den regionala arbetsgruppen som bildades 2014 med representanter från Eda, Karlstads, Kil, Kristinehamns och Torsby kommun, Polismyndigheten, Länsstyrelsen, Systembolaget och Värmlands idrottsförbund, har tillsammans planerat insatser under 2017. Kommunerna har aktivt deltagit i arbetet på olika sätt för att komplettera de regionala insatserna. De har till exempel delat ut flygblad utanför Systembolaget, annonserat i kommunala veckoblad och personaltidningar samt gjort informationsutskick till föräldrar.

Rökfria skolgårdar – Tobaksfrågorna fick en fortsatt framträdande roll under 2017. Länsstyrelsen har bjudit in nätverket med tillsynsansvariga inom miljö- och hälsoskydd samt tobakstillsyn detaljhandel, för att ensa tillsynen av rökfria skolgårdar samt för att utbyta erfarenheter och kompetens inom tillsyn enligt tobakslagen. Länsstyrelsen anordnade även en utbildningsdag inom tobakslagen. Deltagarna kom från de värmländska kommunerna och polisområden. Fokus på denna dag var de nya reglerna kring märkningen av tobaksvaror, marknadsföringen, den nya lagen om e-cigarettor samt tillsynsinsatser kring det så kallade råttobaksspillet.

I slutet av året genomförde Länsstyrelsen Värmland en större kartläggning av alla länets högstadie- och gymnasieskolgårdar. Denna insats fungerade som en del av Länsstyrelsens tillsyn av kommunernas verksamhet vad gäller rökfria miljöer, samt som en förstudie till ett större projekt som påbörjades under hösten 2017 – *Skolan iSamverkan*. Detta projekt är ett parallellprojekt till *iSamverkan*, som riktar utbildnings- och egentillsynsinsatser till skolpersonalen samt möjliggör en effektivare och ett mer enhetligt kommunalt tillsynsarbete via digitaliseringen, *tillsynen.se*.

iSamverkan – Projektet *iSamverkan* har fortsatt och förstärkts under 2017. I dagsläget är antalet deltagarkommuner nio – Årjäng, Eda, Kristinehamn, Arvika, Forshaga, Munkfors, Storfors, Hammarö och Säffle. Utanför Värmlands län har även Karlskoga kommun i Örebro län anslutit sig till portalen *tillsynen.se*. Vid årets slut har över 3 000 butiksanställda samt ägare i länet genomfört den IT-baserade utbildningen i alkohol- och tobakslagen med godkänt resultat. Även ett flertal tjänstemän och beslutsfattare har fått ta del av utbildningsprocessen och detta har medfört en ökad kunskapsnivå i de medverkande kommunerna. En stor del av butikerna har uppdaterat sitt egenkontrollprogram – något som kommunerna kontinuerligt kan följa upp och granska. I de flesta deltagande kommuner har antalet tillsynsbesök ökat på grund av detta projekt. Även antalet tillsynsärenden med åtgärdsbeslut enligt tobakslagen har ökat. Under 2017 har även en digital tillsynsportal för e-cigarett inkluderats i *iSamverkan*.

Ansvarsfull alkoholservice – Under 2017 var behovet av utbildningsinsatser riktade till krogpersonal något mindre i Värmland och flera kommuner räknar med större utbildningsinsatser under 2018. Av denna anledning riktade Länsstyrelsen Värmland sina utbildningsinsatser mot studenter vid Karlstads universitet. Tillsammans med polisen och Karlstads universitet anordnades två utbildningstillfällen inom alkohollagen och ansvarsfull alkoholservice gällande studentkrogar. Under våren 2017 deltog Länsstyrelsen Värmland i den europeiska tobakskonferensen i Porto, Portugal.

Tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen 2017

Länsstyrelsen har ansvar för tillsynen på länsnivå, medan kommunerna och polismyndigheten har det direkta ansvaret för tillsynen enligt alkohol- och tobakslagen i kommunerna. Länsstyrelsen har i uppdrag att utveckla samarbetet med Folkhälsomyndigheten och verka för en ökad samordning i tillsynen avseende dessa två lagar. Därutöver trädde den 1 juli 2017 *Lag (2017:425) om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare* i kraft. Länsstyrelsen har i uppdrag att utöva tillsyn inom länet över efterlevnaden av bestämmelserna i denna lag. Det anges i 25 § lag (2017:425) om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. Tillsynen omfattar bland annat kommunens tillsyn över förbudet mot att tillhandahålla elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare, produktpresentation, åldersgräns och anmälan om försäljning samt egenkontroll.

Under året utförde Länsstyrelsen tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen samt lagen om e-cigarett i åtta kommuner: Kil, Sunne, Torsby, Arvika, Eda, Grums, Munkfors och Hagfors. Därutöver kontrollerades alla länets kommuners tillståndsgivning och åtgärdsbeslut under löpande granskning enligt länsstyrelsernas SLATT-metod. De åtta kommunernas hela verksamhet enligt alkohol- och tobakslagen granskades under dessa ovannämnda tillsynsbesök (tillståndsprövning och tillsyn över serveringstillstånd, folköl, tobaksförsäljning och rökfria miljöer). En särskilt stor vikt lades på tillsyn över rökfria miljöer (skolgårdar), i synnerhet gällande tillsynsdokumentationen, kvalitén, frekvensen och uppföljningen.

Länsstyrelsen stödde två samordnade tillsynsinsatser tillsammans med kommuner och andra myndigheter. Dessa var *Svenska Rallyt* i Hagfors kommun samt *Vita Väner* i samarbete med Vänerkommuner, Polismyndigheterna i Värmland och Västra Götaland samt Skatteverket.

Länsstyrelsen, Polismyndigheten samt länets kommuner tillämpade följande tillsynsmetoder:

- ansvarsfull alkoholservice
- folköl- och tobakstillsyn enligt *iSamverkan*-metoden

- tematiska tillsynsinsatser inom tobaksområdet (gällande märkning av det så kallade råtabaksspillet)
- samarbete över kommungränserna
- samarbete över myndighetsgränserna
- samarbete över länsgränserna
- Polismyndighetens egna tillsynsinsatser.

Regional samordning inom det brottsförebyggande området

Det sedan 2017 nya brottsförebyggande uppdraget, och det nationella brottsförebyggande programmet, har under hösten kommunicerats till arbetsgrupper, styrgrupper, nätverksgrupper och referensgrupper. En organisation håller på att skapas för uppdraget som till största delen bygger på befintliga strukturer inom ANDT-arbetet. Huvuddelen av länets 16 kommuner har fått besök av länsamordnaren för att få en bild av hur kommunernas brottsförebyggande arbete, struktur, organisation och behov av stöd från regional nivå ser ut. Bilden som framkommit är att det saknas samordningsfunktioner för brottsförebyggande arbete i nästan alla kommuner och att det saknas kunskap inom området. Idag finns kontaktpersoner för arbetet i alla kommuner. Länsamordnaren för brottsförebyggande arbete har nära samverkan med andra sakområden inom social hållbarhet som våld i nära relationer, föräldraskapsstöd, risk och säkerhet, våldsbejakande extremism och har deltagit på nätverksträffar och utbildningsdagar inom dessa områden. Brottsförebyggande samordnare vid länsstyrelserna i Mellansverige har träffats flera gånger under året och har inlett en samverkan med Örebro universitet vad gäller utbildningsinsatser.

Våldsbejakande extremism

Länsstyrelsen har ett formaliserat samarbete med Brottsförebyggande Centrum i Värmland för att bevara den höga kunskapsnivån och erfarenheterna som redan finns i länet. Insatser under 2017:

- deltagande i förintelsens minnesdag
- deltagande i Demokratiscentrums utbildningsresa till Krakow/Auschwitz-Birkenau
- metodutbildning kring arbetet mot våldsbejakande extremism, arrangerat av Brottsförebyggande centrum i Värmland
- deltagandet i frukostseminarium kring religiös extremism
- deltagit på möte med andra länsstyrelser på temat *Utveckla arbetsformer för att motverka sociala risker med fokus på rasism och extremism*
- genomfört en konferens om våldsbejakande extremism *Tid för handling*, i samverkan med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Karlstad universitet, Brottsförebyggande centrum i Värmland (BFCIV) och Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism
- genomfört ett kunskapsseminarium i länet tillsammans med BFCIV och Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism
- medverkat på möte med *Samhällsråd Värmland* för att informera om våldsbejakande extremism.

Länsstyrelsen har även levererat ett yttrande till remissen Värna demokratin mot våldsbejakande extremism – nationell samordning och kommunernas ansvar (SOU 2016:92).

Länsstyrelseinstruktion 5 §

6. Länsstyrelsen ska verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bl.a. regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak.

Länsstyrelsens breda verksamhet har påverkan på de flesta av folkhälsans målområden. I verksamhetsplaneringen ingår att i alla verksamheter analysera relevansen för de nationella folkhälsomålen. För att uppfylla uppdraget att verka för att de nationella målen får genomslag efter anpassning till regionala förhållanden, är Länsstyrelsens arbete med delaktighet i olika processer det som får störst påverkan på folkhälsan.

ANDT

Inom Länsstyrelsens funktion Social Hållbarhet har flera områden direkt eller indirekt koppling till olika folkhälsomål. Tydligaste området är Länsstyrelsens uppdrag enligt förordningen om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet (ANDT), SFS 2012:606 samt tillsyn av kommunerna enligt alkohol- och tobakslagstiftningen. Länsstyrelsens ANDT-samordnare har nära samverkan med andra verksamheter som Region Värmlands och Landstingets satsning på folkhälsa, Nya Perspektiv och olika funktioner på Landstingets avdelning för Folkhälsa och Samhällsmedicin till exempel vad gäller folkhälsorapportering och drogvaneundersökningar. Läs mer om Länsstyrelsens arbete inom ANDT under Folkhälsa – andra väsentliga prestationer och resultat.

Jämställdhet

Länsstyrelsen har under året tagit fram en jämställdhetsstrategi där samtliga politiska delmål fått regionala mål. Strategin har tagits fram i bred samverkan. Länsstyrelsen har även fokuserat på sexuella trakasserier och andra kränkningar och gjort det tillsammans med både myndigheter och civilsamhället. Länsstyrelsen arrangerade en konferens tillsammans med Barnombudsmannen (BO) och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) om ett barnrätts- och ungdomsperspektiv på våld för att informera men även lyfta goda exempel som görs i länet och landet.

Integration

Länsstyrelsen medverkar i den länsstyrelsegemensamma satsningen MILSA som utvecklar samhälls- och hälsokommunikation för nyanlända. Grunden i MILSA är att utveckla kunskap om migrationshälsa och hur det hälsofrämjande arbetet kan stärkas. Länsstyrelsen har under året beviljat statsbidrag till organisationer i civilsamhället och kommuner som anordnar insatser som främjar hälsa hos asylsökande. Hälsokurser och friskvårds- och idrottsaktiviteter är exempel på insatser som beviljats bidrag. Länsstyrelsen har också anordnat särskilda utbildningsinsatser inom ANDT-området för personal på boenden för ensamkommande barn och ungdomar. Insatserna har framförallt syftat till att höja kunskapen om cannabismissbruk och att ge verktyg för hur man kan genomföra motiverande samtal med ungdomar i missbruk eller riskzon för missbruk.

Klimatanpassning

Som en del i klimatanpassningsarbetet distribuerades rutinen Värmebölja i Värmland – rutin för vård och omsorg till alla länets kommuner under våren. Rutinen togs fram 2015–2016 tillsammans med några kommunala beredskapssamordnare/verksamhetschefer inom vård och omsorg samt Landstinget i Värmland för att minska risken för ohälsa i samband med värmeböljor.

Friluftsliv

Länsstyrelsen har sedan 2013 ett årligen återkommande regleringsbrevsuppdrag som handlar om att leda och samordna arbetet med regeringens friluftslivspolitik i länet. Detta innebär bland annat att verka för att de tio nationella friluftslivsmålen får ökat genomslag. Ett ökat friluftsliv förväntas medverka till en bättre folkhälsa och ett av de tio målen handlar specifikt om detta.

Samhällsplanering

Inom samhällsplaneringen finns tydliga kopplingar till folkhälsa till exempel vad gäller inträdesuppdraget, där bland annat arbetet med att motverka hemlöshet och förebygga avhysningar ingår. Folkhälsoaspekten finns tydligt med i frågor om översikts- och detaljplaneärenden, och då främst i frågor om placering av verksamheter, kommunal service, säkra stråk för oskyddade trafikanter, tillgång till kollektivtrafik, tillgång till grönområden/rekreation/friluftsliv samt utsatthet för buller och luftföroreningar. I dagsläget är många av dessa aspekter högaktuella då förtätning i befintliga miljöer ofta sker.

Krisberedskap

Inom projektet Sociala Risker utvecklas risk- och sårbarhetsanalyser genom att även omfatta oönskade händelser med bakgrunder av social karaktär.

Regional tillväxt

Länsstyrelsens uppdrag inom Regional Tillväxt avseende service på landsbygd har också stark koppling till folkhälsomål, särskilt när det gäller utsatta gruppers behov, inte minst inom bevakningsområdet betaltjänster. Läs mer om detta under Regional Tillväxt.

Livsmedel, djurskydd och veterinära frågor

Sakområdet har klara kopplingar till folkhälsopolitiken. Liksom tidigare år arbetar Länsstyrelsen aktivt med informationsspridning, bland annat genom nyhetsbrev om hygien och smittskydd till djurhälsopersonal och länets besöksgårdar. Syftet är att minska smittspridning och risk för ökande problem med antibiotikaresistens.

Kulturmiljö

Årligen fördelas cirka sju miljoner kronor inom anslaget 7:2 till vård av värdefulla kulturmiljöer. I många fall utgör dessa värdefulla områden för rekreation.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Tabell 5.1: Verksamhetskostnader och årsarbetskrafter Folkhälsa

Kostnader och årsarbetskrafter för folkhälsa	Kostnader (tkr)	Årsarbetskrafter
Totala kostnader (exkl. OH¹)	2 874	2,4
varav Allmänt och övergripande inom folkhälsa (700)	42	0,1
varav Fördelning av statsbidrag (704)	0	0
varav Alkohol- och tobaksärenden (705)	1 174	0,9
varav Alkoholärenden (7051 - 7053)	301	0,4
varav Tobaksärenden (7054 - 7056)	873	0,4
Totala kostnader (inkl. OH¹)	3 676	

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11). Tabellen ska innehålla verksamhetskostnader enligt resultaträkningen. Uppgifter i tabellen ska endast redovisas för senaste räkenskapsåret (dvs. 2017).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World.

Kommentar till tabellen Tabell 5.1: Verksamhetskostnader och årsarbetskrafter Folkhälsa (Regleringsbrevsbilaga)

Länsstyrelsen har under 2017 valt att fokusera på tobaksområdet på grund av de extramedel inom beslutet *Minskat tobaksbruk* som kom från Regeringen i juni.

Jämställdhet

Volym och kostnader (Avser verksamhet 80*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	0	0,1	0,10
Årsarbetskrafter kvinnor	1,6	1,9	1,60
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,90	1,17	1,07
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 042	3 764	3 112
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,62	2,26	2,04
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	18	25	21
Antal beslutade ärenden ¹⁾	20	25	9
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	0	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	173	979	272

Kommentar till tabellen volym och kostnader

Minskade andelen totala årsarbetskraft beror på frånvaro. Minskade bidragsutbetalningar beror på att volymen möjliga statsbidrag att fördela har minskat.

Samlad bedömning av resultat

En ny länsstrategi för jämställdhetsintegrering har tagits fram under året. Den nya strategin är ett gott exempel på bred samverkan inom länet. Strategiarbetet har bidragit till att nya kontakter har knutits och tidigare kontakter fördjupats. Tack vare att strategin inkluderar arbetet med att förebygga mäns våld mot kvinnor, och på detta sätt håller ihop hela jämställdhetsområdet, bedömer Länsstyrelsen att delmålen korsbefruktat varandra och når både längre och bredare. Denna samverkan avser Länsstyrelsen utveckla vidare i olika forum och nätverk.

Under året har Länsstyrelsen även utvecklat arbetet med könsuppdelad statistik för länet. Webbplatsen *AHA Värmland*, där statistik presenteras i form av grafik och filmer, lanserades i februari och den tryckta versionen av *På tal om kvinnor och män, AHA Värmland* har haft en stor efterfrågan. En särskild satsning har gjorts på samtliga högstadies- och gymnasieskolor. Aldrig någonsin har den könsuppdelade statistiken fått sådant genomslag i länet och flera nytryck har beställts under året. Under hösten har arbete pågått med att ytterligare utveckla konceptet. Arbetet med att synliggöra könsuppdelad statistik, strategiarbetet och uppmärksamhet i media har bidragit till att Länsstyrelsen också har blivit inbjuden att delta i nya forum, till exempel *Företagssalongen* för företags- och näringslivsfrågor samt *Ungdomsfullmäktige Karlstad*. Länsstyrelsen bedömer att jämställdhetsfrågan generellt sett fått ökat genomslag i länet.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen har under ett flertal år arbetat med omorganisering av det externa arbetet för att nå ut brett i länet med jämställdhetsarbetet och med att bygga upp nätverk och samarbeten med andra aktörer. Under 2017 har flera resultat av det breda och inkluderande arbetssättet kunnat ses.

En ny länsstrategi för jämställdhetsintegrering och etablerade nätverk och samarbeten

Framtagandet av en ny strategi för jämställdhetsintegrering har varit ett självklart fokus för hela årets arbete inom jämställdhetsområdet. Länsstyrelsen har samlat in cirka 600 digitala svar på vad som är den viktigaste jämställdhetsfrågan i Värmland. Dessutom har flera workshoppar, både internt på Länsstyrelsen och med externa aktörer, liksom en webenkät genomförts. Detta har givit betydelsefulla inspel till vilka jämställdhetsmål som är viktiga och prioriterade för länet. Resultatet av arbetet är en strategi med tydliga mål som bygger på idén att involvera hela Värmland i ett fortsatt förändringsarbete. Under hösten har också en populärversion av strategin tagits fram av Länsstyrelsen. Populärversionen skickades under december ut till drygt 400 aktörer i länet. Många aktörer har redan beställt fler exemplar för vidare spridning i respektive organisation. För mer information se Länsstrategi för jämställdhetsintegrering 2018–2027, rapporterad 15 dec 2017 till Socialdepartementet.

Länsstyrelsen har fortsatt att arbeta med flera externa nätverk och råd, bland annat Samhällsråd Värmland, Insynsrådet och Politiska referensgruppen. Länsstyrelsen har genomfört både kompetensutvecklingsinsatser och förankrat Länsstyrelsens jämställdhetsarbete i dessa grupperingar.

Anslutningssystemet *Ett jämställt Värmland*

Länsstyrelsen lanserade anslutningssystemet *Ett jämställt Värmland* november 2015. Syftet med systemet är att få aktörer i länet att ansluta sig, visa upp och utveckla sitt jämställdhetsarbete. Under året har antalet anslutna organisationer ökat från 130 organisationer till i dagsläget 303 organisationer. Samtliga kommuner är anslutna, liksom ett stort antal viktiga aktörer i näringslivet, myndigheter och idéburen sektor. Anslutning nummer 300 firades med en jämställdhetsmiddag i november på Residenset. Anslutningssystemet har fått stor medial uppmärksamhet upprepade gånger under året, både i länsstidningar och i radio. Efterfrågan på lärande exempel bemöter Länsstyrelsen genom att använda kommuner, företag och ideella initiativ i olika sammanhang, till exempel via nätverksmöten, i nyhetsbrev och på konferenser. Länsstyrelsen bedömer att anslutningssystemet bidrar till att lyfta och synliggöra jämställdhetsfrågan i länet.

Anslutningssystemet *Ett jämställt Värmland* har presenterats vid Länsstyrelsernas nationella möten och har inspirerat andra. Fler län har visat stort intresse för liknande satsningar, i dag finns till exempel *Ett jämställt Skåne*.

Under året har fyra nummer av nyhetsbrevet *Ett jämställt Värmland* getts ut. Nyhetsbrevet består av omvärldsbevakning, inspiration, goda exempel och ett kalendarium. Länsstyrelsen och Region Värmland fortsätter även att tillsammans driva och utveckla nätverket *Ett jämställt Värmland*. Nätverket får successivt ett utökat sakinhåll med verktyg för det fortsatta jämställdhetsarbetet i länet i riktning mot målen i jämställdhetsstrategin. Innehållet är medvetet mycket brett för att passa både näringsliv, offentlig och idéburen sektor. Medlemmarna i nätverket får löpande ta del av kompetenshöjande insatser, verktyg och erfarenhetsutbyten.

Sammanfattningsvis kan vi nu se att jämställdhetsfrågan har rört sig en del från att vara en sidoordnad fråga i många organisationer till att allt oftare uppfattas som en mer sammanhållen och central fråga för en hållbar utveckling av verksamhet och samhälle. Vårt att synliggöra är att näringslivet är engagerade både i själva anslutningssystemet och även i de aktiviteter som Länsstyrelsen anordnar, med allt från konsultbolag till stora arbetsgivare som Ica Maxi. Länsstyrelsen har en god plattform för fortsatt arbete.

Konferenser och arrangemang

Länsstyrelsen har både arrangerat och deltagit på flera konferenser under året. Genom det nära samarbetet med Region Värmland har nu jämställdhetskongressen *Gen(i)us* etablerat sig som det ledande årliga jämställdhetseventet i länet. Konferensen har utvecklats till hela Värmlands jämställdhetsdag som attraherar allt större och bredare målgrupp för varje år. I maj i år arrangerades den sjätte konferensen, med närmare 400 deltagare. Förberedelserna för *Gen(i)us 2018* har pågått under hösten.

Länsstyrelsen har under året även arbetat med förberedelser för Sveriges största nationella jämställdhetskongress *Forum Jämställdhet*, som går av stapeln på konferensanläggningen Karlstad CCC i februari 2018. Vårdskapet delas mellan Region Värmland och Karlstads kommun och arrangör är Sveriges kvinnolobby. Länsstyrelsen ingår i arbetsgrupper och bidrar även med kontakter och förankring i länet. Länsstyrelsens ledning och flertalet enhetschefer deltar i konferensen och Länsstyrelsen bidrar också med flera punkter i programmet, både enskilt och i samarbete med andra aktörer.

Länsstyrelsen ingår i nätverket *Se Mig*, som arrangerade ett veckolångt konferensprogram under november månad. *Se Mig* består av både offentliga och ideella organisationer som på något sätt arbetar med barn som far illa. Årets tema var jämlikhet i hälsa utifrån ett barnrättsperspektiv. Länsstyrelsen har medverkat i en debattartikel på temat i regionala media tillsammans med övriga organisationer i nätverket.

Breda kommunikationsinsatser och lättillgänglig könsuppdelad statistik

Under senhösten 2016 producerade Länsstyrelsen På tal om kvinnor och män 2016 i samarbete med Region Värmland och SCB. Ett nytt koncept har tagits fram; AHA Värmland – det du kanske inte visste om jämställdheten i Värmland. AHA Värmland visualiserar statistik på ett grafiskt och pedagogiskt sätt för nya målgrupper som vanligtvis inte nås av traditionell jämställdhetsstatistik. Länsstyrelsen och Region Värmland producerade även ett antal kortfilmer med standup-tema för att engagera och beröra en yngre målgrupp. Lanseringen av konceptet skedde på en gymnasieskola i Värmland och filmades. Elevernas spontana reaktioner blev sedan en del av informationsmaterialet.

I februari månad lanserades webbplatsen AHA Värmland med populärt presenterade fakta i form av grafik och filmer, ahavarmland.se. Sidan har hittills haft nästan 2000 besökare. Den tryckta versionen av AHA Värmland har tryckts i 7500 exemplar under året, siffran inkluderar två nybeställningar på grund av stor efterfrågan. Aldrig någonsin har trycksaken med den könsuppdelade statistiken fått sådant genomslag. Som exempel kan nämnas att en enskild kommun beställde tusen exemplar. Arbetet med att utveckla konceptet vidare har pågått under hösten 2017, resultatet av det planeras att lanseras under Forum jämställdhet i februari 2018.

Länsstyrelsen har under året drivit kampanjen #delapådet, som syftar till ett mer jämställt föräldraskap. Arbetet har skett både via nätverket Ett jämställt Värmland och i sociala medier under #delapådet, samt på webben delapådet.se, där fakta och myter blandas med tips och exempel från föräldrar. Se mer under 5.1 Föräldraskapsstöd.

Länsstyrelsen har under hela 2017 arbetat aktivt med ökat synliggörande av jämställdhetsfrågan genom samtliga de kanaler som verksamheten har tillgång till, till exempel Landshövdingens arbete på Residenset, sociala och traditionella medier samt webb och debattartiklar. Länsstyrelsen har fått stor uppmärksamhet i media kopplat till jämställdhetsfrågan, särskilt kring framgångarna med anslutningssystemet, AHA-materialet och arrangerade konferenser. Den nya jämställdhetsstatistiken och den ökade synligheten i media har bidragit till att Länsstyrelsen också har blivit inbjuden att delta i andra forum än

tidigare, till exempel Företagssalongen för företags- och näringslivsfrågor samt ungdomsfullmäktige Karlstad. Länsstyrelsen bedömer att jämställdhetsfrågan har generellt sett fått ökat genomslag i länet, även i bredare sammanhang som handlar om social hållbarhet och lönsamhet och tillväxt.

Regional och nationell samverkan och samordning

Länsstyrelsen har fortsatt det nära samarbetet kring jämställd regional tillväxt med Region Värmland, som är regionalt tillväxtansvarig. Länsstyrelsen och Regionen har bland annat samverkat kring arrangemanget Gen(i)us-konferensen, framtagandet av könsuppdelad statistik i det nya formatet AHA Värmland och fortsatt att gemensamt driva nätverket Ett jämställt Värmland. Länsstyrelsens särskilt sakkunniga i jämställdhet medverkar också i referensgruppen för jämställd regional tillväxt.

Ett viktigt mål inom regional samverkan är att alla länets kommuner är anslutna till anslutningssystemet Ett jämställt Värmland. Länsstyrelsen har därutöver påbörjat ett samarbete med Kristinehamns kommun, som ingår i SKL:s projekt Modellkommuner för jämställdhetsintegrering. Avsikten med Länsstyrelsens engagemang är att medverka till att sprida resultat till andra kommuner i Värmland via anslutningssystemet och nätverket Ett jämställt Värmland.

Mäns våld mot kvinnor

Länsstyrelsen har gjort ytterligare en kartläggning i länet och i rapporten Det här gör vi och det här vill vi (2017:6) framkommer myndigheternas syn på arbetet mot våld i nära relationer i Värmland 2016. Handboken för regional samverkan våld i nära relationer reviderades då även Migrationsverket och Försäkringskassan har anslutit sig till myndighetsnätverket våld i nära relationer och nu också har egna avsnitt i handboken.

Båda rapporterna utgjorde underlag i strategiarbetet. Länsstyrelsen valde att inkludera alla delmålen i jämställdhetsstrategin och under året har hela jämställdhetsområdet varit involverat i arbetet med att, i bred förankring, ta fram strategin.

Samordning/Samverkan

Länsstyrelsen samordnar flera olika nätverk i länet. Dels ett för socialtjänstens kontaktpersoner för området kvinnofrid samt ett myndighetsnätverk våld i nära relationer och ett nätverk för de idéburna inom våldsområdet. Nätverken träffas flera gånger per år och är plattformar för att få ut kunskap och för att kunna reflektera tillsammans för att få en uppfattning om vilka kompetens- och utvecklingsbehov som finns. Länsstyrelsen samordnar även ett resursteam mot hedersrelaterat våld och förtryck samt ett mot prostitution och människohandel. Inom resursteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck har ett utbildningsmaterial uppdaterats för att vara underlag när nätverket föreläser för andra och också som en basutbildning när nya medlemmar tillträder. Resursteamet erbjuder kontinuerlig fortbildning och i samarbete med länsstyrelserna i Västmanland, Dalarna, Gävleborg och Örebro erbjöds de en tvådagarsutbildning under hösten. Resursteam prostitution och människohandel har bland annat bjudit in jouter i länet för att få till ett samarbete när det uppkommer behov av boende för personer utsatta för prostitution och människohandel.

Samverkan har varit i fokus under året, och tillsammans med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Barnombudsmannen anordnades en regionkonferens om ett barnrätts- och ungdomsperspektiv på våld för att lyfta barns och ungas röster. I bred samverkan har även ett metodmaterial Littsint för föräldrar översatts till svenska och introducerats i länet. Tillsammans med länsstyrelserna i Örebro och Dalarna genomfördes

en konferens om samverkan kring prostitution och människohandel och inom hedersrelaterat våld och förtryck lyftes i en konferens om maskulinitet, män och heder.

Mötet med människor som är särskilt utsatta har tagits upp genom: en konferens om att bemöta rättshaveristiskt beteende, en konferens om mötet med traumatiserade barn och en konferens om mötet med våldsutsatta personer med funktionshinder.

Sexuella kränkningar

Länsstyrelsen har under hela 2017 valt att lyfta sexuella trakasserier/kränkningar/ övergrepp på olika nivåer i länet. Samhällsråd Värmland, där landshövding, regionpolischef, regiondirektör och landstingsdirektör samverkar, har lyft det tematiskt under året. Det har genomförts kunskapsförhöjande insatser samt information i länet. Året avslutades med en konferens om barn och unga som utsätts för sexuella kränkningar. Konferensen arrangerades tillsammans med Värmlandsidrotten och Brottsförebyggande Centrum i samverkan med ytterligare åtta myndigheter och organisationer, 240 personer deltog. Deltagarna fick under konferensen informationsmaterial från samtliga samverkansaktörer på temat jämställdhet och sexuella kränkningar. Att samarbeta med både Värmlandsidrotten och förskola/skola där barn och unga finns är en framgångsfaktor för att få ut information.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

1. Länsstyrelsen ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor,

Styrning och uppföljning

Länsstyrelsens ledning har under året fokuserat lagt vikt vid att integrera jämställdhet i sin styrning och uppföljning. Länsstyrelsen tog fram mål utifrån ett jämställdhetsperspektiv inför verksamhetsplanering 2018 och arbetar med att utveckla metoder för att jämställdhetsintegrera verksamhetsplaneringsprocessen.

Som ett led i att utveckla det interna arbetet när det gäller styrning och uppföljning har Länsstyrelsen Värmland också initierat studiebesök hos Länsstyrelsen Skåne, för erfarenhetsutbyte, både avseende det interna och externa arbetet. Länsstyrelsen Värmland presenterade arbetet med anslutningssystemet *Ett jämställt Värmland* och konceptet *AHA Värmland* och Länsstyrelsen Skåne bidrog med sina erfarenheter kring jämställdhetsintegrering i verksamhetsplaneringsprocessen.

Länsstyrelsen har under året vidareutvecklat verktyg för att integrera jämställdhet, tillgänglighet och miljö vid inköp och övriga beställningar. Under året har Länsstyrelsen ställt särskilda krav på jämställdhetskompetens och jämställdhetsperspektiv, på exempelvis externa föreläsare i samband med värdegrundsarbete.

Länsledningen, verksamhetschefer och enhetschefer har både medverkat och deltagit i olika former av kompetensutveckling inom jämställdhet, bland annat genom deltagande i jämställdhetskonferensen *Gen(i)us* och interna workshops.

Introduktionsutbildning för nyanställda

Länsstyrelsen har under året integrerat jämställdhet och flera andra horisontella mål i introduktionsutbildning för nyanställda.

#metoo och sexuella trakasserier

Höstens #metoo-kampanj har föranlett att Länsstyrelsen som arbetsgivare uppdaterat och tydliggjort riktlinjer för kränkande särbehandling, inklusive sexuella trakasserier, genom både personalinformation och via intranät.

Föräldraskapsstöd

Länsstyrelsen har under året drivit kampanjen #delapådet, som syftar till ett mer jämställt föräldraskap. Arbetet har haft externa aktörer som målgrupp men är även ett sätt att integrera ett jämställdhetsperspektiv i uppdraget Föräldraskapsstöd. Arbetet har skett både via nätverket Ett jämställt Värmland och i sociala medier under #delapådet, samt på webben delapådet.se, där fakta blandas med tips och exempel från föräldrar.

Länsstyrelsen har tryckt drygt 4 000 exemplar av den broschyr som tagits fram av Länsstyrelsen i Jönköpings län och genom samverkan med Landstinget Värmland har barnmorskor över hela länet använt broschyren och delat ut den till blivande föräldrar i graviditetsvecka 24 (då man enligt ordinarie plan pratar om föräldraledighet). Responsen från barnmorskor och blivande föräldrar har enligt Landstinget i Värmland varit varierad, alltifrån att materialet och informationen är väldigt bra till att det är upp till föräldrarna själva att avgöra föräldraledighet och att det inte är något som sjukvården bör lägga sig i. Länsstyrelsen och Landstinget bedömer att det krävs mer kunskap om jämställdhet hos barnmorskor. Landstinget kommer därför under 2018 att arbeta med verktyget En förälder blir till, ett verktyg för jämlikt föräldraskap genom utbildning och reflektion.

2. Länsstyrelsen ska genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelningsgrund om det inte finns särskilda skäl mot detta,

Lansering av AHA Värmland och På tal om kvinnor och män i Värmland

se under Andra väsentliga prestationer.

Styrelsekartläggning 2017

Under året har könsuppdelad statistik för värmländska bolagsstyrelser tagits fram, en fortsättning på ett arbete som påbörjades 2013. Almi Företagspartner Värmland står bakom undersökningen i samarbete med Länsstyrelsen Värmland och Region Värmland. Särskilt sakkunnig har medverkat i styrgruppen. Styrelsekartläggningen 2017 visar att det blir allt fler kvinnor i styrelserna, men att ökningen går långsamt. Företag som har kvinnor på styrelseposter har ökat från 31 till 34 procent, en nästan tioprocentig ökning från 2013. Kartläggningen har uppmärksammats under hela året regionalt men också rönt stort intresse nationellt. Initiativet och samarbetet mellan Almi Värmland, Region Värmland och Länsstyrelsen var också ett exempel på regional samverkan som uppmärksammades under länsstyrelsernas seminariedag i Almedalen. Seminariet tilldrog sig både publicitet och intresse för Värmlands proaktiva angreppssätt.

Medarbetarenkät och brukarundersökning

Den medarbetarenkät som genomfördes under året hade ett särskilt fokus på könsuppdelad statistik. Se under Personaluppgifter.

Även brukarundersökningen hade kön som indelningsgrund. Generellt är kvinnor mer nöjda än män och Länsstyrelsen har frågat efter mer information för att kunna göra djupare analys. Se under Organisationsstyrning.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Tabell 6.1: Jämställdhet

Kostnader/intäkter för område Jämställdhet	2017	2016	2015
Verksamhetskostnader inkl. OH¹ (tkr)	3 042	3 764	3 113
<i>varav ramanslag 5:1, netto (tkr)</i>	808	909	852
<i>varav övrig finansiering (tkr)</i>	2 234	2 855	2 261
Andel av länsstyrelsens totala verksamhetskostnader (%)	1,60	2,26	2,04
Verksamhetsintäkter	1 860	2 539	1 943

1) Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World.

Kommentar till tabellen:

Verksamhetsintäkterna har minskat då statsbidragets storlek minskade.

Nationella minoriteter och mänskliga rättigheter

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 81* och 82*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	0	0	0,01
Årsarbetskrafter kvinnor	0,8	0,5	0,16
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,44	0,30	0,10
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	990	574	429
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	0,53	0,34	0,28
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	2	4	1
Antal beslutade ärenden ¹⁾	1	4	1
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	0	0	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	3 024	3 104	3 024

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Länsstyrelsen arbetar tvärsektoriellt inom funktionen *Social Hållbarhet* och utnyttjar befintliga strukturer för information och erfarenhetsutbyte inom till exempel arbetet med mänskliga rättigheter, minoritetspolitiken samt även inom andra sociala hållbarhetsuppdrag. Detta medför att tidsredovisningen inte helt speglar arbetet med *Nationella minoriteter* och *Mänskliga Rättigheter*. Under 2017 har fördelningen av resurser från MR-uppdraget till arbetet med integration som gjordes 2016 fortsatt. Förstärkningen av arbetet inom nationella minoriteter har fortsatt och en svag ökning av årsarbetskrafter kan därför ses.

Samlad bedömning av resultat

Mänskliga rättigheter är integrerade i många av Länsstyrelsens verksamheter och myndigheten har samverkat både externt och internt under året för ökat genomslag. Länsstyrelsen har olika nätverk, råd och samarbeten med kommuner, landsting och region (Region Värmland) och berörda myndigheter såsom Arbetsförmedlingen, Polisen och Migrationsverket där perspektiv inom mänskliga rättigheter diskuteras och beaktas.

Ett proaktivt arbete inför att konventionen om barnets rättigheter ska bli svensk lag, 1 januari 2020, har inletts där Länsstyrelsen deltagit.

Medvetenheten om vikten av tillgänglighetsaspekten märks tydligt i områdets genomslag inom Länsstyrelsens skilda verksamheter som till exempel i förvaltningen av naturreservat eller de framarbetade förhållningssätt som finns för bidragsgivning inom kulturmiljöarbetet.

Arbetet med Nationella minoriteter har pågått ett år och Länsstyrelsen bedömer att det ännu inte är högprioriterat i länet, vare sig inom kommuner eller föreningar. Som en konsekvens av detta har Länsstyrelsen, under 2017, tagit fram en konkret plan för verksamhet och aktiviteter externt och internt för 2018 med syfte att tydligare synliggöra området i länet.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

3. Länsstyrelsen ska vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa,

Inför att konventionen om barnets rättigheter ska bli svensk lag, 1 januari 2020, har Länsstyrelsen under året varit med i uppstarten av ett regionalt utvecklingsarbete för barnets rättigheter i Värmland. Länsstyrelsen har även deltagit i möten med Barnombudsmannen för att diskutera möjliga sätt att samarbeta kring barnrätt i praktisk tillämpning i länet och dess kommuner under 2018.

Integration

Barnrättsperspektivet utgör, tillsammans med de mänskliga rättigheterna, det mest grundläggande perspektivet i arbetet med integrationsuppdragen. Länsstyrelsen sätter alltid barnets bästa i fokus, det gäller till exempel vid kommunbesök, samt i övrig dialog med kommunerna. Därutöver görs konsekvensanalyser rörande åtgärder som berör barn såsom barns villkor i anläggningsboenden, konsekvenser av lagstiftning samt lagförslag.

I såväl uppdraget om mottagande av ensamkommande barn som uppdraget om ensamkommande barn som försvinner ska Länsstyrelsen särskilt se till pojkars och flickors olika villkor. Det görs bland annat genom att belysa eventuella skillnader när det kommer till flickors och pojkars erfarenheter, behov och förutsättningar.

Barnperspektivet tas även kontinuerligt i beaktande vid handläggning av statsbidrag avseende integrationsinsatser.

Under året har en väsentlig del av Länsstyrelsens arbete inom sakområde integration utgjorts av regleringsbrevsuppdragen 40–49, vilka redovisas i särskild ordning till regeringen. Se bilaga Regleringsbrev 2017, uppdrag som inte redovisas i årsredovisningen.

Föräldraskapsstöd

Länsstyrelsen har genom samverkan med olika sakområden internt på Länsstyrelsen, exempelvis jämställdhet, ANDT och våld i nära relationer såväl som nyckelaktörer i länet, offentliga och ideella, verkat för att föräldrar ses som en resurs i arbetet med att främja god hälsa hos barn och unga samt att föräldraskapsstöd ses som ett verktyg i detta arbete.

Länsstyrelsen har också startat arbetet med att utforma en struktur för arbetet med föräldraskapsstöd i länet bland annat genom seminarier med representanter från olika professioner och organisationer (kommuner och landsting samt organisationer från civilsamhället). I arbetet med föräldraskapsstöd har Länsstyrelsen Värmland bland annat anordnat en utbildningsdag för att lansera metodmaterialet Littsint. En metod för att stödja föräldrar att hantera ilska och skapa en mer förutsägbar vardag för barnen. Länsstyrelsen har också spridit information om vad som är på gång inom sakområden bland annat genom utskick av nyhetsbrev. En utbildningsdag med inspirationsföreläsningar, erfarenhetsutbyte och planering inför kommande fyraåriga programperiod har också genomförts.

Under året har en väsentlig del av Länsstyrelsens arbete inom sakområde föräldrastöd utgjorts av regleringsbrevsuppdraget 50, vilket redovisas i särskild ordning till regeringen. Se bilaga Regleringsbrev 2017, uppdrag som inte redovisas i årsredovisningen.

Våld i nära relationer

Fokus inom området har varit på sexuella kränkningar, och då särskilt mot barn.

Länsstyrelsen arrangerade en regional konferens om ett barnrätts- och ungdomsperspektiv på våld tillsammans med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Barnombudsmannen, och har även haft en dag tillsammans med Värmlandsidrotten och Brottsförebyggande centrum i Värmland om barn och unga som utsätts för sexuella kränkningar.

ANDT

Huvuddelen av insatserna som görs inom det ANDT-förebyggande arbetet har barn och ungdomar som direkt eller indirekt målgrupp. I gällande nationella och regionala ANDT-strategier framgår att arbetet ska genomföras av ett barnperspektiv, där barnens rättigheter och möjligheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter ska beaktas. Exempel på insatser är projektet Tobaksfri skoltid, som genomförts i tre kommuner i länet – Arvika, Karlstad och Säffle – med syftet att skydda barn och ungdomar från tobak i skolan. Ett annat exempel är langningskampanjen Tänk om, som genomfördes i samband med Valborg och skolavslutningen, i sociala medier med syfte att minska langningen av alkohol till unga. Läs mer om insatserna inom ANDT-området under detta sakområde.

Länsstyrelsen deltar i nätverket Se mig som består av representanter från Rädda Barnen, IOGT-NTO, NBV, KRIS, Ria, Brottsofferjouren, Bilda, Junis, Bryggan, Svenska Kyrkan, Landstinget, samt länets kommuner. Nätverket arbetar för att synliggöra barn utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter och genomför varje år en uppmärksamhetsvecka (vecka 47) med detta fokus. Under denna vecka arrangerade Länsstyrelsen flera konferenser för att lyfta barns rättigheter utifrån barnkonventionen med fokus på jämlikhet och hälsa.

Djurskydd

I samband med djurskyddskontroller är det inte ovanligt att Länsstyrelsens handläggare får inblick i miljöer och situationer där barn kan antas fara illa. Under 2017 har djurskyddshandläggarna föreläst för socialtjänsten (Barn och familj) i Karlstad om arbetssätt. Syftet med denna föredragning var att skapa förtroende, öka förståelsen för varandras arbetsuppgifter samt att skapa kontaktytor. Djurskyddshandläggarna har, tillsammans med utvecklingsledaren mäns våld mot kvinnor, ett fungerande samarbete med Barnahus Värmland för att skapa förutsättningar för att arbeta på ett ändamålsenligt sätt med frågan. Barnahus Värmland är en resurs för länets alla kommuner och har en samordnande roll mellan socialtjänst, vård, polis och andra myndigheter för att barn och familjer ska ha en ingångsväg och en myndighetskontakt. Tillsammans med Barnahus Värmland har en anmälningsblankett tagits fram för att Länsstyrelsen enkelt ska kunna anmäla om man misstänker att barn far illa, samt för att säkerställa en likartad hantering och öka förutsättningarna för att adekvata uppgifter lämnas till socialtjänsten. Barnahus Värmland har i sin tur informerat samtliga kommuner i länet om vikten att ta djurskyddshandläggarnas anmälningar, om misstankar om att barn far illa, på allvar.

Miljö

Länsstyrelsen har medverkat på Selma-dagen, ett seminarium om en giftfri vardag för barnen som anordnas av Karlstads universitet. Ett flertal av länets skolor använder sig av utbildningsmaterialet Miljö- och naturboken från Kunskapsförlaget som sponsras av Länsstyrelsen och som är ett pedagogiskt material till såväl lärare som elever som vill lära sig mer om miljö- och hållbarhetsfrågor.

Samhällsplanering

Genom kommunernas bostadsförsörjningsprogram och Länsstyrelsens årliga bostadsmarknadsanalys synliggörs vilka grupper som riskerar att stå utan bostad. En del av Länsstyrelsens inträdesuppdrag är att motverka hemlöshet där Länsstyrelsen Värmland samverkar med Kronofogden för att bland annat minska antalet barn som drabbas av vräkning. I det löpande planarbetet lyfts barnperspektivet frekvent som i till exempel förtätning av stadsstrukturer som innebär att miljöer skapas där barns behov, säkerhet och hälsa inte alltid prioriteras.

4. Länsstyrelsen ska vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning,

Tillgänglighet och delaktighet i fokus

Länsstyrelsens beaktande av tillgänglighetsaspekten finns bland annat formulerad i policyn *En länsstyrelse för alla* när det gäller interna förhållanden. I policyn beskrivs diskrimineringsgrunderna och utgör därför också ett bra informationsmaterial för all personal.

Länsstyrelsens lokaler är nyrenoverade och tillgänglighetsaspekten har beaktats i samband med renoveringen. Vid bokning av möteslokaler tas hänsyn till tillgänglighetsaspekter så som ljudanläggning, hörselslinga samt rullstolsanpassning.

Kulturmiljö

Länsstyrelsens utgångspunkt vid beviljande av bidrag från kulturmiljövårdsanslaget till informationsinsatser, är att sökande ska kontakta företrädare för handikapporganisation eller kommunens handikappkonsulent för rådgivning gällande anpassning. Detta arbetssätt är tänkt att stärka alla människors delaktighet i kulturmiljöarbetet samt möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.

Regional utveckling

Inom ramen för Landsbygdsprogrammets stödgivning avseende Kommersiell service på landsbygd ges särskild prioritet för investeringar i förbättrad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Inom länsstyrelsernas uppdrag angående betaltjänster analyseras varje år situationen för personer med funktionsnedsättning.

Naturvård

Länsstyrelsen fortsätter arbetet med att fysiskt tillgängliggöra naturreservaten i länet. En del av de naturreservat som Länsstyrelsen sköter är anpassade så att det är lätt att ta sig fram med rullstol eller barnvagn, till exempel med ramper och handikapparkering. Ambitionen är att fortsätta denna anpassning för fler reservat med en jämn spridning i länet.

5. Länsstyrelsen ska integrera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering,

Länsstyrelsens arbete inom området *Mänskliga rättigheter* redovisas under åiterrapportering av regleringsbrevsuppdrag 1.26.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag

Regleringsbrevsuppdrag 1.26

Länsstyrelserna ska redovisa hur Sveriges rättsliga åtaganden om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering belyses, analyseras och beaktas i den egna verksamheten i enlighet med 5 § 5 förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion samt bedöma resultatet av detta. Redovisningen ska bl.a. innehålla information om hur länsstyrelserna har tillämpat lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk i myndighetens interna och externa insatser utifrån målet för minoritetspolitiken. Vidare ska länsstyrelserna redovisa samarbetet med andra berörda myndigheter och de åtgärder som har vidtagits för att stödja kommunernas arbete med ovanstående frågor. De åtgärder som har vidtagits för att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter ska redovisas särskilt av respektive länsstyrelse.

Mänskliga rättigheter integrerad i många verksamheter

Länsstyrelsen har, förutom ett övergripande uppdrag kring mänskliga rättigheter, uppdrag där rättigheterna har en omedelbar koppling till bland annat våld i nära relationer, prostitution och människohandel, kvinnofrid, jämställdhetsintegrering och integration. Rättigheterna är ofta integrerade i dessa områden från början och medvetenheten kring rättigheternas betydelse är hög hos handläggarna som arbetar med dessa områden. Det är också via dessa uppdrag som Länsstyrelsen når kommuner och andra aktörer och kan ge stöd i deras arbete med verksamheter som har en tydlig koppling till alla människors lika värde.

Länsstyrelsen har olika nätverk, råd och samarbeten med kommuner, landsting och Region Värmland och berörda myndigheter såsom Arbetsförmedlingen, Polisen och Migrationsverket där perspektiv inom mänskliga rättigheter diskuteras och beaktas. Ytterligare information om arbetet med rättigheterna inom dessa områden finns i respektive uppdrags årsredovisningar.

Exempel från Länsstyrelsens verksamheter

Nedan följer redovisning av insatser som visar hur mänskliga rättigheter har integrerats i Länsstyrelsens verksamhet.

Integration och mänskliga rättigheter

Under de senaste åren har stora förändringar skett inom migrationsområdet. Förändringarna har framförallt gett inriktning av uppdrag till myndigheter, lagstiftning och rättspraxis. Då många av dessa förändringar leder till konsekvenser för individer följer Länsstyrelsen hur de mänskliga rättigheterna beaktas i de nya processerna. Detta främst genom omvärldsbevakning samt genom samtal med kommuner och civila samhällets aktörer.

Länsstyrelsen beviljar statsbidrag för integrationsinsatser avsedda för nyanlända och asylsökande. Insatserna syftar bland annat till att främja rätten till hälsa, rätten till bostad, kunskaper om det nya samhället, underlätta familjekontakter samt motverka passivisering under asylprocessen. Länsstyrelsen har ett välfungerande samarbete med representanter från det civila samhället, varav de flesta har ett MR-perspektiv i sina respektive verksamheter.

Inom uppdraget avseende ensamkommande barn (EKB) är arbetet med de mänskliga rättigheterna mycket centralt. Länsstyrelsen samordnar ett EKB-nätverk som primärt syftar till att verka för god beredskap och kapacitet i mottagandet av EKB i kommunerna. Genom nätverket initieras samarbete mellan kommuner, mellan kommuner och idrottsrörelsen och andra organisationer i civilsamhället, varpå förhoppningen är att nätverket kan bidra till förbättrad hälsa hos EKB. Vidare finansierar Länsstyrelsen Plattform Värmland, ett projekt

som syftar till kompetenshöjning för personal på hem för vård eller boende, så kallade HVB-hem. Totalt ingår 12 av 16 kommuner.

Under året har Länsstyrelsen även ansvarat för en referensgrupp för uppdraget avseende ensamkommande barn som försvinner. Gruppen består av representanter från Filipstads, Forshaga, Grums, Kristinehamns och Torsby kommun, Rädda Barnen, Röda Korset, Polisen, Migrationsverket, Landstinget samt god man nätverket i Karlstad. Arbetet i gruppen har ett tydligt uttalat barnrättsperspektiv.

Samhällsplanering och mänskliga rättigheter

Vid samhällsplanering är det viktigt att beakta hot, inte minst kopplat till rätten till en god hälsa. Därför granskas översikt- och detaljplaner i syfte att begränsa exempelvis buller, något som har en negativ påverkan på framförallt barn. Genom granskning av kommunala bostadsförsörjningsprogram synliggörs vidare vilka grupper som riskerar stå utan bostad och ett återkommande uppdrag är det så kallade inträdesuppdraget, där ingår bland annat att motverka hemlöshet samt att underlätta för olika grupper att komma in på bostadsmarknaden.

Djurskydd och mänskliga rättigheter

Länsstyrelsen har i samråd med socialtjänst, Barnhus Värmland och Personligt Ombud Värmland tagit fram rutinbeskrivningar för hur medarbetare bör agera vid misstanke om misshandel/andra missförhållanden inom hemmet. Det finns även ett upparbetat samarbete med organisationen Veterinär omtanke om våldsutsatta (VOOV) i syfte att hjälpa våldsutsatta med skötsel och inhysning av djur som de tvingats lämna.

Under året har även information om djurskyddsverksamheten förmedlats vid en kvinnoätverksträff inom socialtjänsten. Med ökad insikt i hur Länsstyrelsen arbetar i djurskyddsärenden där utsatta kvinnor och barn förekommer, förbättras förutsättningarna för samverkan mellan myndigheter och organisationer i denna typ av situationer.

Naturresevat och mänskliga rättigheter

Arbetet med särskilt besöksanpassade reservat i länet löper kontinuerligt, under 2017 skedde en särskild satsning på tillgänglighetsanpassning på Hammarö sydspets. Även i övrigt har insatser skett för upprustning och komplettering av friluftsanordningar i reservaten, vilket har positiva effekter ur tillgänglighetssynpunkt.

Personalfokus och mänskliga rättigheter

På Länsstyrelsen sker ett kontinuerligt arbete med att ta fram och implementera rutiner, riktlinjer och policys för att säkerställa att alla behandlas lika oavsett bakgrund och förmåga. Det görs en årlig lönekartläggning och genomlysning av lönebildning i syfte att infria lika lön för lika arbete. Under 2017 har ett projekt kring bemötande planerats för att i huvudsak genomföras 2018. Under året har det genomförts en satsning för personer långt från arbetsmarknaden genom att anställa ett antal personer genom Moderna beredskapsjobb samt skapa praktikplatser för nyanlända och personer med funktionsvariationer.

Nationella minoriteter

På Länsstyrelsens externa webbsida finns nu ytterligare ett minoritetsspråk representerat, vilket gör att det tillsammans blev tre minoritetsspråk under 2017.

En kartläggning av minoritetsspråken på kommunernas hemsidor samt av information om tillgång till hemspråksundervisning har genomförts. En aktivitetsplan för Länsstyrelsens arbete 2018 har tagits fram.

Länsstyrelsen har under perioden haft ett första samrådsmöte med representanter för romer i länet där en dialog kring Länsstyrelsens uppdrag och roll fördes. Andra frågor som

behandlades var spridning av information och kunskap samt metodstöd avseende språkundervisning.

I samarbete med läns museet Värmlands museum har en utställning om det romska resandefolket, Ur resandes resa, visats på Länsstyrelsen. Vid invigningen hölls även en föreläsning för Länsstyrelsens personal av en representant från resandefolket.

Integration

Volymer och kostnader (Avser verksamhet 85*)	2017	2016	2015
Årsarbetskrafter män	0,1	0,1	0,26
Årsarbetskrafter kvinnor	3,8	2,3	1,67
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	2,14	1,40	1,21
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	4 741	3 225	2 457
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	2,52	1,94	1,61
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	62	66	40
Antal beslutade ärenden ¹⁾	52	54	29
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	2	5	14
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Kommentar till tabellen volymer och kostnader

Den riktade finansieringen för sakområdet integration har mer än dubblats från föregående år till följd av nya uppdrag inom området *tidiga insatser för asylsökande*. På grund av vakanser och frånvaro når antal årsarbetskrafter inte upp till önskad nivå. Avseende antal ärenden är den totala mängden i nivå med föregående år, men ärendetypen har förändrats. Ärenden kopplade till statsbidragshantering har fördubblats i konsekvens av tillkommande sakanslag för tidiga insatser för asylsökande. Samtidigt har ärenden kopplade till överenskommelser med kommuner om mottagande av nyanlända upphört i och med införandet av bosättningslagen i mars föregående år.

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsen har under året mer än fördubblat verksamheten på integrationsområdet. Detta till följd av nya uppdrag inom bland annat samordning av tidiga insatser för asylsökande och utökade uppdrag kring prövning och fördelning av statsbidrag för integrationsinsatser. Länsstyrelsen har i dessa uppdrag byggt upp välfungerande strukturer för samverkan och samordning samt rutiner för handläggning av statsbidrag. Arbetet har genererat insatser och aktiviteter med god spridning såväl geografiskt som mellan olika insatsområden. Totalt beräknas cirka 1500 asylsökande ha nåtts av insatser under året vilket motsvarar cirka 60-70 procent av målgruppen – ett resultat som med god marginal överstiger genomsnittet i landet. Länsstyrelsen har under året även prioriterat arbetet med implementering av bosättningslagen i mottagandet av nyanlända. Kommunbesök, uppföljande dialoger och samverkan med Migrationsverket har bidragit till en god måluppfyllelse för länet där samtliga kommuner klarar sitt åtagande för året.

Utförligare bedömningar av respektive uppdrag lämnas i särskild ordning till regeringen via rapportering enligt regleringsbrev, se bilagd förteckning över uppdrag som inte redovisas i årsredovisningen.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen redovisar samtliga integrationsuppdrag i särskild ordning till regeringen, se bilaga med förteckning över uppdrag som inte redovisas i årsredovisningen.

Organisationsstyrning

Länsstyrelsegemensamma projekt

Sedan 2014 har Länsstyrelsen samordnat länsstyrelserna i genomförandet av regeringsuppdraget Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare. Uppdraget genomförs i projektform och i nära samarbete med Skogsstyrelsen, som är huvudansvarig myndighet. Syftet är att, utifrån skogsägarens beslut att genomföra en skoglig åtgärd, samla den kommunikation som krävs med alla berörda myndigheter i skogliga ärenden. Målet är att göra det lätt att göra rätt. Resultatet är en gemensam kartbaserad e-tjänst som utvecklas i nära samarbete med skogsnäringen. I projektet ingår även att bygga upp en gemensam förvaltningsorganisation som kan ta hand om och vidareutveckla tjänsten. Regeringsuppdraget har delredovisats till regeringen vid tre tillfällen: 2014, 2015, 2016. Slutredovisning sker i maj 2018.

Brukarundersökning

Länsstyrelsen deltog med tolv verksamheter i den länsstyrelsegemensamma brukarundersökningen. Av dessa ingick elva i grundpaketet. Klimatinvesterstöd valdes till för att tidigt fånga upp synpunkter och ha möjlighet att vidareutveckla handläggningen av detta tidsbegränsade stöd. Undersökningens resultat har kommenterats under respektive sakområde.

I enkätundersökningen samlas även kön in, men redovisas endast för det övergripande nöjdindex-värdet (NI) sammantaget för alla undersökta verksamheter. Sammantaget var NI 60 för män och 69 för kvinnor, vilket visar att kvinnorna var nöjdare. Resultatet följer mönstret i ytterligare 18 län. Könsuppdelad data för samtliga frågor i 2017 års undersökning har beställts för vidare analys.

Personaluppgifter

Attrahera

Även under 2017 har Länsstyrelsen medverkat i Karlstads universitets arbetsmarknadsdag *Hot Spot*. Fokus och syfte för medverkan är att sprida kunskap om och marknadsföra Länsstyrelsen som en attraktiv potentiell framtida arbetsgivare för studenter. Länsstyrelsen Värmland har även sedan flera år en aktiv närvaro på sociala medier. Dels för att uppfylla informationsskyldigheten, dels för att vara mer tillgänglig och närvarande utifrån allmänhetens och företagets behov.

Rekrytera

Under 2017 har 70 tjänster utannonserats. Rekryteringarna har därmed i princip varit lika omfattande som föregående år, då siffran låg på 79.

Andelen tillsvidareanställningar av det totala antalet rekryteringar har under året uppgått till 35 procent, vilket innebär att majoriteten av rekryteringarna fortfarande avser visstidsanställningar. Söktrycket till tjänsterna är högt. I genomsnitt har 34 ansökningar till varje tjänst mottagits. Det är fler kvinnor (68 procent) jämfört med män som har sökt de utannonserade tjänsterna, och av de nyanställda är 65 procent kvinnor.

Allra flest rekryteringar har skett till Samhällsbyggnad (22 procent) och Förvaltning (18 procent). I enlighet med regeringens uppdrag att bereda arbetstillfällen för personer långt från arbetsmarknaden genom anställningsformen Moderna Beredskapsjobb har Länsstyrelsen uppnått det interna målet, som var fem anställningar, med sex anställningar under 2017.

Utveckla

Utvecklingsarbetet har under året präglats av anpassning, justering och utvärdering av den organisation som trädde i kraft under föregående år. Utvärdering och förändrade uppdrag enligt regleringsbrev har visat ett behov av ytterligare justeringar. I syfte att finna nya arbetssätt och ett utvecklat samarbete, både internt och externt, har ett arbete med fokus på bemötande startats och en första inspirationshalvdag för all personal har genomförts.

Behålla

Länsstyrelsen personalomsättning uppgick under 2017 till 9,5 procent.

Den under året genomförda medarbetarundersökningens resultat har påvisat behov av bland annat utvecklad målstyrning och förändrad arbetstakt. För att möta detta har ett övergripande arbete i syfte att skapa en tydligare verksamhetsplaneringsprocess genomförts. Detta tillsammans med chefsutvecklingsdagar och det intensifierade interna arbetet med bemötande bör leda till ett förändrat resultat vid kommande mätning.

Införandet av ett nytt och förenklande administrativt system för hantering av friskvårdsersättning ger förhoppning om ett högre nyttjande av denna förmån.

Avveckla

Länsstyrelsen har inte haft anledning att vidta särskilda åtgärder för att motverka så kallad generationsskiftesproblematik, då personalens medelålder kan betraktas som låg. Under år 2017 gick två personer i pension, varav en kvinna och en man.

Bedömning

Länsstyrelsens bedömer att den personalpolitik som bedrivits har möjliggjort att kompetensförsörjningen har säkerställts och att myndigheten på ett tillfredställande sätt har kunnat fullgöra sina uppgifter.

Tabell över sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3 § FÅB

Kön	Ålder	2017			2016		
		Antal anställda*	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dagar och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)	Antal anställda*	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dagar och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)
Män	≤29	4	-	-	2	-	-
	30-49	38	4,1	73,0	40	3,7	71,7
	50≥	39	4,5	62,8	37	4,1	87,0
	Alla	80	4,2	67,1	79	3,8	80,0
Kvinnor	≤29	3	-	-	5	-	-
	30-49	88	7,2	75,2	72	5,7	63,3
	50≥	37	7,5	69,5	36	6,7	87,4
	Alla	128	7,1	73,5	113	5,8	71,6
Samtliga	≤29	7	-	-	7	-	-
	30-49	126	6,2	74,8	112	5,0	65,6
	50≥	76	6,0	66,7	73	5,4	87,3
Summa		208	6,0	71,8	192	5,0	74,6

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

*) Antal anställda beräknas som samtliga månadsanställda reducerat med anställningsperiod samt tjänstledighet om 100%. Därutöver räknas timanställdas anställningsomfattning utifrån antalet genomförda arbetstimmar under anställningsperioden.

1) Enligt 7 kap. 3§ FÅB (2000:605) framgår att uppgifter för grupper med högst tio anställda inte ska lämnas och inte heller om uppgiften kan hänföras till en enskild individ.

Kommentar till tabellen

Antalet anställda har ökat med drygt åtta procent mellan 2016 och 2017. Den totala sjukfrånvaron ökat med en procentenhet under perioden. Sjukfrånvaron vid Länsstyrelsen har senaste åren varit högre än genomsnittet för hela den statliga sektorn (2,7 procent 2016 enligt SCB).

Utmärkande är att det är långtidsfrånvaron (sjukfrånvaro 60 dagar och längre) som har ökat. De bakomliggande faktorerna till detta varierar. År 2016 var långtidsfrånvaron högre hos män än kvinnor men år 2017 var förhållandet det omvända. Minskningen hos männen kan till del förklaras av lyckade rehabiliteringsinsatser.

Arbetsmiljöarbete

Länsstyrelsen bedriver ett arbetsmiljöarbete för att minska sjukdomsfallen.

Arbetsmiljökommittén har träffats vid fem tillfällen under 2017. Bland de frågor som har behandlats ingår medarbetarundersökningen, utvärdering av den omorganisation som gjordes år 2016 och lokalfrågor med anledning av arbetsplatsförtätningar som har skett på grund av att antalet anställda ökat.

Länsledningen beslutade i december 2017 att påbörja ett arbete för att öka frisknärvaron. Arbetet kommer att bedrivas partssammansatt och företagshälsovårdens kompetens kommer att tillvaratas. Målet är att minska sjukfrånvaron med en tredjedel under år 2018.

Friskvård

Följande friskvårdsförmåner har erbjudits under året; en friskvårdstimme i veckan, aktiviteter anordnade av kamratföreningen FRISK, friskvårdspeng om 2000 kr/år samt det så kallade 50/50-kortet. 50/50-kortet innebär att den som motionerar i någon form i minst 50 minuter vid 50 tillfällen får en biobiljett. För varje inlämnat 50/50-kort får man även en lott till ett prisbord vid årets slut.

Under december månad tecknades även avtal med Actiway AB, som under 2018 ska administrera och hantera friskvårdspengen. Förhoppningen är att den förenklade hanteringen ska leda till att fler medarbetare väljer att utnyttja både friskvårdstimman och friskvårdsbidraget.

Företagshälsovård

Länsstyrelsen har förlängt avtalet med den nuvarande företagshälsovården. Samtliga anställda har vid behov rätt till två stödsamtal hos företagshälsovården utan chefs vetskap och tillåtelse.

Återrapportering regleringsbrevsuppdrag 1.4

Länsstyrelserna ska bidra till en god förvaltningskultur. Ledarskapets och medarbetarskapets betydelse och rollen som statstjänsteman ska vara i fokus.

I det introduktionsprogram som finns för nyanställda – dels i en orienterande halvdag, dels i den mer omfattande förvaltningsutbildning som genomförs vid ett par tillfällen per år – ingår genomgångar av rollen som statsanställd, den statliga värdegrunden och Länsstyrelsens värdegrund. I förvaltningsutbildningen läggs fokus på vad det innebär att vara statsanställd generellt men också vad det innebär att vara anställd vid Länsstyrelsen Värmland mer specifikt.

Under 2017 inleddes ett arbete med att förankra uppdrag, vision och värdegrund brett i organisationen. Detta är ett led i att bygga en stabil gemensam organisationskultur med en tydligare målstruktur. En serie workshops genomfördes med ledningsgrupp och chefsgrupp och även två öppna tillfällen för medarbetare, kring övergripande mål och mål för 2018. Länsstyrelsens grunduppdrag och roll var utgångspunkter även i det arbetet.

Som ett komplement till de obligatoriska personalinformationerna har en serie personalsamlingar, så kallade *Temafika*, genomförts under året. Till dessa bjuds det in en extern föreläsare för ett 20-minuters föredrag med ett tema som är intressant för Länsstyrelsen och länet. Det är en aktivitet med syfte att öka sammanhållningen samt att inspireras av andras exempel. Regionala aktörer med betoning på andra statliga myndigheter i länet har deltagit. Som exempel kan nämnas Elsäkerhetsverket, som berättade om sitt arbete fram till nomineringen till *Sveriges modernaste myndighet*.

Länsstyrelsens verksamhet bedrivs utifrån en värdegrund med fyra värdeord: *ansvar, bemötande, kunskap och engagemang*. Under 2017 har ett intensifierat arbete kring värdeordet *bemötande* inletts för att vidareutveckla bemötandet dels till medborgare och andra som har kontakt med Länsstyrelsens medarbetare, dels till varandra inom organisationen. Inom samtliga enheter samlades exempel på framgångsrikt bemötande samt förslag till åtgärder för att ytterligare stärka organisationens arbete med detta. Resultatet bearbetades i olika steg i chefs- och ledningsgrupp och landade i en idésamling.

Utgående från idésamlingen har ett arbete i projektform startats. Efter prioritering valdes fyra insatsområden: rena bemötandefrågor, länsstyrelsemedarbetarens roll, dialog och kommunikativa insatser. Länsledningen har under hösten deltagit vid enheters arbetsplatsträffar och fört dialog kring frågeområdena. En gemensam uppstart med all personal i form av en halvdag med inspirationsföreläsare genomfördes i december, då även planen för kommande års projektgenomförande redovisades. Målgruppsanpassade byggstenar kommer att utarbetas och genomföras för att sedan samlas i ett paket med vidareutvecklad introduktion och fortbildning.

Året i siffror

Tabell A – Verksamhetskostnader 2015–2017 Tkr

VÄS-kod	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2017	2016	2015
20-21	Övrig förvaltning	4 799	3 728	3 716
25	Trafikföreskrifter m.m.	402	493	470
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	7 937	7 352	7 254
30	Regional tillväxt	7 748	6 273	6 740
34	Infrastrukturplanering	1 339	1 720	1 747
40	Hållbar samhällsplanering och boende	4 249	4 025	3 756
41	Stöd till boende	188	188	323
42	Energi och klimat	2 298	1 944	1 897
43	Kulturmiljö	3 572	3 688	3 737
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	8 851	7 249	5 717
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	10 748	8 109	6 723
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	36 821	32 454	25 993
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 435	2 153	1 892
53	Vattenverksamhet	6 298	5 828	5 636
54	Mineral- och torvfyndigheter	5	7	4
55	Miljöfarlig verksamhet	3 793	3 764	3 633
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	164	253	317
57	Förorenade områden, efterbehandling	3 522	2 585	1 913
58	Restaurering	3 859	3 141	3 525
60	Lantbruk och landsbygd	16 763	15 598	16 464
61	Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens läns)	0	0	0
62	Fiske	2 883	1 836	2 286
70	Folkhälsa	2 874	2 155	2 538
80	Jämställdhet	2 411	3 090	2 530
81	Nationella minoriteter	72	116	0,5
82	Mänskliga rättigheter	661	290	375
85	Integration	3 372	2 428	1 843
	Summa produktion	138 063	120 466	111 031
10	Myndighetsövergripande verksamhet	12 317	10 865	10 616
11	Administration och intern service	38 331	35 627	31 106
	Summa verksamhetskostnader exklusive resurssamverkan	188 711	166 958	152 753
99	Resurssamverkan ¹⁾	1 635	4 058	4 817
	Totalsumma verksamhetens kostnader enligt resultaträkning²⁾	190 346	171 016	157 570

¹⁾ Den del av kostnader för resurssamverkan som ska belasta länsstyrelsen fördelas på respektive tvåsifferkod

²⁾ Totalsumma verksamhetskostnader ska överensstämma med verksamhetskostnader enligt resultaträkning

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell A – Verksamhetskostnader 2015–2017 Tkr

Kostnaderna har ökat med drygt 19,3 mkr eller med 11,3 procent. VÄS 5 Miljöskydd och naturvård står för 48 procent eller 9,4 mkr av ökningen. Det är mindre procentuell ökning jämfört med förra året. Istället har ökningen för 2017 fördelats på fler områden då Länsstyrelsen har fått en förstärkt roll inom flera områden under 2017. Största relativa ökningen inom sakområdena – förutom VÄS 5 - har skett inom VÄS 30 Regional utveckling plus 24 procent, VÄS 45 Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar med plus 22 procent, VÄS 62 Fiske plus 57 procent och VÄS 8 Social hållbarhet plus 16 procent.

Området 43 Kulturmiljö har de senaste fyra åren visat sjunkande andel av kostnaderna för sakområdena beroende på att anslagen inom detta område legat still över åren. Administration och intern service har för 2017 minskat från 20,8 till 20,1 procent av totalkostnaderna. Myndighetsövergripande verksamhet har haft en ungefärlig oförändrad andel av totalkostnaderna om cirka 6,5 procent.

Tabell B - Verksamhetskostnader 2017

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	Kostnader exkl OH		OH-kostnader		Kostnader inkl OH	
		Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
20-21	Övrig förvaltning	4 799	2,54	1 943	3,86	6 742	3,58
25	Trafikföreskrifter m.m.	402	0,21	193	0,38	595	0,32
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	7 937	4,21	3 629	7,22	11 567	6,14
30	Regional tillväxt	7 748	4,11	3 022	6,01	10 771	5,72
34	Infrastrukturplanering	1 339	0,71	570	1,13	1 909	1,01
40	Hållbar samhällsplanering och boende	4 249	2,25	1 897	3,77	6 145	3,26
41	Stöd till boende	188	0,10	166	0,33	353	0,19
42	Energi och klimat	2 298	1,22	908	1,81	3 206	1,70
43	Kulturmiljö	3 572	1,89	1 444	2,87	5 016	2,66
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	8 851	4,69	3 026	6,02	11 877	6,31
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	10 748	5,70	4 660	9,27	15 408	8,18
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	36 821	19,51	10 632	21,15	47 453	25,19
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 435	1,29	1 153	2,29	3 588	1,90
53	Vattenverksamhet	6 298	3,34	2 778	5,52	9 075	4,82
54	Mineral- och torvfyndigheter	5	0	2	0	7	0
55	Miljöfarlig verksamhet	3 793	2,01	1 816	3,61	5 609	2,98
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	164	0,09	79	0,16	243	0,13
57	Förorenade områden, efterbehandling	3 522	1,87	839	1,67	4 360	2,32
58	Restaurering	3 859	2,04	977	1,94	4 836	2,57
60	Lantbruk och landsbygd	16 763	8,88	6 949	13,82	23 712	12,59
61	Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0	0	0	0	0	0
62	Fiske	2 883	1,52	539	1,07	3 422	1,81
70	Folkhälsa	2 874	1,52	802	1,60	3 676	1,95
80	Jämställdhet	2 411	1,28	631	1,26	3 042	1,62
81	Nationella minoriteter	72	0,04	33	0,07	106	0,06
82	Mänskliga rättigheter	661	0,35	223	0,44	884	0,47
85	Integration	3 372	1,79	1 369	2,72	4 741	2,52
	Summa produktion	138 063	73,16	50 280	100	188 343	100,00
10	Myndighetsövergripande verksamhet	12 317	6,53				
11	Administration och intern service	38 331	20,31				
	Summa verksamhetskostnader exklusive resurssamverkan	188 711	100,00			188 343	
99	Resurssamverkan ¹⁾	1 635		368		2 003	
	Totalsumma verksamhetens kostnader enligt resultaträkningen²⁾	190 346				190 346	
	Myndighetsövergripande, adm och intern service uppdelat på: ³⁾						

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLANDS ÅRSREDOVISNING 2017

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	Kostnader exkl OH		OH-kostnader		Kostnader inkl OH	
		Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
	Nivå 1 (113-115)	24 816	23,91				
	Nivå 2 (110-112, 116-119)	13 515	13,02				
	Nivå 3 (100-109)	12 317	11,86				
	Personalkostnad, produktion (kkl 4, verksamhetskod 2-8)	103 809					

Den del av kostnader för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad. Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhetskod, oftast adm. och intern service (11).

²⁾ Totalsumma verksamhetskostnader skall överensstämma med verksamhetskostnaderna enligt resultaträkningen.

³⁾ Summan på nivå 1-3 ska överensstämma med summan av Myndighetsövergripande verksamhet och Administration och intern service. Den procentuella fördelningen skall visa resp. nivåns andel av personalkostnaderna vht 2-8 (kkl 4).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell B - Verksamhetskostnader 2017

De myndighetsövergripande kostnaderna uppgår till 50 648 tusen kronor vilket är 26,6 procent av de totala verksamhetskostnaderna. Andelen var 2015 26,5 procent och 2016 27,2 procent.

Tabell C – Årsarbetskrafter 2015–2017

VÄS-kod	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2017			2016	2015
		totalt	varav kvinnor	varav män	totalt	totalt
20-21	Övrig förvaltning	4,9	3,4	1,5	4,4	3,80
25	Trafikföreskrifter m.m.	0,7	0,5	0,2	0,8	0,79
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	9,5	8,7	0,8	9,6	9,77
30	Regional tillväxt	9,4	5,6	3,8	9,1	10,16
34	Infrastrukturplanering	1,7	0,6	1,1	2,5	2,51
40	Hållbar samhällsplanering och boende	5,4	2,4	3,1	5,5	4,96
41	Stöd till boende	0,5	0,4	0,2	0,3	0,59
42	Energi och klimat	2,7	1,7	0,9	2,7	2,64
43	Kulturmiljö	4,6	3,4	1,3	5,2	5,56
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	8,3	4,1	4,2	5,5	5,80
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	12,9	7,1	5,8	10,3	8,32
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	34,6	13,7	21,0	33,5	29,74
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	3,5	2,9	0,6	3,1	2,94
53	Vattenverksamhet	8,4	3,1	5,3	8,2	7,92
54	Mineral- och torvfyndigheter	0	0	0	0	0,01
55	Miljöfarlig verksamhet	5,3	2,9	2,4	5,6	5,40
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	0,3	0	0,2	0,4	0,48
57	Förenade områden, efterbehandling	2,6	2,6	0	2,6	1,84
58	Restaurering	3,4	1,1	2,3	3,0	3,00
60	Lantbruk och landsbygd	23,8	17,5	6,3	22,8	23,78
61	Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0	0	0	0	0
62	Fiske	1,6	0,3	1,3	1,5	1,59
70	Folkhälsa	2,4	1,4	1,0	2,1	1,97
80	Jämställdhet	1,6	1,6	0	2,0	1,71
81	Nationella minoriteter	0,1	0,1	0	0,2	0
82	Mänskliga rättigheter	0,7	0,7	0	0,3	0,16
85	Integration	3,9	3,8	0,1	2,4	1,93
	Summa produktion	153	89,5	63,5	143,4	137,36
10	Myndighetsövergripande verksamhet	10,6	6	4,6	9,6	9,03
11	Administration och intern service	19,3	13,8	5,5	17,1	15,32
	Summa årsarbetskrafter exkl. resurssamverkan	183,0	109,4	73,6	170,1	161,72
99	Resurssamverkan ¹⁾	0,9	0,5	0,4	0,8	0,99
	Totalt antal årsarbetskrafter	183,9	109,9	74,0	170,9	162,71

¹⁾ Den del av årsarbetskräfterna för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad. Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhet på tvåsiffernivå.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell C – Årsarbetskrafter 2015–2017

Totalt antal årsarbetskrafter har ökat med 12,8 där 9,6 avser kärnverksamheten. Miljöfrågorna inom Väs 5 har planat ut sin andel av Länsstyrelsens årsarbetskrafter. För 2017 ökade antalet med 4,3 och andelen har efter ökningen 2015 40,6 till 2016 46,5 procent under 2017 planat ut till 46,4 procent. Utöver delar inom VÄS 5 har VÄS 45 Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (plus 2,8 årsarbetskrafter), VÄS 60 Lantbruk och landsbygd (plus 1 årsarbetskrafter) och VÄS 85 Integration (plus 1,5 årsarbetskrafter) ökat med en årsarbetskraft eller mer. I övrigt kan endast mindre förändringar mindre än en årsarbetskraft noteras. Vid minskningar av årsarbetskrafter har även Länsstyrelsens sjuktal påverkat siffran.

Tabell D – Representation

Kostnader för representation	2017		2016		2015	
	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor
Intern representation (undergrupp 496 i baskontoplanen)	51	275	136	795	78	478
Extern representation (undergrupp 552 i baskontoplanen)	504	2 739	220	1 286	262	1 611

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell D – Representation

Kostnaderna för intern representation har minskat jämfört med föregående år, vilket till viss del förklaras av att föregående år innehöll fler interna representationsaktiviteter med anledning av både omorganisation och byte av lokaler.

Kostnaderna för den externa representationen har däremot ökat. Flera olika bakomliggande faktorer har sammantaget bidragit till den kraftiga ökningen. Från halvårsskiftet 2017 har statliga myndigheter inte längre kompensationsrätt för ingående moms på representation. Detta har inneburit en kostnadsökning om cirka 25 tkr jämfört med föregående år. Vidare har vissa verksamheter med externa kontakter ökat. Ett exempel är integrationsområdet, där flera konferenser med externa deltagare har hållits. Ett annat exempel är övning- och utbildning inom krishanteringsområdet. Under *Övning RIS* bjöds av praktiska skäl alla övade inklusive externa motspelare på mat.

Tabell E – Lokaler

Lokalkostnader	2017	2016 ⁶⁾	2016 ⁵⁾	2015 ⁴⁾	2015 ³⁾
Residens					
Lokalkostnader (tkr) 103	1 122	1 134 ⁷⁾		1 099 ⁷⁾	
Lokalyta (m ²)	711	711 ⁷⁾		711 ⁷⁾	
Lokalkostnad per m ² (kr)	1 578	1 594 ⁷⁾		1 546 ⁷⁾	
Lokaler¹⁾					
Lokalkostnader (tkr) 113	8 580	2 437	5 120	4 766	2 705
Lokalyta (m ²)	6 216	6 222	3 767	3 682	6 433
Lokalkostnad per m ² (kr)	1 380	392	1 359	1 294	420
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr)	47	14	30	29	17
Lokalyta per årsarbetskraft (m ²)	34	36	22	23	40
Kontorslokaler²⁾					
Kontorslokalyta (m ²)	5 847	5 853	3 767	3 682	5 963
Kontorslokalyta per årsarbetskraft (m ²)	32	34	22	23	37
SUMMA LOKALKOSTNADER	8 580	7 557⁷⁾		8 571⁷⁾	

¹⁾ Med lokaler avses samtliga utrymmen förutom residenset såsom kontorslokaler, förråd, källare och garage. Med lokalkostnader avses hyra, lokalvård, larm och bevakningskostnader, avskrivningskostnader m.m.

²⁾ Med kontorslokaler avses ytor ovan mark såsom kontorsrum, biytor som korridorer, toaletter, trapphus, närarkiv, närförråd etc.

³⁾ Tidsintervallet 20150101-20150430

⁴⁾ Tidsintervallet 20150501-20151231

⁵⁾ Tidsintervallet 20160101-20160831

⁶⁾ Tidsintervallet 20160901-20161231

⁷⁾ Avser helår

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell E – Lokaler

Under 2015 och 2016 fanns det avtal både för ordinarie ytor och för provisoriska lokaler.

Redogör även för planerade större lokalförändringar

Under 2017 flyttade FMI, Fasighetsmäklarinspektionen, in i lokalerna bredvid Länsstyrelsen. Ett samarbetsavtal tecknades mellan myndigheterna där FMI köper vissa tjänster av Länsstyrelsen som reception, kontorsservice, tillgång till matsal, vilrum och konferensrum med mera. På grund av förväntad utökning av personal under 2018 har Länsstyrelsen, förutom förtätning inom befintliga lokaler, tecknat avtal om ny utökad lokalyta externt. Länsstyrelsen kommer att ta den nya lokalen i anspråk 1 februari 2018 och då med 19 arbetsplatser. Denna ligger i kontorshuset Karolinen och är i absolut närhet till Länsstyrelsens befintliga lokaler.

Tabell F – Redovisning av ärenden 2017

(samtliga ärenden oavsett databas)

A	B	C	D	E	F	G
Sakområde och del av sakområde	Ingående balans	Antal inkomna ärenden (exkl. upprättade ärenden)	Antal upprättade ärenden	Antal beslutade ärenden	Utgående balans (F=B+C+D-E)	Antal ej beslutade ärenden, äldre än två år
Myndighetsövergripande, administration och intern service (10-11)	20	109	293	374	48	0
Övrig förvaltning (20-21)	119	1 185	84	1 267	121	1
<i>varav</i> Stiftelser (206)						
<i>varav</i> Kameraövervakning (211)	6	65	3	70	4	0
<i>varav</i> Bevakningsföretag m.m. (212)	1	7	0	8	0	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	25	137	5	138	29	0
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	153	892	1 025	1 982	88	1
<i>varav</i> Livsmedelskontroll (281)	13	36	94	140	3	0
<i>varav</i> Djurskydd (282)	122	823	859	1 722	82	1
<i>varav</i> Smittskydd (283)	3	27	12	41	1	0
<i>varav</i> Allmänna veterinära frågor (284)	0	4	29	33	0	0
Regional tillväxt (30)	115	143	17	99	176	22
Infrastrukturplanering (34)	6	40	0	45	1	0
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	36	453	10	440	59	0
Stöd till boende (41)	152	206	0	122	236	1
Energi och klimat (42)	9	94	11	79	35	1
Kulturmiljö (43)	390	680	31	854	247	5
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	31	73	60	98	66	4
<i>varav</i> Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	2	2	6	6	4	0
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	82	232	28	252	90	26
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	167	141	265	273	300	81
<i>varav</i> Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	6	28	1	26	9	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	102	716	32	751	99	1
Vattenverksamhet (53)	154	536	96	561	225	13
<i>varav</i> Tillsyn av vattenverksamheten (535)	138	450	87	479	196	13
Mineral- och torvfyndigheter (54)	0	3	0	3	0	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	95	484	144	641	82	9
<i>varav</i> Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	75	365	141	509	72	9
Övrigt miljö- och hälsoskydd (56)	11	162	4	165	12	0
Förorenade områden, efterbehandling (57)	35	5	112	123	29	6
<i>varav</i> tillsyn av förorenade områden och miljörisikområden (575)	15	2	13	19	11	3

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLANDS ÅRSREDOVISNING 2017

A	B	C	D	E	F	G
Restaurering (58)	10	13	16	17	22	1
Lantbruk och landsbygd (60) ¹⁾	11 750	9 661	37	17 639	3 809	98
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	11 294	8 953	13	16 770	3 490	0
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (61)						
Fiske (62) ²⁾	39	380	27	396	50	0
Folkhälsa (70)	9	9	15	19	14	0
Jämställdhet (80)	3	2	16	20	1	0
Nationella minoriteter (81)	0	0	1	0	1	0
Mänskliga rättigheter (82)	0	1	0	1	0	0
Integration (85)	27	52	10	52	37	2
Summa	13 540	16 409	2 339	26 411	5 877	272
varav Vattenmyndighetens ärenden						
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	1	0	0	1	0	0

¹⁾ Under 2017 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, vilket medför att delar av handläggningen ännu ej gått att genomföra och att rättvisande statistik över handlagda ärenden inom området jordbrukarstöd (601) därmed inte är möjliga att hämta ut i sin helhet. I tabellen ingår statistik över direktstöden, betesstöd samt kompensationsstöd. För 2015 och 2016 kunde inte ärenden om jordbrukarstöd redovisas med anledning av den pågående utvecklingen av Jordbruksverkets IT-system.

För landsbygdsstöden (602) redovisas för 2017 komplett ärendestatistik av både ansökningar om stöd och utbetalningar. För år 2016 kunde inte utbetalningar av stöd redovisas, enbart ansökningar om stöd.

Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med ärenden beträffande jordbrukarstöd- direktstöd, betesstöd och kompensationsstöd samt landsbygdsstöd från Jordbruksverkets IT system, BLIS.

²⁾ Till Årsredovisningen 2016 var det inte möjligt att från Jordbruksverkets IT-system hämta ut fullständig statistik för fiske (VÄS 622) avseende åren 2015-2016. Uppgifterna är uppdaterade i Årsredovisning för år 2017, varför 2015-2016 års värden skiljer sig åt jämfört med vad som redovisades i Årsredovisningen för år 2016.

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina, Jordbruksverket och Boverket

Kommentar till Tabell F – Redovisning av ärenden 2017

Exklusive ärenden om *Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar* uppgår antalet beslutade ärenden till 9641 stycken vilket är drygt 13 procent eller 1121 fler än 2016. Antalet inkomna och upprättade ärenden uppgick till 9782 stycken vilket är 1171 fler än 2016. För de större ärendegrupperna kan utläsas att den nedåtgående trenden för kulturmiljöärenden som minskade med drygt 20 procent 2016 och med nästan 40 procent över de två tidigare åren 2015 - 2016 nu planat ut. Vattenärenden ökade under samma period (2015 - 2016) med 30 procent. För 2017 var ökningen 27 procent.

Antalet upprättade ärenden har ökat med 357 stycken till 2336. Ökningen kan bl.a. hänföras till områdena VÄS 28 Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor och VÄS 50 Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden.

Antalet öppna ärenden vid årets slut ökade med 297 till 2387 stycken. Antal öppna ärenden äldre än två år har däremot ökat från 169 till 272.

Tabell G – Redovisning av överklagade ärenden 2017

(samtliga ärenden oavsett databas)

A	B	C	D
Sakområde och del av sakområde	Antal överklagade ärenden ¹⁾	Antal överklagade ärenden som avgjorts i högre instans ²⁾	Varav antal ändrade ärenden ³⁾
Myndighetsövergripande, administration och Intern service (10-11)			
Övrig förvaltning (20-21)	27	16	0
varav Stiftelser (206)			
varav Kameraövervakning (211)	2	7	0
varav Bevakningsföretag m.m. (212)			
Trafikföreskrifter m.m. (25)	3	3	0
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	14	13	0
varav Livsmedelskontroll (281)	2	3	0
varav Djurskydd (282)	12	10	0
varav Smittskydd (283)			
varav Allmänna veterinära frågor (284)			
Regional tillväxt (30)			
Infrastrukturplanering (34)			
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	37	54	12
Stöd till boende (41)			
Energi och klimat (42)			
Kulturmiljö (43)	0	1	0
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)			
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)			
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	32	27	7
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	1	2	0
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)			
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	15	3	0
Vattenverksamhet (53)	24	11	4
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	24	11	4
Mineral- och torvfyndigheter (54)			
Miljöfarlig verksamhet (55)	1	1	0
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	1	1	0
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)			
Förenade områden, efterbehandling (57)	1	1	0

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLANDS ÅRSREDOVISNING 2017

A	B	C	D
varav Tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	1	1	0
Restaurering (58)			
Lantbruk och landsbygd (60)	4	6	0
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	2	6	0
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (61)			
Fiske (62)	0	1	0
Folkhälsa (70)			
Jämställdhet (80)			
Nationella minoriteter (81)			
Mänskliga rättigheter (82)			
Integration (85)			
Summa	159	139	23
varav Vattenmyndighetens ärenden			
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden			

¹⁾ Avser ärenden som är beslutade av länsstyrelsen och som överklagats till högre instans under 2017.

²⁾ Avser ärenden som avgjorts i högre instans och vars domar/beslut inkommit till Länsstyrelsen under 2017, oavsett vilket år överklagandet skickades in.

³⁾ Avser ärenden som är ändrade substantiellt (t.ex. ska ändring av angivna tidpunkter ej beaktas) i förhållande till Länsstyrelsens beslut.

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina

Kommentar till Tabell G – Redovisning av överklagade ärenden 2017

Antalet överklagade ärenden uppgick till 255 vilket är 45 fler än 2016. Den främsta ökningen har skett inom ärendegrupp 51 Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden med en ökning från 2 ärenden 2016 till 104 ärenden 2017. Inom VÄS 40 Hållbar samhällsplanering och boende har överklagandena minskat från 64 ärenden 2016 till 29 ärenden 2017. Även inom VÄS 53 minskade överklagandena från 27 ärenden 2016 till 5 ärenden 2017.

Cirka 11 procent av de avgjorda överklagandena ändrades i högre instans vilket är exakt detsamma som 2015 och 2016. För 16 ärenden inom VÄS 28 Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor ändrades noll, för 30 ärenden inom VÄS 40 Hållbar samhällsplanering och boende ändrades 6, för 12 ärenden inom VÄS 50 Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd ändrades 3 och för 34 ärenden inom VÄS 60 Lantbruk ändrades endast ett.

Tabell H – Handläggningstider

H – Ärendeslag med gemensamma mål		Mål dagar	Utfall %		
VÄS	Beskrivning	2015–2017	2017	2016	2015
202	Anmälan om svenskt medborgarskap ¹¹⁾	45			
204	Begravningsfrågor ¹¹⁾	45			
211	Ansökan om kameraövervakning ³⁾	120	100	94	
212	Auktorisation av bevakningsföretag ¹¹⁾	180			
282	Ansökan om tillstånd enligt 16§ Djurskyddslagen ¹⁾	90	100	95	97
282	Ansökan om förprovning djurstall ¹⁾	56	100	100	100
282	Anmälningsärenden djurskydd	90	98	93	95
403	Överklagande av lov, förhandsbesked ^{2, 10)}	150	91	91	
403	Överklagande av bygglov för bostäder, dock ej fritidsbostäder ^{2, 7)}	120	100		
403	Överklagande av kommuns beslut enligt plan- och bygglagen ³⁾	180	100	91	
505	Överklagade kommunala beslut Miljöbalken m.fl. föfattn ³⁾	180	98	87	
525	Samråd enligt 12 kap. 6 § Miljöbalken	42	65	49	43
526	Granskning av kommunal strandskyddsdispens ⁸⁾	21	99	100	99
551	Prövning miljöfarlig verksamhet 9 kap. Miljöbalken – Ansökan om tillstånd (konc) ^{1,4)}	180			
555	Anmälan ändring tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet	75	100	50	88
562	Prövning av avfall och producentansvar	40	98	95	84
566	Tillsyn av avfall och producentansvar	30	83	81	85
602	Ansökan om stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder ^{3, 5, 9)}				
	Företagsstöd	180	13	7	
	Projektstöd	180	51	30	
	Miljöinvesteringar	180	67	89	
622	Ansökan om stöd från Fiskerifonden ^{3, 5, 9)}				
	Företagsstöd	180		-	
	Projektstöd	180	-	-	
602	Ansökan om utbetalning av stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder ^{3, 6, 9)}				
	Företagsstöd	120	96	100	
	Projektstöd	120	87	100	
	Miljöinvesteringar	120	72	89	
622	Ansökan om utbetalning av stöd från Fiskerifonden ^{3, 6, 9)}				
	Företagsstöd	120		-	
	Projektstöd	120	-	-	
623	Ansökan tillstånd flyttning och utplantering av fisk	30	65	80	87
623	Ansökan om förordnande som fisketillsynsman	40	67	83	100

¹⁾ Målet är satt från komplett ansökan.

²⁾ Uppdrag 3.13 i länsstyrelsernas regleringsbrev för år 2017.

³⁾ Nytt ärendeslag med gemensamma mål från och med 2016.

⁴⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Skåne, Hallands, Västra Götalands, Örebro, Dalarnas, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

⁵⁾ Handläggningstid, ansökan om stöd: Mätning från att ansökan kom in till Länsstyrelsen fram till att Länsstyrelsen har fattat beslut om stöd. Målsättning för handläggningstiderna gäller för alla ansökningar oberoende av vilket år de kom in. 90% av ansökningarna om stöd ska vara beslutade inom 6 månader.

⁶⁾ Handläggningstid, ansökan om utbetalning: Mätning från att ansökan om utbetalning kom in till Länsstyrelsen fram till att Jordbruksverket har betalat ut stödet. Målsättning för handläggningstiderna gäller för alla ansökningar oberoende av vilket år de kom in. 90% av ansökningarna om utbetalning ska vara beslutade inom 4 månader.

⁷⁾ Nytt mål om 120 dagar fr o m år 2017.

⁸⁾ Enligt 19 kap 3 b § Miljöbalken

⁹⁾ Målet enligt SUSS LB (Styr- och Uppföljningssystem i Samverkan för LB-stöden) Hämtas från Jordbruksverkets uppföljningsverktyg Dawa.

¹⁰⁾ För åren 2015-2016 ingick bygglov 40322 i dessa ärenden, men fr o m 2017 har de urskiljts från övriga lov och fått en egen uppföljning.

¹¹⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Skåne, Västra Götalands, Dalarnas, Västernorrlands och Norrbottens län.

Antalet beslutade ärenden om företagsstöd från Fiskerifonden är färre än 10. Av 4 beslutade ärenden har 1 kortare handläggningstid är 180 dagar.

Antalet beslutade ärenden om utbetalning av företagsstöd från Fiskerifonden är färre än 10. Av 4 beslutade ärenden har 3 kortare handläggningstid än 120 dagar.

För landsbygdsutvecklingsåtgärder och för Fiskefonden kan uppgifterna för 2016 skilja sig något från de som redovisades i ÅR 2016. Förändringarna beror på att uppgifterna numer tas fram på ett annat sätt, varför jämförelseuppgifterna för 2016 har justerats.

Källa: Ärendehanteringssystemet Platina och Jordbruksverket

Kommentar till Tabell H – Handläggningstider

För de 23 VÄS-grupper som är aktuella för Länsstyrelsen har målen uppnåtts för 12 av dem. För ytterligare två grupper är utfallet i närheten av målvärdet.

Ärendegrupp 525 ligger fortsatt långt från målet. Det arbete som genomförs för att nå målet har dock gett årliga förbättringar. Inom ärendegrupp 555 var måluppfyllelsen under 2017 100 procent jämfört med 50 procent 2016 vilket är resultatet av det systematiska förbättringsarbetet.

Ansökan om stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder och ansökan från Fiskerifonden är ofta ärenden som behöver kompletteras varför handläggningstiderna riskerar att bli långa. Dessutom tillämpas ofta beslutsomgångar och principen att man kan vara med i flera omgångar, vilket också förlänger tiden fram till beslut. Detta är dock till de sökandes fördel.

Avgiftsbelagd verksamhet

Belopp angivna i tkr

Verksamhet	2015	2016			2017						2017
	Akkumulerat utfall	Utfall intäkter	Utfall kostnader	Nettoutfall	Budget intäkter	Utfall intäkter	Budget kostnader	Utfall kostnader	Netto budget	Nettoutfall	Akkumulerat utfall
Offentligrättslig verksamhet											
Djur och lantbruk (avgift för extra kontroller m.m.)	-460	327	312	15	250	436	350	483	-100	-47	-492
Registreringsavgift för jaktområden	-4	21	15	6	25	14	25	11	0	2	5
Delgivning	-65	41	44	-3	50	102	30	44	20	58	-10
Övrig offentligrättslig verksamhet	-36	0	0	0	740	30	725	7	15	23	-13
Uppdragsverksamhet											
Resurssamordning	411	3 642	4 057	-416	3 400	1 171	3 400	1 171	0	0	-4
Övrig uppdragsverksamhet	-14	256	9	247	15	486	15	214	0	273	506
Summa totalt	-168	4 286	4 437	-151	4 480	2 240	4 545	1 930	-65	309	-8
- fördelat på											
Summa offentligrättsligt	-565	389	371	18	1 065	582	1 130	545	-65	36	-510
Summa uppdragsverksamhet	397	3 898	4 067	-169	3 415	1 658	3 415	1 385	0	273	502

Tabellen visar intäkter, kostnader och utfall av länsstyrelsens avgiftsbelagda verksamhet i jämförelse mot budget. Uppställningen utgår från indelningen av avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras enligt bilaga 5 till länsstyrelsernas regleringsbrev.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Kommentar till tabellen avgiftsbelagd verksamhet

Kostnaderna för verksamheten Djur och lantbruk är högre än intäkterna. Detta är orsakat av:

- Vid vissa kontroller behövs två kontrollanter av arbetsmiljöskäl, men regelverket tillåter bara debitering motsvarande en person.
- Att kontroller efter anmälan ska ske utan förvarning innebär att man har många bomkörningar.
- Då ärenden hanteras där djur saknar ägare finns ingen part att debitera.
- Vissa djurägare har svårt att betala sin kontrollavgift vilket genererar kundförluster.

Sammanställning av utlåningsverksamhet

Belopp angivna i tkr

Anslagsfinansierad utlåning									
<i>1. Finansiella redovisningen</i>									
	Lånefordringar IB	Nyutlåning	Amortering av lån	Avskrivning av lån	Lånefordringar UB	Reserveringar för låneförluster (IB)	Årets förändring	Reservering för låneförluster UB	Lånefordringar efter reserveringar UB
Lånefordringar med villkorad återbetalningsskyldighet									
Särskilt skuldtvungna jordbrukare	2 250	0	500	0	1 750	0	0	0	1 750
<i>2.Redovisning mot anslag och inkomsttitlar</i>									
Inkomsttitlar		Utfall							
Inkomsttitel 2811 Övriga inkomster		500							
Summa		500							

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLANDS ÅRSREDOVISNING 2017

Sammanställning över väsentliga uppgifter

Sammanställningen är gjord enligt 2 kap. 4 § Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Belopp angivna i tkr.

Sammanställning väsentliga uppgifter	2017	2016	2015	2014	2013
Låneram i Riksgälden					
Beviljad	7 000	7 000	5 000	5 000	5 000
Utnyttjad	5 050	5 475	1 722	2 252	2 042
Räntekontokredit i Riksgälden					
Beviljad	6 100	6 100	6 100	6 100	6 100
Utnyttjad	0	0	0	0	0
Räntekonto					
Ränteintäkter	29	12	4	181	284
Räntekostnader	-167	-173	-110	0	0
Avgiftsintäkter som disponeras					
Budget	4 480	1 355	466	954	1 020
Utfall	7 740	7 435	7 897	7 151	3 690
Avgiftsintäkter som inte disponeras					
Budget	7 750	7 910	8 525	7 700	7 030
Utfall	10 412	8 835	7 468	7 477	8 616
Anslagskredit					
<i>Utgiftsområde 01 Rikets styrelse 01 05 001 013 Länsstyrelserna m.m. Värmlands län</i>					
Beviljad	4 198	4 012	3 904	3 871	3 781
Utnyttjad	0	0	0	0	0
<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt 19 01 001 013 Regionala tillväxtåtgärder</i>					
Beviljad	2 984	2 984	2 984	2 984	2 984
Utnyttjad	0	117	1 937	2 847	2 230
Anslagssparande					
<i>Utgiftsområde 01 Rikets styrelse 01 05 001 013 Länsstyrelserna m.m. Värmlands län</i>					
Summa anslagssparande	664	4 234	2 291	872	2 251
- Därav in-tecknade åtaganden med stöd av anslagssparande	0	0	0	0	0
<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt 19 01 001 013 Regionala tillväxtåtgärder</i>					
Summa anslagssparande	6 127	0	0	0	0
-Därav in-tecknade åtaganden med stöd av anslagssparande	0	0	0	0	0
Bemyndiganden					
<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt 19 01 001 013 Regionala tillväxtåtgärder</i>					
Tilldelat	45 000	53 000	53 000	53 000	53 000
Åtaganden	34 231	38 957	36 577	43 539	35 787
Personal					
Antal årsarbetskrafter	184	171	163	182	179
Medeltal anställda ¹⁾	208	192	186	197	209
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 023	993	962	979	924
Kapitalförändring					
Årets kapitalförändring	309	-151	-638	-478	1 507
Balanserad kapitalförändring	-319	-168	470	948	-559

¹⁾ Medeltal anställda beräknas som samtliga månadsanställda reducerat med anställningsperiod samt tjänstledighet om 100 procent. Därutöver räknas timanställdas anställningsomfattning utifrån antalet genomförda arbetstimmar under anställningsperioden.

Kommentar till tabellen sammanställning över väsentliga uppgifter

Definitionen av medelantal anställda ändrades år 2016. Omräkning av jämförelsetalen har skett för åren 2014-2015 i verktyget LISA. Jämförelsetalen för år 2013 har inte räknats om då en alltför stor arbetsinsats skulle krävas.

Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med en länsstyrelsegenomsnittlig möjlig arbetstid = 1 710 timmar.

Driftskostnaden per årsarbetskraft har ökat med strax över tre procent jämfört med föregående år, vilket bedöms som normalt med hänsyn till utfallet i föregående års lönerrevision samt att Länsstyrelsen under hela året 2017 verkade i de nyrenoverade lokalerna på Våxnäsgatan 5.

Det anslagssparande som redovisas på anslag 19 01 001 013 (6 127 tkr) disponeras inte år 2018.

Jämförelsesiffrorna för 2016 avseende gjorda åtaganden med stöd av bemyndigande har förändrats jämfört med tidigare år på grund av att rättelse har skett.

FINANSIELL REDOVISNING

RESULTATRÄKNING (TKR)

	2017	2016	Not
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	109 438	100 112	1
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	7 740	7 435	2
Intäkter av bidrag	73 440	63 304	3
Finansiella intäkter	37	15	4
Summa	190 655	170 865	
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	-127 380	-112 912	5
Kostnader för lokaler	-9 594	-9 473	
Övriga driftskostnader	-51 285	-47 268	
Finansiella kostnader	-192	-194	6
Avskrivningar och nedskrivningar	-1 895	-1 170	7
Summa	-190 346	-171 016	
Verksamhetsutfall	309	-151	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	10 412	8 835	8
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-10 412	-8 835	
Saldo	0	0	
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	22 148	27 406	9
Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	39 194	34 555	10
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	8 198	4 229	11
Finansiella kostnader	-54	-31	12
Avsättning till/upplösning av fonder m.m. för transfereringsändamål	368	547	13
Lämnade bidrag	-69 855	-66 706	14
Saldo	0	0	
Årets kapitalförändring	309	-151	15

Balansräkning

TILLGÅNGAR (TKR)	2017-12-31	2016-12-31	Not
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	1 738	2 211	
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	3 277	3 462	
Summa	5 015	5 673	16
Utlåning			
Utlåning	1 750	2 250	
Summa	1 750	2 250	17
Varulager m.m.			
Fastigheter	17 774	17 834	
Summa	17 774	17 834	18
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	3 295	1 725	19
Fordringar hos andra myndigheter	4 078	2 355	20
Övriga kortfristiga fordringar	939	454	21
Summa	8 312	4 534	
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	2 591	1 953	
Upplupna bidragsintäkter	23 755	7 719	
Övriga upplupna intäkter	759	6 922	
Summa	27 105	16 594	22
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	-9 625	-13 949	
Summa	-9 625	-13 949	23
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	22 659	35 821	24
Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	1 772	3 356	25
Kassa och bank	9 634	9 216	26
Summa	34 065	48 393	
Summa tillgångar	84 396	81 329	

Balansräkning

KAPITAL OCH SKULDER (TKR)	2017-12-31	2016-12-31	Not
Myndighetskapital			
Statskapital	1 750	2 250	
Balanserad kapitalförändring	-319	-168	
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	309	-151	
Summa	1 740	1 931	27
Fonder			
Fonder	10 846	11 214	
Summa	10 846	11 214	13
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	298	165	28
Övriga avsättningar	572	521	29
Summa	870	686	
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	5 050	5 035	30
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	6 713	6 369	31
Leverantörsskulder	5 317	7 975	32
Övriga kortfristiga skulder	2 237	1 858	33
Depositioner	1 772	3 356	34
Summa	21 089	24 592	
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	11 679	9 935	
Oförbrukade bidrag	38 173	32 972	
Summa	49 852	42 907	35
Summa kapital och skulder	84 396	81 329	

Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag

Belopp i tkr

Anslag	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerat anslagsbelopp	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp	NOT
Utgiftsområde 01								
Rikets styrelse								
01 05 001 013 Länsstyrelserna m.m. Länsstyrelsen Värmlands Län	4 234	104 956	650	-1 184	108 655	-107 992	664	36
Utgiftsområde 19								
Regional tillväxt								
19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder	-118	29 840	0	0	29 722	-23 595	6 127	37
Summa	4 116	134 796	650	-1 184	138 378	-131 587	6 791	

Redovisning mot inkomsttitel

Belopp i tkr

Inkomsttitel	Beräknat belopp	Inkomster	NOT
2511 Expeditions- och ansökningsavgift	1 100	1 890	
2537 Miljöskyddsavgift Täckavgift	6 200	8 067	
2714 01 Sanktionsavgifter	50	233	
2811 9 Övriga inkomster	400	221	
Summa	7 750	10 912	8

Redovisning av beställningsbemyndiganden

Anslag	Tilldelat bemyndigande	Ingående åtaganden 2017	Utestående åtaganden 2017	Utestående åtagandenas fördelning per år				NOT
				2018	2019	2020	2021	
19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder	45 000	38 957	34 231	20 000	10 000	4 231	0	37

Tilläggsupplysningar och noter

Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inte annat anges. Belopp som anges inom parentes avser föregående år.

Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmän

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) samt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter och allmänna råd till förordningen.

Länsstyrelsen redovisning följer god redovisningssed enligt 6 § förordning (2000:606) om myndigheters bokföring.

Brytdatum, det datum då löpande bokföring på räkenskapsåret avslutas, är den 5 januari 2018.

De flesta belopp i de finansiella delarna är framtagna med hjälp av exelator. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser.

Periodavgränsningsposter

Inkomna fakturor t.o.m. brytdagen har bokförts. Fakturor som erhålls efter brytdagen redovisas som periodavgränsningspost. Beloppsgränsen för periodavgränsningsposter har fastställts till 22,4 tkr.

Löpande under året periodiseras förutbetalda kostnader såsom hyror m.m. för att kostnaden ska belasta rätt period. Beloppsgräns är fastställd till 22,4 tkr.

Erhållna bidrag som inte förbrukats periodiseras och redovisas som oförbrukade bidrag. Kostnader motsvarande bidragsbelopp som ännu inte erhållits, periodiseras och redovisas som upplupna bidragsintäkter.

Anläggningstillgångar

Tillgångar med en bedömd nyttjandeperiod om minst 3 år och ett anskaffningsvärde på minst ett halvt basbelopp (22,4 tkr) redovisas som anläggningstillgångar. Immateriella anläggningstillgångar vid anskaffningsvärde på minst 100 tkr och för förbättringsutgifter på annans fastighet på minst 50 tkr.

Stationära och bärbara persondatorer kostnadsförs direkt på grund av den tekniska utvecklingen och prisnivån samt för bärbara datorer då de utsätts för extra stort slitage.

På anskaffningsvärdet görs linjär avskrivning månadsvis. Följande avskrivningstider tillämpas.

	Avskrivningstid
Immateriella anläggningstillgångar	3 år
Materiella anläggningstillgångar:	
- Förbättringsutgift på annans fastighet	4 år
- Maskiner, inventarier m.m.	
Bilar och transportmedel	4 år
Maskiner	4 år
Övriga inventarier	5 år
Konst	ingen avskrivning

Jordfonden

Jordfondens fastigheter värderas till inköpspris, med justering för gjorda åtgärder.

Värdering av fordringar och skulder

Fordringar har tagits upp till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalt.

Skulder är upptagna till nominellt belopp.

Fordringar och skulder i utländsk valuta har värderats till balansdagens kurs.

Huvudsaklighetsprincip för betalningsflöden

I vissa projekt används tilldelade medel både i den egna verksamheten och betalas ut som bidrag. För att avgöra om tillgängliga medel ska redovisas i det räntebelagda betalningsflödet eller i det icke räntebelagda betalningsflödet tillämpas en huvudsaklighetsprincip om 80 procent / 20 procent. För att pengarna ska redovisas i det räntebelagda betalningsflödet ska minst 80 procent av tilldelade medel användas i den egna verksamheten.

Uppllysning om undantag från generella ekonomiadministrativa regler

Regeringen har beslutat att återrapportering ska ske enligt anvisningar som framgår under rubriken Verksamhet i avsnittet *Mål och Återrapporteringskrav*, *Organisationsstyrning* och *Avgifter och bidrag* samt bilaga 2 (mall för redovisning av statistik) i regleringsbrevet. Anvisningarna utgör ett undantag från bestämmelserna i 3 kap. 2 § FÅB och i vissa fall undantag från 3 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Enligt förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion ska inte begränsningarna i 4 § andra stycket avgiftsförordningen (1992:191) tillämpas på myndigheten när det gäller sådana avgifter för offentlig inköps- och resurssamordning som länsstyrelsen tar ut av statliga myndigheter, kommuner och landsting inom ett län. Samma sak gäller när en länsstyrelse tar ut sådana avgifter av länsstyrelser i andra län.

Noter till resultaträkningen

Not 1 Intäkter av anslag	2017	2016
01 05 001 Förvaltningsanslag	105 612	97 360
Årets minskning av semesterlöneskulden före 2009	0	-207
01 05 001 Förvaltningsanslag	105 612	97 153
19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder	3 827	2 958
Summa intäkter av anslag	109 438	100 112

Skillnaden mellan summan av intäkter av anslag samt medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag i resultaträkningen och utgifter i anslagsredovisningen beror på anslags-avräknad semesterlöneskuld intjänad till och med 2008 enligt övergångsbestämmelsen till 16 § anslagsförordningen.

Not 2 Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2017	2016
Offentligrättsliga avgifter	1 838	1 044
Försäljning enligt 4 § Avgiftsförordningen	4 280	5 902
Intäkt reavinster maskiner och inventarier	123	0
Intäkter av andra ersättningar	1 500	488
Summa	7 740	7 435

Varav intäkter av avgifter enligt 4 § Avgiftsförordningen består av

Intäkter uthyrning	1 005	464
Intäkter utbildning/konferenser	689	511
Intäkter konsultuppdrag	1 103	2 903
Intäkter övriga 4 § avgifter	1 483	2 024
	4 280	5 902

Den i separat tabell redovisad avgiftsbelagd verksamhet är inte jämförbar med denna not. Den separata tabellen avser enbart sådan verksamhet som ska ge ett årligt resultat. Övriga intäkter av avgifter har inte motsvarande kostnader och uppvisar inte något resultat utan ingår bl.a. i anslagsredovisningen, älgvårdsfond och externa medel gentemot andra myndigheter.

Not 3 Intäkter av bidrag	2017	2016
Bidrag från statliga myndigheter	74 722	56 921
varav		
Naturvårdsverket	32 642	30 707
Havs- och vattenmyndigheten	8 866	5 944
Länsstyrelsen i Örebro län	7 253	2 120
Tillväxtverket	5 835	-308
Statens jordbruksverk	5 252	5 203
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	4 148	4 776
Socialstyrelsen	2 026	1 586
Länsstyrelsen i Västmanlands län	1 732	1 222
Arbetsförmedlingen	1 357	365
Statens energimyndighet	1 110	874
Post- och telestyrelsen	760	71
Länsstyrelsen i Uppsala län	733	975
Länsstyrelsen i Jämtlands län	609	98
Regeringskansliet	536	-514
Länsstyrelsen i Jönköpings län	510	110
Affärsverket svenska kraftnät	263	556
Övriga motparter	1 089	3 134

Fortsättning not 3

Bidrag från övriga	-1 282	6 383
<i>varav bidrag från EU:s fonder</i>	-1 120	-4 422
Summa	73 440	63 304

Vi har valt att särredovisa motparter med belopp överstigande 200 tkr, därmed kan jämförelse-siffrorna för år 2016 har förändrats.

Not 4 Finansiella intäkter	2017	2016
Räntekonto i Riksgälden	29	12
Övriga finansiella intäkter	8	3
Summa	37	15

Not 5 Kostnader för personal	2017	2016
Lönekostnader, exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal	-84 790	-75 658
<i>varav</i>		
<i>Lönekostnader för insynsråd och ej anställd personal (uppdragstagare)</i>	-691	-255
Övriga kostnader för personal	-42 589	-37 254
Summa	-127 380	-112 912

Kostnaderna för personalen har ökat med 12,8 procent jämfört med föregående år. Främsta orsaken till detta är att antalet årsarbetskrafter har ökat med 7,6 procent. Lönekostnadsökningen p.g.a. lönerevisionen inkl justeringar föranledda av genomförd lönekartläggning uppgår till cirka 2,8 procent.

Not 6 Finansiella kostnader	2017	2016
Räntekostnader i Riksgälden	-167	-173
Övriga finansiella kostnader	-25	-21
Summa	-192	-194

Not 7 Avskrivningar och nedskrivningar	2017	2016
Avskrivningar och nedskrivningar	-1 895	-1 170

Avskrivningarna har ökat med ca 62 % jämfört med föregående år, som en effekt av att jämförelsevis stora investeringar genomfördes vid återflytten till de nyrenoverade lokalerna på Växnäsgatan 5 under slutet av år 2016.

Not	8 Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	2015	2016	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017
		Netto utfall	Netto utfall	Budget intäkter	Utfall intäkter	Budget kostnader	Utfall kostnader	Netto budget	Netto utfall	Akkumulerat utfall
	Avgifter med bestämt ekonomiskt mål									
	2511 Expeditions- och ansökningsavgifter	-2 827	-3 573	1 100	1 890	E/T	4 881	E/T	-2 991	-9 390
	2537 Miljöskyddsavgift varav	1 783	2 530	6 200	8 067	E/T	4 405	E/T	3 662	7 975
	- Avgifter enligt avfallsförordningen	-187	-119	E/T	0	E/T	84	E/T	-84	-390
	Övriga intäkter som inte disponeras och inte har bestämt ekonomiskt mål	71	533	450	455					
	2714 Sanktionsavgifter	50	59	50	233					
	2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	0	32	400	0					
	2811 Övriga inkomster	21	442	0	221					
	Summa avgifter redovisade mot inkomsttitel	-973	-510	7 750	10 412					

Noten är omarbetad under 2017 och överensstämmer inte med noten i årsredovisningen 2016. Uppgifterna speglar tabell 6.2 i Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende länsstyrelserna. Noten är uppdelad på avgifter med bestämt respektive inte bestämt ekonomiskt mål. På de avgifter som har bestämt ekonomiskt mål är personalkostnaderna hämtade utifrån redovisning på respektive verksamhetskod med finansiering förvaltningsanslag. På de kostnaderna läggs OH på med 49 procent utifrån Örebromodellen.

Utsökningen som hämtar uppgifterna till tabellen ur ekonomisystemet söker på de VHT-koder som avgifts-inkomsterna redovisas på. På dessa VHT-koder förekommer troligtvis inte bara kostnader som är hänförliga till respektive ärendehantering. De kan även innehålla lönekostnader som avser andra arbetsuppgifter. Den nationella EA-samordningen kommer utifrån detta års bokslutsarbete analysera och fortsätta arbetet med att matcha kostnader mot intäkter. Det är ett långsiktigt arbete som krävs för att skapa en rättvisande bild. Den redovisningsstruktur som länsstyrelserna har idag medger inte absolut matchning.

Intäktsutfallet i förhållande till budgeterade belopp kan synas högt. Vi bedömer ändå att avvikelserna är mindre i förhållande till möjligheten att på ett rimligt sätt budgetera faktiskt utfall.

Not 9	Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	2017	2016
	01 05 001 Förvaltningsanslag	2 380	2 344
	19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder	19 768	25 062
	Summa	22 148	27 406

Det minskade utnyttjandet av anslag 19 01 001 013 beror främst på ett ovanligt stort frånfall av företag som inte har genomfört planerade projekt. Återföringarna uppgick till ca 14 mkr under året, vilket motsvarar ca 40 procent av ingångna åtaganden vid årets början. Ett normalår uppgår återföringarna till ca 15-20 procent. Återföringarna i december 2017 uppgick till 7 mkr.

Not 10	Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	2017	2016
	Från myndighet		
	Länsstyrelsen i Kalmar län	38	0
	Länsstyrelsen i Värmlands län	34	0
	Länsstyrelsen i Örebro län	391	0
	Socialstyrelsen	3 024	3 034
	Naturvårdsverket	2 874	2 049
	Post- och telestyrelsen	495	195
	Regeringskansliet	406	1 059
	Havs- och vattenmyndigheten	31 932	28 218
	Summa	39 194	34 555

Not 11	Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	2017	2016
	EU	6 447	2 351
	Älgvårdsfonden	-39	108
	Bygdemedel	1 790	1 770
	Summa	8 198	4 229

Den negativa intäkten år 2017 för Älgfonden beror på att vi har krediterat intäkter från föregående år.

Not 12	Finansiella kostnader	2017	2016
	Bygdemedel	-54	-31
	Avser ränteintäkter på särskilda bankmedel		

Not 13	Avsättning till/upplösning av fonder mm för transfereringsändamål	2017	2016
	Ingående balans	11 214	11 761
	Årets förändring	-368	-547
	Utgående balans	10 846	11 214
	Uppdelat på		
	Älgvårdsfonden		
	Ingående balans	233	802
	Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	-39	108
	Lämnade bidrag	-337	-678
	Utgående balans	-143	233

Fortsättning not 13

Bygdemedel

Ingående balans	10 981	10 958
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	1 790	1 770
Finansiella kostnader	-54	-31
Lämnade bidrag	-1 728	-1 717
Utgående balans	10 989	10 981

Älgvårdsfonden har finansierat bidrag med högre belopp än som finns tillgängligt i fonden. Fonden har vid årsskiftet ett negativt utgående kapital.

Not 14	Lämnade bidrag	2017	2016
	Lämnade bidrag till den offentliga sektorn	-40 848	-37 767
	Lämnade bidrag till internationella organisationer	0	-404
	Lämnade bidrag till övriga samt periodiseringar	-29 007	-28 535
	Summa Lämnade bidrag	-69 855	-66 706
	inom verksamhetsområden		
	Deponering, administration och fördelning av medel, allmänna arvsfonden m.m.	-1 731	-1 717
	Jakt och viltvård	-1 084	-1 665
	Allmänt och övergripande inom regional tillväxt	-2 380	-2 344
	Företagsstöd inom regional tillväxt	-20 929	-22 868
	Regional projektverksamhet	-3 374	-4 545
	EU:s strukturfonder	-132	0
	Kommunikationsplanering	-495	-195
	Strategiskt arbete, planer och stöd inom energi och klimat	-3	0
	Klimatanpassning	-40	0
	Allmänt och övergripande inom naturvård och miljöskydd	-3	0
	Miljömål	-2 986	-2 233
	Miljöövervakning	-135	-40
	Skydd av områden och arter (exkl. vattenskyddsområden och kulturresevat)	-1 714	0
	Förvaltning och skötsel av skyddade områden	0	-187
	Förvaltning av kvalitén på vattenmiljön	-718	-251
	Kalkning av försurade vatten	-28 995	-25 426
	Biologisk återställning i kalkade vatten	-849	-162
	Fiskevård och fritidsfiske	-750	-992
	Främjande insatser inom folkhälsoområdet	-300	0
	Jämställdhetsfrågor	-173	-979
	Frågor inom mänskliga rättigheter	-3 024	-3 104
	Resurssamverkan	-38	0
		-69 855	-66 706

Not 15	Årets kapitalförändring	2017	2016
	Verksamhetsutfall		
	Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	309	-151
	Semesterlöne- och löneskuld	0	207
	Årets minskning av semesterlöneskulden från 2008 som finansieras av anslag	0	-207
	Summa årets kapitalförändring	309	-151

Noter till balansräkningen

Not 16 Materiella anläggningstillgångar	2017-12-31	2016-12-31
Förbättringsutgifter på annans fastighet		
Ingående anskaffningsvärde	3 073	747
Årets anskaffning	<u>67</u>	<u>2 326</u>
Utgående anskaffningsvärde	3 140	3 073
Ingående avskrivningar	-862	-723
Årets avskrivningar	<u>-539</u>	<u>-139</u>
Utgående avskrivningar	-1 401	-862
Bokfört värde	1 738	2 211
Maskiner, inventarier, installationer mm.		
Ingående anskaffningsvärde	14 611	11 839
Årets anskaffning	1 395	2 772
Årets försäljning, utrantering	<u>-465</u>	<u>0</u>
Utgående anskaffningsvärde	15 540	14 611
Ingående avskrivningar	-11 148	-10 118
Årets avskrivningar	-1 356	-1 031
Årets försäljning, utrantering	<u>241</u>	<u>0</u>
Utgående avskrivningar	-12 264	-11 148
Bokfört värde	3 277	3 462
Bokfört värde materiella anläggningstillgångar	5 015	5 673
Not 17 Utlåning	2017-12-31	2016-12-31
Särskilt skuldtungda jordbrukare		
Ingående balans, utlåning	2 250	2 250
Årets amortering, utlåning	-500	0
Utgående balans Särskilt skuldtungda jordbrukare	1 750	2 250
Summa utlåning	1 750	2 250
Not 18 Varulager m.m.	2017-12-31	2016-12-31
Jordfondsfastigheter Areal, ha:		
Jordbruksmark	6	6
Produktiv skogsmark	1 003	1 049
Bokfört värde	17 774	17 834
Bedömt värde	27 000	28 000
Not 19 Kundfordringar	2017-12-31	2016-12-31
Kundfordringar	3 295	1 725

Kundfordringarna har ökat med ca 91 % jämfört med föregående år p.g.a. att faktureringen till kraftbolagen avseende bygdemedel gjordes under december månad 2017 men tidigare på året under 2016.

Not 20 Fordringar hos andra myndigheter	2017-12-31	2016-12-31
Diverse fordringar andra myndigheter	1 933	612
Mervärdesskatt	2 145	1 743
Summa	4 078	2 355

Fordringarna hos andra myndigheter förklaras främst av senarelagd fakturering jämfört med föregående år till Länsstyrelsen i Västra Götaland för IT-avdelningens lokaler på Växnäsgatan 5. Härutöver har även den nyinflyttade Fastighetsmäklarinspektionen fakturerats för sambruk av lokaler kvartal 1 2018.

Not 21 Övriga kortfristiga fordringar	2017-12-31	2016-12-31
Uppbördsfordringar	744	361
Övriga kortfristiga fordringar	195	93
Summa	939	454

Not 22 Periodavgränsningsposter	2017-12-31	2016-12-31
Förutbetalda kostnader		
Förutbetalda hyror	2 263	1 948
Övriga förutbetalda kostnader	328	5
Summa förutbetalda kostnader	2 591	1 953

Posten har ökat med ca 33 % jämfört med föregående år. Övriga förutbetalda kostnader avser i allt väsentligt olika abonnemang och prenumerationer.

Upplupna bidragsintäkter

Upplupna bidragsintäkter från andra myndigheter varav	15 287	1 967
<i>Statens jordbruksverk</i>	4 662	0
<i>Naturvårdsverket</i>	4 455	1 481
<i>Havs- och vattenmyndigheten</i>	1 723	0
<i>Socialstyrelsen</i>	1 583	
<i>Regeringskansliet</i>	761	0
<i>Länsstyrelsen i Uppsala län</i>	317	
<i>Statens energimyndighet</i>	190	0
<i>Länsstyrelsen i Östergötlands län</i>	168	0
<i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap</i>	150	0
<i>Tillväxtverket</i>	114	0
<i>Folkhälsomyndigheten</i>	102	118
<i>Länsstyrelsen i Västra Götalands län</i>	2	316
<i>Övriga motparter</i>	1 060	52
Upplupna bidragsintäkter från ickestatliga organisationer eller privatpersoner	8 468	5 752
varav finansiering genom EU-fonder	7 891	2 572
Totala upplupna bidragsintäkter	23 755	7 719
Övriga upplupna intäkter	759	6 922
Summa periodavgränsningsposter	27 105	16 594

Fortsättning not 22

Upplupna bidragsintäkter har ökat med 208 % jämfört med föregående år. Största enskilda förklaringen ligger i att s.k. TA-medel från Statens jordbruksverk föregående år istället ingick i posten Övriga upplupna intäkter. Jämförelsetalen har inte ändrats. I noten har vi valt att specificera poster för motparter överstigande 100 tkr för något av åren, vilket innebär att jämförelsetalen har förändrats i jämförelse med årsredovisningen för 2016.

Not 23 Avräkning med statsverket	2017-12-31	2016-12-31
Uppbörd		
<i>Ingående balans</i>	-361	-882
Redovisat mot inkomsttitel (-)	-10 912	-8 835
Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde (+)	10 524	9 355
Skulder avseende uppbörd	-749	-361
Anslag i icke räntebärande flöde		
Redovisat mot anslag (+)	23 595	28 020
Medel hänförliga till transfereringar med mera som betalats till icke räntebärande flöde (-)	-22 804	-28 020
Fordringar avseende anslag i icke räntebärande flöde	792	0
Anslag i räntebärande flöde		
<i>Ingående balans</i>	-4 234	-2 291
Redovisat mot anslag (+)	107 992	99 704
Anslagsmedel som tillförts räntekonto (-)	-105 606	-101 647
Återbetalning av anslagsmedel (+)	1 184	0
Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-664	-4 234
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
<i>Ingående balans</i>	0	207
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	0	-207
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	0	0
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto		
<i>Ingående balans</i>	-9 354	-12 588
Inbetalningar i icke räntebärande flöde (+)	77 673	59 765
Utbetalningar i icke räntebärande flöde (-)	-89 602	-75 197
Betalningar hänförliga till anslag och inkomsttitlar (+/-)	12 279	18 665
Övriga skulder på statens centralkonto	-9 004	-9 354
Summa utgående balans avräkning med statsverket	-9 625	-13 949
Not 24 Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	2017-12-31	2016-12-31
Räntekonto i Riksgälden	22 659	35 821
Räntekontokredit	6 100	6 100
Not 25 Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	2017-12-31	2016-12-31
Övriga tillgodohavanden i Riksgälden avseende depositioner	1 772	3 356
Not 26 Kassa och bank	2017-12-31	2016-12-31
Bygdemedel	9 632	9 214
Kontantkassa	2	2
Summa	9 634	9 216

Not 27 Myndighetskapital

	Statskapital	Donationskapital	Balanserad kapitalförändring, anslagsfinansierad verksamhet	Balanserad kapitalförändring, avgiftsbelagd verksamhet	Balanserad kapitalförändring, bidragsfinansierad verksamhet	Kapitalförändring enligt resultaträkning	Summa
Utgående balans 2016	2 250	0	0	-168	0	-151	1 931
<i>varav</i>							
Särskilt skuldtungda jordbrukare	2 250	0	0	0	0	0	2 250
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0	0	-168	0	-151	-319
Ingående balans 2017	2 250	0	0	-168	0	-151	1 931
Föregående års kapitalförändring	0	0	0	-151	0	151	0
Årets förändring							
<i>varav</i>							
Särskilt skuldtungda jordbrukare	-500	0	0	0	0	0	-500
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0	0	0	0	309	309
Summa årets förändring	-500	0	0	0	0	309	-191
Utgående balans 2017	1 750	0	0	-319	0	309	1 740

Not 28 Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser 2017-12-31 2016-12-31

Ingående avsättningar	159	234
Årets pensionskostnader	208	114
Årets pensionsutbetalningar	-69	-183
Utgående avsättning	298	165

Not 29 Övriga avsättningar 2017-12-31 2016-12-31

Lokalt omställningsarbete		
Årets förändring	51	214
Utgående balans	572	521
Summa övriga avsättningar	572	521

Förhandlingar mellan arbetsgivaren och arbetstagarorganisationerna om hur pengarna ska användas kommer att hållas under februari 2018. Länsstyrelsen bedömer f.n. att ca 570 tkr kommer att användas under år 2018.

Not 30 Lån i Riksgäldskontoret 2017-12-31 2016-12-31

Ingående balans	5 035	1 722
Under året upptagna lån	933	4 283
Årets amorteringar	-917	-970
Utgående balans	5 050	5 035
Beviljad låneram	7 000	7 000

Not	31	Kortfristiga skulder till andra myndigheter	2017-12-31	2016-12-31
		Diverse skulder inkl. leverantörsskulder	3 860	4 200
		Lagstadgade arbetsgivaravgifter	2 346	2 057
		Mervärdesskatt	507	112
		Summa	6 713	6 369
Not	32	Leverantörsskulder	2017-12-31	2016-12-31
		Leverantörsskulder	5 317	7 975
		Posten har minskat ca 33 procent. Föregående år betalades hyran för kvartal 1 2017 under början av januari.		
Not	33	Övriga kortfristiga skulder	2017-12-31	2016-12-31
		Personalens källskatt	2 173	1 812
		Övriga kortfristiga skulder	64	45
		<i>Bestående av</i>		
		<i>Transfereringar under utbetalning</i>	37	40
		<i>Övrigt</i>	28	5
		Summa	2 237	1 858
Not	34	Depositioner	2017-12-31	2016-12-31
		Depositioner	1 772	3 356
		Minskningen mellan åren beror främst på att en enskild deposition från föregående år har utbetalats 2017.		
Not	35	Periodavgränsningsposter	2017-12-31	2016-12-31
		Upplupna kostnader		
		Upplupna löner, arvoden inkl social avg	1 408	1 245
		Upplupna semesterlöner inkl social avg	9 386	7 814
		Övriga upplupna kostnader	885	876
		Summa upplupna kostnader	11 679	9 935
		Oförbrukade bidrag från annan myndighet	29 373	26 893
		<i>varav</i>		
		<i>Naturvårdsverket</i>	11 532	12 049
		<i>Länsstyrelsen i Örebro län</i>	8 440	7
		<i>Post- och telestyrelsen</i>	1 704	0
		<i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap</i>	1 570	2 402
		<i>Statens jordbruksverk</i>	993	160
		<i>Länsstyrelsen i Stockholms län</i>	967	967
		<i>Övriga motparter</i>	864	32
		<i>Statens energimyndighet</i>	837	914
		<i>Länsstyrelsen i Västmanlands län</i>	694	1 433
		<i>Folkhälsomyndigheten</i>	375	654
		<i>Havs- och vattenmyndigheten</i>	348	5 486
		<i>Länsstyrelsen i Västra Götalands län</i>	297	34
		<i>Länsstyrelsen i Dalarnas län</i>	284	0
		<i>Trafikverket</i>	250	50
		<i>Kammarkollegiet</i>	218	0

Fortsättning not 35

Oförbrukade bidrag från annan myndighet planeras att användas:

- Inom tre månader	11 482	7 861
- mer än tre månader till ett år	10 826	7 022
- mer än ett år till tre år	7 065	6 887
- mer än tre år	0	5 123

Oförbrukade bidrag från ickestatliga organisationer eller privatpersoner

varav finansiering genom EU-fonder

8 800	6 079
<hr/> 8 354	<hr/> 6 079

Summa oförbrukade bidrag

38 173 **32 972**

Summa periodavgränsningsposter

49 852 **42 907**

Noter i anslagsredovisningen

Belopp i tkr

	Anslag/Benämning	Villkor	Tilldelat Belopp	Utfall
NOT 36	01 05 001 013 Länsstyrelserna m.m., Värmlands län	Anslagskredit	4 198	0
		Anslagsbehållning som disponeras, 3 %	3 168	664
		Kredit på räntekonto	6 100	0
		Låneram för anläggningstillgångar	7 000	4 941
		Finansiering av förvaltningskostnader hos samverkansorganet i Värmlands län	2 380	2 380
NOT 37	19 01 001 013 Regionala tillväxtåtgärder, Länsstyrelsen i Värmlands län	Anslagskredit	2 984	0
		Anslagsbehållning som disponeras	Inget	6 127
		Uppföljning och utvärdering	900	900
		Beställningsbemyndigande	45 000	34 231
Skillnaden mellan tilldelade medel och utfallet på anslag 19 01 001 013 beror främst på ett ovanligt stort frånfall av företag som inte har genomfört planerade projekt. Återföringarna uppgick till ca 14 mnkr under året, vilket motsvarar ca 40 procent av ingångna åtaganden vid årets början. Ett normalår uppgår återföringarna till ca 15-20 procent. Återföringarna i december 2017 uppgick till 7 mnkr.				

Uppgifter om rådsledamöter enligt 7 kap. 2§ förordningen om årsredovisning och budgetunderlag

Redovisning av skattepliktiga ersättningar och andra förmåner till rådsledamöter och ledande befattningshavare samt uppgift om uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter eller uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag.

Namn	Ersättning kronor	Andra uppdrag
Landshövding		
Johansson, Kenneth	1 360 593	Socialstyrelsens Donationsråd, ordförande Bolagsstyrelsen för Samhall AB, ledamot
Länsråd		
Johan Blom	985 779	-
Insynsråd (2017-01-01--2017-12-31)		
Högman, Berit	5 370	Kombispiel AB, ledamot Presstödsnämnden, ledamot
Riste, Tomas	7 500	Almi företagspartner, vice ordförande
Patrik Olsson	7 720	-
Per-Samuel Nisser	7 500	Karlstad Stadshus AB, Ordförande Oslo-Stockholm 2.55 AB
Kathrine Löfberg	6 000	AB Anders Löfberg, ordförande Löfbergs Lila AB, ledamot Kaffehuset i Karlstad AB, ledamot Löfberg i Karlstad AB, ledamot Löfbergs Logistic AB, ledamot Bröderna Löfberg AB, ledamot Handelsbankens lokalstyrelse i Karlstad, ledamot International Coffee Partners GmbH, ordförande Centrum för tjänsteforskning vid Karlstads universitet, ledamot
Anna Lundmark Lundberg	6 000	-
Insynsråd (2017-01-01--2017-09-29)		
Åsa Bergenheim	3 000	Karlstads universitets styrelse, ledamot
Malin Olin	3 000	-
Insynsråd (2017-09-30--2017-12-31)		

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLANDS ÅRSREDOVISNING 2017

Kicki Johansson

1 500 -

Johan Sterte

0 Karlstads universitet, ledamot
Övervakningskommittén för Nationellt
regionalfondsprogram
Geometrics AB, ledamot
Swerera MEFOS AB, ledamot

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Karlstad, 2018-02-19

Kenneth Johansson

Landshövding

Bilaga

Regleringsbrev 2017, uppdrag som inte redovisas i årsredovisningen

Följande uppdrag i regleringsbrevet till länsstyrelserna berör Länsstyrelsen Värmland och åiterrapporteras på anvisat sätt och inte i årsredovisningen. Uppdragsformuleringarna har förkortats och/eller omformulerats av utrymmesskäl.

* Uppdraget redovisas också helt eller delvis i årsredovisningen för år 2017.

Nr	Uppdrag	Rapportering		
		Datum	Mottagare	Diarienummer
1.21, st. 2	Bedömning av kommunerna gällande överenskommelse om kommunernas krisberedskap.	2017-10-31	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	456-7882-17
45	Länsstyrelserna ska i Hermes redovisa prognoser med tillhörande kommentarer för 2017-2020.	2017-01-18 2017-02-17 2017-05-03 2017-07-31 2017-10-25	Hermes, Finansdepartementet	Redovisning i Hermes. Diarieförs inte
1:30	Länsstyrelserna ska i en samlad redovisning redovisa utfall och prognos för verksamheter som finansieras såväl av förvaltningsanslag som av andra intäkter.	2017-05-03 2017-10-25	Finansdepartementet	111-3394-17, 100-7831-17
1:31	Länsstyrelserna ska redovisa prognoser för anslagsbelastning avseende anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder under utgiftsområde 19 för 2017–2021.	2017-01-18 2017-02-17 2017-05-03 2017-07-31 2017-10-25	Hermes, Finansdepartementet	Redovisning i Hermes. Diarieförs inte
3.1	Bidra till satsning på moderna beredskapsjobb	2017-08-01	Statskontoret	112-8341-17
3.2	Tillsyn över djurhälsopersonal (uppdrag från år 2016, Fi2015/01087/SFÖ)	2017-02-01	Statens jordbruksverk	280-764-17
3.2	Tillsyn över djurhälsopersonal (uppdrag från år 2017, Fi2017/02789/RS)	2018-02-01	Statens jordbruksverk	Rapporteras via länk från Statens jordbruksverk
3.3	Foder och animaliska biprodukter (uppdrag från år 2016, Fi2015/01087/SFÖ m.fl.)	2017-02-28	Statens jordbruksverk	280-764-17
3.4	Allmänna veterinära frågor (uppdrag från år 2016, Fi2015/01087/SFÖ m.fl.)	2017-02-01	Statens jordbruksverk	280-764-17
3.5	Medverka i Tillväxtverkets uppdrag att säkerställa nationell uppföljning av det regionala tillväxtarbetet och uppföljning av anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.		Tillväxtverket	300-1252-17
3.6	Redovisningar av bemyndigande gällande anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder, utg.omr. 19 Regional tillväxt.		Tillväxtverket	300-3117-17 300-896-17 300-9069-17

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLANDS ÅRSREDOVISNING 2017

Nr	Uppdrag	Rapportering		
		Datum	Mottagare	Diarienummer
3.10	Bredband i världsklass.	2018-02-01	Post- och telestyrelsen	NAV-projektet 303-732-16
3.10	Bredband i världsklass, kanalisation.	2017-02-01 2017-06-30 2017-08-01	Länsstyrelsen i Örebro/Näringsdepartementet	Avslutat 2016 341-1007-13
3.11	Granska kommunernas tillsyn av ovårdade fastigheter.	2018-01-31	Boverket	404-6346-17
3.12	Uppföljning av tillämpningen av plan- och bygglagstiftningen	2018-01-31	Boverket	404-6346-17
3.13	Översyn processer och utbyte av erfarenheter mellan länsstyrelser i arbetet med att verka för att behovet av bostäder tillgodoses.	2017-10-01	Näringsdepartementet	405-8899-17 Avrapporterat av Ist Stockholm
3.13	Handläggning och rådgivning för att möta behovet av bostäder	2018-02-28	Boverket	En del av uppdraget ligger på Lst Stockholm. Dnr på Boverkets enkät 404-9138-17
3.14	Kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjning	2017-06-15	Boverket	405-4568-17
3.15	Användandet av digital teknik	2017-05-31	Boverket	400-4107-17
3.16	Minskad klimatpåverkan och energiomställning – länsstyrelserna arbete enligt uppdraget.	2018-01-26	Länsstyrelsen i Östergötlands län	423-916-17
3.17	Sevesotillsyn	2018-02-28	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	458-368-18
3.18	Stärkt säkerhetsarbete	2018-02-22	Miljö- och energidepartementet, kopia till Justitiedepartementet	106-5072-17
3.19	Miljötillsyn	2018-02-15	Naturvårdsverket	500-1219-18
3.20	Utsläpp av enskilda avlopp	2018-03-30	Havs- och vattenmyndigheten	Redovisas via webb- enkät, årsrapport
3.21	Förelägganden inom ramen för tillsyn över vattenverksamheter	2017-04-01	Lst Jämtland/Miljö- och energidepartementet	535-323-17
3.22	Skydd av värdefulla naturområden	2018-02-15	Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten	510-9102-17
3.23	Regionala handlingsplaner för grön infrastruktur*	2017-10-01 2018-10-01	Miljö- och energidepartementet	Rapport till Lst Västerbotten som redovisar till departementet
3.24	Havs- och vattenmiljö: användning av medel från anslaget 1:11 Åtgärder för havs och vattenmiljö.	2018-02-15	Havs- och vattenmyndigheten	500-971-17
3.26	Strandskydd	2018-02-15	Naturvårdsverket	509-584-18
3.27	Friluftsliv	2018-02-15	Naturvårdsverket	507-8892-17

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLANDS ÅRSREDOVISNING 2017

Nr	Uppdrag	Rapportering		
		Datum	Mottagare	Diarienummer
3.28	Kostnader för hantering av jordbruksstöd	2017-02-01	Statens jordbruksverk	602-8-17
3.29	Gemensam inlämningsfunktion	2018-05-31	Näringsdepartementet	Slutredovisning ännu inte lämnad.
3.31	Grundläggande betaltjänster	2017-12-01	Lst Dalarna/Näringsdepartementet	309-9013-17
3.32	Fiske	2017-02-01	Havs- och vattenmyndigheten	623-9016-17
3.33	Folkhälsa – ANDT	2018-01-31	Lst Örebro/Folkhälsomyndigheten	Redovisas via webbenkät (lägesrapport, ekonomi redovisas till Lst Örebro
3.35	Jämställdhet: arbete mot prostitution, människohandel, skydd och stöd för kvinnor, förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (RB 2016)	2017-03-31	Socialdepartementet	Samordnad redovisning via Lst Stockholm
3.35	Jämställdhet: arbete mot prostitution, människohandel, skydd och stöd för kvinnor, förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (RB 2017)	2018-04-03	Socialdepartementet	Samordnad redovisning via Lst Stockholm
3.38	Jämställdhet: främja och lämna stöd till insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck	2017-03-31	Socialdepartementet	Underlag till samordnad redovisning vid Länsstyrelserna Östergötland och Stockholm
3.39	Jämställdhet: strategier för jämställdhetsintegrering 2014-2016	2017-02-15	Socialdepartementet	800-1067-17
3.40	Integration: lägesbilder avseende vilken påverkan som aktuella förändringar i antalet asylsökande och nyanlända har.	2017-04-20 2017-10-20 Samt vid behov	Lst Jönköping/Arbetsmarknadsdepartementet	851-1648-17
3.41	Integration: samordna tidigare insatser för asylsökande	2018-03-02	Lst Jönköping/Arbetsmarknadsdepartementet	Samordnat av Länsstyrelsen Jönköping
3.42	Integration: statsbidrag till verksamheter för asylsökande	2018-03-02	Lst Jönköping/Arbetsmarknadsdepartementet	Samordnat av Länsstyrelsen Jönköping

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLANDS ÅRSREDOVISNING 2017

Nr	Uppdrag	Rapportering		
		Datum	Mottagare	Diarienummer
3.43	Integration: lägesbild över befintlig och planerad verksamhet med insatser för asylsökande	2017-06-16	Arbetsmarknadsdepartementet	Inlämnat arbetsmaterial till Gabriella Strååt som nationell samordnare. Länsstyrelsen i Jönköpings dnr 851-5335-17
3.44	Integration: kommunernas beredskap och mottagningskapacitet	2018-03-02	Lst Jönköping/Arbetsmarknadsdepartementet	Inlämnat arbetsmaterial till Gabriella Strååt som nationell samordnare. Länsstyrelsen i Jönköpings dnr 851-5335-17
3.45	Integration: ersättning enligt 37 § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar	2018-03-02	Lst Jönköping/Arbetsmarknadsdepartementet	Inlämnat arbetsmaterial till Gabriella Strååt som nationell samordnare. Länsstyrelsen i Jönköpings dnr 851-5335-17
3.46	Integration: förordningen (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare	2018-03-02	Arbetsmarknadsdepartementet	851-7680-17
3.48	Mottagande av ensamkommande barn och unga: kommunernas beredskap och kapacitet	2018-03-02	Lst Jönköping/Arbetsmarknadsdepartementet	Skickas till nationell samordnare: Emanuel Hort
3.49	Mottagande av ensamkommande barn och unga: nationell kartläggning av ensamkommande barn som försvinner	2017-12-15	Socialdepartementet	851-8779-17
3.53	Föräldrastöd: stöd till föräldrar med barn i tonåren	2017-02-15 2018-02-15	Socialdepartementet	Gemensam rapport av Länsstyrelsen Örebro
3.55	Förenklingsarbete för företag*	2018-03-31	Lst Kronoberg/Näringsdepartementet	Slutredovisning ännu inte lämnad.
3.56	Regional samordning inom det brottsförebyggande området	2018-02-15	Justitiedepartementet	Besvarat via webbenkät Länsstyrelsen Örebro

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad, 010-224 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland